

Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte
Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
Ekonomikas un finanšu vadības institūts

Mg. proj. mgmt. **Mairita Kalniņa** ^{ib}

promocijas darbs

**DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANAS IESPĒJAS LATVIJAS
PAŠVALDĪBĀS**

***USE OF OPTIONS OF DEGRADED AREAS IN LATVIAN
MUNICIPALITIES***

zinātnes doktora grāda

(Ph.D.) sociālajās zinātnēs

iegūšanai

Promocijas darba vadītāja
Profesore, *Dr.oec.* **Modrīte Pelše**

Promocijas darba autore
Mg. proj. mgmt. **Mairita Kalniņa**

Jelgava
2025

ANOTĀCIJA

Promocijas darba autors: sociālo zinātņu maģistre Mairita Kalniņa.

Promocijas darba tēma: Degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas pašvaldībās.

Hipotēze: Latvijas valstspilsētu pašvaldību administratīvajās teritorijās ir degradētas teritorijas, kuras tiek revitalizētas, taču tas nesekmē teritorijas attīstību.

Promocijas darba mērķis: izpētīt degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas valstspilsētu pašvaldībās ilgspējīgai teritorijas attīstībai.

Mērķa sasniegšanai izvirzītie darba uzdevumi.

1. Analizēt teorētiskās un zinātniskās nostādnes ilgspējīgas attīstības kontekstā.
2. Izvērtēt normatīvos aktus un plānošanas dokumentus ilgspējīgas attīstības jomā Latvijā.
3. Apkopot un izvērtēt informāciju par degradētām teritorijām Latvijas valstspilsētu pašvaldībās.
4. Noskaidrot ekspertu viedokli par degradēto teritoriju izmantošanu.
5. Noskaidrot pašvaldību pieredzi degradēto teritoriju izmantošanā un izpētīt degradēto teritoriju izmantošanas iespējas teritorijas attīstībai.
6. Izstrādāt scenārijus degradēto teritoriju izmantošanai Latvijas valstspilsētu pašvaldībās.

Lai sasniegtu promocijas darbā izvirzīto mērķi un izpildītu uzdevumus, promocijas darbs tika strukturēts četrās nodaļās ar apakšnodaļām.

Darba **pirmajā nodaļā** ir analizēta ilgspējīgas attīstības koncepcija un tās aktualitāte degradēto teritoriju izmantošanā un revitalizācijā. Nodaļas zinātniskā diskusija veidota par ilgspējīgas attīstības teorētiskiem aspektiem, ilgspējīgas attīstības mērķiem un to lomu valsts attīstības plānošanā, degradēto teritoriju veidošanās un revitalizācijas nepieciešamību ilgspējīgas teritorijas attīstības kontekstā un ieinteresēto pušu lomu un iesaistes nozīmi degradēto teritoriju lēmumu pieņemšanā. Padziļināti ir pētīti ilgspējīgas attīstības, teritorijas attīstības un degradētās teritorijas jēdzieni un to galvenie elementi. Autore ir veikusi degradētās teritorijas jēdziena skaidrojuma analīzi gan starptautiskā, gan Latvijas līmenī un noteikuši šo jēdzienu galvenos veidojošos atslēgvārdus. Nodaļā teorētiskā diskusija ir papildināta ar statistikas datiem par pašvaldību teritorijas attīstības līmeņa indeksu un tā izmaiņām.

Otrajā nodaļā ir analizēts normatīvais regulējums un politikas plānošanas aspekti valsts attīstībā un degradēto teritoriju izmantošanā, kas nosaka ilgspējīgas teritorijas attīstības, tostarp, degradēto teritoriju izmantošanas politiskos un praktiskos risinājumus. Nodaļā veiktā analīze strukturēta, ievērojot operacionalizācijas principu – sākotnēji tika analizēts politikas plānošana tiesiskais regulējums ilgspējīgas attīstības kontekstā pasaules, Eiropas Savienības), nacionālajā līmenī, nākošajā solī tika veikta valsts izstrādāto rīcības dokumentu – likumu un Ministru kabineta noteikumu analīze. Padziļināti pētīta termina “*degradēta teritorija*” jēdziena skaidrojuma izpēte normatīvo aktu ietvaros.

Trešajā nodaļā autore raksturoja esošo situāciju degradēto teritoriju izmantošanā Latvijas valstspilsētās. Sākotnēji tika izstrādāts pētījuma dizains, kas sastāv no četriem etapiem – zinātniskās literatūras analīze, tiesiskās bāzes analīze, pētījuma metodoloģijas apraksta un pētījuma rezultātu analīze. Pētījuma laikā iegūto datu analīze tika veikta piecos tematiskajos blokos – vispārīgs pašvaldību raksturojums, teritorijas attīstība, degradēto teritoriju izmantošana, Eiropas Savienības struktūrfondu izmantošana un sabiedrības līdzdalība. Pētījuma galvenie rezultāti apkopoti SVID matricā, kas norāda uz būtiskākajām problēmām degradēto teritoriju izmantošanā. Pētījumā tika izmantots jaukts pētījuma dizains – kvalitatīvās pētījuma metodes (ekspertu intervijas, dokumentu analīze un fokusgrupa) un kvantitatīvās pētījuma metodes (aprakstošā statistika, korelācijas analīze, faktoru analīze un klasteru analīze), kā rezultāta tika veikta datu sintēze un interpretācija. Pētījuma laikā autore veica 12 ekspertu

intervijas, ar pašvaldību Attīstības un pilsētplānošanas nodaļu ekspertiem, politikas plānotājiem, ieviesējiem un iesaistītajām pusēm valstī – Latvijas pašvaldību savienību, Pārresoru koordinācijas centru, Latvijas lielo pilsētu asociāciju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Centrālo finanšu un līgumu aģentūru, kas deva iespēju iegūt padziļinātu informāciju pētāmās tēmas ietvaros, kā rezultātā ir iespējams iegūto informāciju vispārināt. Pētījuma laikā autore izstrādāja datu matricu, kuru izmantoja datu analīzei un pētījuma rezultātu interpretācijai.

Ceturtajā nodaļā tika izstrādāts degradēto teritoriju izmantošanas vispārējs scenāriju ietvars, pamatojoties uz I. Pilveres zinātniskajā monogrāfijā *“Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā: zinātniska monogrāfija”* (2021) izstrādātās pētījumu metodoloģijas. Saskaņā ar noteiktajiem virzītājspēkiem – finansējuma pieejamība un iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis, autore izstrādāja četrus vispārējus degradēto teritoriju attīstības scenārijus. Saskaņā ar 3. nodaļā veikto klasteru analīzi, tika izstrādāti trīs scenāriji pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācijai, un, izmantojot AHP (analītiskās hierarhijas process) metodi, saskaņā ar ekspertu vērtējumiem tika novērtēti izvirzītie kritēriji, lai pieņemtu lēmumu degradēto teritoriju izmantošanas iespējām teritorijas attīstības kontekstā.

Promocijas darba apjoms ir 174 lpp. Darbā ir 25 tabulas un 46 attēli, 208 informācijas avoti un 8 pielikumi.

ANNOTATION

Doctoral dissertation author: Master of Social Sciences Mairita Kalnina.

Title of the dissertation: Use of options of Degraded Areas in Latvian Municipalities.

Hypothesis: There are degraded areas within the administrative territories of Latvian municipalities that are being revitalized, however, this does not contribute to the development of the territory.

Objective: To investigate the possibilities for the use of options of degraded areas in Latvian municipalities to foster territorial development.

Tasks to achieve the objective.

1. Analyze theoretical and scientific positions in the context of sustainable development.
2. Evaluate legislation and planning documents in the field of sustainable development in Latvia.
3. Collect and assess information on degraded areas within Latvian municipalities.
4. Gather expert opinions on the utilization of degraded areas.
5. To identify the experience of municipalities in the use of degraded areas and to explore the possibilities of using degraded areas for development.
6. Develop scenarios for the utilization of degraded areas in Latvian municipalities.

To achieve the dissertation's objective and fulfill the tasks, the dissertation is structured into four chapters with subchapters.

The first chapter analyzes the concept of sustainable development and its relevance to the utilization and revitalization of degraded areas. The chapter's scientific discussion focuses on the theoretical aspects of sustainable development, the goals of sustainable development and their role in national development planning, the formation and revitalization of degraded areas in the context of sustainable territorial development, and the role and significance of stakeholders in decision-making regarding degraded areas. The concepts of sustainable territorial development and degraded areas are explored in-depth, and the main elements of these concepts are identified. The author has analyzed the definition of degraded areas at both the international and Latvian levels and identified the key defining keywords. The theoretical discussion is supplemented with statistical data on the municipal territorial development index and its changes.

The second chapter analyzes the regulatory framework and policy planning aspects of national development and the utilization of degraded areas, which determine the political and practical solutions for sustainable territorial development, including the use of degraded areas. The analysis in this chapter is structured according to the principle of operationalization—initially, the focus is on policy planning and legal regulation in the context of sustainable development at global, European Union, and national levels. Subsequently, the analysis is carried out on national action documents—laws and regulations of the Cabinet of Ministers. A detailed study is conducted on the definition of "degraded area" within the regulatory framework.

In the third chapter, the author describes the current situation regarding the utilization of degraded areas in Latvian municipalities. Initially, a research design was developed, consisting of four stage analysis of scientific literature, analysis of the legal framework, description of the research methodology, and analysis of the research results. The data analysis obtained during the study was conducted in five thematic blocks—general characteristics of municipalities, territorial development, utilization of degraded areas, use of European Union structural funds, and public participation. The main results of the study are summarized in a SWOT matrix, which highlights the most significant issues in the utilization of degraded areas. The study employed mixed research design—qualitative research methods (expert interviews, document analysis, and focus groups) and quantitative research methods (descriptive statistics, correlation analysis, factor analysis, and cluster analysis), resulting in data synthesis and interpretation. During the study, the author conducted 12 expert interviews with experts in

development and urban planning from municipalities, policymakers, and stakeholders in the country—such as the Latvian Association of Local and Regional Governments, the Cross-Sectoral Coordination Centre, the Latvian Association of Large Cities, the Ministry of Environmental Protection and Regional Development, and the Central Finance and Contracting Agency, which allowed for the acquisition of in-depth information within the scope of the research topic, enabling the generalization of the information obtained. During the research, the author developed a data matrix used for data analysis and interpretation of the study's results.

In the fourth chapter, a general framework for scenarios of degraded area utilization is developed based on the research methodology presented in I. Pilvere's scientific monograph "Restructuring and Strengthening Resilience of Local Food Chains During and After the Crisis in Latvia: A Scientific Monograph" (2021). Based on the identified driving forces—availability of funding and the level of stakeholder engagement, the author developed four general scenarios for the development of degraded areas. According to the cluster analysis conducted in the third chapter, three scenarios for the revitalization of degraded areas owned by municipalities were developed. Using the AHP (*Analytic Hierarchy Process*) method, the criteria proposed were evaluated based on expert assessments to make decisions on the potential use of degraded areas in the context of territorial development.

The thesis is 174 pages long. It contains 25 tables and 46 figures, 208 information sources and 8 annexes.

ANOTACIJA

Disertācijas autoriuss: Socialinių mokslų magistrė Mairita Kalnina.

Disertācijas tema: Apleistų teritorijų panaudojimo galimybės Latvijos savivaldybėse.

Hipotezė: Latvijos valstybinių miestų savivaldybių administracinėse teritorijose yra apleistų teritorijų, kurios yra atnaujinamos, tačiau tai neprisideda prie teritorijos vystymo.

Tikslas: ištirti apleistų teritorijų panaudojimo galimybes Latvijos valstybinių miestų savivaldybėse teritorijos vystymui.

Tikslui pasiekti išskelti uždaviniai.

1. Analizuoti teorines ir mokslines pozicijas tvaraus vystymo kontekste;
2. Ivertinti teisės aktus ir planavimo dokumentus tvaraus vystymosi srityje Latvijoje;
3. Surinkti ir įvertinti informaciją apie apleistas teritorijas Latvijos valstybinių miestų savivaldybėse;
4. Sužinoti ekspertų nuomonę apie apleistų teritorijų panaudojimą;
5. Ištirti savivaldybių patirtį apleistų teritorijų panaudojime ir ištirti apleistų teritorijų panaudojimo galimybes teritorijos vystymui;
6. Sukurti scenarijus apleistų teritorijų panaudojimui Latvijos valstybinių miestų savivaldybėse.

Siekiant pasiekti disertacijos tikslą ir įvykdyti uždavinius, disertacija buvo struktūrizuota į keturis skyrius su poskyriais.

Pirmajame skyriuje analizuojama tvaraus vystymo koncepcija ir jos aktualumas apleistų teritorijų panaudojime ir atnaujinime. Šio skyriaus mokslinė diskusija apima tvaraus vystymosi teorinius aspektus, tvaraus vystymo tikslus ir jų vaidmenį valstybės vystymosi planavime, apleistų teritorijų formavimosi ir atnaujinimo poreikį tvaraus teritorinio vystymosi kontekste, bei suinteresuotų šalių vaidmenį ir dalyvavimo svarbą priimant sprendimus dėl apleistų teritorijų. Giliai nagrinėjami tvaraus teritorinio vystymosi ir apleistų teritorijų sąvokos, bei pagrindiniai jų elementai. Autorė atliko apleistos teritorijos sąvokos analizę tiek tarptautiniu, tiek Latvijos lygiu, ir nustatė pagrindinius šias sąvokas formuojančius raktinius žodžius. Teorinė diskusija papildyta statistiniais duomenimis apie savivaldybių teritorijos vystymosi indekso pokyčius.

Antrajame skyriuje analizuojamas teisės aktų reguliavimas ir politikos planavimo aspektai valstybės vystymuisi ir apleistų teritorijų panaudojimui, kurie lemia politinius ir praktinius tvaraus teritorinio vystymosi sprendimus, įskaitant apleistų teritorijų panaudojimą. Analizė šiame skyriuje buvo struktūrizuota pagal operacinį principą – iš pradžių buvo analizuojamas politikos planavimas ir teisinis reguliavimas tvaraus vystymosi kontekste pasauliniu, Europos Sąjungos ir nacionaliniu lygiu. Vėliau buvo atlikta nacionalinių veiksmų dokumentų – įstatymų ir Vyriausybės nutarimų analizė. Gilinamasi į sąvokos „apleista teritorija“ paaiškinimą teisės aktų kontekste.

Trečiajame skyriuje autorė aprašo esamą situaciją dėl apleistų teritorijų panaudojimo Latvijos valstybiniuose miestuose. Iš pradžių buvo sukurtas tyrimo dizainas, susidedantis iš keturių etapų – mokslinės literatūros analizės, teisinės bazės analizės, tyrimo metodologijos aprašo ir tyrimo rezultatų analizės. Tyrimo metu surinktų duomenų analizė buvo atlikta penkiose teminėse blokuose – bendras savivaldybių apibūdinimas, teritorijos vystymas, apleistų teritorijų panaudojimas, Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimas ir visuomenės dalyvavimas. Pagrindiniai tyrimo rezultatai buvo suvesti į SSGG matricą, kurioje nurodytos svarbiausios problemos dėl apleistų teritorijų panaudojimo. Tyrime buvo naudojamas mišrus tyrimo dizainas – kokybiniai tyrimo metodai (ekspertų interviu, dokumentų analizė ir fokus grupė) ir kiekybiniai tyrimo metodai (aprašomoji statistika, koreliacijos analizė, faktorių analizė ir klasterių analizė), dėl to buvo atlikta duomenų sintezė ir interpretacija. Tyrimo metu autorė atliko 12 ekspertų interviu su savivaldybių vystymo ir miestų planavimo ekspertais, politikos formuotojais ir įgyvendintojais bei suinteresuotomis šalimis valstybėje – Latvijos

savivaldybių asociacija, Tarpžinybinio koordinavimo centru, Latvijos didžiųjų miestų asociacija, Aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija ir Centrine finansų ir sutarčių agentūra, kurie leido gauti išsamią informaciją tyrimo tema ir apibendrinti gautą informaciją. Tyrimo metu autorė sukūrė duomenų matricą, kurią panaudojo duomenų analizei ir tyrimo rezultatų interpretacijai.

Ketvirtajame skyriuje buvo sukurtas bendras apleistų teritorijų panaudojimo scenarijų karkasas, remiantis I. Pilveres mokslinėje monografijoje „*Vietinių maisto grandinių restruktūrizavimas ir atsparumo stiprinimas krizės ir pokriziniu laikotarpiu Latvijoje: mokslinė monografija*“ (2021) pateikta tyrimo metodologija. Remiantis nustatytais veiksniais – finansavimo prieinamumu ir suinteresuotų šalių įsitraukimo lygiu, autorė sukūrė keturis bendruosius apleistų teritorijų vystymo scenarijus. Pagal trečiajame skyriuje atliktą klasterių analizę buvo sukurti trys savivaldybių nuosavybėje esančių apleistų teritorijų atnaujinimo scenarijai, o naudojant AHP (Analitinio hierarchijos proceso) metodą pagal ekspertų vertinimus buvo įvertinti pasiūlyti kriterijai, siekiant priimti sprendimus dėl galimo apleistų teritorijų panaudojimo teritorijos vystymo kontekste.

Disertacijos apimtis - 174 puslapiai. Darbe yra 25 lentelės, 46 paveikslai, 208 informacijos šaltiniai ir 8 priedai.

SATURS / CONTENTS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	4
ANOTACIJA.....	6
INFORMĀCIJA PAR PUBLIKĀCIJĀM UN ZINĀTNISKI PĒTNIECISKO DARBU / <i>INFORMATION ON RESEARCH PAPERS AND SCIENTIFIC WORK</i>	10
TABULU SARAKSTS / <i>LIST OF TABLES</i>	13
ATTĒĻU SARAKSTS / <i>LIST OF FIGURES</i>	15
ABREVIATŪRU UN AKRONĪMU SKAIDROJUMS / <i>EXPLANATION OF ABBREVIATIONS AND ACRONYMS</i>	19
IEVADS / <i>INTRODUCTION</i>	20
1. ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS KONCEPCIJA UN TĀS AKTUALITĀTE DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ UN REVITALIZĀCIJĀ / <i>THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS RELEVANCE FOR THE EXPLOITATION AND REVITALISATION OF DEGRADED AREAS</i>	24
1.1. Degradēto teritoriju veidošanās faktori un revitalizācijas nepieciešamība ilgtspējīgas teritorijas attīstības kontekstā / <i>Factors of the formation of degraded areas and the need for revitalization in the context of sustainable territorial development</i>	25
1.2. Ilgtspējīgas attīstības teorētiskie aspekti un jēdziena skaidrojuma izpēte / <i>Sustainable development theoretical aspects and research of the sustainable development concept</i>	36
1.3. Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to loma valsts attīstības plānošanas procesā / <i>Sustainable development goals and their role in national development planning process</i> ..	43
1.4. Ieinteresēto pušu loma un iesaistes nozīme degradēto teritoriju revitalizācijas lēmumu pieņemšanā / <i>The role of stakeholders and the importance of involvement in decision- making for the revitalization of degraded areas</i>	55
Kopsavilkums par pirmās nodaļas saturu / <i>Summary of the content of Chapter 1</i>	59
2. NORMATĪVAIS REGULĒJUMS UN POLITIKAS PLĀNOŠANA VALSTS ATTĪSTĪBĀ UN DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ / <i>NORMATIVE REGULATION AND POLICY PLANNING OF NATIONAL DEVELOPMENT AND USE OF DEGRADED AREAS</i>	61
2.1. Politikas plānošanas dokumentu izpēte globālā (pasaulē) līmenī / <i>Research of policy planning documents at the global (world) level</i>	63
2.2. ES līmeņa ilgtspējīgas attīstības politikas plānošanas dokumentu izpēte / <i>Study of sustainable development policy planning documents in EU-level</i>	68
2.3. Nacionālā līmeņa attīstības politikas plānošanas dokumentu izpēte / <i>Research of national level development policy planning documents</i>	72
2.4. Latvijas Republikas izstrādātie rīcības dokumenti / <i>Action documents developed by the Republic of Latvia</i>	74
Kopsavilkums par otrās nodaļas saturu / <i>Summary of the content of Chapter 2</i>	81

3. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ LATVIJAS VALSTSPILSĒTĀS / <i>CURRENT SITUATION IN THE USE OF DEGRADED AREAS IN LATVIAN STATE CITIES</i>	83
3.1. Promocijas darba pētījuma metodoloģijas apraksts un izmantotās metodes pētījuma izstrādē / <i>Description of the research methodology of the doctoral thesis and the methods used in the development of the research</i>	85
3.2. Vispārīgs valstspilsētu pašvaldību raksturojums / <i>General characteristics of municipalities of national cities</i>	90
3.3. Teritorijas attīstības plānošana un īstenošana Latvijas valstspilsētu pašvaldībās / <i>Territorial development planning and implementation in municipalities of Latvian cities</i> .	96
3.4. Sabiedrības līdzdalība valstspilsētu pašvaldību lēmumu pieņemšanas procesos / <i>Public participation in the decision-making processes in municipalities of state cities</i>	106
3.5. ERAF degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanas process valstspilsētu pašvaldībās 2014.- 2020. plānošanas periodā / <i>ERDF degraded area revitalization project implementation process in state city municipalities in the 2014-2020 planning period</i>	111
3.6. Degradēto teritoriju izmantošana Latvijas valstspilsētu pašvaldībās / <i>Use of degraded areas in Latvian state cities municipalities</i>	116
Kopsavilkums par trešās nodaļas saturu / <i>Summary of the content of Chapter 3</i>	137
4. DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANAS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJI LATVIJAS VALSTSPILSĒTU PAŠVALDĪBĀS / <i>DEVELOPMENT SCENARIOS FOR THE USE OF DEGRADED AREAS IN LATVIAN STATE CITY MUNICIPALITIES</i>	140
Kopsavilkums par 4. nodaļas saturu / <i>Summary of Chapter 4</i>	155
SECINĀJUMI / <i>CONCLUSIONS</i>	156
PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI / <i>PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS</i>	160
BIBLIOGRĀFISKO UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS/ <i>LIST OF BIBLIOGRAPHICAL AND INFORMATION SOURCES</i>	162
PIELIKUMI / <i>ANNEXES</i>	175

INFORMĀCIJA PAR PUBLIKĀCIJĀM UN ZINĀTNISKI PĒTNIECISKO DARBU / INFORMATION ON RESEARCH PAPERS AND SCIENTIFIC WORK

Sociālo zinātņu maģistre Mairita Kalniņa promocijas darbu “*Degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas pašvaldībās*” ir izstrādājusi laika periodā no 2019. gada līdz 2024. gadam Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes Ekonomikas un finanšu institūtā ekonomikas doktores Modrītes Pelšes zinātniskajā vadībā.

Pētījuma rezultāti publicēti 7 rakstos starptautiskos zinātniskos un Latvijas Zinātnes padomes atzītos nacionālos zinātniskos izdevumos, t. sk. 5 publikācijas indeksētas Scopus datubāzē un 1 publikācija ir iesniegta publicēšanai žurnālā “*Ekonomika*” (*Vilnius University Press*):

1. Kalnina M., Rivza P., Pelse M. (2023). The revitalization of degraded areas as a factor promoting regional economic growth in Latvian municipalities: challenges and opportunities. Iesniegta publicēšanai žurnālā “*Ekonomika*” (*Vilnius University Press*).
2. Kalnina M., Pelse M. (2023). Overview of the current situation on degraded area management in Latvia. **In:** *XXIIIrd International Multidisciplinary Scientific GeoConference Surveying, Geology and Mining, Ecology and Management – SGEM 2023, Bulgarian Academy of Sciences. Albena*. DOI: 10.5593/sgem2023/5.1/s21.57 (Ind. Scopus, Crossref, EBSCO Academic Search Complete, EBSCO Academic Search Ultimate, Proquest).
3. Kalnina M., Rivza P. (2023) Analysis of inappropriately performed expenses of the revitalization projects of degraded areas. **In:** *Proceedings of the Research for Rural Development 2023: annual 29th International scientific conference, Jelgava, Latvia, 17-19 May, 2023 / Latvia University of Life Sciences and Technologies*. DOI: 10.22616/RRD.29.2023.029 (Ind. Scopus, AGRIS, CABI, Crossref, EBSCOhost Academic Search Complete, EBSCOhost Academic Search Ultimate, Primo (ProQuest-ExLibris)).
4. Stepina M. (2022) Analysis of the regulatory framework in the management of degraded areas in Latvia municipalities. **In:** *Proceedings of the 9th SWS International scientific conference on Social Sciences*. DOI: 10.35603/sws.iscss.2022/s14.119 (Ind. Crossref, EBSCO Academic Search Complete, EBSCO Academic Search Ultimate, Proquest).
5. Stepina M. (2022). Development of the definition of degraded areas, recommendations for the territorial development planning documents of Latvian municipalities. **In:** *Proceedings of the The XXIInd International Multidisciplinary Scientific Geo Conference S G E M 2022*. DOI: 10.5593/sgem2022/5.1/s21.069 (Ind. Scopus, Crossref, EBSCOhost Academic Search Ultimate, EBSCOhost Academic Search Complete, Proquest).
6. Stepina M., Pelse M. (2022). European Union funding support to Latvian municipalities for degraded areas revitalization . **In:** *Proceedings of the Annual 28th International Scientific Conference “Research for Rural Development 2022*. DOI: 10.22616/rrd.28.2022.033 (Ind. Scopus, AGRIS, CABI, Crossref, EBSCOhost Academic Search Ultimate, EBSCOhost Academic Search Complete).
7. Stepina M., Pelse M. (2021). Approbation of project management methodology in degraded areas revitalization projects. **In:** *Proceedings of the Annual 27th International Scientific Conference “Research for Rural Development 2021, 12 - 14 May 2021 Latvia University of Life Sciences and Technologies*. DOI: 10.22616/rrd.27.2021.035 (Ind. Scopus, AGRIS, CABI, Crossref, EBSCOhost Academic Search Ultimate, EBSCOhost Academic Search Complete).

Par pētījuma rezultātiem ziņots divpadsmit starptautiskās konferencēs:

1. Kalnina M. (2023). Analysis of inappropriately performed expenses of the revitalization projects of degraded areas. 29th International scientific conference "Research for Rural Development 2023", Jelgava, Latvia, 2023.gada 17. maijs.
2. Kalnina M. (2023). Overview of the current situation on degraded area management in Latvia. XXIIIrd International Multidisciplinary Scientific GeoConference Surveying, Geology and Mining, Ecology and Management – SGEM 2023, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria, Albena, 2023.gada 9. jūlijs.
3. Stepina M. (2022). Analysis of the regulatory framework in the management of degraded areas in Latvia municipalities. The IXth SWS conference on Social Sciences ISC2022 "When Science meets Art" SGEM World Science (SWS) Scholarly Society, Vienna, Austria, 2022.gada 8. decembris.
4. Stepina M. (2022). Development of the definition of degraded areas, recommendations for the territorial development planning documents of Latvian municipalities. The XXIIrd International Multidisciplinary Scientific GeoConference S G E M 2022, Bulgaria, 2022.gada 9. jūlijs.
5. Stepina M. (2022). European funding support to Latvian municipalities for degraded areas revitalization. 28th annual international conference "Research for rural development 2022", Latvia University of Life Sciences and Technologies, Latvia, 2022. gada 18. maijs.
6. Stepina M. (2022). Analysis of EU funds support for degraded areas revitalization projects in Latvian municipalities. International continuous scientific conference "Challengers of Economics, Education and Society Development in the Nordic – Baltic Countries and beyond" Siauliai University, 2022.gada 5. janvāris.
7. Stepina M. (2021). Impact of EU funding support on degraded areas revitalization projects in Latvia municipalities. 14th Jonas Pranas Aleksa International Scientific Conference "DEVELOPMENT OF THE STATE ROLE IN THE XXI CENTURY: NATIONAL AND INTERNATIONAL CONTEXT", Siauliai University, Lithuania, 2021. gada 24. septembris.
8. Stepina M. (2021). Evaluation of the results of degraded areas revitalization projects in Latvian municipalities. 7 th International Scientific Conference "TRENDS IN REGIONAL DEVELOPMENT IN THE EU COUNTRIES 2021", Warsaw University of Life Sciences, Poland, 2021.gada 22. oktobris.
9. Stepina M. (2021). Digitālo rīku izmantošana degradēto teritoriju revitalizācijā. IV Starptautiskais ekonomikas forums "Nākotnes ekonomika: globalizācijas izaicinājumi Eiropai un Baltijai 21. gadsimtā", Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīga, Latvija, 2021.gada 17.septembris.
10. Stepina M. (2020). Criteria for the identification of degraded areas in Latvian municipalities. The 13th Jonas Pranas Aleksa international interdisciplinary scientific conference „Development of the state strategy in the XXI century: national and international context“, Siauliai University, Lithuania, 2020.gada 11. septembris.
11. Stepina M. (2019). Options of use of deprived areas in Latvian municipalities. International conference "Young scientists for advance of agriculture", The Lithuanian research center for agriculture and forestry, Vilnius, Lithuania, 2020.gada 14. novembris.
12. Stepina M. (2019). Degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas pašvaldībās. Forums "Uzņēmējdarbības atbalsts: traucējoši faktori, zinātnē balstītie risinājumi & starptautiskā sadarbība". Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīga, Latvija, 2019.gada 31.oktobris.

Dalība starptautiskos pētniecības projektos:

1. LBTU, ESF projekts ZPAC, tēma ES32 – "LLU pāreja uz jauno doktorantūras finansēšanas modeli" (2022-2023).

2. Jelgavas digitālā centra īstenotā ES Pētniecības un inovāciju programmas “Apvārsnis 2020” projekta “WELLBASED” pētniece.

Citas aktivitātes:

Vairāk nekā desmit gadu darba pieredze Lauku atbalsta dienesta Eiropas lauksaimniecības un garantijas fonda projektu administrēšanā, uzraudzībā un kontrolē, divu gadu pieredze projektu vadībā Jelgavas valstspilsētas pašvaldībā, sešu gadu pieredze Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātē lektores amatā.

TABULU SARAKSTS / LIST OF TABLES

Tabulas Nr. / Table No	Tabulas nosaukums / Table title	Lpp./ pp
1.1	Termina “ <i>degradēta teritorija</i> ” skaidrojums starptautiskā līmenī / <i>Explanation of the term "degraded area" at the international level.</i>	28
1.2	Teorētisko atziņu kopsavilkums par terminiem “ <i>teritorija</i> ” un “ <i>attīstība</i> ” Itālijas zinātnieku skatījumā / <i>Summary of theoretical findings on the terms "territory" and "development" from the perspective of Italian researchers.</i>	49
1.3	Latvijas pilsētu teritorijas attīstības līmenis un tā izmaiņu indeksi pēc 2020.gada datiem/ <i>Level of urban development in Latvia and indices of change according to 2020 data.</i>	53
1.4	Degradēto teritoriju jautājumu risināšanā iesaistītās ieinteresētās puses valsts, pašvaldības, reģionālajā un personiskajā līmenī/ <i>Stakeholders involved in solving the issues of degraded areas at the national, municipal, regional and personal levels.</i>	56
1.5	Degradēto teritoriju izmantošanā iesaistītās ieinteresētās puses pēc to iesaistes degradēto teritoriju jautājumu risināšanas procesos / <i>Stakeholders involved in the use of degraded areas by involvement in the processes of resolving the issues of degraded areas.</i>	57
3.1	Pētījuma datu ieguves informācijas avoti / <i>Sources of information for research data extraction.</i>	90
3.2	Iedzīvotāju skaits Latvijas valstspilsētās periodā no 2017. gada līdz 2022.gadam / <i>Number of inhabitants in Latvian cities in the period from 2017 to 2022.</i>	92
3.3	Valstspilsētu pašvaldību ilgtspējīgas attīstības stratēģijā iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / <i>Information on degraded areas included in the sustainable development strategy of national city municipalities.</i>	96
3.4	Valstspilsētu pašvaldību attīstības programmās iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / <i>Information on degraded areas included in the development programs of national city municipalities.</i>	98
3.5	Valstspilsētu pašvaldību teritorijas plānojuma dokumentos iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / <i>The information on degraded areas included in the territory planning documents of the national city municipalities.</i>	101
3.6	Intervēto ekspertu raksturojums pēc to pārstāvošās institūcijas un ieņemamā amata / <i>Characteristics of the interviewed experts according to their representative institution and their position.</i>	102
3.7	Pašvaldību ekspertu interviju rezultātu apkopojums par degradētās teritorijas definīcijas iekļaušanu pašvaldību attīstības programmās / <i>Summary of the results of interviews of local government experts on the inclusion of the definition of degraded territory in local government development programs.</i>	121
3.8	Korelācijas koeficienta noteikšana degradēto teritoriju raksturojošos rādītājos, izmantojot Pīrsona koeficientu / <i>Determining the correlation coefficient in indicators characterizing degraded areas using the Pearson coefficient.</i>	126

Tabulas Nr. / Table No	Tabulas nosaukums / Table title	Lpp./ pp
3.9	Kaisera – Meijera – Olkina (KMO) un Bartleta testa rezultāti korelācijas stipruma noteikšanai / <i>Results of the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett tests for correlation strength.</i>	127
3.10	Komplekso faktoru skaita noteikšana ar galvenās komponentes analīzes metodi/ <i>Determination of the number of complex factors by the method of principal component analysis.</i>	127
3.11	Degradēto teritoriju raksturojošie kompleksie faktori pēc rotācijas / <i>Main components of the factors forming degraded areas.</i>	128
3.12	Dispersijas analīze (ANOVA) klasterizācijā izmantotajiem faktoriem / <i>Analysis of variance (ANOVA) for factors used in clustering.</i>	130
3.13	Klasteru skaita noteikšana pēc Elbow rule metodes / <i>Determining the number of clusters using the Elbow rule method.</i>	130
3.14	Gala klasteru centru koordinātas kompleksajiem faktoriem / <i>Coordinates of final cluster centres for complex factors.</i>	131
3.15	SVID matrica vēsturisku ēku atjaunošanas projektu īstenošanai / <i>SWOT analysis for historic building renovation projects.</i>	132
3.16	SVID matrica sabiedrisko pakalpojumu pieejamības projektu īstenošanai / <i>SWOT matrix for access to public services projects</i>	133
3.17	SVID matrica sporta un atpūtas projektu īstenošanai pilsētu zaļajā zonā/ <i>SWOT matrix for implementing sport and recreation projects in urban green spaces</i>	134
3.18	Distance starp degradēto teritoriju klasteru centriem / <i>Distance between degraded areas cluster centers.</i>	136
3.19	Pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju skaits klasteru griezumā/ <i>Number of municipally owned degraded sites by cluster.</i>	137
4.1	Scenāriju novērtēšanā iesaistītie eksperti / <i>Experts involved in scenario assessment.</i>	149
4.2	Relatīvā svarīguma skala / <i>Relative importance scale.</i>	151
4.3	Kritēriju grupu novērtējums ekspertu skatījumā / <i>Expert assessment of the criteria groups.</i>	151

ATTĒLU SARAKSTS / LIST OF FIGURES

Attēla Nr./ Figure No	Attēla nosaukums / <i>Image name</i>	Lpp./ pp
1.1	Starptautiskā līmenī izstrādātā termina “ <i>degradēta teritorija</i> ” skaidrojuma atslēgvārdi / <i>Keywords of the explanation of the term "degraded area" developed at the international level.</i>	29
1.2	Termina “ <i>degradēta teritorija</i> ” skaidrojuma atslēgvārdi 30.10.2014. Zemes pārvaldības likumā / <i>Keywords of the explanation of the term "degraded area" in the 01.01.2015. Land Management Law.</i>	30
1.3	Degradēto teritoriju definīcijas izstrādes noteicošie kritēriji / <i>Determining criteria for developing the definition of degraded areas.</i>	30
1.4	Saskaņota un integrēta sistēma pilsētu degradēto teritoriju revitalizācijai / <i>A coherent and integrated framework for the revitalisation of degraded urban areas.</i>	35
1.5	Ilgspējīgas attīstības zinātniskās koncepcijas vēsturiskie veidošanās periodi / <i>Historical periods in the development of the scientific concept of sustainable development.</i>	37
1.6	Ilgspējīgas attīstības sistēmu veidojošie pamatelementi un to raksturojošie rādītāji / <i>The basic components of a sustainable development framework and its indicators.</i>	39
1.7	Ilgspējīgas attīstības trīs dimensijas un to grafiskais attēlojums / <i>The three dimensions of sustainable development and their graphical illustration.</i>	43
1.8	ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu hierarhija / <i>Hierarchy of Sustainable Development Goals of the UN.</i>	44
1.9	Ilgspējīgas attīstības mērķi un to ieviešanas mehānismi, izmantojot sociālos, ekonomiskos un vides instrumentus / <i>Sustainable development goals and its implementation mechanisms through social, economic and environmental instruments.</i>	46
1.10	Ilgspējīgas attīstības plānošanas procesa prioritātes / <i>Priorities for the sustainable development planning process.</i>	47
1.11	Pilsētu teritoriju ilgtspējīgas attīstības konceptuālais modelis / <i>Conceptual sustainable development model of urban areas.</i>	54
2.1	Pasaules līmeņa ilgtspējīgas attīstības politikas ieviešanas politika būtiskākie notikumi laika periodā no 1972. līdz 2022. gadam / <i>World-level sustainable development policy implementation policy, the most important events in the period from 1972 to 2022.</i>	63
2.2	ES ilgtspējīgas attīstības plānošanas dokumenti hronoloģiskā secībā laika periodā no 2004. līdz 2021.gadam / <i>EU sustainable development planning documents in chronological order in the period from 2004 to 2021.</i>	70
2.3	Attīstības plānošanas dokumentu hierarhija nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī Latvijā / <i>Hierarchy of development planning documents at the national, regional and local levels in Latvia.</i>	72
2.4	Galvenie LV normatīvie akti degradēto teritoriju izmantošanas jomā hronoloģiskā secībā laika posmā no 1998. gada līdz 2015.gadam / <i>The main Republic of Latvia regulatory acts in the field of the use of degraded territories in chronological order in the period from 1998 to 2015.</i>	75

Attēla Nr./ Figure No	Attēla nosaukums / Image name	Lpp./ pp
2.5	Termina "degradēta teritorija" skaidrojuma atslēgas vārdi pēc MK Noteikumos Nr. 645 noteiktā / <i>Key words of the explanation of the term "degraded area" according to the Regulation of the Cabinet of Ministry No. 645 determine.</i>	78
2.6	Termina "degradēta teritorija" atslēgas vārdi saskaņā ar Zemes pārvaldības likumu / <i>Key words for the term "degraded area" according to the Land Management Law.</i>	79
2.7	Termina "degradēta teritorija" skaidrojuma salīdzinājums Latvijas normatīvajos aktos / <i>A comparison of the explanation of the term "degraded territory" in the Latvian regulatory acts.</i>	80
3.1	Promocijas darba pētījuma dizains/ <i>Dissertation research design.</i>	86
3.2	Latvijas Republikas administratīvais iedalījums 2023.gadā un pētījumā iekļautās valstspilsētu pašvaldības / <i>The administrative division of the Republic of Latvia in 2023 and the state municipal cities included in the study.</i>	91
3.3	Pašvaldību iedalījums pēc to platības 2022.gadā (ha) / <i>Division of municipalities according to their area in 2022(ha).</i>	93
3.4	Valstspilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi periodā no 2017. līdz 2022. gadam (miljoni EUR) / <i>State city budget revenues in the period from 2017 to 2022 (millions of EUR).</i>	93
3.5	Valstspilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi uz vienu pašvaldībā dzīvojošos iedzīvotāju no 2017. līdz 2022.gadam (EUR)/ <i>Budget revenues of state city municipalities per resident from 2017 to 2022 (EUR).</i>	94
3.6	Aktīvo reģistrēto uzņēmumu skaits Latvijas valstspilsētu pašvaldībās periodā no 2017. līdz 2022.gadam / <i>The number of active registered companies in the municipalities of Latvian national cities in the period from 2017 to 2022.</i>	94
3.7	Teritorijas attīstības indekss Latvijas valstspilsētu pašvaldībām periodā no 2017. līdz 2021. gadam / <i>Territorial development index for municipalities of Latvian national cities in the period from 2017 to 2021.</i>	95
3.8	Iedzīvotāju iespējas piedalīties Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā / <i>Citizens' opportunities to participate in the decision-making process of the Rēzekne state city municipality.</i>	108
3.9	Liepājas pašvaldības domes darbības novērtējums iedzīvotāju skatījumā / <i>Evaluation of the activities of the Liepāja municipal council from the perspective of the residents.</i>	109
3.10	Jūrmalas pašvaldības sabiedrības līdzdalības iespēju novērtējums ar pašvaldību saistītu lēmumu pieņemšanā iedzīvotāju skatījumā / <i>Evaluation of the possibilities of participation of Jūrmala municipality society in decision-making related to the municipality from the perspective of residents.</i>	110
3.11	SAM 5.6.2. "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" ietvaros īstenoto projektu kopējie attiecināmie izdevumi (līdz 30.06.2023.) valstspilsētu dalījumā (EUR) / <i>SSO 5.6.2. Total eligible expenses of the projects implemented within the framework of "Revitalization of territories by regenerating degraded territories in</i>	112

Attēla Nr./ Figure No	Attēla nosaukums / Image name	Lpp./ pp
	<i>accordance with the integrated development programs of municipalities" (until 30.06.2023) in the division of state cities (EUR).</i>	
3.12	Projekta rādītāja "Jaunizveidoto darba vietu skaits" plānotie un sasniegtie rezultāti uz 30.06.2023. / <i>Planned and achieved results of the project indicator "Number of newly created jobs" at 30.06.2023.</i>	113
3.13	Projekta rādītāja "Atjaunotā degradētā teritorija" plānotie un sasniegtie rezultāti uz 30.06.2023./ <i>Planned and achieved results of the project indicator "Revitalized degraded area" at 30.06.2023.</i>	113
3.14	Degradēto teritoriju revitalizācijas ieguvumi un kavējošie faktori / <i>Benefits and barriers to the revitalisation of degraded areas.</i>	115
3.15	Daugavpils valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / <i>Degraded areas in the territory of Daugavpils state city municipality in 2022 and their property rights status.</i>	116
3.16	Jelgavas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / <i>Degraded areas in the territory of Jelgava state city municipality in 2022 and their property rights status..</i>	117
3.17	Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / <i>Degraded areas in the territory of Jurmala state city municipality in 2022 and their property rights status.</i>	118
3.18	Liepājas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / <i>Degraded areas in the territory of Liepaja state city municipality in 2022 and their property rights status.</i>	119
3.19	Ventspils valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / <i>Degraded areas in the territory of Ventspils state city municipality in 2022 and their property rights status.</i>	120
3.20	Degradēto teritoriju veidi valstspilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā / <i>Types of degraded areas in state cities municipalities from the view point of experts.</i>	123
3.21	Degradēto teritoriju veidi valstspilsētu pašvaldībās 2022.gadā (skaits) / <i>Types of degraded areas of state cities municipalities in 2022 (number).</i>	123
3.22	Degradēto teritoriju kopējā platība (ha) valstspilsētu pašvaldību griezumā 2022.gadā / <i>The total area of degraded territories (ha) of state cities municipalities in 2022.</i>	124
3.23	Degradēto teritoriju iedalījums valstspilsētu pašvaldībās pēc to īpašumtiesību statusa 2022.gadā (skaits) / <i>Degraded areas in state municipalities by ownership status in 2022 (number)</i>	125
4.1	Lēmumu pieņemšanas procesa par degradēto teritoriju revitalizāciju pašvaldību īpašumā esošajām degradētajām teritorijām metodoloģiskais ietvars / <i>The methodological framework of the decision-making process on the revitalization of degraded territories for degraded territories owned by municipalities.</i>	141
4.2	Galvenie degradēto teritoriju izmantošanas virzītājspēki Latvijas valstspilsētu pašvaldībās un to revitalizācijas scenāriji / <i>Key drivers</i>	142

Attēla Nr./ Figure No	Attēla nosaukums / Image name	Lpp./ pp
	<i>for the use of degraded areas in Latvian state city municipalities and scenarios for their revitalisation</i>	
4.3	Vērtēšanas kritēriju hierarhija degradēto teritoriju revitalizācijai Latvijas pašvaldību īpašumā esošajām degradētajām teritorijām / <i>Evaluation criteria for the revitalisation of degraded areas for degraded areas owned by Latvian municipalities.</i>	147
4.4	Ekspertu vērtējums otrā līmeņa kritēriju grupām / <i>Expert assessment in the second level criteria group.</i>	152
4.5	Degradēto teritoriju revitalizācijas scenāriju vērtējums / <i>Assessment of scenarios for revitalisation of degraded areas.</i>	153

ABREVIATŪRU UN AKRONĪMU SKAIDROJUMS / EXPLANATION OF ABBREVIATIONS AND ACRONYMS

ANO	- Apvienoto Nāciju organizācija
ASV	- Amerikas Savienotās Valstis
CFLA	- Centrālā finanšu un līgumu aģentūra
EM	- Ekonomikas ministrija
ES	- Eiropas Savienība
ERAF	- Eiropas reģionālās attīstības fonds
EK	- Eiropas Komisija
FM	- Finanšu ministrija
IAM	- Ilgtspējīgas attīstības mērķi
IISD	- Starptautiskais ilgtspējīgas attīstības departaments (<i>angļu valodā - International Institute for Sustainable Development</i>)
HA	- Hektāri
KM	- Kultūras ministrija
NKMP	- Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde
NVO	- Nevalstiska organizācija
MK	- Ministru Kabinets
LRTK	- Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
LV	- Latvijas Republika
LPS	- Latvijas pašvaldību savienība
LLPA	- Latvijas Lielo pilsētu asociācija
OECD	- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PKC	- Pārresoru koordinācijas centrs
PPP	- Publiskā privātā partnerība
SAM	- Specifiskais atbalsta mērķis
TM	- Tieslietu ministrija
UNESCO	- Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
VARAM	- Viedās attīstības un reģionālās attīstības ministrija (iepriekš – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija)
VRAA	- Valsts aģentūra “Valsts reģionālās attīstības aģentūra”
VZD	- Valsts Zemes dienests
ZM	- Zemkopības ministrija

IEVADS / INTRODUCTION

Apvienoto nāciju organizācijas (*turpmāk – ANO*) izstrādātajā programmā “*Ilgspējīgas pasaules attīstības programma 2030. gadam*” galvenā uzmanība pievērsta pilsētu ilgtspējīgai izaugsmei, nodrošinot balansu starp trīs ilgtspējīgas attīstības pīlāriem – ekonomiku, sabiedrību un vidi. Programmas izstrādē tika vienkopus pulcēti pasaules valstu valdību pārstāvji, lai ierosinātu jaunu pilsētvides darba kārtību 11. ilgtspējīgas attīstības mērķa formā: “*padarīt pilsētas un apdzīvotas vietas iekļaujošas, drošas, noturīgas un ilgtspējīgas*” (*Ahmad N., Zhu Y., et al. 2018*). Šajā darba kārtībā ir izteikts aicinājums veidot ilgtspējīgas pilsētas, pārveidojot sociāli un ekoloģiski novārtā atstātos pilsētu centrus, pilsētu zaļās zonas un spēcīgas kopienas (*Ilgspējīgas attīstības mērķis [SDG] 11; ANO, 2018*). Saskaņā ar ANO statistikas datiem 2016. gadā pilsētās dzīvojošie pilsētu iedzīvotāji veidoja 54,5 % (4034 miljonus) no kopējā pasaules iedzīvotāju skaita, un tika prognozēts, ka 2030. gadā šis rādītājs sasniegs 60 % (5058 miljonus). Pilsētu iedzīvotāju skaita pieaugums rada spiedienu uz pilsētu infrastruktūras attīstību un raisa diskusijas par to ilgtspējību. Līdz ar to, ir nepieciešama uzlabota pilsētu attīstības un vides politika, lai attīstītu ilgtspējīgas pilsētas.

Viens no ilgtspējīgas pilsētvides kavējošiem faktoriem ir degradēto teritoriju esamība, ar kurām saprot agrāk izmantotas, šobrīd pamestas, neizmantotas teritorijas, kuru atgriešanai ekonomiskajā apritē nepieciešama gan izstrādāta politika un normatīvais regulējums, gan sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanā par to, kā šīs teritorijas varētu tikt izmantotas. Ar degradēto teritoriju problemātiku, kuru var uzskatīt par vienu no civilizācijas darbības sekām, ir saskārušās visas pasaules valstis, tostarp Latvija, kad valsts politiskās sistēmas maiņas rezultātā 20. gs. 90. gados pēc padomju iekārtas sabrukuma radās liels daudzums nedarbojošos ražošanas uzņēmumu, kas veicināja degradēto teritoriju rašanos. Šādu teritoriju esamība negatīvi iespaido apkārtējo vidi, kavē ekonomisko attīstību un rada draudus un kaitējumu sabiedrības veselībai.

2019.gada 5.aprīlī notika Eiropas Komisijas (*turpmāk – EK*) rīkota konference “*Degradēto teritoriju atjaunošana Eiropas Savienībā*”, kuras mērķis bija veicināt degradēto teritoriju atjaunošanu un noteikt to kā risinājumu, lai ierobežotu pilsētu izplešanos, neiemantotas zemes dīkstāvi un teritorijas aizaugšanu. Konferencē tika apspriesta politika, izaicinājumi un problēmas, kuras prezentēja Eiropas dažādu jomu eksperti un iepazīstināja ar degradēto teritoriju atjaunošanas paraugprakses piemēriem, kā arī tika izpētīts Eiropas Savienības (*turpmāk - ES*) fondu piedāvātais potenciāls. Konferencē diskusijās eksperti atzina, ka katrā ES dalībvalstī nepieciešama atbilstoša politika un publiski pieejami degradēto teritoriju reģistri, lai degradēto teritoriju pārvaldība būtu efektīva.

Pilsētplānošana ir orientēta uz ilgtspējīgas teritorijas attīstības principiem, kuras īstenošanā pašvaldībai nākas saskarties ar dažāda rakstura izaicinājumiem - spēt apmierināt visu ieinteresēto pušu vajadzības teritorijas izmantošanas jomā, risināt vides aizsardzības jautājumus, risināt nekustamā īpašuma pieejamības jautājumus, kā arī sekmēt uzņēmējdarbības attīstību. (*Cappai F., Forgues D., Glus M., 2019*). Lai pilsētplānošana nodrošinātu ilgtspējīgas attīstības politikas principu ieviešanu, pašvaldībai būtu degradētās teritorijas jāiekļauj savos attīstības plānošanas dokumentos un jānodrošina to atjaunošana jeb revitalizācija. Atkārtota degradēto teritoriju izmantošana veicina ilgtspējīgas attīstības principu ievērošanu, jo tā aptver visus trīs tās mērķus: ekonomikas uzlabošanu, sociālās kohēzijas uzlabošanu un vides aizsardzību. Degradēto teritoriju revitalizācija sniedz iespēju nepietiekami izmantoto pilsētas zemi atgriezt to lietderīgai izmantošanai, kā rezultātā var tikt nodrošināti gan ieguvumi sabiedrībai - jaunu darba vietu radīšana, dzīves apstākļu uzlabošanās, atjaunotas vēsturiskās vērtības, kā arī mazināti vides riski, un radītas iespējas ekonomiskai izaugsmei - palielinās nekustamā īpašuma vērtība, uzņēmējdarbības veicināšana, atjaunota infrastruktūra.

Pētījuma aktualitāte un temata izvēles motivācija ir balstīta uz nepieciešamību izvērtēt esošo situāciju degradēto teritoriju izmantošanā, kas noteikta gan starptautiskos politikas

plānošanas dokumentos, gan Latvijas ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, pamatojoties uz ANO Ģenerālajā asamblejā 25.09.2015. pieņemtās rezolūcijas “*Mūsu pasaules pārveidošana: 2030.programma ilgtspējīgai attīstībai*” izvirzītajiem 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem (*turpmāk – IAM*). Saskaņā ar rezolūcijā noteikto, viens no vides dimensijas mērķiem ir mērķis Nr.15. kas paredz: “*Aizsargāt, atjaunot un veicināt sauszemes ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu, ilgtspējīgi apsaimniekot mežus, apkarot pārtuksnešanos un novērst zemes degradāciju, veicināt tās atjaunošanu un apstādināt bioloģiskās daudzveidības izzušanu*”. Šī mērķa apakšmērķis Nr.15.3. nosaka, ka līdz 2030. gadam dalībvalstīm nepieciešams “*...atjaunot degradēto zemi un augsni, tostarp zemi, ko skārusi pārtuksnešanos, sausums un plūdi, un tiekties uz zemes degradācijai neitrālas pasaules veidošanu*” (*United Nations General Assembly, 2015*). Līdz ar to, par šī mērķa sasniegšanu katrai dalībvalstij ir jāsniedz informācija par degradēto augšņu un zemju platību apmēru. Pirmais ziņojums par situāciju Latvijā “*Latvijas ziņojums ANO par Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu*” tika prezentēts gadskārtējā Augsta līmeņa politikas forumā 2018. gada 17. jūlijā, kur 2. nodaļā “*17 IAM mērķu īstenošana un turpmākās to īstenošanai plānotās aktivitātes Latvijā*” apakšnodaļā “*Cienīgs darbs un ekonomikas izaugsme*”, norādīta valsts rīcība līdz 2021.gadam, kas nosaka: “*Reģionos atbalstīta uzņēmējdarbībai nepieciešamā infrastruktūra, t.sk., darba vietu radīšanai un nefinanšu piesaistei. Atjaunotas degradētas teritorijas*”. IAM, kas attiecas uz pašvaldībām, ir mērķis Nr.11 “*Padarīt pilsētas un apdzīvotas vietas iekļaujošas, drošas, pielāgoties spējīgas un ilgtspējīgas*”, un apakšmērķis Nr.11.1. nosaka, ka “*...līdz 2030. gadam jānodrošina visiem piekļuvi pienācīgiem un drošiem mājokļiem un pamatpakalpojumiem par pieejamu cenu un sakārtot graustus*”. ANO pauda nostāju, ka līdz pat 65% no visiem 169 IAM apakšmērķiem ir saistīti tieši ar pašvaldību kompetenci un tām būs noteicošā loma, lai sasniegtu IAM. 2023.gadā Latvijas Republikas Valsts kontroles (*turpmāk – Valsts kontrole*) veiktajā revīzijā par ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu Latvijā norādīts, ka “*...pretēji starptautisko ekspertu un arī Valsts kontroles vērtējumam par pašvaldību būtisko lomu, to nozīme IAM īstenošanā Latvijā nav atbilstoši novērtēta un valsts līmenī nav veikti pasākumi pašvaldību kapacitātes stiprināšanai IAM jomā*” (*Valsts kontrole, 2023*).

Saskaņā ar Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas (*turpmāk – VARAM*) 2013.gadā, apkopoto pašvaldību sniegto informāciju, tika konstatēts, ka Latvijā kopumā ir 5826 ha degradēto teritoriju platības, kuru attīstību pašvaldības un VARAM novērtēja kā perspektīvu. Saskaņā ar 2014. gada novembrī EK apstiprināto darbības programmu “*Izaugsme un nodarbinātība*” VARAM kā ES fondu atbilstīgā iestāde izstrādāja specifiskā atbalsta mērķa 5..6.2.”*Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām*” (*turpmāk – SAM 5.6.2.*) ieviešanas dokumentus, kur tika plānots revitalizēt degradētās teritorijas, nodrošinot, ka tiks sasniegti izvirzītie sasniedzamie projektu rādītāji – jaunradītas darba vietas, revitalizēta degradētā teritorija (ha), un atbalstītajā teritorijā atrodošos komersantu veiktas nefinanšu investīcijas pašu nemateriālajos ieguldījumos un pamatlīdzekļos. Veicot uzlabojumus šajās teritorijās, to sakārtošanā, tiktu novērsti vides piesārņojuma riski vai likvidēti esošie piesārņojumi, vienlaikus veicinot teritoriju pieejamību uzņēmējdarbībai un palielinot strādājošo skaitu uzņēmumos, kuru ražošanas vai pakalpojuma sniegšanas vieta ir nacionālas un reģionālās nozīmes attīstības centri. Līdz ar to, pašvaldībām, plānojot degradēto teritoriju revitalizāciju, ir jāapzina šo teritoriju skaits un jānovērtē to potenciāls, kā arī jāparedz šīm teritoriju sakārtošanai nepieciešamās investīcijas.

SAM 5.6.2. projektu iesniegšana paredzēta nacionālas nozīmes attīstības centru pašvaldībām un tika plānota kā ierobežota projektu iesniegumu atlase, kas skaidrojams ar to, ka Latvijā pilsētās dzīvo un strādā lielākā daļa valsts iedzīvotāju, kā arī pilsētās notiek saimnieciskās darbības aktivitāte un tiek sniegti plaša mēroga publiskie pakalpojumi, t.sk. augstākās izglītības iestādes, līdz ar to, plānojot pilsētas attīstību, īpašu uzmanību nepieciešams pievērst uzņēmējdarbības attīstības un vides kvalitātes aspektam. Ņemot vērā iepriekš minēto un to, ka ES fondu plānošanas periods 2014. – 2020. uz pētījuma izstrādes brīdi ir praktiski noslēdzies, autore izvirzīja sākotnējo pētāmās tēmas pieņēmumu, kas balstīts uz iepriekš

minētiem faktiem - pašvaldību veiktās darbības, lai novērstu degradēto teritoriju sakārtošanas un revitalizācijas jautājumus nav pietiekamas, jo pašvaldību teritorijas turpina pastāvēt pamestas rūpnieciskas teritorijas, pilsētu centros atrodas grausti un nebeigtas daudzdzīvokļu māju jaunbūves, kas ne tikai bojā pilsētvides vizuālo tēlu, bet arī tās netiek izmantotas teritoriju paredzētajam mērķim. Tā kā publiski pieejamā informācija par degradēto teritoriju apmēru (5286 ha) ir minēta SAM 5.6.2. ieviešanas dokumentos, autore pirms pētījuma veikšanas pieņēma, ka dati par degradētajām teritorijām no VARAM puses ir izmantojami pētījumā. Līdz ar to, autore izvirzīja gan pētāmās tēmas hipotēzi, gan pētījuma mērķi, balstoties uz iepriekš minētiem pieņēmumiem.

Pētījuma objekts ir sešas Latvijas valstspilsētu pašvaldības – Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne un Ventspils. Lai nodrošinātu, ka pētījuma rezultātu interpretācijā būtu iekļauti savstarpēji salīdzināmu pašvaldību kvantitatīvie un kvalitatīvie dati, no pētījuma objekta tika izslēgta Latvijas galvaspilsēta Rīga.

Pētījuma priekšmets: degradēto teritoriju izmantošana teritorijas ilgtspējīgai attīstībai.

Pētījuma mērķis: izpētīt degradēto teritoriju izmantošanas iespējas Latvijas valstspilsētu pašvaldībās ilgtspējīgai teritorijas attīstībai.

Pētnieciskie uzdevumi:

1. analizēt teorētiskās un zinātniskās nostādnes ilgtspējīgas attīstības kontekstā;
2. izvērtēt normatīvos aktus un plānošanas dokumentus ilgtspējīgas attīstības jomā Latvijā;
3. apkopot un izvērtēt informāciju par degradētām teritorijām Latvijas valstspilsētu pašvaldībās, noskaidrot ekspertu viedokli par degradēto teritoriju izmantošanu;
4. noskaidrot pašvaldību pieredzi degradēto teritoriju izmantošanā un izpētīt degradēto teritoriju izmantošanas iespējas ilgtspējīgai teritorijas attīstībai.

Izvirzītā **hipotēze:** Latvijas valstspilsētu pašvaldību administratīvajās teritorijās ir degradētas teritorijas, kuras tiek revitalizētas, taču tas kopumā nesekmē ilgtspējīgu teritorijas attīstību.

Promocijas darba izstrādē **izmantotās pētījuma metodes:**

1. vispārzinātniskās pētījuma metodes- monogrāfiskā metode (teorētisko aspektu analīzei un zinātniskās diskusijas veidošanai), sintēzes un analīzes metode (pētījuma rezultātu apkopošanai, izvērtēšanai un interpretācijai), loģiski konstruktīvā metode (pētījuma atziņu formulēšanai, secinājumu un priekšlikumu izstrādei, balstoties uz pētījuma rezultātiem).
2. kvalitatīvās datu analīzes metodes - dokumentu analīzes metodi (procesu un parādību izvērtēšanai, kas noteikti dokumentos), ekspertu intervijas metodi (ekspertu viedokļa noskaidrošanai pētāmās problēmas rakursā), fokusgrupas metodi (uzņēmēju viedokļa par uzņēmējdarbības vidi valstspilsētas pašvaldībā noskaidrošanai).
3. kvantitatīvās datu analīzes metodes – aprakstošās statistikas metodi (izmantojot absolūtos, relatīvos un vidējos lielumus, lai aprakstītu pētāmo mainīgo svarīgākās īpašības), korelācijas metodi (izmantojot kvantitatīvus datus, lai analizētu mainīgo savstarpējo saistību), faktoru analīzes metodi (no savstarpēji saistītiem mainīgajiem tika identificēti latentī mainīgie - faktori, kas ir vairāku mainīgo lielumu saistību pamatā), klasteru analīze (savstarpēji visciešāk saistīto objektu apvienošana grupās, lai noskaidrotu, cik līdzīgi, vai atšķirīgi ir grupējamie objekti), AHP metodi – lēmuma pieņemšanai degradēto teritoriju revitalizācijā, kas sekmē ilgtspējīgu teritorijas attīstību.

Pētījumā autore izmantoja Latvijas Republikas, ES un ANO normatīvos dokumentus, zinātnisko literatūru, kas pieejama zinātniskajās datu bāzēs, Finanšu ministrijas (*turpmāk – FM*), Centrālās Finanšu un līgumu aģentūras (*turpmāk – CFLA*) un VARAM sniegtos datus par īstenoto projektu progresu, pašvaldību sniegto informāciju par degradētajām teritorijām, kā arī tika izmantoti publiski pieejamie informācijas avoti – LURSOFT, Valsts zemes dienesta

(turpmāk - VZD) datu publicēšanas un e-pakalpojumu portāls www.kadastrs.lv, pētījumu centra "SKDS" veikto aptauju rezultāti, pašvaldību tīmekļu vietnēs publiski pieejamā informācija.

Pētījuma ierobežojumi.

Autore pētījumam izmantoja FM un CFLA sniegtos datus par ES fondu plānošanas periodā 2014. – 2020. īstenoto projektu progresu (dati uz 2023.gada 31. oktobri), kā arī pašvaldību publisko gada pārskatu datus par 2022.gadu (pēdējais noslēgtais finanšu gads).

Zinātniskais nozīmīgums un pētījuma novitātes:

1. pirmo reizi Latvijā analizēts termins "*degradēta teritorija*" gan no zinātniskās literatūras aspekta, gan normatīvo dokumentu aspekta Latvijas līmenī un starptautiskā līmenī;
2. pirmo reizi Latvijā apkopoti dati par degradētām teritorijām Latvijas valstspilsētu pašvaldībās, grupējot tās pa teritoriju veidiem, platībām un nosakot to izmantošanas potenciālu;
3. identificēti galvenie degradēto teritoriju revitalizācijas kavējošie faktori un noteikti ieguvumi no degradēto teritoriju revitalizācijas;
4. noteikti galvenie degradēto teritoriju revitalizācijas procesa īstenošanas virzītājspēki un izstrādāti degradēto teritoriju revitalizācijas scenāriji.

Pētījuma tautsaimnieciskais nozīmīgums.

Promocijas darbā ietvertie rezultāti ir izmantojami Latvijas valstspilsētu pašvaldību un VARAM darbā, pilnveidojot degradēto teritoriju normatīvo regulējumu un izstrādājot vadlīnijas degradēto teritoriju izmantošanā un metodisko materiālu izstrādē par degradēto teritoriju datu bāzes veidošanu. Promocijas darba teorētiskais ietvars un praktiskie pētījuma rezultāti par degradēto teritoriju izmantošanas jautājumiem ir izmantojami kā pamats turpmākajiem zinātniskajiem pētījumiem.

Aizstāvamās tēzes:

1. degradētās teritorijas ir ilgtspējīgu attīstību ierobežojošs faktors;
2. Latvijā ir izstrādāti attīstības plānošanas dokumenti saskaņā ar starptautiskiem un ES politikas plānošanas dokumentiem, tomēr nepastāv vienota politika degradēto teritoriju izmantošanā;
3. Latvijas valstspilsētu pašvaldības savā īpašumā esošās degradētās teritorijas revitalizē, izmantojot ERAF finansējuma iespējas, tomēr tas kopumā nerisina degradēto teritoriju pastāvēšanas problēmas pašvaldībās;
4. pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācijai iespējami vairāki scenāriji, kas sekmētu teritorijas attīstību.

1. ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS KONCEPCIJA UN TĀS AKTUALITĀTE DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ UN REVITALIZĀCIJĀ / THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS RELEVANCE FOR THE EXPLOITATION AND REVITALIZATION OF DEGRADED AREAS

Hanss Karls fon Karlovics (*Carlowitz H.C., 1713*): “Mums jātiecas uz nepārtrauktu, noturīgu un ilgstošu dabas izmantošanu”.

Aldo Leopolds (*Leopold A., 1935*): “Viena no mūsdienu ekoloģijas anomālijām ir divu nozaru izveidošana, no kurām katra, šķiet, tik tikko apzinās otras eksistenci. Viena pēta cilvēku kopienu tā, it kā tā būtu atsevišķa vienība, un savus atklājumus sauc par socioloģiju, ekonomiku un vēsturi. Otra pēta augu un dzīvnieku kopienu. Abu nozaru virzienu neizbēgama saplūšana, iespējams, ir šī gadsimta izcilais sasniegums”.

Kriss Tērnērs (*Turner C., 2010*): “*Ilgspējība ir dzīvesveids, kas paredzēts pastāvībai*”.

Pasaules ekoloģiskie, ekonomiskie un sociālie apstākļi nepārtraukti mainās. Globalizācija, kas ietver lielāku konkurenci, atvērtākus tirgus, dažādas strukturālas izmaiņas, veido izaicinājumus ekonomikā, kas balstīti uz sabiedrības vajadzībām. Nav šaubu, ka sabiedrība visā vēsturē ir pārveidojusi ekoloģiskos procesus tā, lai tie atbilstu cilvēces prasībām (*Reyes D., 2015*). Cilvēces izmantotā biosfēra, kas aptver gaisu, ūdeni un zemi, kur eksistē dzīvība, nav ilgtspējīga, tās resursi var tikt pārtērēti, līdz ar to, aizvien aktuālāka kļūst diskusija par ilgtspējīgu attīstību.

Vairākus gadu desmitus jēdzieni “*ilgtspējība*” un “*ilgtspējīgs*” netika izmantoti ne no zinātnes un pētniecības aspekta, ne no politikas plānotāju skatupunkta, taču pēdējos piecdesmit gadus tie gan zinātnē, gan politikā, gan sabiedrības ikdienā ir klātesoši un aktuāli. Vinstons Čērčils (*Winston Churchill*) ir teicis: “*Jo tālāk skatāties atpakaļ, jo tālāk jūs varat redzēt.*” Zināšanas un izpratne par to, kas ir noticis pēdējos 300 gados pasaules attīstībā ir būtiskas, lai interpretētu mūsu pašreizējo situāciju un izpētītu, kāda varētu izskatīties ilgtspējīga nākotne (*Vries B., 2012*). Visā cilvēces pastāvēšanas vēsturē sabiedrība ir veidojusi un ietekmējusi dabu un izmantojusi dabas resursus sabiedrības attīstībai. Sociālās un ekoloģiskās sistēmas nenoliedzami ir savstarpēji atkarīgas un saistītas, pastāvīgi attīstās un pielāgojas viena otrai - cilvēki maina ekosistēmas, lai tās atbilstu sociālajai sistēmai, bet arī pārkārto savu sociālo sistēmu, lai tā atbilstu ekosistēmai (*Marten G.G., 2001*). Ilgtspējas pirmsākumi meklējami jau senajās civilizācijās, kas apzinājās cilvēka un dabas savstarpējo mijiedarbību. Ideju par dzīvošanu dabas resursu robežās un to saglabāšanu nākamajām paaudzēm vēstures gaitā ir pauduši gan filozofijas un reliģiskās zinātnes līderi, gan arī politiskie līderi. Pirms apmēram 300 gadiem tika identificēti pirmās diskusijas par mūsu civilizācijas evolūcijas ietekmi uz planētas vidi un resursiem. 1798. gadā demogrāfs, politiskais ekonomists un lauku mācītājs Maltuss (*Malthus T.R., 1798*) uzrakstīja eseju par iedzīvotāju skaita principu, kurā viņš prognozēja, ka pasaules iedzīvotāji cietīs badu, vai dzīvot ar minimālu iztikas līmeni, jo pārtikas ražošana nespēs sekot līdzi iedzīvotāju skaita pieaugumam. Maltuss uzskatīja, ka: “*...iedzīvotāju skaits, ja to nekontrolēs, pieaugs ģeometriskā proporcijā un cilvēka iztikas apjoms aritmētiskā proporcijā*” (*Rogers P., Jelala K., et al., 2012*). Tikmēr diskusija par dabas resursu saudzēšanu ir saistāma ar 18.gadsimta beigām, kad sāka attīstīties industrializācija, pieauga pieprasījums pēc dažādiem dabas izejmateriāliem un darbaspēka (*Ogilvie S.C., 1996*). Debates par Maltusa noteiktajiem ierobežojumiem ir turpinājušās, zinātniekiem pētot kā kļūva iespējams seškārtīgi palielināt pasaules iedzīvotāju skaitu no viena līdz sešiem miljardiem kopš 1798. gada, un joprojām nodrošināt ar pārtiku iedzīvotājus. Grāmatā “*Izaugsmes robežas*” (*angļu valodā - “The Limits to Growth”*) uzmanība tika pievērsta neatjaunojamo resursu izsīkumam un no tā izrietošajam preču cenu pieaugumam, pieņemot, ka iedzīvotāju skaits un rūpnieciskais kapitāls turpinās pieaugt, izraisot piesārņojuma un pieprasījuma pieaugumu pēc pārtikas un neatjaunojamiem resursiem (*Cole M., 2007*). Tika pieņemts, ka gan pārtikas, gan

neatjaunojamo resursu piegāde ir fiksēta. Jāpiemin amerikāņu zinātnieka Lestera Brauna (*Lester Russel Brown, 1974*) zinātniskie pētījumi, kurš 1974.gadā aktualizēja jautājumus par problēmām, ar kurām saskarsies civilizācija vides jomā, norādot, ka sabiedrība, turpinot savas patēriņa tendences, tuvākajā laikā var saskarties ar nopietnām grūtībām.

Ilgtermiņīgas attīstības domāšanas vēsturiskie aspekti meklējami arī vides filozofijā, kas ir izstrādāta 20. gadsimta pēdējā ceturksnī. Šajā periodā aktualizēja jautājumus par vides ekonomiku, kā rezultātā tika pievērsta uzmanība jaunam domāšanas veidam, kas balstījās uz apsvērumiem par to, kā ekoloģiskās problēmas tiek integrētas ekonomiskajās sistēmās. Periodā no 1960. gada līdz 1970. gadam tika izveidota vides kustība - skola, kura apvienoja grieķu vārda "oikos" (mājsaimniecība) divējādo būtību, kas ir gan jēdziena "ekonomika", gan "ekoloģija" etimoloģiskā sakne (*Caradonna J. L., 2014*). Ar ekoloģiskās ekonomikas pētniecību saistītie autori — E. Dž. Mišāns (*Mishan E.J.*), E. F. Šumahers (*Schumacher E.F.*), un citi pievērsās bezgalīgas ekonomiskās izaugsmes jēgas jautājumiem, saistot tos ar vides izmaksām, ko rada no fosilā kurināmā atkarīga patērētāju sabiedrība. Šajā periodā zinātnieki centās noskaidrot kā mērīt sabiedrības labklājību, un kāda būtu ekonomikas loma, lai sabiedrībā tiktu ievērotas ekoloģiskās normas, kā rezultātā zinātnieki nonāca pie secinājuma - nepieciešams pētīt sabiedrību, vidi un ekonomiku kā vienotu modeli.

Ekonomiskā izaugsme veicina cilvēka labklājības līmeņa paaugstināšanos, ko nodrošina pieejamie resursi, lai sasniegtu ekonomiskās attīstības mērķus. Ekonomisko izaugsmi var kavēt nelietderīgi izmantoti jeb neizmantoti resursi, kā, piemēram, dabas resursi – zeme, mežs, ūdens. Vēsturiski ekonomiskā izaugsme ir nozīmējusi pārveidot dabas resursu krājumus citos kapitāla veidos. Mūsdienās par ekonomisko ieguvumu tiek uzskatīta funkcionējošas ekosistēmas saglabāšana, kas var atbalstīt ekonomisko un sociālo attīstību. Dabas resursi nodrošina saimnieciskai darbībai nepieciešamās izejvielas, kā arī sabiedrības saimnieciskās dzīves pamatus.

Autore savā promocijas darbā koncentrējas uz pilsētu teritoriju attīstību, kur viens no būtiskiem tās attīstību ietekmējošiem faktoriem ir apdzīvojuma struktūras mainība - 4,2 miljardi (55%) pasaules iedzīvotāju pašlaik dzīvo pilsētās, un paredzams, ka šis skaits pieaugs par 2,5 miljardiem cilvēku līdz 2050. gadam (*United Nations, 2020*). Šīs izmaiņas notiek laikā, kad pilsētu ekonomiskās aktivitātes raksturs mainās - industriālie objekti, kas kādreiz bija rūpnieciski attīstīto pilsētu teritorijās, arvien vairāk noveco, jo samazinās to ekonomiski produktīvā mūža ilgums, un tie tiek pamesti jeb netiek vairāk saimnieciski izmantoti, kas kavē ilgtermiņīgu pilsētu teritoriju attīstību (*Wijitkosum S., 2020*). Ņemot vērā to, ka zeme ir vienīgais un vissvarīgākais dabas resurss, kuru jāizmanto ekonomiskajā apritē, ir būtiski to efektīvi izmantot tam paredzētajam mērķim.

1.1. Degradēto teritoriju veidošanās faktori un revitalizācijas nepieciešamība ilgtspējīgas teritorijas attīstības kontekstā / *Factors of the formation of degraded areas and the need for revitalization in the context of sustainable territorial development*

Pamestu vai piesārņotu zemi, kas radusies deindustrializācijas un urbanizācijas laikā, parasti saprot kā degradētu teritoriju (*Alker, S., Joy, V., et.a. 2000*). Deindustrializācijas laikā izmaiņas, kas skar rūpniecības nozari, atstāj vietējo kopienu ziņā potenciāli piesārņotu, saimnieciski neizmantotu zemi. Papildus iespējamajam piesārņojumam un bezdarbam, ko rada kādas ekonomikas nozares likvidēšana, pamestie īpašumi piesaista noziedzīgas darbības (kā piemēram, ēku demolēšana), kas samazina šajā teritorijā esošo īpašumu vērtību un investoru motivāciju atjaunot teritoriju (*Tang Y.T., Nathanail C.P., 2012*)

Degradētās teritorijas ir viens no lielākajiem izaicinājumiem pilsētplānotājiem un politikas izstrādātājiem mūsdienās. Teritorijās, kurās notiek ekonomikas stagnācija, netiek piesaistītas investīcijas, to ilgtspējīga atjaunošana joprojām ir ierobežota (*Martinát, 2007*). Pēdējo desmitgadu laikā degradēto teritoriju problēma ir bijusi aktuāla teritorijas

attīstības problēma Eiropas industriālajos reģionos. Lai gan pamatnosacījumi degradēto teritoriju veidošanās katrā valstī un pilsētās ir atšķirīgi, tradicionālajos rūpniecības centros un lielajās pilsētās, arī perifērās vietās, tās ir pamestas rūpniecības teritorijas, kuras ilgstoši nefunkcionē un rada kaitējumu ne tikai videi, bet arī pilsētas vizuālam tēlam.

Pēc Padomju Savienības sabrukuma 90. gadu sākumā līdzīgi kā citās Baltijas valstīs arī Latviju skāra radikālas strukturālas izmaiņas tās ekonomikā un politikā, kā rezultātā radās arvien vairāk degradēto teritoriju pilsētās. Šī procesa rezultātā pamestās teritorijas tikai retos gadījumos tika atkārtoti izmantotas uzņēmējdarbības attīstībai. Pateicoties Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai un iespējai izmantot ES struktūrfondu līdzekļus, tika sākta degradēto teritoriju atjaunošanas jautājumu risināšana. Līdz ar to tika uzsāktas politiskās diskusijas par degradēto teritoriju iespējamu revitalizāciju, izstrādājot ES fondu plānošanas perioda 2014.- 2020. dokumentus. Saskaņā ar Vides un reģionālās attīstības ministrijas 2013.gadā veikto analīzi tika konstatēts, ka Latvijā ir 5826 ha degradētās teritoriju platības, kuras pašvaldības novērtēja kā perspektīvu iespēju atgriezt ekonomiskajā aprītē. No 5826 ha degradētajām platībām ES fondu plānošanas periodā 2014.-2020. plānots revitalizēt 891 ha jeb 14,1% degradēto teritoriju. Termins "*revitalizēt*" nozīmē daudzpusīgu pasākumu kopumu, kas ietver restaurāciju, rekonstrukciju, modernizāciju un darbības, kuru mērķis ir atdzīvīnāt ēku, reģionu, vai pilsētu, kas izpostīta dažādu darbību rezultātā (*Wilczkiewicz M.Z., Wilkosz M., 2015*).

Lai arī ES fondu plānošanas periods 2014. -2020. ir noslēdzies, joprojām izpratne par degradētajām teritorijām un iespējām atgriezt tās ekonomiskajā aprītē ir vērojamas konceptuālas un funkcionālas problēmas - nav konkrēta termina vai juridiskas definīcijas degradētajām teritorijām, kas būtu saistošas pašvaldībām un būtu kā tiesisks pamats iekļaut to savās attīstības programmās, ierobežoti finansiālie resursi to atjaunošanai, trūkst sadarbības mehānismu ar teritoriju īpašniekiem (*Stepina M., Pelše M., 2022*). Līdz ar to, autore turpmākajās nodaļās veiks analīzi par degradēto teritoriju definīciju un to noteikšanas kritērijiem, kā arī tiks pētītas degradēto teritoriju revitalizācijas iespējas

Šādā situācijā, kad pastāv neskaidrības degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, pastāv risks, ka tiks izveidots liels pilsētu degradēto teritoriju krājums, kas galvenokārt attiecas uz pilsētu reģioniem, kur dominējoša ir rūpnieciskā darbība. Vienota degradētās teritorijas termina skaidrojums Eiropā un pasaulē ir politikas plānotāju un politikas ieviešēju darbību kavējošs faktors, par ko liecina teorētiskie pētījumi šajā jomā.

Zinātniskajos pētījumos eksistē dažādi degradēto teritoriju apzīmējumi, kā piemēram "*brownfield*", "*unused land*", "*degraded area*", "*contaminated territory*", "*deprived land*" ar līdzīgu nozīmi. Tās ir norādītas kā teritorijas, kurās iepriekš ir veikta saimnieciskā darbība, taču šo teritoriju kā funkcionējošu elementu (īpaši – apdzīvotu vietu) iesaistīšana kopējā pilsētvides struktūrā, jeb to "*atgriešanās dzīvē*" ir kavējošs faktors saimnieciskās darbības attīstībai. Teritorijas plānojumos bieži vien nav sniegta detalizēta informācija par degradācijas cēloni, taču degradēto teritoriju sarakstos pārsvarā iekļautas neizmantotās bijušo rūpnīcu, pamestu degvielas uzpildes staciju, aizaugušu, nekoptu teritoriju, kā arī piesārņotas teritorijas. Šie apsvērumi norāda uz to, ka nav precīzu vai nepārprotamu parametru, lai noteiktu konkrētu teritoriju kā degradētu. Drīzāk, tā ir situācija zemes izmantošanas jomā, kas var izpausties dažādi (*Rey E., 2022*).

Jāatzīmē, ka franču valodā termina "*brūnais lauks*" (*friche*) izcelsme ir meklējama lauksaimniecībā. Etimoloģiski šis termins radies, attīstoties no viduslaiku holandiešu valodas vārda "*versch*", kas nozīmēja "*svaiga augsne*". Plašākā nozīmē tas attiecas uz neapstrādātu lauksaimniecības zemi, kas netiek izmantota zemas augsnes auglības dēļ. Angļu valodas vārds "*brownfield*" (*brūnais lauks*), kas cēlies no īpašības vārda "*brown*" (brūns) un lietvārda "*field*" (*lauks*) kombinācijas, pilsētplānošanas aprindās sāka plaši lietot deviņdesmito gadu sākumā, lai vispārīgi apzīmētu pamestu zemi (*Rey E., Marine L., et al. 2022*). ASV Vides aizsardzības aģentūra (EPA), jau 1993. gadā izveidoja Brūno lauku atjaunošanas iniciatīvu, lai veicinātu un atbalstītu vietējo pašvaldību centienus atjaunot, inventarizēt un novērtēt brūno lauku teritorijas

(*Environmental Protection Agency, 2006*). Kā norādīts zinātnisko terminu skaidrojumu apkopojumā - "brūnais lauks" nozīmē "zemes gabals, kas ir bijis rūpnieciski izmantots, piesārņots un pēc tam pamests".

Saskaņā ar Reja (*Rey E., 2022*) 2022.gada pētījumu "Pilsētu brūnie lauki: izcelsme, definīcija, un daudzveidība", pilsētu brūnajiem laukiem raksturīgas šādas iezīmes:

- 1) nelīdzsvarotības stāvoklis, kas atspoguļo neatbilstību starp teritorijas izmantošanas potenciālu un veiktajām darbībām (disfunkcija, izzušana, novecošana);
- 2) ilgstošs periods bez investīcijām, kas parasti ievērojami samazina teritoriju izmantošanas iespējas, jo tuvākajā nākotnē samazinās teritorijas izmantošanas vērtība.

Termins "degradēts" (*degraded*) zinātniskajā literatūrā ir saistīts gan ar zemi, gan ar teritoriju. Pētījumos, kuros tiek lietots termins "degradēta zeme" (*degraded land*), tiek skatīta ar lauksaimniecību saistīta problemātika. Kā piemēram, Gibbs un Salmons (*Gibbs H.K., Salmon J.M., 2014*) savā pētījumā norāda, ka degradētās zemes jautājumiem ir jābūt uzmanības centrā, jo pasaulē strauji pieaug pieprasījums pēc pārtikas, lopbarības un degvielas, bet lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, kas nepieciešamas ražošanai, samazinās. Lai gan lauksaimnieciskā ekspansija dabiskajās ekosistēmās ir neizbēgama, tā rada ievērojamus ekosistēmu pakalpojumu zaudējumus, piemēram, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešamo dzīvotņu samazināšanās, plūdu sekas. Vides un palīdzības organizācijas, politiķi, zinātnieki, kā arī lauksaimniecības un enerģētikas nozares pārstāvji norāda uz dažāda veida nepietiekami izmantotām vai degradētām zemēm kā uz risinājumu lauksaimnieciskās produkcijas efektīvai ražošanai, tomēr šo degradēto zemju potenciāls netiek novērtēts (*Gibbs H.K., Salmon J.M., 2014*). Savukārt, Arnets un zinātnieku grupa (*Arneeth A., Olsson L., et al., 2021*) vērs uzmanību uz to, ka degradācija notiek sarežģītas un ļoti dinamiskas dabas faktoru un sociālekonomisko faktoru mijiedarbības rezultātā. Tā ir cieši saistīta ar dabas pārveidi par lauksaimniecībā izmantotām zemēm un tās izmantošanas intensitātes palielināšanos lauksaimniecības, ūdens un mežu sistēmās. Izmantotās platības izmaiņas nosaka strauji augošais pieprasījums pēc pārtikas, barības, šķiedras, enerģijas, koksnes un biomasas, kas atspoguļo iedzīvotāju skaita pieaugumu un patēriņa izmaiņas un izmaiņas patēriņa modeļos. Zinātnieki uzskata, ka par degradētu zemi netiek uzskatīta tā zeme, kur zemes stāvokļa izmaiņas ir notikušas dabisko procesu rezultātā. Degradācija ir saistāma ar negatīvu tendenci piemēram, zemes izmantošanas veida maiņu, kur tiek ietekmēta ekosistēmas funkcionalitāte (*Arneeth A., Olsson L., et al., 2021*).

Analizējot termina "degradēta teritorija" skaidrojumu, autore secina, ka tā definīcija gan pasaules, gan ES līmenī dažādu valstu kontekstā ir atšķirīgas, kas apgrūtina dažādu starpvalstu degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanu (*Jackson J., Hermann G, 2007*). Piemēram, Apvienotajā Karalistē termins "degradēta teritorija" kopš 1998. gada ir ieguvis politisku nozīmi, kad valdība paziņoja par valsts mērķi vismaz 60% jaunu māju uzcelt uz iepriekš attīstītas, šobrīd degradētas zemes. Paredzēts, ka pēc degradēto teritoriju apzināšanas un noteikšanas izstrādās iniciatīvas, kas paredzētas, lai veicinātu šo teritoriju atgriešanu ekonomiskajā apritē, īpaši tajās vietās, kur bija vērojams augsts pieprasījums pēc mājokļiem (*Alker S., Joy V., et al., 1999*).

Analizējot zinātnisko literatūru, autore apkopoja termina "degradēta teritorija" skaidrojumus dažādu valstu līmenī 1.1. tabulā.

Termina “degradēta teritorija” skaidrojums starptautiskā līmenī / Explanation of the term “degraded area” at the international level

Valsts	Informācijas avots	Definīcija	Atslēgas vārdi
ASV	ASV Vides aizsardzības aģentūra	Pamesta, dīkstāvē esoša vai nepietiekami izmantota rūpnieciska un komerciāla rakstura teritorija, kuru atjaunošanu un pārbūvi ietekmē reāls vai šķietams vides piesārņojums.	Pamesta, dīkstāvē esoša, neizmantota, piesārņota
Vācija	eltbundesamt.de	Teritorija, kurā notikusi tās agrāka izmantošana, tā ir pamesta vai nepietiekami izmantota, atrodas pilnībā vai daļēji pilsētu teritorijās, ir nepieciešama iejaukšanās, lai to atkal izmantotu lietderīgi; teritorijai var būt reālas vai šķietamas piesārņojuma problēmas.	Agrāk izmantota, pamesta, piesārņota.
Francija	Vides ministrija	Iepriekš izmantota teritorija, kuras ir uz laiku pamesta pēc darbības pārtraukšanas un ir jāatgūst turpmākai izmantošanai. Var būt daļēji apdzīvota, vai piesārņota.	Iepriekš izmantota, pamesta, piesārņota
Čehija	Čehijas biznesa un investīciju attīstības aģentūra	Īpašums (zemes gabals, ēka, komplekss), kas ir neizmantots un nekopts un var būt piesārņots.	Neizmantota, nekopta, piesārņota
Polija	Vides ministrija	Pamestas vai nepietiekami izmantotas vietas ar reālām vai šķietamām piesārņojuma problēmām, kas rada šķērslī to attīstības potenciālam.	Pamesta, nepietiekami izmantota, piesārņota.
Lielbritānija	Nacionālās politikas plānošanas dokumenti	Iepriekš attīstīta zeme, kurai ir potenciāls pārbūvei. Bieži (bet ne vienmēr) tā ir zeme, kas ir izmantota rūpnieciskiem un komerciāliem mērķiem un tagad ir pamesta un, iespējams, piesārņota.	Iepriekš attīstīta, pamesta, piesārņota
Serbija	Teritorijas attīstības stratēģijā 2009	Zeme, kas iepriekš tika apbūvēta un izmantota, bet finansiālu vai citu ekonomisku iemeslu dēļ kļuva pamesta	Iepriekš izmantota, pamesta
Starptautiski	Cabernet*	Teritorija, kurā notikusi tās agrāka izmantošana, tā ir pamesta vai nepietiekami izmantota, atrodas pilnībā vai daļēji pilsētu teritorijās, ir nepieciešama iejaukšanās, lai to atkal izmantotu lietderīgi; teritorijai var būt reālas vai šķietamas piesārņojuma problēmas.	Agrāk izmantota, pamesta, piesārņota

*Cabernet - daudznozaru tīkls, kurā ietilpst 8 ekspertu ieinteresēto personu grupas, kuras mērķis ir veicināt jaunus praktiskus risinājumus pilsētu degradēto teritoriju jautājumu risināšanā.

Avots: autores veidota zinātniskās literatūras izpētes rezultātā

Tabulā apkopota sešu valstu termina “degradēta teritorija” definīcija, kā arī starptautiskā projektā CABERNET, izstrādātā starptautiskais termina definējums, kuru projekta īstenošanā ir akceptējušas 13 valstis – Austrija, Somija, Beļģija, Francija, Vācija, Grieķija, Īrija, Itālija, Nīderlande, Spānija, Portugāle, Zviedrija, Lielbritānija. CABERNET (*Concerted Action on Brownfield and Economic Regeneration Network*) ir multidisiplinārs Eiropas ekspertu sadarbības tīkls, un ir dibināts ar mērķi - veicināt degradētu teritoriju ilgtspējīgu atjaunošanu, kas nosaka, ka degradētās teritorijas ir teritorijas, kuras:

- 1) ir ietekmējuši iepriekšējais zemes izmantošanas veids;

- 2) ir pamestas vai nepietiekami izmantotas;
 - 3) galvenokārt atrodas pilnībā vai daļēji attīstītās pilsētu teritorijās;
 - 4) pieprasa iejaukšanos, lai tās atkal izmantotu lietderīgi;
- 50 var radīt piesārņojuma draudus.

Saistībā ar degradēto teritoriju problemātiku un dažādām tās risināšanas iespējām, projekts CABERNET tiek minēts zinātniskajā literatūrā un pētījumos visbiežāk, līdz ar to valstis, nosakot degradēto teritoriju termina skaidrojumu izmanto tieši šajā projektā norādīto, tostarp Vācijā (Doerte M.J., 2012). Francijas izstrādātajā termina “*degradētā teritorija*” skaidrojumā ir minēts tāds apgalvojums kā “*nepieciešams atjaunot turpmākai izmantošanai*”, kas nozīmē, ka galvenā uzmanība tiek pievērsta turpmākajai darbībai, kas būtu jānodrošina degradētajā teritorijā (Andres L., 2012). Savukārt, Lielbritānijas plānošanas dokumentos degradētu teritoriju definē kā “*iepriekš attīstītu teritoriju un tai tiek piešķirta kategorija, kas raksturo zemes tipu un tās specifiskos parametrus, atkarībā no zemes izmantošanas veida*” (Dixon T, Pocock Y., et al. 2006). Turklāt, Lielbritānija ir viena no valstīm, kur sistemātiski tiek veiktas uzlabojošas darbības degradētajās teritorijās, kam pamatā ir iepriekš izveidota, regulāri atjaunota nacionālā zemes izmantošanas datu bāze (Alker S., Joy V., et al. 2000)).

Kā vienots kritērijs visās iepriekšminētajās definīcijās ir – **pamesta teritorija**, kuru ir ietekmējusi tās iepriekšējā izmantošana vai cilvēku darbības. Daudzviet literatūrā un pētījumos tiek pieminēts arī piesārņojuma aspekts, tomēr pārējie kritēriji definīcijās ir atšķirīgi dažādās valstīs. No 1.1. tabulā apkopotās informācijas, autore identificēja galvenos atslēgas vārdus no termina “degradēta teritorija” skaidrojumiem starptautiskā līmenī (skatīt 1.1. attēlu.).

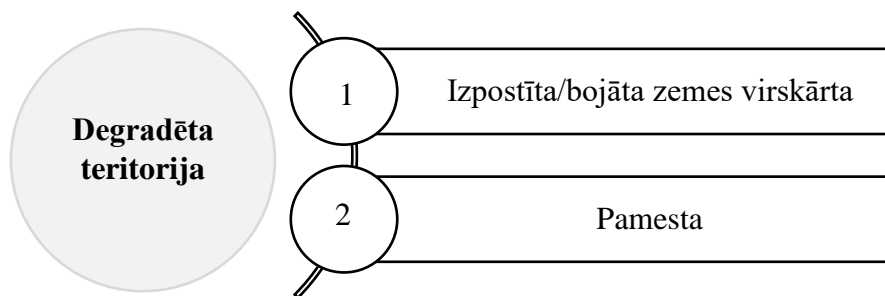

Avots: autores veidots zinātniskās literatūras izpētes rezultātā.

1.1.att. / Fig. 1.1. Starptautiskā līmenī izstrādātā termina “degradēta teritorija” skaidrojuma atslēgvārdi / Keywords of the explanation of the term “degraded area” developed at the international level

Saskaņā ar attēlā norādīto, degradētās teritorijas termina skaidrojumā tika identificēti četri galvenie atslēgas vārdi – **iepriekš izmantota**, **pamesta**, **dīkstāvē esoša**, **piesārņota**. Iepriekš minētie atslēgas vārdi turpmāk pētījumā tiks izmantoti, lai salīdzinātu tos ar termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumu Latvijā un identificētu kopīgās iezīmes un atšķirīgās.

Degradētās teritorijas termina skaidrojums Latvijā ir iekļauts 30.10.2014. likumā “*Zemes pārvaldības likums*”, kur teikts, ka “*degradētā teritorija — teritorija ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu vai pamesta apbūves, derīgo izraķteņu ieguves, saimnieciskās vai militārās darbības teritorija*” (Saeima, 2014). Autore secina, ka sniegtajā termina skaidrojumā norādīti divi būtiskākie kritēriji, lai teritoriju varētu uzskatīt par degradētu, kurus autore ilustratīvi ir norādījusi 1.2. attēlā.

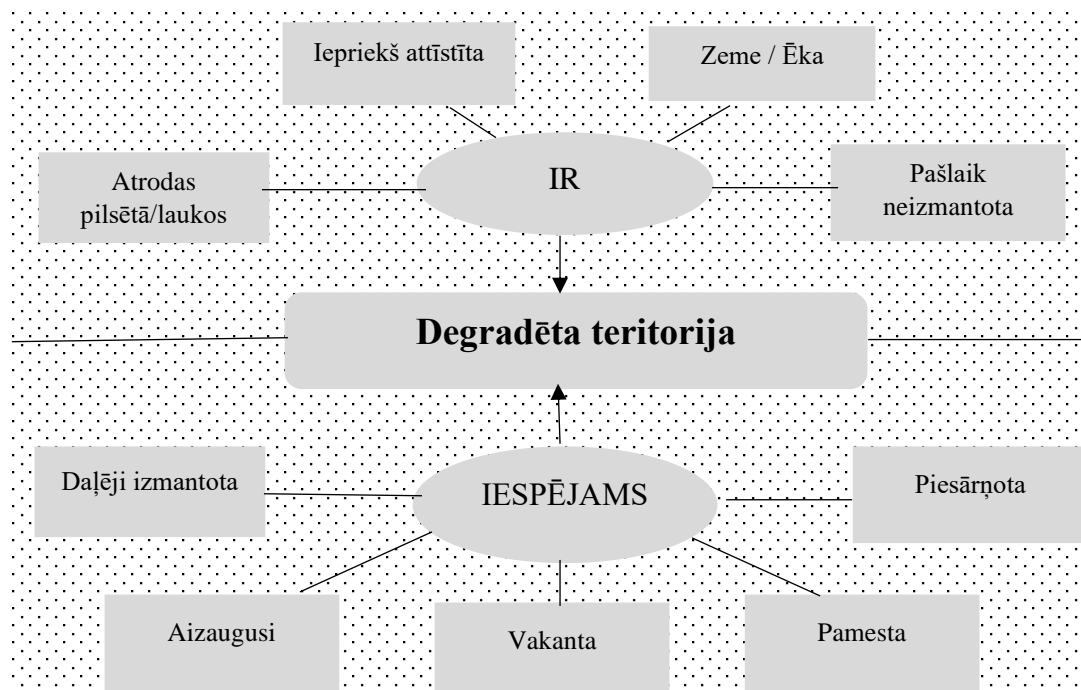

Avots: autores veidots saskaņā ar 01.01.2015. Zemes pārvaldības likumā noteikto

1.2.att. / Fig. 1.2. Termina “degradēta teritorija” skaidrojuma atslēgvārdi 1.01.2015. Zemes pārvaldības likumā / *Keywords of the explanation of the term "degraded area" in the 01.01.2015. Land Management Law*

Salīdzinot iegūtos datus ar starptautiskā līmeņa termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumu, autore secina, ka Latvijā 30.10.2014. Zemes pārvaldības likuma noteiktais apvieno gan degradētas zemes, gan degradētas teritorijas skaidrojumu, bet starptautiski tas ir plašāks, ietverot gan piesārņojuma aspektu, gan sniedzot norādes uz to, ka teritorija ir iepriekš izmantota un šobrīd ir dīkstāvē esoša.

Zinātnieks Merts (*Mert Y., 2019*) savā pētījumā par degradēto teritoriju atjaunošanu kā ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā piedāvā izmantot kritērijus degradēto teritoriju definīcijas izstrādē (skatīt 1.3. attēlu).

Avots: autores veidots pēc Y. Mert “*Contribution to sustainable development: Re-development of post-mining brownfields*” (2019).

1.3.att. / Fig. 1.3. Degradēto teritoriju definīcijas izstrādes noteicošie kritēriji / *Determining criteria for developing the definition of degraded areas*

Kā norāda zinātnieks Merts (*Mert Y., 2019*), tad zinātniskajā literatūrā ir daudz definīciju terminam “*degradēta teritorija*”, kas atšķiras; bet pastāv tikai dažas, kas ir pilsētplānošanas kontekstā. Terminu “*degradēta teritorija*” var īsi raksturot kā “*iepriekš izmantota vai iepriekš attīstīta zeme*” (*Mert Y., 2019*). Savukārt, M. Burinskiene un zinātnieku grupa (*Burinskiene M., Bielinskas V., et al., 2017*) norāda, ka degradēto teritoriju termina skaidrojumam jābalstās uz deindustrializācijas, urbanizācijas, iedzīvotāju blīvuma, vai citiem sociālekonomiskiem faktoriem. Lai izveidotu ietvaru, kas nosaka lēmumu pieņemšanu par degradēto teritoriju

turpmāko izmantošanu, līdz ar to, autori iesaka novērtēt pilsētas teritorijas attīstības potenciālu, kā arī izstrādāt kritērijus degradēto teritoriju noteikšanai. Fanfangs un zinātnieku grupa (*Fangfang C., Kufler M., et al., 2009*), pētot degradēto teritoriju jautājumus pilsētu teritorijās, apgalvo, ka degradēto teritoriju identificēšana jāveic, salīdzinot potenciālo teritoriju un degradēto teritoriju īpašības, kas pēc zinātnieka noteiktā ir degradēto teritoriju noteikšanas kritēriji:

- 1) iepriekš apbūvēta teritorija;
- 2) atrodas pilsētā;
- 3) pamesta;
- 4) nepieciešama atjaunošana (pārbūve);
- 5) var būt šķietamas piesārņojuma problēmas.

Fanfangs papildus iepriekšminētajam norāda, ka trūkst informācija par degradētajām teritorijām, jo datu bāzēs (ja tādas ir), informācija ir nepilnīga. Zinātnieks īpaši akcentē privātīpašnieku īpašumā esošo teritoriju problemātiku, norādot, ka būtu jādod iespēja privātpersonai, kuras īpašumā ir degradēta teritorija to reģistrēt kā degradētu. Iemesli, kāpēc īpašnieki nevēlas to darīt ir – bažas par iespējamo negatīvo ietekmi uz īpašumu vērtībām un institūciju neprasmi izmantot datus tam paredzētajam mērķim, kas ir veicināt teritorijas atkārtotu izmantošanu (*Cheng F., Kuffer M., et al. 2009*). Līdz ar to, var apgalvot – lai pilsētu lēmumu pieņēmēju rīcībā būtu nepieciešamā informācija par degradēto teritoriju apmēru, kā arī lai varētu noteikt to atkārtotas izmantošanas potenciālu ir nepieciešams izstrādāt kritērijus degradēto teritoriju noteikšanai.

Teritorijas attīstības sistēmas funkcionēšanai, kas nodrošina degradēto teritoriju atjaunošanu, Adams De Sousa un Tiesdell (*Adams De Sousa, Tiesdell S., 2010*) noteica šādu darbību secību:

- 1) degradēto teritoriju identificēšana (to definīcija - tipoloģija, noteikšanas kritēriju izstrāde, datubāzes izstrāde);
- 2) degradēto teritoriju potenciāla un risku apzināšana (apstākļu analīze), vides sanācija, visaptverošas atjaunošanas vīzijas izstrāde;
- 3) degradēto teritoriju revitalizācijas plānošana, īstenošanas plāna izstrāde, plāna īstenošana, tā uzraudzība un mērķa sasniegšana;
- 4) veikto pasākumu uzraudzība un monitorings.

Līdz ar to, lai atrisinātu degradēto teritoriju pastāvēšanas problēmu, pilsētplānotāju uzmanība un darbība ir jākoncentrē uz degradēto teritoriju atgriešanu ekonomiskajā aprītē, nodrošinot saimnieciskās darbības atgriešanos tajās, ko dēvē par revitalizāciju.

Ekonomikas teorijas pētnieki terminu "zeme" definē kā resursu, kas kalpo kā saimnieciskās darbības objekts, infrastruktūra, lauksaimnieciskās ražošanas objekts un sociālās atpūtas zona (*Bergh J.C., Hubacek K., 2005*). Lai nodrošinātu teritorijas attīstības ilgtspēju, ir jānodrošina, lai zeme tiktu izmantota visefektīvākajā veidā (*Vides politikas zinātne, 2013*). Degradēto teritoriju atgriešana atkārtotai izmantošanai iespējama, ja tiek īstenots revitalizācijas process, kas teorētiskajā literatūrā nozīmē "degradēto teritoriju ekonomiskās reģenerācijas iniciatīvu, nodrošinot tās attīstības potenciālu" (*Nathanail P., Pahlen G., 2006*). Termins "revitalizācija" tiek lietots ne tikai, lai raksturotu izmaiņas pilsētplānošanā un ainavā, bet arī lai aprakstītu dažādus transformācijas procesus gan arhitektūrā, gan sociālajās zinātnēs un ekonomikā. Revitalizācijas nepieciešamību var pamatot ar tās ieguvumiem ilgtermiņā: pilsētu attīstības indeksa pieaugumu, sabiedrības veselības apdraudējumu samazināšanos, vides uzlabošanu un pievienoto vērtību pieaugums uzņēmējdarbības attīstībā (*Dry C.A., 2002*).

Pilsētas attīstības jautājumi pašvaldībās tiek risināti saistībā ar ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem, kas ietver vides, sociālo un ekonomisko aspektu integrāciju attīstības programmās, nodrošinot līdzsvarotu pieeju pilsētu teritoriju ilgtspējīgai attīstībai (*Stepina M., Pelse M., 2022*). Šajā procesā pašvaldībai ir jāatrod kompromiss starp dažādiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem: pilsētas struktūras veidošanu, zemes izmantošanu, apvienojot to ar vides un sociālajiem faktoriem. Saskaņā ar 20.10.2022. (iepriekšējā likuma versija ir 09.06.1994.

“*Likums par pašvaldībām*”) likuma “*Pašvaldību likums*” 4.panta 2.punktu, pašvaldībām ir pienākums nodrošināt savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību.

Ieviešot plašu finansiālo, fiskālo, juridisko, regulējošo un politisko stimulu instrumentus, pašvaldība var nodrošināt veiksmīgu, konkurētspējīgu stāvokli degradētajās teritorijās. Šādi stimuli ir īpaši nepieciešami degradēto teritoriju pārbūvei, lai piesaistītu potenciālo investoru uzmanību, jo investori lielākoties nelabprāt investē degradēto teritoriju pārbūvē, pamatojoties uz pārliecības trūkumu par ieguvumiem un iespējamiem riskiem (atrašanās vieta, infrastruktūras nepieejamība, samazināta nekustamā īpašuma vērtība), nenoteikts investīciju apjoms (Mert J., 2019). Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka pašvaldības primārais uzdevums ir nodrošināt labvēlīgus apstākļus pēc iespējas plašākas ieinteresēto pušu uzmanības piesaistīšanai degradēto teritoriju atjaunošanai, lai savus resursus ieguldītu teritorijas attīstībā. Pašvaldību budžeti ir ierobežoti, un tiem primāri ir jānodrošina finansējums darbības vajadzībām, taču veiksmīga stratēģiskā plānošana var nodrošināt veidu, kā veicināt potenciālo investoru interesi par investīciju iespējām. Tādējādi var secināt, ka ierobežotie finanšu līdzekļi esošā budžeta ietvaros ir viens no lielākajiem šķēršļiem degradēto teritoriju revitalizācijai. Jāpiebilst, ka kredītu iespējas pašvaldībām mēdz būt ierobežotas, jo pieaug ar kredīta atmaksu saistīto saistību risks. Līdz ar to, bez valsts iejaukšanās degradētās teritorijas nav ekonomiski konkurētspējīgas teritorijas attīstības jomā ar “zaļajām” teritorijām (Kotval Z., Meitl C., 2017).

Pētot starptautisko pieredzi tādās valstīs kā ASV, Čehija un Vācija, kuras risina degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumus, autore secina, ka katrai no minētajām valstīm ir atšķirīga pieeja dažādu finanšu instrumentu izmantošanā. Piemēram, ASV ir izveidota Vides aizsardzības aģentūra (*Environment Protect Agency - EPA*), kas nodarbojas ar vides jautājumiem, tostarp noteikumu un degradēto teritoriju revitalizācijas programmu izstrādi, vides izpēti un finansējumu degradēto teritoriju atjaunošanai. Saskaņā ar EPA oficiālajā tīmekļa vietnē www.epa.gov publicēto informāciju EPA, pamatojoties uz izstrādāto degradēto teritoriju sanācijas programmu, sniedz finansiālu atbalstu:

- 1) degradēto teritoriju novērtējums, lai noteiktu degradētās teritorijas stāvokli (līdz 500 000, 00 USD vienam pretendentam) un veiktu vietas inventarizāciju, kā arī lai izstrādātu vietai specifiskus atjaunošanas plānus un veicinātu sabiedrības iesaisti degradēto teritoriju atjaunošanā;
- 2) degradēto teritoriju dekontaminācijas (pasākumi, ko veic, lai likvidētu sabiedrības veselību un drošību apdraudošu faktoru esamību) dotācijas privātīpašumā esošām teritorijām;
- 3) apgrozāmā kapitāla dotācijas, lai finansējuma saņēmējam nodrošinātu finansējumu aizdevumu un dotāciju veidā dekontaminācijas darbībām degradētajās teritorijās. Šīs dotācijas palīdz stiprināt tirgu un mudina ieinteresētās puses piesaistīt resursus degradēto teritoriju sakopšanai un atjaunošanai. Kad kredīti tiek atmaksāti, aizdevuma summa tiek atgriezta fondam un atkārtoti aizdota citiem aizņēmējiem, nodrošinot sabiedrībai pastāvīgu kapitāla avotu;
- 4) daudzfunkcionālas dotācijas, lai nodrošinātu finansējumu novērtējuma un attīrīšanas pasākumiem degradētajās teritorijās, sadarbojoties vairākām pilsētām;
- 5) nodarbinātības dotācijas, lai bezpeļņas organizācijām, vietējām iestādēm un citām organizācijām dotu iespēju pieņemt darbā, apmācīt darbiniekus un integrēt tos darba tirgū apgabalos, kurus skārusi degradēto teritoriju klātbūtne;
- 6) visaptveroša kompensācija valsts iestādēm, lai nodrošinātu degradēto teritoriju novēršanu, novērtēšanu, atjaunošanu un atkārtotu izmantošanu ilgtspējīgas attīstības kontekstā.

Iepriekš minētais liecina, ka ASV nodrošina visaptverošas finansējuma iespējas ne tikai pašvaldībām, bet arī sabiedriskajām organizācijām un privātīpašniekiem. Šāda pieeja rada iespējas ne tikai degradēto teritoriju atgriešanai ekonomiskajā apritē, bet arī iespēju sabiedrībai līdzdarboties degradēto teritoriju revitalizācijā.

Situāciju Vācijā raksturo fakts, ka degradēto teritoriju apsaimniekošanu regulē Federālā vides aģentūra. Tāpat kā Latvijā, publiskais sektors saskaras ar mūsdienu ekonomikas izaicinājumiem, un pilsētu budžeti kļūst arvien ierobežotāki, tāpēc Vācija izmanto publiskās un privātās partnerības, lai atjaunotu degradētos apgabalus (*Stadt Dortmund, 2004*). Finansējumu nodrošina dažādi finansējuma avoti: ES fondi (ERAF finansējums), Vācijas federālās finanšu programmas, Zemes un īpašuma fonds un vietējās finansējuma programmas, piemēram, Sociālās pilsētas rīcības plāns. Saņēmēji ir pašvaldības, valsts un sabiedriskās organizācijas (*Kwon Y., Zabel R., 2020*).

Degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumus Čehijā risina Reģionālās attīstības ministrija, Vides ministrija un Rūpniecības un tirdzniecības ministrija. Lai īstenotu degradēto teritoriju revitalizācijas projektus, projektu virzītāji var izmantot dažādas aizdevumu programmas ar pazeminātām procentu likmēm, ES struktūrfondu un dažādas valsts programmas pamesto ēku renovācijai. Čehijā no valsts budžeta degradēto teritoriju sanācijai 2017.-2023.gadam ir piešķirti 2 miljardi CZK (*Skrabal J., 2018*). Secināms, ka Čehijā degradēto teritoriju jautājumu risināšana ir starpdisciplināra, jo aptver dažādas ministrijas, kas nozīmē, ka šo jautājumu koordinēšanā ir jānodrošina efektīva un mērķtiecīga komunikācija starp iesaistītajām institūcijām.

Kopš Latvija kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti, tā degradēto teritoriju revitalizācijai ir saņēmusi ES struktūrfondu finansējumu projektiem, līdz ar to var secināt, ka galvenais instruments pašvaldības teritorijas ilgtspējīgai attīstībai un degradēto teritoriju revitalizācijai ir ES fondu projekti, kā arī citu finanšu instrumentu finansētie projekti, kas nodrošina pašvaldības attīstības stratēģijās noteikto mērķu īstenošanu un programmas. Projektu īstenošana ir tieši saistīta ar pašvaldības attīstību, lai nodrošinātu ne tikai tās teritorijas iedzīvotāju labklājību un dzīves apstākļu uzlabošanu, bet arī palielinātu uzņēmējdarbības vides pievilcību un sasniegtu konkurētspējīgu teritoriju. reitingi. Lai izvairītos no situācijas, ka pašvaldībai pieejamie resursi tiek izmantoti citiem mērķiem, nevis tās attīstībai un izaugsmei, ir jānodrošina, lai pašvaldība spētu novērtēt tās rīcībā esošo teritoriju potenciālu, ņemot vērā ne tikai pašvaldības noteikto, bet arī ne tikai tās attīstību un izaugsmi zemes fizisko stāvokli un atrašanās vietu, bet arī izvērtējot ieguvumus, ko resurss var sniegt, ja tas tiek iekļauts ekonomiskajā ciklā (*Stepiņa M., Pelse M., 2021*). Līdz ar to ir nepieciešams noteikt prioritātes resursu izmantošanā un attīstības un investīciju plānos iekļaut risinājumus konstatētajām situācijām.

Starptautiskā līmenī, kur projekta partneri ir ES valstis, ir jāatzīmē tādi projekti kā CABERNET un TIMBRE. Abu iepriekš minēto projektu ietvaros netiek pārbūvētas (atjaunotas) degradētās teritorijas, bet gan veidotas dažādas sadarbības formas, kuru rezultātā katrs projekta partneris (valsts) var piedāvāt daudzveidīgus risinājumus degradēto teritoriju atjaunošanā. CABERNET ir Eiropas valstu sadarbības tīkls, kas koncentrējas uz sarežģītajiem jautājumiem, ko rada degradētās teritorijas. Tas ir forums, kas piedāvā daudzveidīgu grupu ieinteresētajām personām dalīties pieredzē par degradēto teritoriju atjaunošanu. Tādā veidā tiek izstrādātas jaunas stratēģijas, inovatīvi rīki un sistēmas, kā arī koordinētas pētniecības darbības. Tīkls ir izveidots 2002.gadā ar EK Pētniecības ģenerāldirektorāta atbalstu, ir pašfinansēts, neatkarīgs ieinteresēto personu tīkls (*Ferber U., Grimski D., et al., 2006*). TIMBRE projekts - informācijas sistēma degradēto teritoriju atjaunošanai. Tā mērķis ir izprast degradēto teritoriju atjaunošanu, kā arī veikt pētījumus un veidot datu bāzi. Projektā tika veiktas gadījumu izpētes dažādās valstīs ar atšķirīgiem kultūras, ekoloģiskajiem un ekonomiskajiem apstākļiem – Beļģija, Čehija, Dānija, Francija un Vācija.

Papildus iepriekš minētajiem starptautiska mēroga projektiem jāpiemin publiskās un privātās partnerības (*PPP- public private partnership*) sadarbības izmantošana degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanā. PPP tiek raksturota kā institucionālo sistēma, kurā publiskais sektors nodrošina stratēģisko peļņu privātajam sektoram, savukārt privātie uzņēmumi īsteno un attīsta publiskā sektora plānu. PPP rada iespēju samazināt vai novērst šķēršļus degradēto teritoriju izmantošanas praksē un to parasti definē kā kopīgu ieguldījumu

investēšanu un sadarbību starp valsts un privāto sektoru. (Li X., Yang H., et al., 2016). Zinātnieka B. Glumaka un līdzautoru (Glumac B.Q., Han W., et al., 2015)) pētījumu rezultāti liecina, ka PPP tiek plaši izmantota sekojošu iemeslu dēļ - ierobežotie publiskie līdzekļi liek publiskā sektora institūcijai meklēt sadarbības iespējas ar privāto sektoru, un PPP sadarbība sniedz efektīvāku un izdevīgāku rezultātu. Praktiski ne tikai publiskajam sektoram ir finansējuma problēmas, bet arī privātajiem attīstītājiem ir grūtības meklēt finansējuma avotus, līdz ar to, PPP kā efektīva sadarbības forma var apvienot līdzekļus mērķa sasniegšanai. Papildus tam, PPP iesaista dažādas ieinteresētās puses, nodrošinot sadarbību starp iedzīvotājiem un valsts pārvaldes iestādēm, privātajiem investoriem un nevalstiskajām organizācijām. PPP sadarbības projekti ir efektīvi, ja degradētā teritorija ir pašvaldības, vai valsts īpašums, un to īstenošanā ir būtiski strikti noteikt abu sadarbības partneru lomas un atbildību, tādā veidā tiek sadalīts potenciāli iespējamais risks, ko uzņemas abi partneri (risks tiek dalīts). Lai gan PPP var nodrošināt sekmīgus rezultātus, kur ieguvēji ir abi partneri, tomēr zinātniskajā literatūrā ir norādīti ar iespējami šķēršļi PPP projektu īstenošanā, kā piemēram:

- 1) sarežģītas juridiskās procedūras (līgumi, projektu vadības organizācija, risku analīzes process);
- 2) privātais partneris nesaskata iespēju gūt plānoto peļņu;
- 3) pilsētu teritorijas attīstības plānojuma ierobežojumi (Yuming Z, Ahmad N. 2019).

Lai būtu iespējama PPP sadarbības projektu ieviešana abiem sadarbības partneriem ir ne tikai jāskatās projektu rezultātu ieguvumi, bet jāvienojas par atbildību nodalīšanu un risku sadalīšanu.

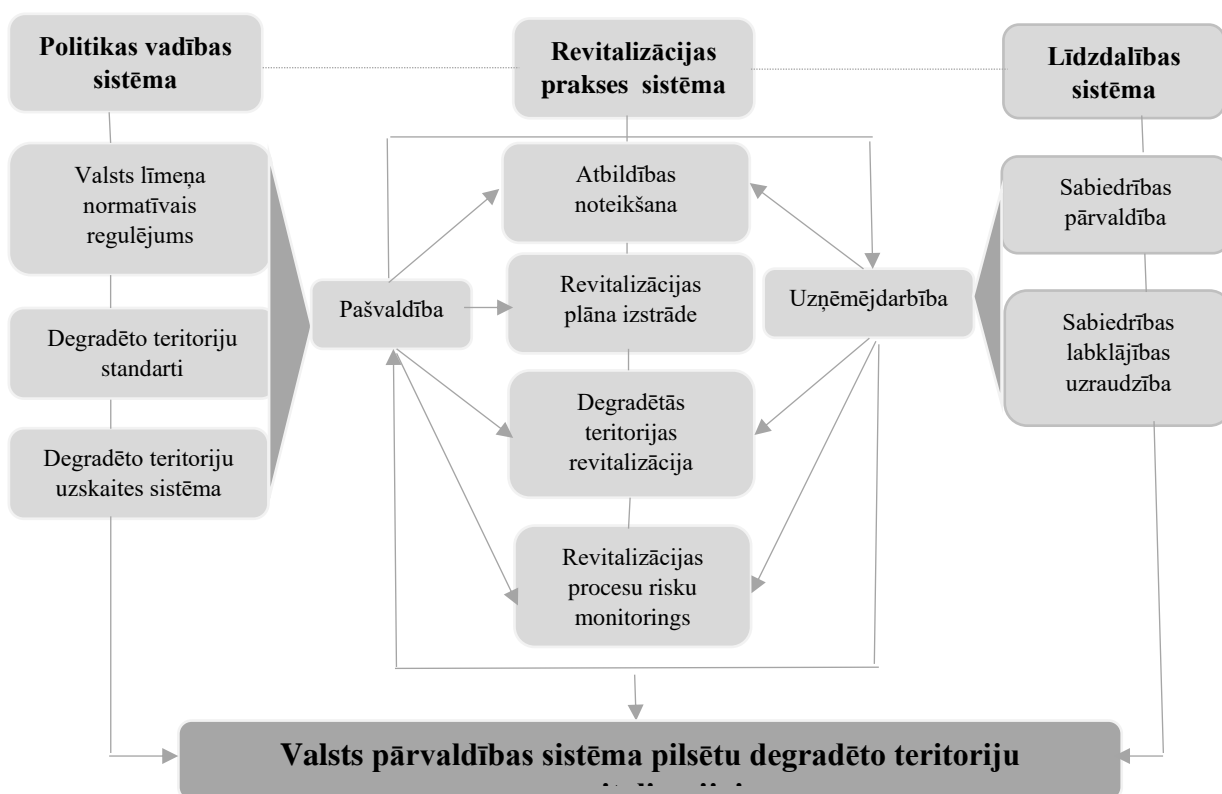
Lai nodrošinātu gan efektīvu degradēto teritoriju projektu īstenošanu, gan to pārvaldību kopumā, zinātniskajā literatūrā ir norādīti būtiskākie faktori, kas nodrošina degradēto teritoriju izmantošanas jautājumu risināšanu:

- 1) izveidota informācijas sistēma degradēto teritoriju uzskatei;
- 2) skaidras īpašuma attiecības;
- 3) izstrādātas precīzas izmaksu tāmes;
- 4) pieņemamas kredītu procentu likmes investoriem;
- 5) valdības stimuli un atbalsts;
- 6) ieinteresēto personu iesaistīšanās un sadarbība;
- 7) ģeogrāfiskais izvietojums;
- 8) pilsētu teritoriālā iedalījuma aspekti;
- 9) iedzīvotāju pieprasījums pēc konkrētiem pakalpojumiem (Frantal. B., 2015).

Degradētās teritorijas nevar efektīvi izmantot, pirms nav veikts degradēto teritoriju novērtējums, kas ir būtisks priekšnoteikums ilgtspējīgai pilsētu atjaunošanai. Tā parasti ietver lielu apjomu datu un informācijas iegūšanu un analīzi, kas attiecas uz pilsētas vai zemes izmantošanas un attīstības dinamiku. Tomēr iegūt un apstrādāt šos datus un informāciju ir sarežģīts un darbietilpīgs process, kas Latvijā netiek īstenots. Reģionālajā līmenī datus par degradētām teritorijām būtu jāizmanto dažādiem finanšu atbalsta instrumentiem, kuriem vajadzētu atvieglot to ieinteresēto personu lēmumus, kuras piedalās degradēto teritoriju atjaunošanā. Datim jākalpo kā prioritāšu noteikšanas rīkiem valsts un reģionālajā līmenī. Pilsētu pašvaldībās degradēto teritoriju problēma bieži tiek saistīta ar pilsētu „sarukšanu” - tās ir pilsētas, kurās vērojama lejupslīde un iedzīvotāju skaita samazināšanās, kas bieži saistīta ar teritorijām, kuras ir zaudējušas savu sākotnējo izmantošanu (Rumpel P., Slach O., Koutsky J., 2012). Degradēto teritoriju novērtēšana ir nepieciešama ne tikai vides problēmu risināšanai, bet arī ilgtspējīgas attīstības veicināšanai. Lēmums par to, kā attīstīt pilsētu vai apdzīvotu vietu, novērtēt tajā esošo teritoriju, ir attiecīgās pašvaldības kompetencē - pašvaldība izlemj, ko tā iesāks ar savā teritorijā esošiem zemes gabaliem, saskaņā ar teritorijas attīstības plānu. Lai arī pašvaldība pieņem lēmumus, tās rīcību ietekmē citas ieinteresētās puses, piemēram, pašreizējie un potenciālie zemes lietotāji, zemes īpašnieki, sabiedrības interešu nesēji, tostarp augstāka līmeņa valdības, potenciālie investori. Tomēr šīs ieinteresētās puses nevar pretendēt uz tiesībām pieņemt lēmumus, saistītus ar zemes izmantošanas plānu īstenošanu (United Nations..., 2008).

No ekonomiskā viedokļa ir jāsalīdzina paredzamās izmaksas un ieguvumi - un līdz ar to arī tīrie ieguvumi lēmumu pieņemējam, pašvaldībai un citām ieinteresētajām pusēm, bet galvenokārt teritorijas attīstītājam. Pilsētas zemes attīstības ieguvumi pašvaldībai galvenokārt rezultējas kā palielināti nodokļu ieņēmumi no ienākuma nodokļa, uzņēmējdarbības nodokļa, vai zemes nodokļa veidā. Nodokļu ieņēmumus var izmantot ātrāk, izmantojot paātrināto procedūru. Ieguvums attīstītājiem ir zemes tirgus vērtības pieaugums. Tādējādi tiek gūta peļņa no apbūvei gatavu teritoriju pārdošanas. Šo peļņas normu var palielināt, samazinot teritorijas sagatavošanas izmaksas, paātrinot un atvieglojot paātrinātās procedūras elementus. Lai stimulētu iekšējo teritoriju attīstību, paātrinātās iekšējās attīstības neto ieguvumiem jābūt ne tikai lielākiem par pilsētas iekšējās attīstības neto ieguvumiem saskaņā ar parasto procedūru, bet arī lielākiem par neto ieguvumiem saskaņā ar iekšējo teritoriju ārējās teritorijas attīstības procedūru. Pieņemot, ka ieguvumi ir vienādi, analīzi var samazināt līdz izmaksu salīdzinājumam.

Lai nodrošinātu degradēto teritoriju revitalizācijas procesa ieviešanu, nepieciešama saskaņotas un integrētas sistēmas izveide degradēto teritoriju apsaimniekošanai, kas ir ilgtermiņa uzdevums gan valsts, gan pašvaldības līmenī. Saskaņā ar Dž. Suna un zinātnieku grupas (Sun Y., Li H., et al., 2022) veiktā pētījuma par urbāno degradēto teritoriju revitalizācijas aspektiem, tika izstrādāta pilsētvides degradēto teritoriju izmantošanas sistēma (skat. attēlu Nr.1.4.).

Avots: autores veidots pēc SunY., Li H., et al. "Redevelopment of urban brownfield sites: Motivation, history, policies and improved management" (2022).

1.4.att. / Fig. 1.4. Saskaņota un integrēta sistēma pilsētu degradēto teritoriju revitalizācijai / A coherent and integrated framework for the revitalisation of degraded urban areas

Attēlā Nr.1.4.attēlotais modelis nosaka, ka degradēto teritoriju revitalizācija balstās uz 3 sistēmām – politikas vadības, revitalizācijas prakses un līdzdalības sistēmām, kuras kalpo galvenajam mērķim - valsts pārvaldībai degradēto teritoriju revitalizācijas procesa nodrošināšanā. Modelis nosaka, ka valsts pārvaldes aparātam būtu jāvada degradēto teritoriju pārstrukturēšana no makroperspektīvas aspekta, tajā pat laikā pašvaldībām un ieinteresētajām pusēm ir jāveicina un jāvada konkrēts praktisks darbs atbilstoši vietējiem apstākļiem un prioritātēm.

Galvenie aspekti, kas jānodrošina degradēto teritoriju revitalizācijas procesā, saskaņā ar A. Elrahmana ((*Elrahman A.A., 2016*) pētījumu, ir:

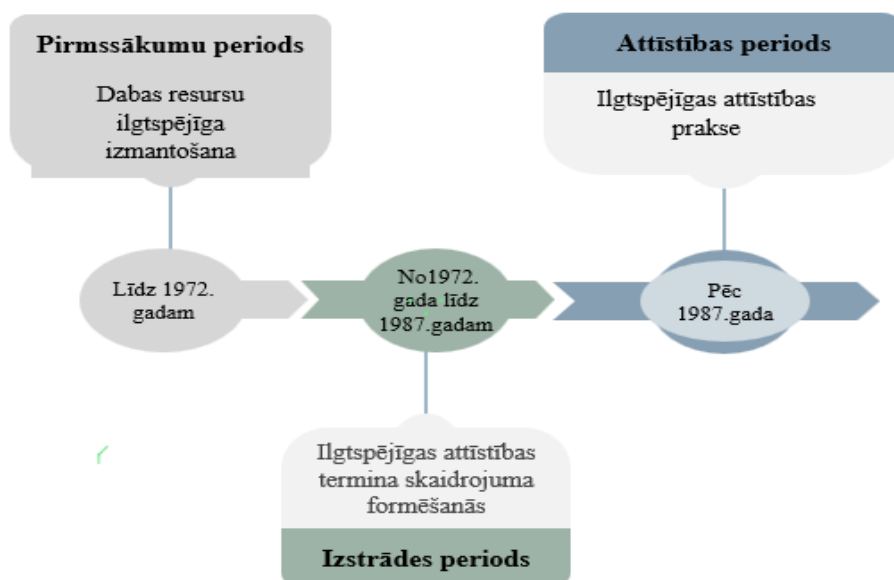
- 1) vides aspekts – samazināts piesārņoto vietu radītais apdraudējums cilvēku veselībai;
- 2) sociālie un kultūras aspekti – estētiska pilsētvide, drošība, kopienu mijiedarbība, bezdarba jautājumu risināšana, atpūtas un rekreācijas iespēju radīšana;
- 3) ekonomiskais aspekts – teritorijas un infrastruktūras atjaunošana, kapitālieguldījumu palielināšana, nodokļu bāzes paplašināšana un darbavietu radīšana, iespējas piesaistīt potenciālos uzņēmējus;
- 4) ieinteresēto pušu sadarbības aspekts – starpnozaru un starpinstitūciju sadarbība, sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanā.

Autore secina, ka Elrahmana noteiktie kritēriji, kas jānodrošina degradēto teritoriju revitalizācija ir saistīti ar ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņem, kas vērstas uz vides, sabiedrības un ekonomikas jautājumu risināšanu. Degradēto teritoriju revitalizācijas procesam jānodrošina ne tikai teritorijas attīstība, bet arī jāapmierina sabiedrības vajadzības kā vienas no galvenajām ieinteresētajām pusēm pašvaldībās.

1.2. Ilgtspējīgas attīstības teorētiskie aspekti un jēdziena skaidrojuma izpēte / *Sustainable development theoretical aspects and research of the sustainable development concept*

Ilgtspējīga attīstība sākotnēji tika izstrādāta kā kompromiss starp diviem pretrunīgiem mērķiem: no vienas puses, koncentrēšanās uz vides saglabāšanu un no otras puses - tiekšanās uz ekonomisko izaugsmi un attīstību. Līdz ar to, ilgtspējīga attīstība ir ieguvusi divas pretrunīgas nozīmes - no attīstīto valstu viedokļa ilgtspējīga attīstība galvenokārt ir saistīta ar vides saglabāšanu, savukārt, raugoties no jaunattīstības valstīm, tas nozīmē nepārtrauktu tiekšanos pēc attīstības ar mērķi mazināt nabadzību un sasniegt izaugsmi. Maikls Porters un Klāss van der Linde (*Porter M., Van der Linde K, 1999*) izvirzīja teoriju, ka piesārņojums liecina par neefektīvu resursu izmantošanu, tāpēc var izmantot videi un ekonomikai izdevīgas iespējas, veicot uzlabojumus, kas samazina piesārņojumu ražošanas procesos. Šie autori apgalvo, ka konkurences priekšrocības ir atkarīgas no inovācijas spējas; tādējādi, stimulējot inovācijas, stingri vides noteikumi var uzlabot konkurētspēju. Līdz ar to, Porters izvirzīja hipotēzi- pareizi izstrādāta vides politika, kurā izmanto tirgus stimulus, var veicināt jaunu tehnoloģiju ieviešanu un samazināt ražošanas atkritumus. Šīs teorijas testi ir devuši pretrunīgus rezultātus, taču zinātnieki kopumā piekrīt, ka politikas izstrāde un sabiedrības atbalsts ir būtiski elementi, lai šie stimuli būtu veiksmīgi.

Ilgtspējīgas attīstības termina skaidrojums jāskata kontekstā ar ilgtspējīgas attīstības teorijas veidošanos laika gaitā, kuru autore ir aplūkojusi sākot no tās pirmsākumiem, kas identificēti zinātniskajos pētījumos (skatīt attēlu Nr. 1.5).

Avots: autores veidots zinātniskās literatūras izpētes rezultātā.

1.5. att. / Fig. 1.5. Ilgtspējīgas attīstības zinātniskās koncepcijas vēsturiskie veidošanās periodi / *Historical periods in the development of the scientific concept of sustainable development*

Ilgtspējīgas attīstības ideja radās jau 1713. gadā, kuru zinātniskajā literatūrā dēvē par “pirmsākumu periodu”, kad zinātnieks H.K. Karlovičs (*Carlowitz H.C., 1713*) izdeva pirmo grāmatu par ilgtspējīgu attīstību meža zinātnēs. Viņš apgalvoja, ka kokmateriāli ir “tikpat svarīgi kā mūsu dienišķā maize” un tie būtu “jāizmanto piesardzīgi - tā, lai būtu līdzsvars starp koksnies pieaugumu un kokmateriālu saražoto daudzumu”. Tas ļautu uz visiem laikiem nodrošināt nepārtrauktu, ilgstošu to izmantošanu. “Tādēļ mums būtu jāorganizē sava saimnieciskā darbība tā, lai mēs neciestu no [kokmateriālu] trūkuma, un tur, kur tie ir zāgēti, mums būtu jācenšas panākt, lai to vietā augtu jaunaudzis” (*Keiner M., 2005*). 1920. gadā ekonomikas pētnieki izvirzīja teoriju, ka vides aizsardzības politika var veicināt inovācijas un peļņas gūšanu (*Emas R., 2015*). Līdz ar to, videi un ekonomikai izdevīgas iespējas var izmantot, veicot uzlabojumus ražošanā, kas samazina piesārņojumu ražošanas procesos (*Porter & van der Linde, 1999*). Kā apgalvo zinātnieks J. Dernbahs (*Dernbach J. C., 1998*), “...saikne starp vidi un uz attīstību vērstu darbību, kas balstīta uz vides stabilitāti ilgtermiņā un ekonomikas attīstību, ir ilgtspējīgas attīstības jomas pamats”. Savukārt, 1940. gadā zinātnieks Aldo Leopolds (*Aldo Leopold, 1940*) izvirzīja uzdevumu izstrādāt teoriju par integrētu dabas resursu pārvaldību, kuru autors nosauca par “zemes ētiku”. Autors uzsvēra, ka “...zemes saglabāšana ir kā protests pret postošu zemes izmantošanu. Tās mērķis ir saglabāt gan tās lietderību, gan skaistumu, gan ainavu”. Jāpiebilst, ka laika gaitā šī teorija, kuras galvenais uzdevums bija pārvaldīt dabas resursus integrētā veidā, izradījās pilnībā neīstenojama (*Campbell B.M., 2003*). Leopolds jau 1938.gadā atzina, ka “...mēs nonākam pie tā, ko varētu saukt par 20. gadsimta standarta paradoksu: mūsu prasmes ir labākas nekā mēs paši un attīstās ātrāk nekā mēs paši. Ar tām pietiek, lai sašķeltu atomu, lai vadītu plūdus. Bet ar tām nepietiek, lai atrisinātu senāko uzdevumu cilvēces vēsturē: dzīvot uz zemes, to nesabojājot”. Nozīmīgs pavērsiens šajā laika periodā raksturojams ar Romas kluba dibināšanu, pavienojot pasaules iedzīvotājus, kuriem ir kopīgas rūpes par iedzīvotāju nākotni. Pirmais būtiskākais ziņojums, kuru izstrādāja Romas kluba darbības laikā, bija zinātnieku Denisa un Donellas Medovu (*Deniss and Donella Medows, 1972*) pētījums “Izaugsmes robežas” (angliski – “*Limits of Growth*”). Laikā, kad tas tika publicēts, starptautiskā monetārā sistēma bija nestabila, ekonomika bija depresijā, sāka veidoties jauna vides kustība. Pētījuma secinājumi bija dramatiski - tādā slēgtā sistēmā kā Zeme nav iespējams, lai iedzīvotāji, pārtikas ražošana, industrializācija, dabas resursu izmantošana

un vides piesārņojums turpinātu piedzīvot eksponenciālu pieaugumu, agrāk vai vēlāk nesabrūkot.

Otrs periods aptvēra laika posmu no 1972. gada līdz 1987. gadam un tiek dēvēts par “*izstrādes periodu*”, kad bija vērojamas nopietnas bažas par nepietiekamo enerģijas, minerālu un pārtikas resursu piegādi. Taču ap 80. gadu vidū kļuva skaidrs, ka patiesais izaugsmes ierobežojums nav nenovēršams, jo pastāv risks, ka ražošana, patēriņš un piesārņojums sasniegs Zemes raksturīgās noturības sliekšni. Tāpēc ilgtspējīga attīstība šajā periodā nozīmē saskaņot nepieciešamību iegūt resursus no vides ar tikpat būtisko nepieciešamību saglabāt vidi, kas var turpināt nodrošināt visu nepieciešamo, neupurējot nākamās paaudzes vajadzības. Līdz ar to, 1972. gadā ANO konferencē “*Par cilvēku vidi*” (pazīstama arī kā Stokholmas konference), kas bija ANO pirmā lielākā konference par starptautiskajiem vides jautājumiem, iezīmēja pagrieziena punktu starptautiskās vides politikas attīstībā. Savukārt, 1987.gadā ANO Vides un attīstības komisijas, kuru vadīja Gro Hārlema Brundtlande (*Gro Harlem Brundtland, 1987*), nobeiguma ziņojumā, kas publicēts 1987. gadā, tika apstiprināts, ka “*Cilvēcei ir iespēja padarīt attīstību ilgtspējīgu, tas ir, nodrošināt, ka tā atbilst mūsdienu vajadzībām, neapdraudot nākamo paaudžu spēju apmierināt savas vajadzības*”. Līdz ar to, var uzskatīt, ka ar šo ziņojumu, pasaulē tika izstrādāta pirmā vispārīgā ilgtspējīgas attīstības jēdziena definīcija (*Zharova L., Chechel A., 2020*).

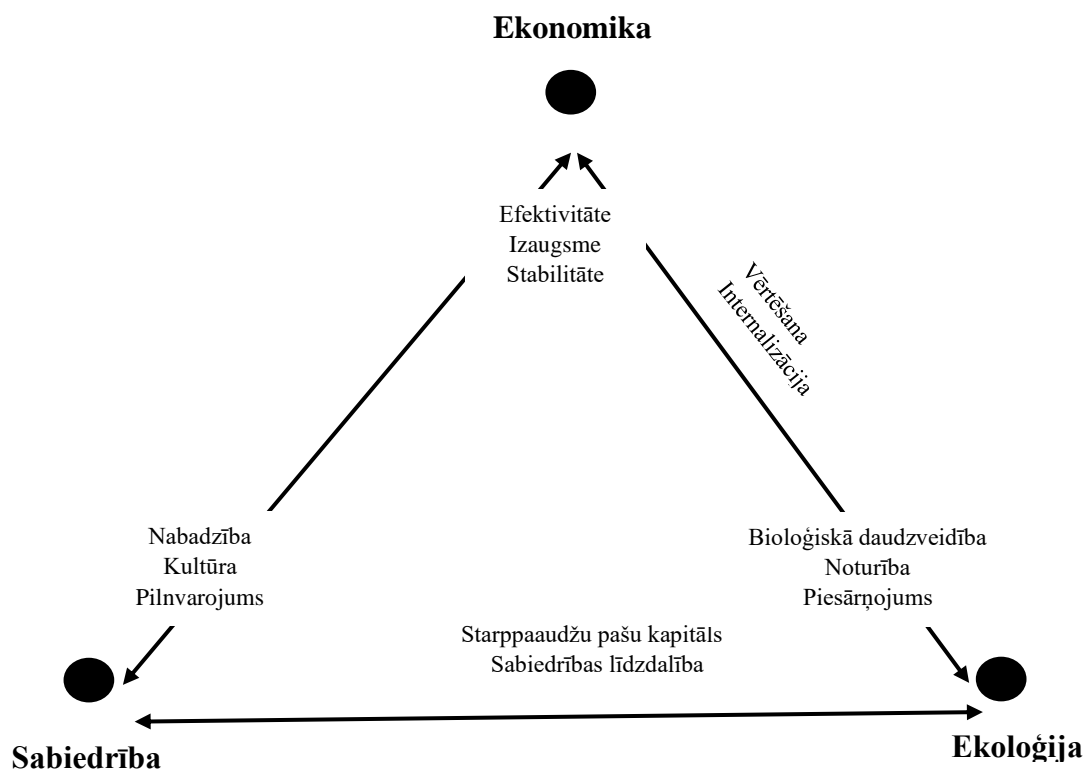
Trešais periods ilga no 1987.gada un turpinās vēl joprojām, un to dēvē par “*attīstības periodu*”. Šo periodu iezīmē Starptautiskā ilgtspējīgas attīstības institūta (*angļu valodā - International Institute for Sustainable Development - IISD*) izveide, kas ir neatkarīga ideju laboratorija, un darbojas, lai izpildītu drosmīgu apņemšanos - radīt pasauli, kurā plaukst cilvēki un planēta. IISD darbība ir vērsta uz jomām, kuras ir nobriedušas pārmaiņām - kur politikas izmaiņas var mainīt šo jomu būtību. IISD oficiālajā tīmekļa vietnē ir norādīts - ir jārikojas kopā un īstajā laikā jāiesaista pareizie cilvēki, jo problēmas, ar kurām saskaramies, ir pārāk lielas un sarežģītas, lai tās risinātu vienatnē. Jāatzīst, ka kopumā šo periodu raksturo ANO uzsāktās iniciatīvas ilgtspējīgas attīstības jomā, sākot no 1992.gada ANO konferences “*Par vidi un attīstību*”, kur tika pieņemta konvencija par klimata pārmaiņām un līdz pat 2015.gada ANO ilgtspējīgas attīstības samitam, kur tika izstrādāti ilgtspējīgas attīstības mērķi. Aktīvākais periods ilgtspējīgas attīstības teorijas un prakses izstrādē tiek dēvēts par “*attīstības periodu*”, kas saistīts ar ANO iniciatīvām, kuras vērstas uz politikas veidošanu, savukārt pirmsākumu periods raksturīgs ar teorētiskās bāzes veidošanos. Kā apgalvo R.J. Estes (*Estes R.J., 1993*)- kā ilgtspējīgas attīstības teorijas būtiskāko notikumu var minēt tieši 1987.gada ANO konferenci “*Mūsu kopīga nākotne*”, kur tika izstrādāta termina “*ilgtspējīga attīstība*” definīcija. Nepieciešamība pēc jaunas attīstības paradigmas aktualizējās tieši 80. gadu vidū, ko radīja lēna ekonomiskā izaugsme un strauji augoša nabadzības palielināšanās, līdz ar to ilgtspējīgas attīstības koncepcija tika radīta, lai:

- 1) veidotu jaunu redzējumu starptautiskai sadarbībai;
- 2) apvienotu valstis un to atšķirīgos elementus;
- 3) mazinātu spiedienu, kas tiek izdarīts uz planētas ekosistēmām bagātajās un nabadzīgajās valstīs;
- 4) veicinātu jaunu risinājumu izstrādi, kas risinātu pasaules iedzīvotāju sociālekonomiskās vajadzības mazāk attīstītajās valstīs;
- 5) ievērojami veicinātu attiecības starp valdības, uzņēmējdarbības un NVO sektoru;
- 6) nodrošinātu pārliecību par to, ka mūsdienu pieeja attīstības jautājumu risināšanai neatņems nākamajām paaudzēm nepieciešamos resursus.

Līdz ar to var apgalvot, ka ilgtspējīga attīstībai no teorētiskā aspekta ir starpdisciplināra - tā skar tādas jomas kā iedzīvotāji un to atbildība, kopienas, valstis, labklājība un izaugsme, daba un tās resursi, vide.

Lai gan starptautiskā sabiedrība pieņēma 1987.gada ANO konferencē “*Mūsu kopīga nākotne*” pausto paziņojumu par ilgtspējīgas attīstības koncepciju kā jaunu attīstības paradigmu, tomēr drīz pēc tam vairāki zinātnieki parādīja konferences ziņojumā izstrādātās

termina “*ilgtspējīga attīstība*” definīcijas trūkumus. Piemēram, Naredo (Naredo J.M., 2004) šī terminu saista ar tā neskaidrību, zinātnieks Berghs (Bergh J.C., 1996) identificēja un analizēja 12 dažādas teorētiskās perspektīvas, no kurām definēt ilgtspējīgu attīstību, savukārt Onisto (Onisto L., 1999) norādīja uz to, ka trūkst precīzas ilgtspējīgas attīstības definīcijas kas ietvertu dabas likumus, jo autori akcentē tieši ekonomikas aspektu. Līdz ar to, autore turpmāk teorētiskajā diskusijā analizēs termina “*ilgtspējīga attīstība*” no dažādu zinātnieku pētījumu aspektiem. Bet vispirms jānoskaidro, kādi ir ilgtspējīgas attīstības procesa galvenie elementi, kas iesaistīti vienotā sistēmā. Saskaņā ar Rugerio (Ruggerio C.A., 2021) veikto pētījumu, ilgtspējīgu attīstību var raksturot kā trīs elementu – ekonomika, ekoloģija un sabiedrība savstarpēju mijiedarbību (skatīt 1.6. attēlu).

Avots: autores veidots pēc Rugerio C.A (2021).

1.6. att. / Fig. 1.6. **Ilgtspējīgas attīstības sistēmu veidojošie pamatelementi un to raksturojošie rādītāji / The basic components of a sustainable development framework and its indicators**

1.6.attēlā norādīta daudzdimensionāla sistēmas koncepts, kura pamatā ir trīs savstarpēji saistītu elementu – ekonomika, sabiedrība, ekoloģija kopums, kas rada jaunas vērtības un iekļaujas sistēmā ar katra elementa raksturojošiem rādītājiem. Var secināt, ka ekonomiku kā sistēmas elementu raksturo efektivitāte, izaugsme un stabilitāte, kurai mijiedarbojoties ar sabiedrību tiek radīts starppaaudžu kapitāls un risināti nodarbinātības jautājumi, savukārt sabiedrības un ekoloģijas savstarpējas mijiedarbības rezultātā tiek radīts starppaaudžu kapitāls un nodrošināta tautas līdzdalība. Ekoloģijas un ekonomikas mijiedarbības rezultātā notiek procesu vērtēšana un internalizācija. Līdz ar to var apgalvot, ka ilgtspējīgas attīstības kontekstā iepriekšminētie trīs elementi ir jāaktualizē kā sistēmas kopums, kurā elementu mijiedarbības rezultātā var tikt radīts ilgtspējīgas attīstības koncepts.

Zinātniskās literatūras atziņas, ko autore ir pētījusi, liecina, ka zinātnieki, pirms definēt terminu “*ilgtspējīga attīstība*”, sākotnēji ir nodalījuši pētījuma fokusu no jēdziena kopuma, izvērsot zinātnisku diskusiju par terminiem “*ilgtspēja*” un “*attīstība*”. Piemēram, Džabarīns (Jabareen, 2006) ir paudis šādu redzējumu: “*Termins "ilgtspēja" pieder ekoloģijas jomai, un tas attiecas uz ekosistēmas potenciālu pastāvēt laika gaitā, gandrīz nemainoties. Kad tika*

pievienota ideja par attīstību, jēdziens vairs netika aplūkots, raugoties no vides, bet gan no sabiedrības viedokļa". Runājot par termina "attīstība" nozīmi, var apgalvot, ka to izmanto, lai norādītu uz izaugsmi ne tikai kvantitātes, bet galvenokārt kvalitātes ziņā, turpretī termins "ilgtspēja" attiecas uz procesu, kas var ilgt, vai kam vajadzētu ilgt bez laika ierobežojuma. Līdz ar to, ilgtspēja tiek uzskatīta par vides kritēriju, bet attīstība - par ekonomikas kritēriju. Attīstība kā jēdziens ir saistīts ar dažādām nozīmēm, interpretācijām un teorijām no dažādu zinātnieku puses. Attīstība tiek definēta kā "evolūcijas process, kurā cilvēka spējas pieaug attiecībā uz jaunu struktūru ierosināšanu, problēmu risināšanu, pielāgošanos nepārtrauktām pārmaiņām un mērķtiecīgu un radošu centienu sasniegt jaunus mērķus" (Peet R., Hartwick E., 1999). Reijes (Reyes G.E., 2001) uzskata, ka "attīstība ir sociāls stāvoklis valstī, kurā iedzīvotāju vajadzības tiek apmierinātas, racionāli un ilgtspējīgi izmantojot dabas resursus un sistēmas". Savukārt, Todaro un Smits (Todaro M.P., Smith S.C., 2006) grāmatā "Ekonomiskā izaugsme" definē attīstību kā "daudzdimensionālu procesu, kas ietver būtiskas izmaiņas sociālajās struktūrās un institūcijās, kā arī ekonomisko izaugsmi, nevienlīdzības mazināšanu un nabadzības izskaušanu". Līdz ar to, jēdziens "attīstība" tiek skatīts kā sociālo spēju atspoguļojums, valstu resursu izmantojums un kā komplekss process kopumā.

Oksfordas Universitāte savā izdotajā terminoloģijas vārdnīcā norāda, ka termins "ilgtspēja" nozīmē - "spējīgs tikt atbalstīts, uzturēts tā, lai cilvēks, kopiena spētu saglabāties atbilstošā līmenī". Terminu etimoloģija nāk no franču valodas darbības vārda "soutenir", kas nozīmē "turēt vai atbalstīt". 1997. gadā zinātnieks Pezejs (Pezzey J., 1997) apkopoja 50 dažādas termina "ilgtspēja" definīcijas un atzina, ka nav iespējams starp tām rast galīgu vienprātību. Kā norādīja Pezejs: "nevar atrast eliksīru, kas pagarina dzīvi uz nenoteiktu laiku". Papildus tam, zinātnieks norādīja, ka šādi termina definējumi zinātniskajā literatūrā var būt vairāk kā pieci tūkstoši. Savukārt, zinātnieki O. Maserā, M. Astiera un zinātnieku grupa (Maserā O., Astier M., et al., 1999) savā pētījumā "Ilgtspēja un dabas resursu pārvaldība", kas izdots 1999.gadā nonāca pie secinājuma, ka nav iespējams panākt universālu ilgtspējības definīciju. Plašā interešu, problēmu, perspektīvu un mērogu daudzveidība, kas saistītas ar dažādu jomu diskusijām, neļauj panākt stingru vienprātību par terminu. Tāpēc, tā vietā, lai meklētu vispārēju vai universālu teorētisku definīciju, praktiskāka pieeja ir "kopsaucēja" meklēšana, kur galvenie elementi ir kopīgi. Jāatrod un konsekventi jāizmanto definīcijas, ko var piemērot faktiski esošajiem gadījumu pētījumiem. Savukārt, Galopins (Galopin G.C., 1996) savā pētījumā "Ilgtspējas indikatori un to izmantošana: informācija lēmumu pieņēmējiem" norāda, ka ilgtspējas definīcijas ir daudz un, iespējams, noderīgāk ir noteikt ilgtspējas rādītājus un to lietojumu, kā arī to vēlamās īpašības, kā piemēram:

- 1) novērtēt apstākļus un izmaiņas;
- 2) salīdzināt dažādas teritorijas un situācijas;
- 3) novērtēt apstākļus un tendences saistībā ar izvirzāmajiem mērķiem un uzdevumiem;
- 4) sniegt agrīnas brīdināšanas informāciju;
- 5) prognozēt nākotnes apstākļus un tendences.

Zinātnieku pētījumi saistībā ar ilgtspēju aptver dažādas jomas - dabas resursu izmantošana, enerģija, sabiedrība, ekonomika, attīstība. Katrā no minētajām jomām ir izstrādāti ilgtspējas skaidrojumi, kas ietver būtiskākos aspektus ilgtspējas kontekstā. Piemēram, dabas resursu pārvaldībā Paskvāls un Souto (J. Pasqual, G. Souto, 2003) terminu "ilgtspēja" definē kā resursu sākotnējo krājumu samazināšanās uzlabojumu iespēju. Astoņdesmitos gados tādi zinātnieki kā J. Tivijs un G. O'Hārs (Tivy T., O'Hare G., 1982) pētījumā "Human impact on the ecosystem" saka: "Ilgtspēja ir resursu pārvaldība maksimālai, nepārtrauktai ražošanai, kas atbilst pastāvīgi atjaunojamo krājumu uzturēšanai". Savukārt, Pasaules Vides un attīstības institūts ilgtspēju raksturo kā obligātu nosacījumu, lai sasniegtu paaudžu vienlīdzību. Basiago (Basiago, 1999). par ilgtspēju saka, ka tā ir "spēja saglabāt kādu vienību, rezultātu vai procesu laika gaitā" Stodarts (Stoddart M.C.J., 2011) definē ilgtspēju kā "efektīvu un vienlīdzīgu resursu sadali paaudžu starpā un starp paaudzēm, īstenojot sociālekonomiskās darbības ierobežotas ekosistēmas robežās". Savukārt Ben-Eli (Ben-Eli M.U., 2015) uzskata, ka

“ilgtspēja ir dinamisks līdzsvars mijiedarbības procesā starp populāciju un tās vidi tā, lai populācija attīstītos un pilnībā izmantotu savu potenciālu, neradot neatgriezenisku negatīvu ietekmi uz vidi, no kuras tā ir atkarīga”. No iepriekšminētā var secināt, ka ilgtspējība šo autoru izpratnē tiek pievērsta uzmanību cilvēka darbībām, nodrošinot cilvēku vajadzību un vēlmju apmierināšanu, nepārtērējot to rīcībā esošos resursus. Tas rosina domāt par to, kā sabiedrībai būtu jāpārvalda sava ekonomiskā un sociālā dzīve, izmantojot tai pieejamos ekoloģiskos resursus cilvēces attīstībai. P. Džonsons, M. Everards un citi (Johnston P., Everard M., et al., 2007) pētot ilgtspējas skaidrojumu apgalvo, ka ilgtspēja ir jādefinē tā, lai tā vairāk atbilstu cilvēku videi. Līdz ar to, šie autori uzskata, ka termins “ilgtspēja” vairāk būtu jāsaista ar vides jautājumiem.

Zinātnisko pētījumu autori savos pētījumos ir analizējuši dažādas ilgtspējas definīcijas un kopumā secina, ka tā interpretācijas ir pārāk atšķirīgas, lai nonāktu pie viena konkrēta skaidrojuma, kas atbilstu visām jomām. Apkopojot zinātniskās atziņas, autori parāda šī termina skaidrojuma daudzveidību, kura ir:

- 1) veids, kā iegūt vai izmantot resursus tā, lai resurss netiktu noplicināts vai izsmelts, un nesabojāts neatgriezeniski;
- 2) dzīvesveids, kas ietver ilgtspējīgas prakses izmantošanu (ilgtspējīga sabiedrība);
- 3) dzīves, darba un eksistences veids, kas ļauj visiem pasaules iedzīvotājiem dzīvot veselīgu, pilnvērtīgu un ekonomiski drošu dzīvi, neiznīcinot vidi un neapdraudot cilvēku labklājību nākotnē;
- 4) jauns virziens, kas uzlabos dzīves kvalitāti, vienlaikus atjaunojot dabas sistēmu dāvāto dāvanu, no kurām ir atkarīga sabiedrības dzīve.

Līdz ar to, var apgalvot, ka ilgtspējas skaidrojumi var nozīmēt dažādas izpratnes un tie nebūt nav holistiski. Šie skaidrojumi uzsver nepieciešamību izstrādāt vispārēji piemērojamu principu kopumu, kas definētu ilgtspēju visos mērogos, disciplīnās un cilvēka darbības aspektos. Tomēr, lai pietuvotos patiesai ilgtspējai, sākotnēji ir jāmaina sabiedrības domāšanas veids ilgtermiņā. Ir iespējams identificēt sabiedrības prakses, kuras ir jāmaina, lai sasniegtu ilgtspēju atbilstošā laika posmā (vairāku gadu laikā, vai vismaz divas paaudzes):

- 1) ekonomiskā sistēma, kas pašlaik ir atkarīga no materiālā patēriņa pieauguma ierobežotu resursu pasaulē;
- 2) planētas bioloģiskās sistēmas - gan jūras, gan sauszemes izmaiņas (pārvietošanās un fiziskā/ķīmiskā degradācija);
- 3) resursu netaisnīga izmantošana, kur ieguvumus gūst tikai neliela daļa sabiedrības, bet maksā lielākā daļa sabiedrības (tostarp nākamās paaudzes);
- 4) nespēja atzīt, ka cilvēka pamattiesības uz pajumti, pārtiku un ūdeni ir daļa no dabiskā cikla, kur jānodrošina taisnīgums;
- 5) pašreizējām un nākamajām paaudzēm tiek liegta piekļuve dabas resursiem, jo tiek iznīcinātas ekosistēmas;
- 6) nespēja pieņemt ticamus globālo vides pārmaiņu (bioloģisko, fizikālo un ķīmisko) rādītājus.

Katrs no iepriekšminētajiem apgalvojumiem attiecas uz vienu vai vairākiem ilgtspējas principiem, kurus neakceptējot, nav iespējams nākotnē ieviest ilgtspējas principus.

Kad ir veikta abu terminu “ilgtspēja” un “attīstība” analīze, autore pētīs teorētiku skatījumu uz terminu “ilgtspējīga attīstība”. Vācu zinātnieks Volfgangs Sakss (Sakss W., 1993) apgalvo, ka ilgtspējīga attīstība var nodrošināt tuvināšanos starp ekoloģiskām (ilgtspēja) un ekonomiskajām (attīstības) interesēm. Attiecīgi tiek uzskatīts, ka tā spēj risināt ekoloģiskās krīzes, neietekmējot esošās ekonomiskās varas attiecības. Lai analizētu terminu „ilgtspējīga attīstība”, autore ir veikusi dažādu zinātnisko publikāciju autoru zinātnisko atziņu analīzi un secina, ka daudzviet zinātniskajā literatūrā, tā kopumā tiek saistīta ar dabu un vidi, ietverot ar šīm jomām saistītās tēmas, piemēram, klimata pārmaiņas, ilgtspējīgu enerģiju, piesārņojumu. Ilgtspējīga attīstība ir saistīta ar dažādām jomām un tas nereti ir pamats tam, ka pastāv diskusijas par to kā pareizi izprast šo jēdzienu. Var šķist, ka jebkura problēma, ar kuru sabiedrība

cīnās Eiropā, Āfrikā, Amerikā vai Āzijā, savā valstī vai pat vietējā pašvaldībā, ir saistīta ar ilgtspējību. Tas liek domāt, ka uz jēdzienu “*ilgtspējīga attīstība*” ir attiecināmas teju visas problēmas pasaulē (Machado C., 2016).

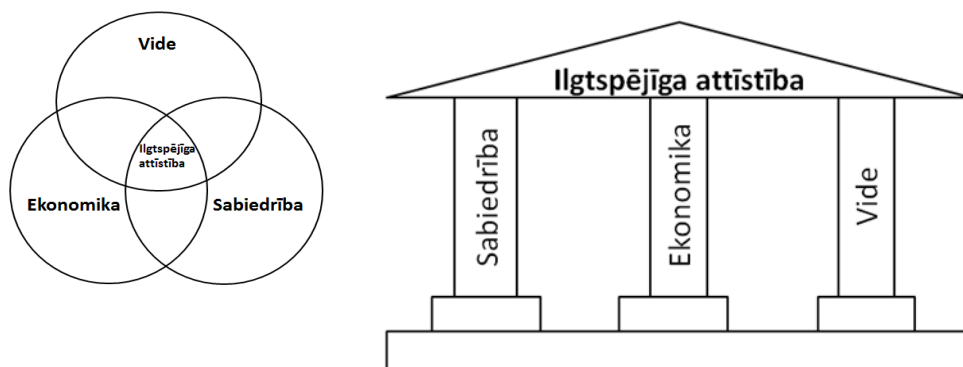
Roberts Repetto (Repetto R., 1986) grāmatā “*Pietiekama pasaule un laiks*” rakstīja, ka “...*ilgtspējas ideja ir tāda, ka pašreizējiem lēmumiem nevajadzētu mazināt izredzes saglabāt dzīves līmeņa uzlabošanu nākotnē. Tas nozīmē, ka mūsu ekonomikas sistēmas būtu tā jāpārvalda tā, ka mēs varam dzīvot no mūsu resursu dividendēm*”. Par resursiem Repetto uzskata dabas resursus, kuri tiek dēvēti par pamatkapitālu. Tā kā Repetto profesionālā darbība bija saistīta ar Pasaules Banku, ir saprotams, ka viņa izstrādātā koncepcija lielā mērā balstās uz ekonomikas jēdzieniem. Nedaudz vēlāk, 1993.gadā, Pasaules bankas ekonomists M. Munšinghe (Munasinghe M., 1993) ilgtspējīgas attīstības definēšanai izvirzīja trīs pieejas:

- 1) ekonomisko - ienākumu maksimizēšana, saglabājot nemainīgu vai palielinātu kapitāla krājumu;
- 2) ekoloģisko - bioloģisko un fizisko sistēmu noturības uzturēšana;
- 3) sociālkulturālo - sociālās un kultūras sistēmu stabilitātes uzturēšana.

Šīs trīs pieejas ietver būtiskākos pamatprincipus jēdziena “*ilgtspējīga attīstība*” attīstībā, uz kurām balstās dažādu autoru izstrādātās definīcijas. Līdz ar to var secināt, ka laika gaitā zinātniskajā literatūrā pastāvošās diskusijas par ekonomisko procesu aplūkošanu gan no sociālā, gan ekoloģiskā viedokļa, no vienas puses, un centieni saskaņot ekonomisko izaugsmi kā sociālo un ekoloģisko problēmu risinājumu no otras puses, ir radījuši terminu “*ilgtspējīgas attīstības pīlāri*”. Daudzviet zinātniskajā literatūrā ilgtspējīgas attīstības jēdziena skaidrojumā tiek izmantota šo trīs dimensiju (pīlāru) koncepcija - jau 2001. gadā tā tika pasniegta kā ilgtspējīgas attīstības “*kopīgs viedoklis*” (Giddings B, 2002). Serageldins un Stīrs (Serageldin I., Steer A.D., 1994), izstrādājot terminu “*ilgtspējības pīlāri*” jeb 3P “*cilvēki - planēta - peļņa*” (people – planet – profit) apgalvo, ka ilgtspējīgu attīstību raksturo:

- 1) sociālā ilgtspēja (cilvēki) individuālā līmenī ir saistīta ar cilvēktiesību, brīvības un drošības, kultūras vērtību, izglītības un veselības ievērošanu, personas iespēju nodrošināšanu un līdzdalību procesos. Sabiedrības līmenī tas attiecas uz mieru, demokrātiju, solidaritāti un sociālu kohēziju;
- 2) ekoloģiskā ilgtspēja (planēta) attiecas uz dabas vides saglabāšanu un noturību. Tas nozīmē, ka ekosistēmas un bioloģiskā daudzveidība ir aizsargāta, un netiek apdraudēta dabiskās vides spēja nodrošināt mums resursus un atjaunot atkritumus;
- 3) ekonomiskā ilgtspēja (peļņa) pastāv, ja attīstība uz sociālo un ekoloģisko ilgtspēju var notikt pietiekami stabilā ekonomiskā situācijā. Videi un ir finansiāli iespējama, un, ja tiek garantēts, ka indivīdiem, ģimenēm un kopienām nav nabadzības. (Dažreiz “peļņas” vietā tiek izmantots plašāks “labklājības” jēdziens).

Trīs ilgtspējīgas attīstības dimensiju grafika zinātniskajā literatūrā ir sastopama dažādās formās - kā Venna diagramma, kā arī kā grafisks attēlojums, ietverot trīs kolonnas, uz kurām balstās ilgtspējīga attīstība.

Avots: autores veidots pēc Purvis B. "Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins" (2018).

1.7. att. / Fig.1.7. **Ilgtspējīgas attīstības trīs dimensijas un to grafiskais attēlojums / The three dimensions of sustainable development and their graphical illustration**

Kā redzams 1.7. attēlā, ilgtspējīgas attīstības balstās uz stabilitātes nodrošināšanu starp trim komponentiem - ekonomikas, sabiedrības un vides stabilitāte ilgtermiņā, un tas ir sasniedzams, tikai integrējot un atzīstot ekonomikas, vides un sociālās problēmas visā lēmumu pieņemšanas procesā. Galvenās dilemmas, kas saistītas ar ilgtspējīgas attīstības termina konceptualizāciju ir par iespēju praktiski apvienot vienā formulējumā visas ilgtspējas jomas - ekonomikas, sociālo un vides. Jāatzīmē, ka pasaules bagātākās valstis, kurās sociālekonomiskā attīstība sasniedz vēlamos rezultātus, pievērš lielāku uzmanību aspektiem, kas saistīti ar visām ilgtspējības jomām, savukārt pasaules nabadzīgākās valstis, vai mazāk attīstītajās valstīs uzmanības koncentrācija ilgtspējas formulējumos vairāk skar problēmas, kas saistītas ar ekonomikas attīstību.

Tendences termina "ilgtspējīga attīstība" izstrādē pauž pretrunas, jo tas tiek skatīts no dažādiem aspektiem – "ilgtspēja" un "attīstība". Līdz ar to, izpratne par jēdziena "ilgtspēja" būtību un to ietekmi uz politikas veidotāju lēmumu pieņemšanu nav viennozīmīga. Jāatzīmē, ka politikas plānotāju viens no uzdevumiem ilgtspējīgas attīstības jautājumu risināšanā ir apzināt un novērtēt degradēto teritoriju pastāvēšanas sociālekonomiskās sekas, iekļaujot to revitalizācijas pasākumus ilgtspējīgas attīstības redzējumā (Zamban I., Colantoni A., et al., 2017).

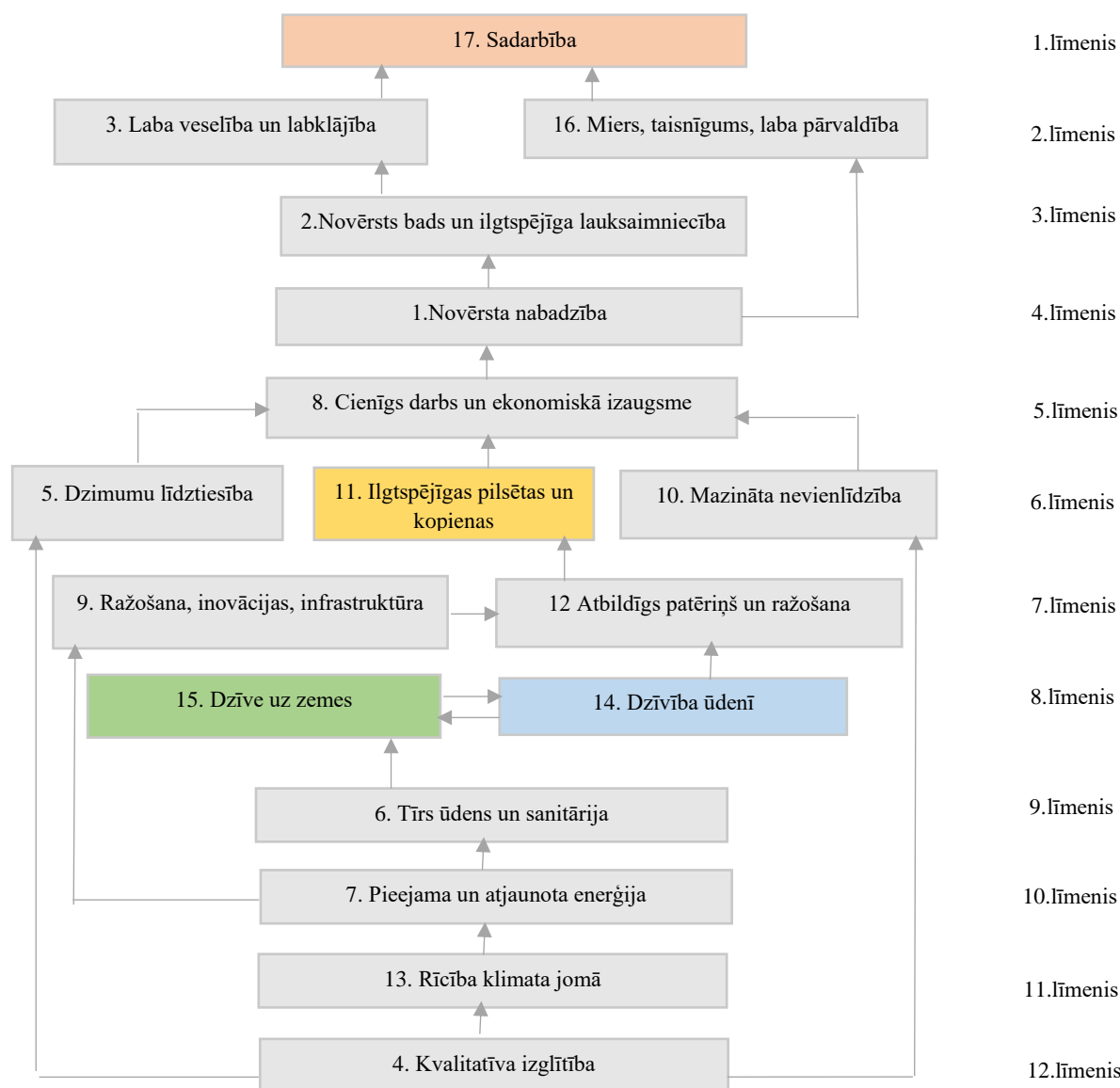
Kopumā var apgalvot, ka ir svarīgi novērtēt jēdziena "ilgtspējīga attīstība" vides, sociālo un ekonomisko loģiku, kas ir gan nepieciešamība, gan vienlaikus arī grūtības pāriet uz jaunu domāšanas un kultūras paradigmu. Mijiedarbība starp trīs ilgtspējīgas attīstības trīs dimensijām ir pamats, uz kā balstās planētas dabiskās vides saglabāšana, sociālās vienlīdzības veicināšana un ekonomiskās vienlīdzības nodrošināšanu starp tautām, līdz ar to ilgtspējīgu attīstību var konceptualizēt kā konverģences procesu, kura nodrošināšanai nepieciešama detalizēti izstrādāta politika, kas balstīta uz ilgtspējīgas attīstības trīs pīlāriem un ir saskaņā ar patērētāju izvēli.

1.3. Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to loma valsts attīstības plānošanas procesā / Sustainable development goals and their role in national development planning process

Ilgtspējīga attīstība ir kļuvusi par oficiālu starptautiskās politiskās virzības ideju un tā ir saistīta ar vairākiem normatīviem principiem, kas, vismaz teorētiski, veido pamatkonceptu par valsts attīstības virzienu. Attīstības plānošanas process ANO dalībvalstīs tiek nodrošināts, ievērojot ANO Ģenerālā asamblejas 2015.gada septembra Dienaskārtības 2030, kas ir globāls rīcības plāns, ietvertos 17 IAM un 169 uzdevumus. IAM aptver visas trīs dimensijas – vide, sabiedrība un ekonomika, tie ir universāli, kas nozīmē, ka tie attiecas uz visām valstīm un visiem pasaules iedzīvotājiem, tie ir savstarpēji saistīti, un to sasniegšana prasa kopīgu rīcību

no valdībām, pilsoniskās sabiedrības, privātā sektora un indivīdiem (*United Nations, 2015*). Ilgtspējīgas attīstības ideja tiek nostiprināta pasaules valstu tiesību aktos, un politisko lēmumu pieņēmēji risina problēmas, kā konkretizēt ilgtspējīgu attīstību, izstrādājot atbilstošu politiku un iniciatīvas (*Meadowcroft J., 1997*).

Pārresoru koordinācijas centrs (PKC), kas ir atbildīgā iestāde Latvijā attīstības plānošanas jomā, ir publicējusi informāciju par IAM savā tīmekļa vietnē latviešu valodā, ar norādi uz ANO oficiālo tīmekļa vietni, sniedzot informāciju par katru no mērķiem, kas ir aktuāli Latvijas kā ANO dalībvalsts attīstībai. Līdz ar to var secināt, ka ilgtspējīgas attīstības stratēģiskai plānošanai visās ANO dalībvalstīs ir jābūt balstītai uz 17 IAM. Kopumā IAM gan ANO dokumentos, gan katrā dalībvalstī ir vizuāli atspoguļota infografikas veidā, savukārt, zinātniskajā literatūrā, kā piemēram zinātnieka P. Kumara un zinātnieku grupas (*Kumar P., Ahmed F., et al., 2018*) veiktajā pētījumā ir analizēta IAM mijiedarbība, kas attēlota hierarhiskā sistēmā, izmantojot interpretācijas strukturālās modelēšanas metodi. (skat. 1.7. attēlu).

Avots: Autores veidots pēc Kumar P., Ahmed F., et al. (2018). "Determination of hierarchical relationships among sustainable development goals using interpretive structural modeling"

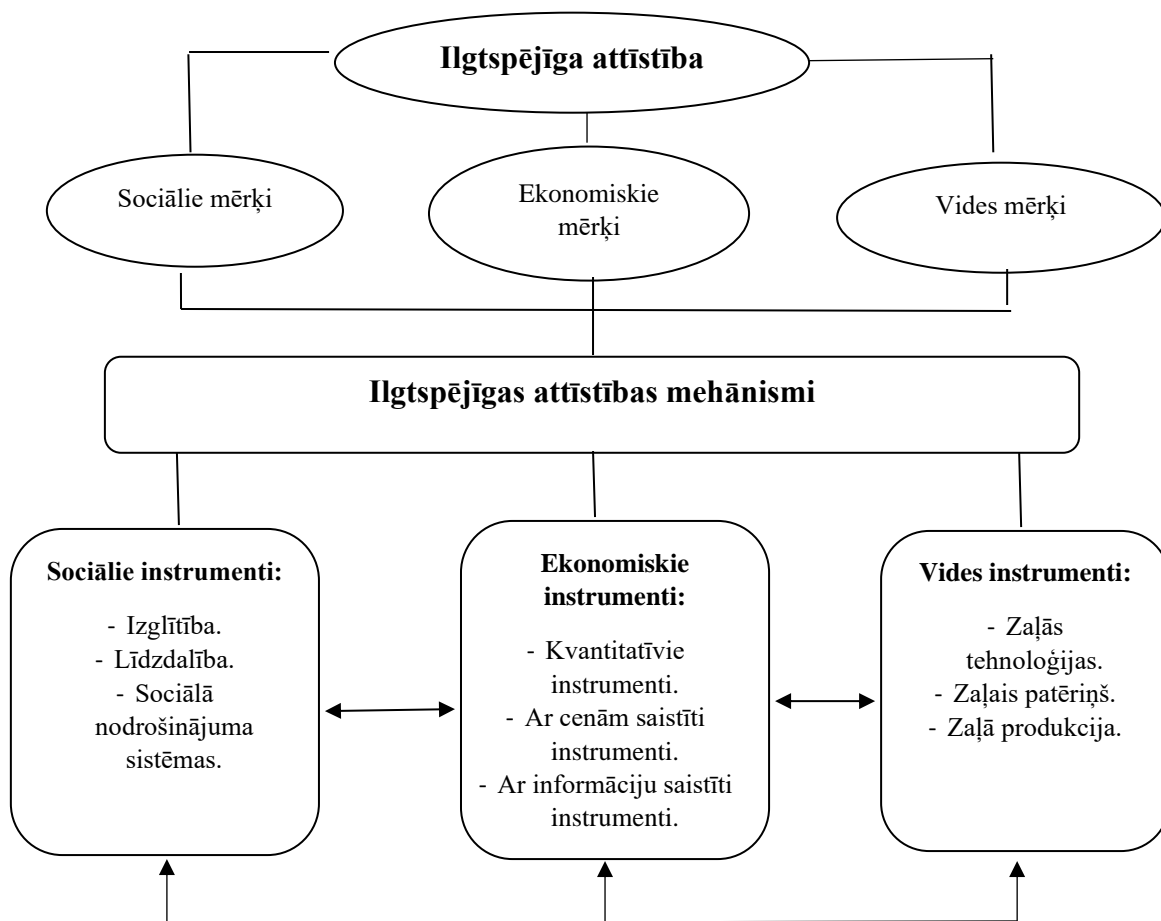
1.8. att. / Fig.1.8. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu hierarhija / *Hierarchy of Sustainable Development Goals of the UN*

Izmantojot 1.8. attēlā norādīto pieeju ir iespējams noskaidrot katra no mērķiem virzītājspēku un atkarības pakāpi, kas norādīta pa līmeņiem (no 1 – 12). Šāda pieeja sniedz iespēju mazattīstītajām valstīm uzlabot savu stratēģisko orientāciju uz IAM konkrētā laika posmā, nosakot prioritātes resursu piešķiršanai konkrētam IAM, pievēršot nepieciešamo uzmanību tā hierarhiskajam rangam un tā virzītājspēkam. Kā būtisks virzītājspēks šajā modelī ir IAM Nr.17, kas liecina, ka visus IAM nav iespējams sasniegt izolēti, bez sadarbības aspekta. Līdz ar to, katrai valstij, ieviešot ilgtspējīgas attīstības programmas un stratēģijas būtu jānodrošina sadarbība starp institūcijām, ieinteresētajām pusēm un sabiedrību. Savukārt, mērķim Nr.4 hierarhijā ir nozīmīga atkarīgā loma. Lai gan kvalitatīvai izglītībai ir nozīme ilgtspējīgā attīstībā, tās sekmīga īstenošana ir lielā mērā atkarīga no progresā citu mērķu īstenošanā. IAM, kas attiecas uz pilsētu attīstību- mērķis Nr.11 šajā modelī nosaka, ka, lai pilsētas un kopienas kļūtu ilgtspējīgas, tās ir atkarīgas no atbilstošas ūdens pārvaldības, energoapgādes un spēcīgas infrastruktūras. Sekmīgi funkcionējoša pilsētvide saskaņā ar IAM Nr. 11 atbalsta citus mērķus, piemēram, Nr.3 (laba veselība un labklājība), radot veselīgākus dzīves apstākļus, un Nr.13 (rīcība klimata jomā), kas mazina ietekmi uz vidi.

IAM var sasniegt dalībvalstu kopīgiem spēkiem, un daļa no tiem lielā mērā saskan ar katras valsts nacionālā līmeņa risinājumiem jautājumiem un mērķiem attīstības jomā. Ilgtspējīgas attīstības mērķu aptverto tēmu loks ir plašs, līdz ar to, valstis izvēlas tos mērķus, kas ir aktuāli katrai valstij nacionālā līmenī, pielāgojot tos savām vajadzībām. Tās dalībvalstis, kuras ir sasniegušas augstākus attīstības rādītājus, palīdz sasniegt globālos, visai pasaulei, kā arī nākamajām paaudzēm aktuālos mērķus, piemēram - nabadzības mazināšana, izglītības iespēju un veselības aprūpes pieejamība.

Kā norāda PKC savā tīmekļa vietnē: *“Lai vienotos par efektīvākajiem veidiem šo mērķu sasniegšanā, valstu vadītāji, politikas plānotāji, zinātnieki un pētnieki, kā arī dažādu nozaru eksperti tiekas starpvalstu forumos un kopīgi risina tādus globālus izaicinājumus kā starptautisko finanšu plūsmas, ko nav iespējams atrisināt un ietekmēt rīkojoties atsevišķi. Dienaskārtība 2030 paredz, ka IAM plānošanā un īstenošanā iesaistās visa sabiedrība, t.sk. – iedzīvotāji, uzņēmēji, politiķi, valstu apvienības, ANO un citas institūcijas”.*

Izpratne par IAM ietver rūpes par cilvēku labklājību, nabadzīgo pamatvajadzībām, nākamo paaudžu labklājību, vides resursu un globālo dzīvības atbalsta sistēmu saglabāšanu, ekonomikas un vides integrāciju lēmumu pieņemšanā, tautas līdzdalību attīstības procesos, kā arī ziemeļu un dienvidu valstu kopīgo un atšķirīgo vajadzību un atbildības atzīšanu. Lai praksē īstenotu apņemšanos panākt ilgtspējīgu attīstību, ir būtiski pāriet ne tikai uz plašāku izpratni un vērienīgāku mērķu kopumu attīstībā, bet arī uz saskaņotākām, savstarpēji saistītām institucionālām struktūrām un procesiem plānošanas, pārvaldības, tirgus, tradīciju un izvēles jomā visos mērogos (*Gibson R.B., 2012*). Sprotams, ka šo pāreju nevar panākt ātri vai vienkārši - izaicinājums ir izstrādāt pamatinstrumentu kopumu, kas padarītu ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešanu īstenojamu. Pieejas veicināt ilgtspējīgu attīstību ir vērstas uz to, lai noteiktu mehānismus un instrumentus, kas nepieciešami ilgtspējīgai attīstībai (skatīt 1.9. attēlu).

Avots: autores veidots pēc Veisi H., Liaghati H., u.c. pētījuma "Mechanisms and instruments of sustainable development" rezultātiem

1.9. att. / Fig.1.9. **Ilgtspējīgas attīstības mērķi un to ieviešanas mehānismi, izmantojot sociālos, ekonomiskos un vides instrumentus / Sustainable development goals and its implementation mechanisms through social, economic and environmental instruments**

Saskaņā ar 1.9. attēlā norādīto, ilgtspējīgas attīstības mehānismi ir jāņem vērā un jāietver katras valsts budžeta veidošanas procesā, attīstības stratēģiju un plānu izstrādē, kā arī starpresoru koordinācijas procesā, kas saistīti ar vietējiem un reģionālajiem stratēģijas izstrādes procesiem. Zinātnieks Mejers (*Meyer W., 2002*) 2002.gadā pētīja ilgtspējīgas attīstības mehānismus no sociālā aspekta un konstatēja, ka sociālo stabilitāti var nodrošināt ieviešot stabilas pensiju shēmas, sekmēt bezdarba mazināšanos un ieviešot veselības apdrošināšanas iniciatīvas, tādā veidā sekmējot ilgtspējīgu attīstību. Bez tam, sabiedrību nepieciešams izglītot, lai spētu pieņemt lēmumus par to, kāda veida ekonomiskos darījumus tie veiks tirgū, izvēloties patēriņam nepieciešamās preces un pakalpojumus. No ekonomikas viedokļa zinātnieks Driesdīns (*Driesdeen D., 2006*) 2006. gadā aplūkoja svarīgākos ilgtspējīgas attīstības ekonomiskos instrumentus, kas ir uz cenām, kvantitāti un informāciju balstīti instrumenti. Uz cenām balstītie instrumenti iedalās trīs pamatkategorijās: tie, kas piedāvā negatīvus stimulus, pozitīvus stimulus vai jauktus stimulus. Negatīvie stimuli tiek pielietoti gadījumos, kad tiek konstatēta negatīva ietekme uz vidi (nodokļi, sankcijas), tādējādi veicinot labāku vides aizsardzības praksi, izmantojot tādus pasākumus kā piemēram piesārņojuma nodoklis. Pozitīvie stimuli dod iespēju tiem, kas ievieš labu vides aizsardzības praksi, piemēram, izmantojot valdības subsīdiju atbalstu, lai samazinātu privātas izmaksas par noteiktām precēm, pakalpojumiem (depozītu sistēmas). Labākais piemērs uz kvantitāti balstītam ekonomiskajam stimulēšanas pasākumam ir tirgojamas vides tiesības jeb vides ieguvumu tirdzniecība, kas ir pretstatā uz cenu balstītam pasākumam. Izmantojot uz cenu balstītus instrumentus, valdība nosaka cenu, radot stimulus tās samazināšanai. Šāda valdības rīcība ļauj privātajam sektoram

brīvi izlemt, cik lielu piesārņojuma samazinājumu piedāvāt. Turpretī, ja valdība ievieš uz apjomu balstītus instrumentus, piemēram, vides ieguvumu tirdzniecības programmu, valdība, nevis privātais sektors, nosaka nepieciešamo emisiju samazinājuma daudzumu. Privātais sektors saglabā zināmu kontroli pār cenu, jo tas var izvēlēties metodes, lai sasniegtu kvantitatīvo ierobežojumu. Vides mehānismi (tīras attīstības mehānismi) izveidoti kā līdzeklis siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanai. Galvenokārt tie ir instrumenti, lai veicinātu ieguldījumus tīras enerģijas tehnoloģijās - zaļās tehnoloģijas, zaļais patēriņš un zaļā ražošana tiek uzskatīti par vides instrumentiem, kas veicina ilgtspējīgu attīstību, veicinot atjaunojamās enerģijas izmantošanu (*Schroeder M., 2009*). Izmantojot iepriekš minētos mehānismus, lēmumu pieņēmējiem attīstības plānošanā ir jāpiemīt spējai orientēties ilgtspējīgas attīstības jautājumos – izprast ilgtspēju, pārzināt IAM, nodrošināt to integrēšanu attīstības plānošanas procesā un izvirzīt reālus, sasniedzamos rādītājus.

Papildus iepriekš minētajam autore vērs uzmanību uz to, ka sabiedrībai ir nozīmīga loma arī attīstības plānošanas procesā - saskaņā ar Valera (*Waller M., 1993*) izpētīto, sabiedrībai jāiesaistās lēmumu pieņemšanā kā ieinteresētai pusei, tādā veidā nodrošinot holistisku lēmumu pieņemšanas koncepciju - tikai ņemot vērā visas pastāvošo problēmu dimensijas, izvērtējot situāciju kā kopumu, var formulēt pareizu vides un attīstības politiku. Ilgtspējīgas attīstības plānošanā jāņem vērā, ka lēmumu pieņemšanas procesos ir jāintegrē vismaz trīs dažādi faktori:

- 1) laika skalas: tagadne, tuvākā un tālākā nākotne;
- 2) sociālās dzīves dimensijas;
- 3) sociālie un ekoloģiskie mērogi: pasaule, valsts, reģions, pašvaldība.

Vadoties no iepriekš minēto faktoru aspekta, var apgalvot, ka attīstības plānošanas vide ir kompleksa un sarežģīta, kas balstās uz sadarbības nodrošināšanu plānošanas procesā - ja cilvēki ir iesaistīti lēmumu pieņemšanas procesā, ir lielāka iespēja, ka viņi atbalstīs lēmumu pieņemšanu (*Berke P., Connoy M.M., 2000*). Papildus iepriekš minētajam sadarbības aspektam, būtiska loma ir resursu pieejamībai plānošanas procesā – zināšanas, tehniskās prasmes no plānotāju un ekspertu puses, finansējumu avotu apzināšana, kas nepieciešamas, lai sagatavotu augstas kvalitātes plānošanas dokumentus.

Ilgtspējīgas attīstības politikas plānošanas process var noritēt, ja tiek pievērsta uzmanība plānošanas procesa prioritātēm kas nodrošina ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu (skatīt attēlu Nr.1.10.).

Avots: autores veidots zinātniskās literatūras izpētes rezultātā

1.10. att. / Fig.1.10. **Ilgtspējīgas attīstības plānošanas procesa prioritātes / Priorities for the sustainable development planning process**

1.10. attēlā norādītās ilgtspējīgas attīstības plānošanas prioritātes, tādā veidā var tikt panākts, ka tiek apmierinātas visu ieinteresēto pušu vajadzības, kas ir būtiski ilgtspējīgas attīstības plānošanas kontekstā, integrējot procesā IAM. Plānošanas procesā, būtiska loma ir valsts un pašvaldību līmeņa izstrādāto dokumentu savstarpējai sasaistei, kas ietekmē spēju veicināt ilgtspējību un sasniegt izvirzītos rādītājus. Kempbels (*Campbel H., 2000*) apgalvo, ka “*procesuālais ceļš uz ilgtspējīgu plānošanu ir ilgtspējīgs*”. Lēmumu pieņēmēju galvenais uzdevums attīstības plānošanā ir nepārprotama koncentrēšanās uz ilgtspējīgu attīstību kā visaptverošu koncepciju, IAM un to sasniedzamajiem rezultātiem, nosakot skaidri definētus rādītājus IAM rezultātu izvērtēšanai. kas plānošanas procesa laikā pozitīvi ietekmēs izstrādāto plānu ilgtspējību.

Attīstības plānošanas procesa rezultātā tiek izstrādi gan ilgtermiņa plāni (*stratēģijas*), gan vidēja termiņa (*attīstības programmas*), gan īstermiņa plāni (*detālpilānojumi, lokālpilāni*) un tā izstrāde notiek dažādos līmeņos – valsts, reģiona un vietējā (*pašvaldības*). Tā kā promocijas darba fokuss ir uz teritorijas attīstību, tad šī nodaļas ietvaros autore pētīs teritorijas attīstības teorētiskos aspektus. Kā jau minēts iepriekš, ilgtspējīga attīstība ir galvenie diskusiju objekti mūsdienās ne tikai ekspertu, bet arī plašākas sabiedrības un zinātnieku vidū, savukārt, teritorijas attīstība tiek risināta no pilsētplānošanas un reģionālās plānošanas ekspertu, zinātnieku un arī nevalstisko organizāciju puses. Teritorijas attīstības koncepcijas pamatā ir vēlamās nākotnes telpiskais redzējums, kas var tikt nodrošināts, ja tiek īstenoti stratēģiski ieguldījumi fiziskajā infrastruktūrā un vides pārvaldībā.

Iepriekšējās nodaļās tika izvēsta diskusija par jēdziena “*ilgtspējīga attīstība*” definējumu, kurā tika aplūkots un analizēti termini “*ilgtspēja*” un “*attīstība*”, līdz ar to autore, analizējot terminu “*teritorijas attīstība*” izmantos līdzīgu pieeju, akcentējot terminu “*teritorija*”.

Divdesmitā gadsimta beigās un divdesmit pirmā gadsimta sākumā pasaule ir piedzīvojusi pārmaiņas gan sadarbībā starpvalstu līmenī, sabiedrībā, telpā, laikā un zinātnē. Ģeogrāfijā nemitīgos mēģinājumos izprast esošo realitāti, ar dažādu intensitāti, notika jēdziena “*teritorija*” lietojuma paplašināšana, skatot to kontekstā ar tādiem jēdzieniem kā - laiks, telpa, atrašanās vieta, reģions un ainava (*Saquet M.A., 2016*). Zinātniskā līmenī diskusijas par terminu “*teritorija*” ir sākušās laika posmā no 1950. – 1980. gadam, atkarībā no tematikas fokusa (ģeogrāfija, ekonomika). Itālijā ir veikts pētījums par zinātniskajām nostādnēm teritorijas attīstības jomā, kur zinātnieki savos pētījumos ir snieguši termina “*teritorija*” un “*attīstība*” skaidrojumu. Autore iepriekšminēto zinātnieku atziņas ir apkopojusi tabulā (skatīt 1.2. tabulu).

Teorētisko atziņu kopsavilkums par terminiem “teritorija” un “attīstība” Itālijas zinātnieku skatījumā / Summary of theoretical findings on the terms "territory" and "development" from the perspective of Italian researchers

Termins	G. Becattini (ekonomists)	A. Bagnasco (sociologs)	G. Dematteis (ģeogrāfs)	C. Raffestin (ģeogrāfs)	A. Magnaghi (arhitekts un pilsētplānotājs)
Teritorija	Vieta, ko vēsturiski ir veidojuši indivīdi, tīkli, tehnoloģijas, kopienas.	Konkrēta vieta, ar tai raksturīgām ekonomiskām, politiskām un kultūras atšķirībām.	Materiālā vides realitāte, kas veidota, izmantojot sociālos, ekonomiskos, politiskos un kultūras aspektus. Satur tīklu un ekosistēmu identitāti.	Realitāte, kas radusies no telpas. Iedzīvotāju darbības rezultātā izveidojusies daudzdimensiju teritoriāla sistēma ar atšķirīgām teritorialitātēm.	Atrašanās vieta, kas tiek radīta attiecībās starp sabiedrību un dabu. Tai raksturīga identitāte, subjekti un daba.
Attīstība	Sociālā un teritoriālā realitāte ar koncentrēšanos un sadarbību, konkurenci, kopienas novērtēšanu.	Sociāls, teritoriāls, izklaidēts un neviendabīgs process, kuru veicina valsts, tirgus un politiskā sistēma.	Process, kam raksturīga pašorganizēšanās un pašpārvalde, saglabājot vidi un kultūru.	Process, kas ir tieši saistīts ar autonomijas sasniegšanu un dabas resursu izmantošanu.	Dabas un kultūras saglabāšanas līdzsvara nodrošināšana, kam raksturīga autonomija un pašpārvalde.

Avots: autores veidota, pēc Saquet M.A., 2016. “Territory, geographical, indication and territorial development”.

Kā redzams pēc tabulā sniegtās informācijas, tad abu terminu interpretāciju ir snieguši dažādu jomu zinātnieki, vadoties no zinātnes jomām, kuras tie pārstāv - ekonomikas, ģeogrāfijas, socioloģijas, arhitektūras. Runājot par terminu “attīstība” no ekonomiskā skatupunkta, zinātnieks Becattini (*Becattini G.*) koncentrējas uz konkurences un sadarbības starp dažādām ieinteresētajām pusēm aspektiem, savukārt ģeogrāfu Demateisa un Raffestina (*Damateiss G., Rafestin C.*) pētījuma fokuss ir uz vidi un dabas resursu saglabāšanu. Līdzīga pieeja ir arhitektam Magnaghi (*Magnahi A.*), kurš akcentē arī autonomijas aspektu. Bagnasco (*Begnasco A.*) savā termina skaidrojumā min valsts, tirgus un politisko sistēmu un norāda, ka “attīstība ir sociāls process”. Savukārt, termina “teritorija” skaidrojumā kopumā autori kā raksturojošo elementu min vietu, papildinot skaidrojumu gan ar indivīdu un sabiedrības līdzdalību gan ar identitātes faktoriem – politikas, kultūras, dabas.

Teritorija ir daudznozīmīgs termins, un fakts, ka tas ir galvenais jēdziens vairākās disciplīnās (*ģeogrāfijā, jurisprudencē, ekoloģijā, antropoloģijā u. c.*), padara tā nozīmes noteikšanu vēl vairāk atkarīgu no konteksta, kurā tas tiek lietots. Analizējot zinātnieku pētījumus par terminu “teritorija” autore konstatēja, ka teritorijas jēdziena koncepts nāk gan no ģeogrāfijas zinātnes, gan plašāk tas tiek aplūkots sociālajās zinātnēs. Mazāk tas ir pētīts politikas un starptautisko attiecību jomā. Kā apgalvo zinātnieks Stjuarts Eldens (*Elden S., 2019*): “...lai gan politiskajā ģeogrāfijā un starptautiskajās attiecībās teritorijas jēdziens ir viens no centrālajiem, tas nav pietiekami izpētīts”. Džefrijs Andersons (*Anderson J., 1992*) norāda, ka “politika sakņojas teritorijā ...”. Savukārt, zinātnieks Bertrands Badī (*Badie B., 2000*) saka: “...teritorija ir noteicošais komponents valsts darbībā, tas ir saistīts ar vēsturisko attīstību”. M. Antoničs (*Antonich M., 2017*) savā pētījumā par jēdziena “teritorija” pētījumu, kurš veikts 2017.gadā analizēja termina rašanās vēsturiskos aspektus atsaucās uz Karla Šmita un valodnieka Josta Trīra vēsturisko aprakstu par Rietumu pasaules politiskajām un tiesiskajām institūcijām un apgalvoja: “Sākumā bija žogs. Norobežojums, žogs un robeža ir savstarpēji

saistīti jēdzieni cilvēku veidotajā pasaulē un nosaka priekšstatus par teritoriju”. “Nomos” (grieķu valodā – likums, paraža) kā juridiskais princips, ap kuru, pēc Šmita domām, tika radītas pirmās politiskās institūcijas, ir telpisks termins, kas atgādina žoga jēdzienu. Nomos apzīmē pirmatnējo zemes piesavināšanās un norobežošanas formu - pirmo telpas sadalīšanu un klasifikāciju, kas piešķir telpai orientāciju. Šī interpretācija ir būtiska, domājot par teritoriju, kas mūsdienās tiek definēta kā “ar robežām norobežota zemes daļa, pār kuru un ar kuras starpniecību tiek īstenota noteikta veida vara”. (Antonsich M., 2017). Roberts Sacks (Sack R., 1986). apgalvoja, ka ģeogrāfiskajā literatūrā teritorija jau sen tiek uzskatīta par juridiski politisku jēdzienu, kas saistīts ar suverenitāti, t.i., par modernās valsts galveno sastāvdaļu (Paasi A., 2000).

Ģeogrāfijas zinātnē teritorija ir telpas apzīmējums, kuras galvenā iezīme ir robežas, neatkarīgi no mēroga un lieluma. Teritorija var būt reģions, vieta, rajons, zona (piemēram, brīvā ekonomiskā zona). No funkcionālā viedokļa teritorijas tiek iedalītas:

- 1) politiski vai administratīvi, piemēram, štati, apgabali, valstis utt.;
- 2) ekonomiski jeb saimnieciski, piemēram, rezervāti, parki, lauksaimniecības zemes, kam ir noteiktas sociāli vai ekonomiski nozīmīgas funkcijas, atbilstoša administrēšana un vadība. Parasti šīs teritorijas ir funkcionālas, un to nepieciešamību un esamību sabiedrība pieņem (Champollion P., 2014).

Teritorijas definīciju, kas atbilst socioloģijas zinātnes paradigmai, sniedz Alburuaru (Albuquerque, 2012), kurš definē teritoriju kā fizisku vidi, kurā dzīvo cilvēki ar savu sociālo, ekonomisko un politisko organizāciju, savu kultūru un institūcijām. Šī definīcija iedzīvotājiem piešķir centrālo lomu un ne vienmēr attiecas uz kādu atsevišķu teritoriālo līmeni – tā neattiecas tikai uz pašvaldību, vai reģionālo līmeni. No šīs perspektīvas Alburuaru definē teritoriālo attīstību kā dažādu dalībnieku (publisko un privāto) mobilizācijas un līdzdalības procesu, kurā viņi apspriež un vienojas par stratēģijām, kas var vadīt individuālo, kā arī kolektīvo uzvedību. Līdz ar to, teritorija ir saistāma ar sabiedrību, kas tajā dzīvo - gan administratīvā nozīmē no ģeogrāfiskā aspekta, gan plašākā nozīmē, kad telpa (vieta) tiek uztverta kā sabiedrības darbības rezultāts. Līdz ar to var apgalvot, ka no socioloģiskā viedokļa katrai teritorijai ir savi dalībnieki un savi varas līmeņi. Sociologi uzskata, ka teritorija ir sociāli konstruēta un tā ir telpa, ko pilsoņi ir piesavinājušies, to strukturē kultūras, ekonomisko un sociālo faktoru mijiedarbība un tā rada identitāti (Champollion P., 2014).

Lai izprastu teritorijas būtību, būtu jānošķir veids, kādos teritorijas tiek kategorizētas. Piemēram, saistībā ar pilsētām, Stjuarts Eldens (Elden S., 2019) apgalvo, ka primāri šis aspekts būtu jāskata no pozīcijas – pilsētu teritorija kā ierobežota telpa valsts līmenī, kur zinātnieks nosaka šādus kritērijus:

- 1) valsts līmenis – valsts tiek uztverta kā teritorija, ierobežota telpa, kurā dažas teritorijas ir pilsētu teritorijas, bet dažas nav;
- 2) pilsētas līmenis jeb pilsēta kā teritorija - pilsētas teritorija ir norobežota un kontrolēta, diskrēta un atšķirīga, un tādējādi tās tiek uzskatītas par vienotu teritoriju.
- 3) pilsētas iedalījums teritorijās – publiskas teritorijas, privātas teritorijas, tirdzniecības teritorijas, pilsētas centrs, perifērija, u.c., ar pilsētas zonējumu saistītas teritorijas.

Balstoties uz šiem kritērijiem iespējams valsts administratīvi teritoriālais iedalījums jeb izveidota valsts teritoriālā struktūra.

Turpinot diskusiju par teritorijas jēdzienu, autore konstatēja, ka daudzviet zinātniskajā literatūrā tas tiek aplūkots kontekstā ar tādiem jēdzieniem kā “zeme”, “apvidus”, “zona”, “vieta”, kas pēc būtības var tikt uzskatīti kā saistīti, tomēr tiem pastāv zināmas atšķirības. Zeme ir resurss, kas ir ierobežots un to raksturo īpašumtiesību aspekts, savukārt apvidus ir laukums ar politiski stratēģisku nozīmi. Teritorija ir daudz plašāks jēdziens, kas var būt gan zeme, gan apvidus. Līdz ar to, apkopojot dažādus termina “teritorija” skaidrojumus autore norāda, ka par teritoriju tiek dēvēta vieta, kur dzīvo indivīdi, tai ir konkrētas robežas un to raksturo kultūras, ekonomisko, sociālo un administratīvo faktoru identitāte.

Papildus iepriekš minētajam jāpiebilst, ka zinātniskajos pētījumos, analizējot termina "teritorija" jēdzienu, tas tiek skatīts kontekstā arī ar jēdzienu "teritorialitāte". Šo jēdzienu lieto, lai veidotu izpratni par to kā tiek veidotas teritorijas. Individuālā līmenī tas var attiekties uz darbībām, kas vērstas uz mājokli, sabiedrisko telpu (piemēram, parki, iepirkšanās un pārvietošanās, maršruti). Savukārt, valsts un pilsētvides apstākļos teritorialitāte ir saistāma ar telpas pārvaldību un kontroli, kas veido valsts stratēģijas (Paasi A., Ferdoush M.A., et al., 2021). Soja (Soja E.W., 1971) apgalvo, ka "teritorialitātes problēma ir viena no visvairāk novārtā atstātajām un šī jēdziena vēsture vēl ir jāizpēta". Teritorialitāte nodrošina saikni starp sabiedrību un telpu identitātes ziņā, darbību koncentrāciju un nevēlamu "svešinieku" izslēgšanu apgalvo Edvards Soja savā pētījumā par teritorijām.

Terminu "attīstība" autore aplūkoja nodaļā, kurā tika skaidrots ilgtspējīgas attīstības koncepts. Līdz ar to šī termina papildus skaidrojums šajā nodaļā netiks izvērst, vien norādīts, ka kopumā zinātniskajā literatūrā ar terminu attīstība saprot procesu jeb dinamisku koncepciju, kura rezultāta notiek pozitīvas un vēlamas izmaiņas - dzīves kvalitātes uzlabošanās, dzīves līmeņa paaugstināšanās, tādu apstākļu radīšana, kas veicina labklājību (Tripathy S., 2020).

Teritorijas attīstība ir daudzdimensionāls jēdziens, kas raksturīgs ar sociālekonomisko daudzveidību, ko nosaka tādi faktori kā piemēram, dabas resursu bagātība, darbaspēka kvalitāte un kvantitāte, kapitāla pieejamība, produktīvas investīcijas, uzņēmējdarbības kultūra un attieksme, fiziskā infrastruktūras, nozaru struktūra, tehnoloģiskais progress, valsts atbalsta sistēmas. Pētījumi par teritorijas attīstību parasti ir vērsti uz diviem dominējošiem jautājumiem:

- 1) kā tiek veidota labklājība?
- 2) kā risināt nevēlamas starpreģionu labklājības atšķirības?

Atbilžu meklējumi uz pirmo jautājumu parasti pievēršas ekonomiskajam aspektiem par ierobežotu resursu (t.i., tādu ieguldījumu kā kapitāls, darbaspēks, fiziskie resursi, zināšanas utt.) izmantošanu, lai radītu maksimālu produkcijas vērtību. Otrais jautājums ir vairāk saistīts ar sociāli politisko vienlīdzību un attiecas uz mehānismiem un nosacījumiem (ekonomiska, politiska iejaukšanās), kas var palīdzēt mazināt nevēlamu attīstību (Nijkamp, Abreu 2009). Efektīvi funkcionējošiem reģioniem ir tendence augt ātrāk nekā reģioniem ar mazāk labvēlīgiem attīstības apstākļiem, tāpēc pastāv spriedze starp efektivitāti un vienlīdzību reģionu sistēmā, vismaz īstermiņā. Lai nodrošinātu teritoriālas vienības efektivitāti, ir jābūt pieejamiem nepieciešamajiem resursiem, kuri, saskaņā ar ekonomikas teoriju, ir ierobežotā daudzumā. Līdz ar to, resursu patēriņā jānodrošina sabalansētība un jāizmanto tā potenciāls pēc iespējas efektīvāk.

Zinātniskajā literatūrā jēdziena "resursa potenciāls" skaidrojums ietver divus aspektus - resursu pieejamību un tā mērķtiecīgu izmantošanu. Turklāt, potenciāls ir visu pieejamo ražošanas faktoru, intelekta, ražošanas rezervju un iespēju kombinācija, kas var nodrošināt augstas kvalitātes un pieprasītu preču un pakalpojumu izlaišanu, kas nepieciešami dažādu kategoriju patērētāju visaptverošo vajadzību apmierināšanai. Līdz ar to teritorijas attīstības kontekstā konkrētas teritoriālās vienības potenciālam ir būtiska nozīme, lai varētu novērtēt tās konkurētspēju un izaugsmes iespējas. Izaugsmes iespējas ir iespējamās, ja tiek ieviestas un īstenotas inovācijas, lai reģioni varētu veidot paši savu attīstības perspektīvu strauju tehnoloģiju pārmaiņu un kapitāla pieauguma apstākļos (MacKinnon Cumbers, et al., 2002). Ņemot vērā pāreju uz zināšanām balstītu ekonomiku, reģionu spēja atbalstīt un ieviest inovācijas ir identificēta kā galvenais reģionu konkurences priekšrocību avots. Mūsdienās spēcīgai reģionālajai identitātei ir pieaugoša vērtība. Arī ES reģionālā politika ir orientēta uz līdzsvarotas teritorijas attīstības sasniegšanu reģionos. Reģionālajā ekonomikā tiek minēti vairāki iemesli, kāpēc ir nepieciešams noteikt šī reģiona identitāti;

- 1) palīdz veidot vispārēju priekšstatu par noteiktu reģionu vai reģionu grupu;
- 2) palīdz saskatīt un analizēt problēmas;
- 3) palīdz izvēlēties pasākumus un instrumentus problēmu risināšanai.

Skaidri definēta reģionālā identitāte bieži vien ir saistīta ar dažādu attīstības instrumentu, piemēram, ES struktūrfondu, vai citu valsts līmeņa normatīvo aktu izmantošanas nosacījumiem,

kas veicina vai ierobežo saimniecisko darbību šajā jomā. Nosacījumi, kas saistīti ar konkrētu reģiona veidu, var būt pievilcīgi arī potenciālajiem investoriem vai bankām.

Reģionālās inovāciju sistēmas pieejai aktuālais teritoriālais līmenis ir konkrēta teritoriāla vienība jeb reģions. Saskaņā ar Kuka (*Cooke P., 2006*) sniegto reģiona definīciju, reģions ir "vidēja līmeņa teritoriāla vienība starp valsts vai vietējo pārvaldes līmeni ar noteiktu kultūras viendabīgumu". No šī viedokļa raugoties, reģionālā attīstība ir process, kura galamērķis ir reģiona iedzīvotāju labklājība. Kā galvenais attīstības instruments tiek uzskatītas inovācijas, tāpēc liela uzmanība tiek pievērsta inovāciju politikai. Šī perspektīva galvenokārt ir saistīta ar ekonomisko attīstību un ir izejas punkts attiecībā uz teritoriālo attīstību.

Pilsētu attīstībai jānorit pēc ilgtspējīgas plānošanas un pārvaldības redzējuma, kas veicina savstarpēji savienotu zaļo zonu, multimodālu transporta sistēmu un jauktas izmantošanas attīstību. Lai izveidotu ilgtspējīgas kopienas, kas aizsargā vēsturiskos, kultūras un vides resursus, jāizmanto daudzveidīgas partnerības un jāizstrādā virkne dažādu dokumentu – stratēģijas, plāni, programmas. Turklāt politikas veidotājiem, valdībai un sabiedrībai būtu jāatbalsta ilgtspējīga teritorijas plānošana un būvniecības ieceres, kas samazina piesārņojumu un rada līdzsvaru starp būvētajām un dabiskajām sistēmām (*Yigitcanlar T., Kamruzzaman M., 2015*). ES dalībvalstu politikas veidotāji un lēmumu pieņēmēji atzīst, ka valstis saskaras ar līdzīgām problēmām - klimata pārmaiņas, demogrāfiskās problēmas, dabas resursu izsīkšana, globalizācija un sociālā nevienlīdzība, kā arī digitalizācijas virzīšana uz procesu pārvaldību, līdz ar to valstu politikas uzmanība ir vērsta uz sabiedrības un ekonomikas attīstības progresu, kas nepieciešams, lai ieviestu ilgtspējības principus un tos īstenotu (*Jensen L., 2023*). ES, izstrādājot Kohēzijas politiku norāda, ka teritorijas attīstības kontekstā ES dalībvalstīm jāpievērš uzmanība tieši teritoriālajai nelīdzsvarotības dimensijai, kas atstāj būtisku ietekmi uz vispārējās dzīves kvalitātes un teritoriālās attīstības līmeņa rādītājiem, kas nosaka teritorijas konkurētspēju – iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju, nodarbinātības līmenis, produktivitātes rādītāji. ES apņemšanās nodrošināt reģionu līdzsvarotu attīstību tika apstiprināta Lisabonas Eiropas padomes galīgajā mērķī, kurā noteikts, ka "ES desmit gadu laikā kļūs par konkurētspējīgāko un dinamiskāko, uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas spēj nodrošināt ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi ar vairāk un labākām darbavietām un lielāku sociālo kohēziju" (*Filo C., 2008*). Līdz ar to, teritorijas līdzsvarotas attīstības nodrošināšanai katrai dalībvalstij ir jāizstrādā ne tikai atbilstoši politikas dokumenti, bet jāizstrādā instrumenti, kā tiks izmērīta teritorijas attīstība, lai būtu iespējams savlaicīgi identificēt reģionus, kuru attīstībai būtu jāpievērš lielāka uzmanība

Starptautiskajā līmenī tiek izmantoti divi indeksu veidi – Tautas attīstības indekss (Human Development Index - HDI) un Neto ietaupījumu indekss (Adjusted Net Savings (ANS)). HDI ir viens no pazīstamākajiem kompleksajiem attīstības rādītājiem, kas kvantitatīvi raksturo valsts attīstības līmeni. 60. gados zinātnieki secināja, ka IKP nevar uzskatīt par absolūtu attīstības un tās sasniegumu rādītāju. Iemesls šādam secinājumam bija tas, ka IKP veidojas no daudz dimensijām un neietver bagātības sadalījumu (*Vesperis V., 2011*). Šo iemeslu dēļ tika mēģināts izveidot HDI, kas ietver trīs galvenos rādītājus – paredzamo dzīves ilgumu dzimšanas brīdī, vidējo izglītības līmeni un IKP uz vienu iedzīvotāju. Līdz ar to HDI aptver gan valsts, gan sabiedrības ilgtspējīgas attīstības pamatnosacījumus, kā piemēram, cilvēkkapitāla pieejamību, izglītību, cilvēku iespējas sasniegt sev pienākošos dzīves kvalitātes līmeni, kā arī valsts attīstības ekonomisko potenciālu. ANS indeksu izstrādāja Pasaules banka, uzskatot, ka resursu ietaupījums var nodrošināt reālu labklājības pieaugumu. Indekss ietver vides resursu pārvaldības fiskālos aspektus, jo piesārņojuma nodokļi un dabas resursu nodokļi tiek pārskaitīti attīstības un efektīvas vides aizsardzības vajadzību nodrošināšanai. Pasaules Banka aprēķina ANS indeksu kā starpību starp radīto vērtību un izlietoto resursu izmaksām, kam tiek pievienotas investīcijas izglītībā un atņemtas dabas resursu izsmelšanas un vides piesārņojuma izmaksas. Tiek aprēķināta šī rezultāta procentuālā daļa no valsts nacionālā kopienākuma, kas ir ANS indeksa vērtība (*Bolt K., Matete M., Klemenss M., 2002*).

Latvijā tika izstrādāts teritorijas attīstības indekss, kuru ieviesa 2000.gadā ar mērķi - noteikt attīstības atšķirības starp teritorijām, lai pieņemtu lēmumus par īpaši atbalstāmajām teritorijām. Teritorijas attīstības indeksa aprēķinā, saskaņā ar Valsts aģentūras “*Valsts reģionālās attīstības aģentūra*” (VRAA) tīmekļa vietnē norādīto, pilsētām teritorijas attīstības indeksa aprēķinā tiek izmantoti sekojoši rādītāji:

- 1) ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.25);
- 2) bezdarba līmenis, %, (svars – 0.15);
- 3) trūcīgo personu īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā, %, (svars – 0.1);
- 4) kopējais noziedzīgo nodarījumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.05);
- 5) dabiskās kustības saldo uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.1);
- 6) ilgtermiņa migrācijas saldo uz 1000 iedzīvotājiem, (svars – 0.1);
- 7) iedzīvotāju skaits virs darbspējas vecuma uz 1000 darbspējas vecuma iedzīvotājiem, (svars – 0.05);
- 8) iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz vienu iedzīvotāju, euro, (svars – 0.2).

Aktuālie dati par teritorijas attīstības līmeņa un līmeņa izmaiņu indeksu ir publicēti par 2020.gadu (skatīt 1.3. tabulu).

1.3. tabula / Table 1.3.

**Latvijas pilsētu teritorijas attīstības līmenis un tā izmaiņu indeksi pēc 2020.gada datiem/
Level of urban development in Latvia and indices of change according to 2020 data**

Pilsētas nosaukums	Attīstības līmeņa indekss		Attīstības līmeņa izmaiņu indekss pēc 2020.gada datiem, salīdzinot ar 2019.gada datiem	
	Vērtība	Rangs	Vērtība	Rangs
Rīga	0,389	1	0,385	2
Daugavpils	-1,568	8	-1,527	8
Jelgava	-0,004	3	0,235	3
Jēkabpils	-0,763	6	-1,080	6
Jūrmala	-0,052	4	0,484	1
Liepāja	-0,407	5	-0,668	5
Rēzekne	-1,645	9	-1,732	9
Valmiera	0,236	2	-0,009	4
Ventspils	-0,851	7	-1,117	7

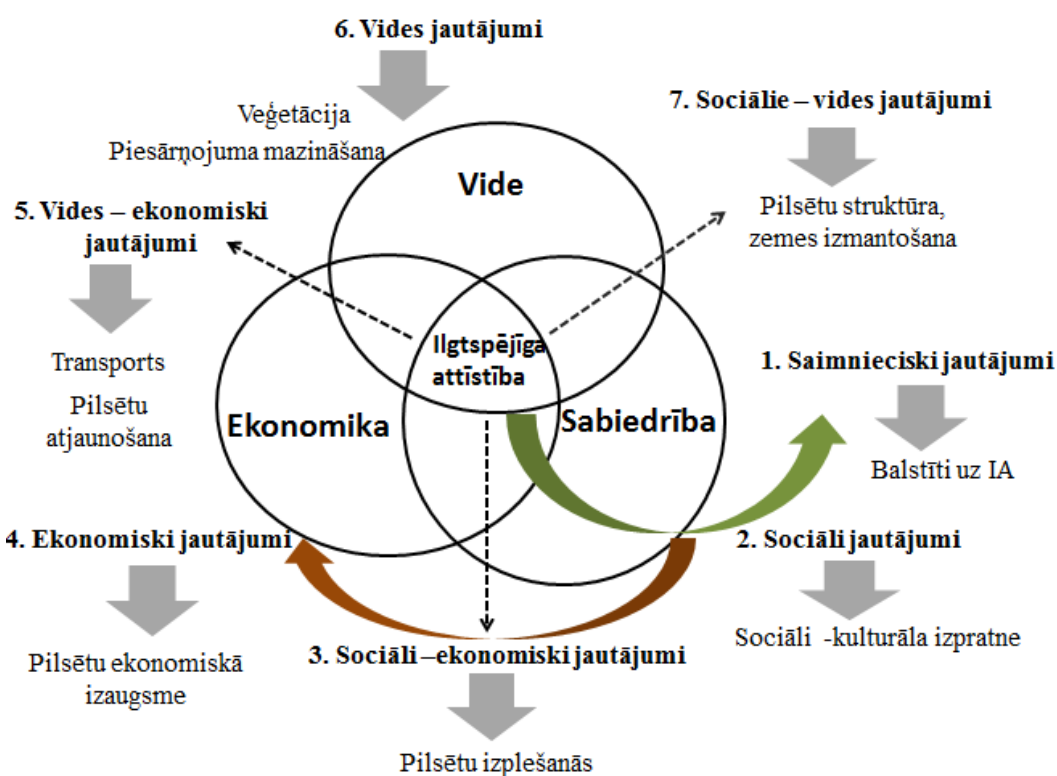
Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūras publiski pieejamā informācija

Tabulā norādīti salīdzinoši dati par 9 pilsētām, no kurām Rīga, Valmiera un Jēkabpils nav iekļautas promocijas darba pētījuma objektā. No pētījuma objektā iekļautajām pilsētām attīstības līmeņa augstākajā rangā (Nr.3) ir Jelgavas pilsēta, savukārt ranga zemākajā pozīcijā ir Rēzekne. Būtiskas izmaiņas ir vērojamas Jūrmalas pilsētai, kur no 2019.gadā ranga pozīcijas Nr.1, 2020.gadā tā ieņem 4. pozīciju. Rādītāju interpretācijai šajā situācijā būtu jāņem vērā Covid – 19 pandēmija, kas jau 2020.gadā radīja sekas gan uzņēmējdarbībā, gan nodarbinātībā. Papildus tam var minēt, ka teritorijas attīstību ietekmē attālums līdz Latvijas galvaspilsētai Rīgai

Turpinot teorētisko diskusiju par teritorija attīstību, autore pievērsīsies pilsētu teritorijas attīstības jautājumiem. Kā norāda Pikets (*Piket P., 2004*), līdz ar izaicinājumiem, kas iepriekš minēti kā attīstību kavējoši – vides piesārņojums, resursu izmantošanas efektivitātes jautājumi, sabalansēta teritorijas attīstība, pilsētu pārvaldībā jārisina jautājumi, kas saistīti ar to kā veiksmīgi tikt galā ar pārmaiņām, ko pilsētas, sabiedrība un vide piedzīvo pēdējo desmitgažu

laikā, un to sekām, ar kurām mēs šodien saskaramies, prasa efektīvāku un noturīgāku plānošanas un attīstības perspektīvu. Ilgtspējīga pilsētu attīstība tiek uzskatīta kā paradigma, lai risinātu iepriekš minētās, zinātnieku identificētās problēmas, un sniegtu iespēju veidot jaunus mehānismus pilsētas nākotnē (Rotmans J., Van Asselt M., 2001). Apbūvētas un estētiski pievilcīgas vides nodrošināšana, kas ir ilgtspējīga joprojām ir galvenais izaicinājums mūsdienu pilsētu pārvaldībai. Mūsdienās tehnoloģijas tiek uzskatītas par panaceju visām ilgtspējības problēmām, tomēr atbildes uz šīm problēmām nevajadzētu meklēt tikai paļaujoties uz tehnoloģisko risinājumu pieejamību. Nepieciešamība aizsargāt vidi no neregulētas ekonomiskās izaugsmes un pārmērīgas ekoloģiskās iznīcināšanas ir neapšaubāma, un ar vienu pieeju ilgtspējas principu ieviešanā var panākt vēlamu rezultātu. Pilsētplānotāju galvenais uzdevums ir izvērtēt mehānismus kā tiks nodrošināta ilgtspējīgas attīstības ieviešana pilsētplānošanā un attīstības procesos.

Teorētisko pētījumu rezultātā autore ir iepazinusies ar Hassana un Lī (Hassan A.M., Lee H. 2015) veikto pētījumu par ilgtspējīgu pilsētu teritoriju attīstību, kas tika publicēts 2015.gadā. Autori piedāvā konceptuālu modeli, kurš uzskatāmi parāda globālās tendences politikā, kas attiecas uz pilsētu teritoriju ilgtspējīgu attīstību un ir balstītas uz galvenajiem ilgtspējīgas attīstības pīlāriem (skatīt 1.11. attēlu).

Avots: Autores veidots pēc Hassan A.M., Lee H. 2015. "Toward the sustainable development of urban areas: An overview of global trends in trials and policies".

1.11 att. / Fig. 1.11. **Pilsētu teritoriju ilgtspējīgas attīstības konceptuālais modelis / Conceptual sustainable development model of urban areas**

Kā redzams 1.11. attēlā, tad pilsētu teritoriju ilgtspējības jautājumi tiek risināti saistībā ar ilgtspējīgas attīstības trīs pīlāriem - vides, sociālais un ekonomikas, nodrošinot līdzsvarotu pieeju pilsētu teritoriju ilgtspējīgai attīstībai, kas ir koordinācijas jautājums un palīdz radīt kompromisu starp dažādiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem, savienojot vides un sociālos faktorus, kā arī transportu un pilsētu atjaunošanu (kas saista vides un ekonomisko faktoru). Attiecības starp sociāliem un vides jautājumiem kļūst skaidras, ja ņem vērā pilsētu izplešanos, kas rada dažādas problēmas, piemēram, izkliedētu attīstību, imigrāciju, funkcionālu zemes izmantošanu un palielinātu atkarību no privātā transporta. Turklāt, šādi apstākļi rada papildus

meklējamus risinājumus transporta jomā, jo ne vienmēr izdodas pienācīgi plānot priekšpilsētas transporta kustību, īpaši tad, kad cilvēki arvien vairāk lieto automašīnas. Neapšaubāmi, tas liecina par iedzīvotāju labklājības līmeni, bet neveicina vides jautājumu risināšanu.

Pilsētas teritorijas attīstības modelis, tās izaugsmes virziens un pilsētplānošanas stratēģijas var mainīties atkarībā no tā, kāds dotajā brīdī ir pilsētas ekonomiskais attīstības virziens - rūpnieciskā ražošana, tirdzniecība, tūrisms. Hilliera (Hillier B., 2009) pētījumā, autori norādīts, ka ilgtspējīgai pilsētas struktūrai ir nepieciešams labs zemes izmantojuma sadalījums un iedzīvotāju līdzdalība telpiskajā attīstībā. Bez tam, ir vajadzīgi papildu rīki, lai palīdzētu noteikt ideālu zemes izmantojumu un labāko veidu kā radīt ilgtspējību – atbilstošas programmatūras, datu apstrādes rīkus, datu bāzes.

Autore secina, ka pilsētu teritoriju ilgtspējīgai attīstība ir iespējama, ja tiek integrēti ilgtspējīgas attīstības principi un mērķi teritorijas plānošanas dokumentos un īstenota politika, kas balstīta uz ilgtspējības pilāriem, efektīvi izmantojot visus resursus, tostarp zemi, kas nodrošina pilsētas attīstības augšupeju. Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšana iespējama, ja pilsētplānošanas procesā tiek atbalstīta efektīva zemes izmantošanas politika, integrējot tajā ilgtspējīgas attīstības pilārus – ekonomikas, sociālo un vides.

1.4. Ieinteresēto pušu loma un iesaistes nozīme degradēto teritoriju revitalizācijas lēmumu pieņemšanā / *The role of stakeholders and the importance of involvement in decision-making for the revitalization of degraded areas*

Zemes apsaimniekošanas iespējas, piemēram, degradēto teritoriju pārbūve un piesārņotu un potenciāli piesārņotu vietu attīrīšana un atkārtota izmantošana, sniedz labumu vietējām kopienām, radot darbavietas, palielinot īpašuma vērtību, palielinot nodokļu ieņēmumus un saglabājot zaļās zonas. Šīs iespējas lielā mērā kontrolē vietējās pašvaldības, un tās var izmantot, lai samazinātu piesārņojumu un sasniegtu valsts, reģionālo un pašvaldību attīstības mērķus.

Degradēto teritoriju revitalizācijas projektos ieinteresētajām personām ir dažādas un mainīgas perspektīvas, kas ietekmē degradēto teritoriju pārbūvi. Ieinteresētā puse visbiežāk tiek definēta kā *“organizācija, grupa vai persona, kuru potenciāli tieši vai netieši varētu ietekmēt projekts, tā vadības lēmumi vai tā rezultāti”* (Cundy A.B., Bardos R.P., et al., 2013). Savukārt, Ahmads, Zhu un zinātnieku grupa (Ahmad N., Zhu Y., et al., 2020) ieinteresētās puses definē kā *“jebkura persona vai grupa, kas var ietekmēt vai ietekmē organizācijas mērķu sasniegšanu”*. Degradēto teritoriju atjaunošanas gadījumā ir var būt iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks - gan valdības (vietējās, valsts), politikas izstrādātāji, bankas, iedzīvotāji, vides aizsardzības un dabas aizsardzības institūcijas, gan arī uzņēmēji. Saskaņā ar Grīna (Green T.L., 2018) pētījumu, ir pieci ieinteresēto pušu veidi, kas ietekmē ilgtspējības apsvērumu pieņemšanu vides atveseļošanā: teritoriju īpašnieki (galvenā ieinteresētā puse), valsts un pašvaldības, organizāciju darbinieki, vietējā sabiedrība, uzņēmēji (Green T.L., 2018). Svarīgi atzīmēt, ka ieinteresēto pušu mērķi var būt dažādi, jo to iesaistīšanās procesos var būt gan ar pozitīvu iniciatīvu, gan ar negatīvu iniciatīvu, kā arī var nepastāvēt nekādas vēlmes iesaistīties (Stenner R.D., Hull R.N., Willes R.F. 2002). Viens no galvenajiem izaicinājumiem lēmumu pieņemšanā ir noteikt, kuri no šiem mērķiem ir būtiski, lai pašvaldība akceptētu turpmākās sadarbības iespējas ieinteresēto pušu vadībā.

Ieinteresēto pušu iesaiste publiskā sektora lēmumu pieņemšanas procesā ir lielisks instruments, kas palīdz vietējām kopienām risināt sarežģītas, ar teritorijas attīstības principiem saistītas problēmas, un tā var tikt īstenota dažādos veidos – kā kopīgas sanāksmes, izmantojot dažādas aptaujas, organizējot forumus, kā arī veicinot sabiedrības interesēs balstītu nevalstisko organizāciju dibināšanu. Ņemot vērā to, ka pašvaldība ir institūcija, kura valsts līmenī ir vistuvāk iedzīvotājiem un vistiesākajā veidā rūpējas par savu iedzīvotāju labklājību, un tām ir izstrādāta vīzija par teritoriālo izaugsmi, tai jāsekmē vietējās sabiedrības iesaiste dažādu lēmumu pieņemšanā, tostarp, jautājumos, kas skar degradēto teritoriju izmantošanas

jautājumus. Šāda sabiedrības iesaiste var nodrošināt ne tikai sabiedrības un vietējās pārvaldes sadarbības aspektus, bet arī veicināt efektīvu teritorijas. Saskaņā ar Ferbera un zinātnieku grupas (Ferber U., Nathanail P., et al., 2006) pētījumu, degradēto teritoriju revitalizācijas procesā var tikt iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks (skatīt 1.4. tabulu).

1.4. tabula / Table 1.4.

Degradēto teritoriju jautājumu risināšanā iesaistītās ieinteresētas puses valsts, pašvaldības, reģionālajā un personiskajā līmenī/ Stakeholders involved in solving the issues of degraded areas at the national, municipal, regional and personal levels

Ieinteresētās puses personiskajā līmenī	Ieinteresētās puses pašvaldības līmenī
Degradēto teritoriju īpašnieki Vietējie iedzīvotāji Uzņēmēji	Vietējie investori Nekustamo īpašumu konsultanti Nevalstiskās organizācijas Vietējā pašvaldība
Ieinteresētās puses reģionālajā līmenī	Ieinteresētās puses nacionālajā līmenī
Reģionālās institūcijas – plānošanas reģioni Reģionāla mēroga investori Reģiona iedzīvotāji Reģiona uzņēmēji	Valdība Valsts līmeņa lēmumu pieņēmēji (ministrijas) Bankas un finanšu institūcijas Investori ES struktūrfondu administrējošās iestādes Vides aizsardzības institūcijas

Avots: autores veidot pēc Ferber U., Nathanail P., et al., 2006. "Brownfields Handbook".

Saskaņā ar tabulā norādīto, degradēto teritoriju pārvaldībā iesaistīto ieinteresēto personu loks ir noteikts četros līmeņos – personiskajā, pašvaldības, reģionālais un valsts līmenis, kas ir saskaņā ar attīstības plānošanas sistēmas ieviešanas nosacījumiem. Ieinteresētās puses personiskajā un pašvaldības līmenī ir tās, kuras var tikt uzskatītas par nozīmīgākajām, jo tās tiešā veidā ietekmē (vai var ietekmēt) degradēto teritoriju jautājumu risināšanu pašvaldībā, jo bez personiskās iesaistes, kas ir saskaņā ar vietējām stratēģijām, problēma parasti netiek pienācīgi atrisināta, norāda U. Febers un zinātnieku grupa.

Savukārt, zinātnieki Daiars un Viljams (Dair C.M., Williams K., 2006) piedāvā ieinteresētās puses sadalīt grupās, akcentējot to iesaistes lomu degradēto teritoriju izmantošanas procesos:

- 1) ieinteresētās puses, kas iesaistītas zemes izmantošanas plānošanā un uzraudzībā;
- 2) ieinteresētās puses, kas iesaistītas degradēto teritoriju pārbūvē;
- 3) gala lietošanā iesaistītās ieinteresētās puses (skat. 1.5. tabulu).

Degradēto teritoriju izmantošanā iesaistītās ieinteresētās puses pēc to iesaistes degradēto teritoriju jautājumu risināšanas procesos / Stakeholders involved in the use of degraded areas by involvement in the processes of resolving the issues of degraded areas

Ieinteresēto pušu grupas	Ieinteresēto pušu veidu piemēri katrā grupā
1. Ieinteresētās puses, kas iesaistītas zemes izmantošanas plānošanā un uzraudzībā	
Pakalpojumu sniedzēji, likumdevējs, konsultanti, lēmumu pieņēmēji	Vides aizsardzības institūcijas Vietējās pašvaldības lēmumu pieņēmēji Pilsētvides arhitekti Veselības un drošības institūcijas Būvniecības kontroles institūcijas Pilsētsaimniecības iestādes
2. Ieinteresētās puses, kas iesaistītas degradēto teritoriju pārbūvē	
Nekustamo īpašumu attīstītāji un finanšu atbalsta sniedzēji (valsts un privātajā sektorā)	Bankas Investori Būvniecības uzņēmumi Zemes īpašnieki Pakalpojumu sniedzēji Piegādātāji Pašvaldības
Profesionālie konsultanti	Juristi Būvniecības un vides inženieri Mērniki Aprošinātāji un vērtētāji Apzaļumošanas konsultanti Arheologi Dabas aizsardzības speciālisti
3. Revitalizācijas procesa gala rezultāta lietošanā iesaistītās ieinteresētās puses	
Gala lietotāji	Ražotāji Uzņēmēji Nekustamo īpašumu aģenti Dzīvojamo māju iedzīvotāji Veikali, restorāni un to piegādātāji Skolas Slimnīcas Atpūtas centru apmeklētāji Ēku īpašnieki un lietotāji Publisku vai privātu parku zemes īpašnieki un sabiedrība, kas tos izmanto

Avots: autores veidota pēc Dair C.M., Williams K. "Sustainable Land Reuse: The Influence of Different Stakeholders in Achieving Sustainable Brownfield Developments in England" (2006).

Tabulā norādīto ieinteresēto pušu klasifikācija nosaka ieinteresēto pušu veidus, saskaņā ar to iesaistes aspektiem dažādos procesos, bet nenosaka to ietekmes līmeni. Lielākais skaits ieinteresēto pušu, saskaņā ar zinātnieku pētījumu ir personas, kas iesaistītas revitalizācijas procesa gala rezultāta lietošanā, kas pēc autoru paustā tiek uzskatīts par nozīmīgāko posmu degradēto teritoriju revitalizācijā. Jāpiemin, ka arī lēmumu pieņēmēji ir svarīgs ieinteresēto personu veids, jo viņi nosaka vēlamos rezultātus, tomēr ne mazāk būtiska ir gala lietotāju loma, jo nav lietderīgi veikt pārbūvi teritorijā, kura netiks izmantota.

Ilgtspējīga degradēto teritoriju pārvaldība balstās uz to apsaimniekošanu videi draudzīgā, ekonomiski pamatotā, institucionāli stabilā un sociāli plaši pieņemamā veidā, kas turpina apmierināt pašreizējo un nākamo paaudžu vajadzības. Tāpat kā visi sabiedriskie jautājumi ar ilgstošu un plašu ietekmes spektru, arī degradēto teritoriju revitalizācijā ir iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks, kas ir kļuvusi par ilgtspējīgas attīstības stratēģiju galveno prasību (Zhou J. H., Zhu Y. M., et al., 2022). Zinātniskie pētījumi apstiprina ieinteresēto pušu iesaistes nozīmi degradēto teritoriju pārvaldībā, norādot, ka veiksmīga vērtību kopradīšana starp ieinteresētajā pusēm pilsētas attīstības plānošanā un ieviešanā var radīt ilgtspējīgus un noturīgus rezultātus (Flannery W., Cinneide M.O., 2012). Pētījumos par ieinteresēto pušu iesaisti degradēto teritoriju pārvaldībā ir akcentēts jautājums par to kā šī iesaistīšanās var palīdzēt līdzsvarot sabiedrības un lēmumu pieņēmēju vajadzību pēc ekonomiskās stabilitātes un izaugsmes ar dažādām sabiedrības interesēm, kultūras vērtībām konkrētu problēmu risināšanā, kas ir saskaņā ar sabiedrības dzīves kvalitātes noteicošiem faktoriem - sabiedrības veselība, vide, ekonomika, sociāli kulturālie faktori (Stenner R.D., Hull R.N., Willes R.F. 2002). Degradēto teritoriju revitalizācijas galvenais uzdevums, vadoties no sabiedrības interesēm ir uzlabot dzīves kvalitāti, nodrošinot efektīvus, pamatotus lēmumus saskaņā ar galveno ieinteresēto pušu vajadzībām.

Kā apgalvo Frantals un zinātnieku grupa (Frantal B., Kunc J., et al., 2015), tad degradēto teritoriju revitalizācijas procesā būtu nepieciešams veikt ieinteresēto pušu segmentāciju, lai identificētu tās un piešķirtu tām konkrēto lomu, skatoties no to ietekmes līmeņa. Šāda pieeja sniedz iespēju sekmīgi vadīt ieinteresēto pušu sadarbības jautājumus un savlaicīgi risināt radušās problēmas, kas radušās sadarbības procesā. Zinātnieki Cui un Fangs (Cui Y., Fang W., 2023) norāda uz sekojošām ieinteresēto pušu iesaistes problēmām degradēto teritoriju revitalizācijā - sabiedrības zemā līdzdalība, atšķirīgas sabiedrības vajadzības, konflikti starp ieinteresētajām pusēm.

Zinātniskajos pētījumos, saistībā ar ieinteresēto pušu iesaisti degradēto teritoriju revitalizācijā, ir minēts starptautiskais projekts HOMBRE (*Degradēto teritoriju atjaunošanas holistiskā pārvaldība*), kura mērķis ir radīt paradigmas maiņu no degradēto teritoriju esamību uz “nulle degradēto teritoriju”, kur degradētās teritorijas tiek pārveidotas par iespējam, kas rada sabiedrībai noderīgus pakalpojumus. Projektā noteikts, ka katrai degradētai teritorijai ir savs izmantošanas potenciāls, kuru nepieciešams sākotnēji novērtēt, līdz ar to projekta misija ir sinerģijas nodrošināšanu starp degradēto teritoriju un tās potenciālu pēc atjaunošanas. HOMBRE projekta īstenošanas laikā tika izstrādāts atbalsta rīks “*Degradēto teritoriju navigators*”, lai palīdzētu ieinteresētajām personām parādīt sinerģiju starp pakalpojumiem un iespējām, kas var tikt radīti dažādos zemes izmantošanas cikla posmos. Mērķis ir nodrošināt labāku komunikāciju starp ieinteresētajām pusēm par iespējām un iedvesmot tās atrast labākus risinājumus ar lielāku labumu. Projekta dalībvalstis – Vācija, Polija, Rumānija, Itālija un Lielbritānija, projekta īstenošanas laikā piedāvāja sadarbības modeli ar ieinteresētajām pusēm:

- 1) pašvaldības uzdevums – projektu konceptualizācijas fāzē, iesaistot ieinteresētās puses, izveidot nelielas komandas, kuras darbojas ideju ģenerēšanā;
- 2) izmaksu un ieguvumu ietvara izstrādē, nodrošinot projekta ilgtspējas aspektus;
- 3) uzklusot ieinteresēto pušu viedokli par pakalpojumu nepieciešamību, izstrādāt projektēšanas uzdevumu.

Kopumā – HOMBRE projekta rezultāts vērsts uz domāšanas veida maiņu, kur katrai ieinteresētai pusei ir iespēja izvēlēties kā tās intereses tiek ņemtas vērā atkārtotai degradētās teritorijas izmantošanai (Mert Y., 2019).

Pašvaldības kā publiskā sektora subjekta viena no pamatfunkcijām, ir gādāt par tās iedzīvotāju labklājību un nodrošināt visus, sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus, tostarp, rūpēties par dabas kapitāla ilgtspējīgu pārvaldību un apsaimniekošanu, līdz ar to, sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanā ir būtiska un nepieciešama, jo tādā veidā var tikt nodrošināta tāda lēmumu pieņemšana, kas apmierina vietējās sabiedrības vajadzības.

Kopsavilkums par pirmās nodaļas saturu / Summary of the content of Chapter 1

Promocijas darba pirmajā nodaļā autore veica nodaļā iekļauto būtiskāko terminu analīzi, pamatojoties uz zinātniskajām pamatnostādņēm. Tika izpētīti termini “*degradēta teritorija*”, “*ilgtspējīga attīstība*”, “*teritorijas attīstība*”, kā arī degradēto teritoriju izmantošanas aspekti.

1. Starptautiski veiktos pētījumos eksistē dažādi degradēto teritoriju apzīmējumi, kā piemēram “*brownfield*”, “*unused land*”, “*degraded area*”, “*contaminated territory*”, “*deprived land*” ar līdzīgu nozīmi. Termins “degradēts” (*degraded*) zinātniskajā literatūrā ir saistīts gan ar zemi, gan ar teritoriju. Pētījumos, kuros tiek lietots termins “*degradēta zeme*” (*degraded land*), tas tiek skatīts kontekstā ar lauksaimniecību saistītu problemātiku, toties tu, kur tiek aktualizēti jautājumi par attīstības teritorijām, tiek lietots termins “*degradēta teritorija*” (*degraded area, degraded territory*).
2. Starptautiskā līmenī eksistē dažāda termina “*degradēta teritorija*” interpretācija. Kā vienots kritērijs starptautiska līmeņa termina definīcijās ir – pamesta teritorija, kuru ir ietekmējusi tās iepriekšējā izmantošana vai cilvēku darbības, dīkstāvē esoša, iepriekš izmantota, piesārņota. Degradētās teritorijas termina skaidrojums Latvijā ir iekļauts 07.03.2019. “*Zemes pārvaldības likumā*” un to raksturo divi būtiskākie kritēriji – pamesta teritorija un izpostīta (bojāta zemes virskārta). Līdz ar to, autore secina, ka Latvijā, salīdzinot ar citām valstīm, pastāv atšķirīga pieeja termina interpretācijā.
3. Termins “*teritorijas attīstība*” tika pētīts, analizējot jēdzienus “*teritorija*” un “*attīstība*”. Izpētes rezultātā tika secināts, ka teritorijas attīstība ir daudzdimensionāls jēdziens, kas raksturīgs ar sociālekonomisko daudzveidību, ko nosaka tādi faktori kā piemēram, dabas resursu bagātība, darbaspēka kvalitāte un kvantitāte, kapitāla pieejamība, produktīvas investīcijas, uzņēmējdarbības kultūra un attieksme, fiziskā infrastruktūra, nozaru struktūra, tehnoloģiskais progress, valsts atbalsta sistēmas.
4. Termina “*ilgtspējīga attīstība*” izpētē tika izmantota līdzīga pieeja kā teritorijas attīstības jēdzienam, analizējot katru no jēdzieniem atsevišķi. Tika konstatēts, ka starptautiskā sabiedrība pieņēma 1987.gada ANO konferencē “*Mūsu kopīga nākotne*” pausto ilgtspējīgas attīstības definīciju, tomēr drīz pēc tam vairāki zinātnieki parādīja konferences ziņojumā izstrādātās termina “*ilgtspējīga attīstība*” definīcijas trūkumus - no attīstīto valstu viedokļa ilgtspējīga attīstība galvenokārt ir saistīta ar vides saglabāšanu, savukārt, raugoties no jaunattīstības valstīm, tas nozīmē nepārtrauktu tiekšanos pēc attīstības ar mērķi mazināt nabadzību un sasniegt izaugsmi. Līdz ar to var apgalvot, ka ilgtspējīga attīstība no teorētiskā aspekta ir starpdisciplināra - tā skar tādas jomas kā iedzīvotāji un to atbildība, kopienas, valstis, labklājība un izaugsme, daba un tās resursi, vide, līdz ar to tas ir analizējams, vadoties no konkrētas jomas, bet nav nosakāms vienotā definējumā.
5. Degradēto teritoriju pastāvēšana ir uzskatāma par ilgtspējīgas teritorijas attīstības kavējošu aspektu, jo teritorijās, kurās notiek ekonomikas stagnācija, netiek piesaistītas investīcijas, to ilgtspējīga atjaunošana ir ierobežota, kas nozīmē, ka zeme kā resurss netiek izmantota tam paredzētajam mērķim. Autore secina, ka izpratnē par degradētajām teritorijām un iespējām atgriezt tās ekonomiskajā apritē ir vērojamas konceptuālas un funkcionālas problēmas - nav konkrēta termina vai juridiskas definīcijas degradētajām teritorijām, kas būtu saistošas pašvaldībām, kas būtu kā tiesisks pamats iekļaut to savās attīstības programmās, pašvaldībām ir ierobežoti finansiālie resursi to atjaunošanai, kā arī trūkst sadarbības mehānismu ar teritoriju īpašniekiem.
6. Degradētās teritorijas nevar efektīvi izmantot, pirms nav veikts degradēto teritoriju novērtējums, kas ir būtisks priekšnoteikums ilgtspējīgai pilsētu atjaunošanai. Kā norādīts zinātniskajos pētījumos – lai veiktu degradēto teritoriju novērtējumu, kas ietver lielu apjomu datu un informācijas iegūšanu un analīzi, kas attiecas uz pilsētas

- vai zemes izmantošanas un attīstības dinamiku, ir jānodrošina datu bāzes izstrāde teritoriju reģistram, kas Latvijā netiek īstenots.
7. Lai nodrošinātu degradēto teritoriju atgriešanu ekonomiskajā aprītē, nepieciešams izstrādāt degradēto teritoriju revitalizācijas plānu.
 8. Pētot starptautisko pieredzi tādās valstīs kā ASV, Čehija un Vācija, kuras risina degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumus, autore secināja, ka katrai no minētajām valstīm ir atšķirīga pieeja dažādu finanšu instrumentu izmantošanā - ASV ir izveidota Vides aizsardzības aģentūra (EPA), kas nodarbojas ar vides jautājumiem, tostarp noteikumu un degradēto teritoriju revitalizācijas programmu izstrādi, Vācijā degradēto teritoriju apsaimniekošanu regulē Federālā vides aģentūra, kur nepieciešamo finansējumu nodrošina dažādi finansējuma avoti: ES fondi (ERAF finansējums), Vācijas federālās finanšu programmas, Zemes un īpašuma fonds un vietējās finansējuma programmas, piemēram, Sociālās pilsētas rīcības plāns. Čehijā degradēto teritoriju revitalizāciju nodrošina Reģionālās attīstības ministrija, Vides ministrija un Rūpniecības un tirdzniecības ministrija. Lai īstenotu degradēto teritoriju revitalizācijas projektus, projektu virzītāji var izmantot dažādas aizdevumu programmas ar pazeminātām procentu likmēm, ES struktūrfondu un dažādas valsts programmas pamesto ēku renovācijai.
 9. Latvijā degradēto teritoriju revitalizācija tiek īstenota ar ES struktūrfondu finansējumu projektiem, kas ir galvenais instruments pašvaldības teritorijas ilgtspējīgai attīstībai un degradēto teritoriju revitalizācijai. Projektu īstenošana ir tieši saistīta ar pašvaldības attīstību, lai nodrošinātu ne tikai tās teritorijas iedzīvotāju labklājību un dzīves apstākļu uzlabošanu, bet arī palielinātu uzņēmējdarbības vides pievilcību un sasniegtu augstākus rādītājus teritorijas konkurētspējas aspektos.
 10. Degradēto teritoriju izmantošana šajā nodaļā tika skatīta kontekstā ar ilgtspējīgas attīstības koncepciju, kā rezultātā autore secināja, ka, lai praksē īstenotu apņemšanos panākt ilgtspējīgu attīstību, ir būtiski pāriet uz saskaņotām, savstarpēji saistītām institucionālām struktūrām un procesiem ekonomikas, vides un sociālajā jomā, kur lēmumu pieņēmējiem attīstības plānošanā ir jāpiemīt spējai orientēties ilgtspējīgas attīstības jautājumos – izprast ilgtspēju, pārzināt IAM, nodrošināt to integrēšanu attīstības plānošanas procesā un izvirzīt reālus, sasniedzamos rādītājus. Politikas veidotājiem, valdībai un sabiedrībai ir jāatbalsta ilgtspējīga teritorijas plānošana un tādās teritorijas attīstības ieceres, kas ne tikai uzlabo pilsētas vizuālo tēlu, bet rada līdzsvaru starp ilgtspējīgas attīstības dimensijām – vidi, ekonomiku un sabiedrību.
 11. Ņemot vērā to, ka degradēto teritoriju pārbūve un piesārņotu, kā arī potenciāli piesārņotu vietu attīrīšana un sakārtošana sniedz labumu vietējām kopienām, radot darbavietas, palielinot īpašuma vērtību, palielinot nodokļu ieņēmumus un saglabājot zaļās zonas, tad degradēto teritoriju revitalizācijas procesā viens no galvenajiem virzītājspēkiem ir sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos. Pašvaldības kā publiskā sektora subjekta viena no pamatfunkcijām ir gādāt par tās iedzīvotāju labklājību un nodrošināt sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus, tostarp, rūpēties par dabas kapitāla ilgtspējīgu pārvaldību un apsaimniekošanu, sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanā ir būtiska un nepieciešama, jo tādā veidā var tikt nodrošināta tāda lēmumu pieņemšana, kas apmierina vietējās sabiedrības vajadzības.

2. NORMATĪVAIS REGULĒJUMS UN POLITIKAS PLĀNOŠANA VALSTS ATTĪSTĪBĀ UN DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ / *NORMATIVE REGULATION AND POLICY PLANNING OF NATIONAL DEVELOPMENT AND USE OF DEGRADED AREAS*

Promocijas darba 2. nodaļa veltīta normatīvā regulējuma un attīstības plānošanas politikas analīzei, kas nosaka ilgtspējīgas teritorijas attīstības, tostarp, degradēto teritoriju izmantošanas politiskos un praktiskos risinājumus. Ilgtspējīgas attīstības plānošanā ir nepieciešams izmantot holistisku pieeju, tādā veidā nodrošinot pasaules līmeņa ilgtspējīgas attīstības mērķu un stratēģiju integrēšanu ES un valsts līmeņa politikas plānošanas dokumentos.

Latvijā un Eiropas Savienībā kopumā degradēto teritoriju izmantošanā uz šo brīdi nav izstrādāta vienota politika, līdz ar to ES līmenī katra dalībvalsts degradēto teritoriju pārvaldības jautājumus risina atšķirīgi, ievērojot tos normatīvos aktus, kas izstrādāti, saskaņā ar politikas plānošanas dokumentiem. Šāda situācija rada kavējošus faktorus pilsētvides attīstības procesam, jo degradēto teritoriju esamība, kā arī to nerentabla izmantošana ir viens no faktoriem, kas rada šķēršļus pašvaldībām efektīvi plānot ilgtspējīgu teritoriju attīstību, par kuru tika diskutēts promocijas darba 1. nodaļā. Pamatuzdevums teritoriju plānotājiem un politikas veidotājiem ir nodrošināt degradēto teritoriju atkārtotas izmantošanas iespēju, kam nepieciešams vienots politisko plānošanas dokumentu normatīvais ietvars, gan sakārtots, stingri reglamentēts tiesiskais regulējums nacionālajā līmenī.

Lai būtu iespējams nodrošināt vienmērīgu izaugsmi gan pašvaldības gan valsts līmenī, ir jārod risinājumi, kā to īstenot ilgtspējīgā, videi draudzīgā veidā. Līdz ar to ir nepieciešama stratēģiska ilgtermiņa politika, kas nodrošinātu ne tikai attīstību ilgtermiņā, bet arī radītu labvēlīgu ietekmi uz ierobežoto resursu izmantošanu un sabiedrības izglītošanu. Politikas izstrādes pamatā ir plānošana, kuras laikā ir jāparedz ne tikai darbības, kas tiks veiktas, bet jānosaka šo darbību sasniedzamie rezultāti.

Ar degradēto teritoriju saistītās problemātikas un revitalizācijas jautājumus regulē dažādu līmeņu normatīvie dokumenti, kurus iedala divās kategorijās – ietvara dokumenti un rīcības dokumenti. Politikas plānošanas dokumenti – starptautiskie ziņojumi, stratēģijas, rezolūcijas, direktīvas, deklarācijas, normatīvie akti ir ietvara dokumenti, kuri veido pamatu prioritāro attīstības virzienu noteikšanai valsts stratēģijās, nosakot formālo un stratēģisko ietvaru. Pamatojoties uz politiskā ietvara dokumentos noteikto, tiek izstrādāti rīcības dokumenti, kuros tiek noteikti konkrēti principi un nosacījumi teritorijas attīstībai un degradēto teritoriju jautājumu risināšanai.

Normatīvā regulējuma un politikas plānošanas process raksturojams kā starpinstitutionāls pasākumu kopums, kurā iesaistītas dažāda mēroga un nozaru institūcijas, jo Latvija īsteno savas attīstības prioritātes esot par aktīvu dalībnieci starptautiskajās organizācijās. Nepieciešamība pēc iesaistīšanās dažādās starptautiskajās organizācijās ir bijusi būtiski svarīga, jo nelielas valstis, darbojoties autonomi, nevar sasniegt plānotos rezultātus, līdz ar to šāda veida sadarbība ir nepieciešama. Latvijas galvenās intereses dalībai starptautiskajās organizācijās ir saglabāt, sargāt un atbalstīt valstu savstarpējo attiecību ietvaru, kas noteikts starptautisko tiesību normās.

1991.gada 17.septembrī Latvija kļuva par ANO dalībvalsti un vairāk nekā 30 gadu periodā kā dalībvalsts ir apliecinājusi piederību ANO vērtībām un iestājusies par starptautisko tiesību normu ievērošanu, veidojot sadarbību ar vairākām ANO sistēmas apakšstrukturām. Latvijā ANO sistēmu pārstāv dažādas aģentūras, fondi un programmas, un to darbību koordinē ANO pastāvīgais koordinators Latvijā. ANO Ģenerālajā asamblejā piedalās ANO dalībvalstis (193 valstis), kuras kopīgi risina dažādus globālos izaicinājumus un strādā pie risinājumiem. Kā viena no jomām, kurā Latvija kā ANO dalībvalsts izvirza savas prioritātes ir ilgtspējīgas attīstības mērķi un klimata jautājumi, līdz ar to viens no Latvijas attīstības politikas mērķiem ir veicināt ilgtspējīgu attīstību un nabadzības izskaušanu.

ES līmenī kā vadošā institūcija politikas plānošanas jomā ir **Eiropas Komisija**. 2004.gada 1.maijā Latvija kļuva par ES dalībvalsti, pamatojoties uz 2003.gada 20.septembrī notikušo referendumu par iestāšanos ES. 2003.gada 23.septembrī EK oficiālajā žurnālā tika publicēts akts par Latvijas kā ES dalībvalsts pievienošanās nosacījumiem. Pievienošanās līgumā ir noteikti nosacījumi, par ko Latvija, kā arī pārējās deviņas kandidātvalstis (Lietuva, Igaunija, Čehija, Slovākija, Ungārija, Malta, Kipra, Polija un Slovēnija), pašreizējās 15 dalībvalstis un ES institūciju pārstāvji ir vienojušies vairākus gadus ilgajā integrācijas procesā un iestāšanās sarunu laikā. Līgums sastāv no vairākām daļām – pievienošanās līguma, pievienošanās akta, 18 pielikumiem, 10 protokoliem un nobeiguma akta. Pievienošanās aktā ir noteikti pievienošanās nosacījumi, piemēram, 5. pantā noteikts, ka jaunās dalībvalstis apņemas no pievienošanās dienas pievienoties nolīgumiem, konvencijām, deklarācijām, rezolūcijām vai citām nostājām, kas attiecas uz Kopienai vai Savienību. Tāpat pievienošanās aktā ir noteikts dalībvalstu balsu skaits Padomē, komisāru skaits katrai dalībvalstij Eiropas Komisijā, deputātu skaits Eiropas Parlamentā, kā arī pārstāvju skaits citās ES institūcijās. Latvija, noslēdzot Pievienošanās līgumu ES, ir apņēmusies pievienoties visiem ES nolīgumiem, konvencijām, deklarācijām, rezolūcijām vai citām nostājām, kas attiecas uz Kopienai vai Savienību. Līguma 15.pielikumā noteikti ES budžeta programmu finansēšanai paredzētie līdzekļi, kas ietver arī plānošanas periodā paredzēto finansējumu degradēto teritoriju revitalizācijai. ES kā galvenais tiesību aktu īstenotājs un ierosinātājs ir Eiropas Komisija, kura, pamatojoties uz līgumiem, kas noslēgti ar dalībvalstīm un ir atbildīga par jaunu Eiropas tiesību aktu plānošanu, sagatavošanu un ierosināšanu (*ES Oficiālais Vēstnesis, 2003*). Latvijā ir izveidota EK pārstāvniecības institūcija, kas atbalsta EK saziņu ar visām valsts institūcijām, iedzīvotājiem, dažādu nozaru organizācijām, kā arī ar sabiedrību un plašsaziņas līdzekļiem.

Nacionālajā līmenī valsts attīstības politikas plānošanu veic **PKC**, kas kopš 2022.gada 1.marta ir pievienots Valsts kancelejai. PKC ir vadošā iestāde Latvijā valsts attīstības plānošanas jomā, kas nodrošina vienotu valsts attīstības plānošanu un koordināciju Latvijā un sadarbībā ar Latvijas sabiedrības pārstāvjiem, ekspertiem un valdību izstrādā augstākos nacionāla līmeņa attīstības plānošanas dokumentus, kā arī nodrošina to sasaisti ar budžetu gan valsts gan ES līmenī (<https://lvportals.lv/iestade/810-parresoru-koordinācijas-centrs>). PKC sekmē nozaru politiku savstarpējo sasaisti, stiprinot institūciju un ministriju sadarbību un vienotu rīcību kopējo valsts mērķu vārdā. PKC sniedz priekšlikumus valdībai un Ministru prezidentam valsts reformu īstenošanai un finanšu resursu efektīvākiem ieguldījumiem atbilstoši valsts attīstības prioritātēm, kā arī īsteno citus Ministru kabineta un Ministru prezidenta dotus analītiskos uzdevumus.

Reģionālajā līmenī attīstības plānošanu nodrošina reģiona institūcijas – **plānošanas reģioni**, kuri ir veidojušies kopš 1997.gada. Reģionu izveide bija pašvaldību iniciatīva un to darbību nodrošina 23.04.2002. Reģionālās attīstības likums. Latvijā darbojas un reģiona attīstības plānošanas procesu nodrošina pieci plānošanas reģioni – Kurzemes, Latgales, Rīgas, Vidzemes un Zemgales un to teritoriālai iedalījums ir noteikts 01.07.2021. Ministru kabineta noteikumos Nr.418 “*Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijām*”. Galvenais plānošanas reģionu uzdevums ir nodrošināt valsts attīstības politikas nosacījumiem atbilstošus reģiona attīstības plānošanu, sadarboties ar pašvaldībām un valsts pārvaldes iestādēm. Plānošanas reģioni izstrādā ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentus, kas ir saskaņā ar valsts attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī īsteno projektus, lai nodrošinātu reģionālo attīstību (*Ministru kabinets, 2021*).

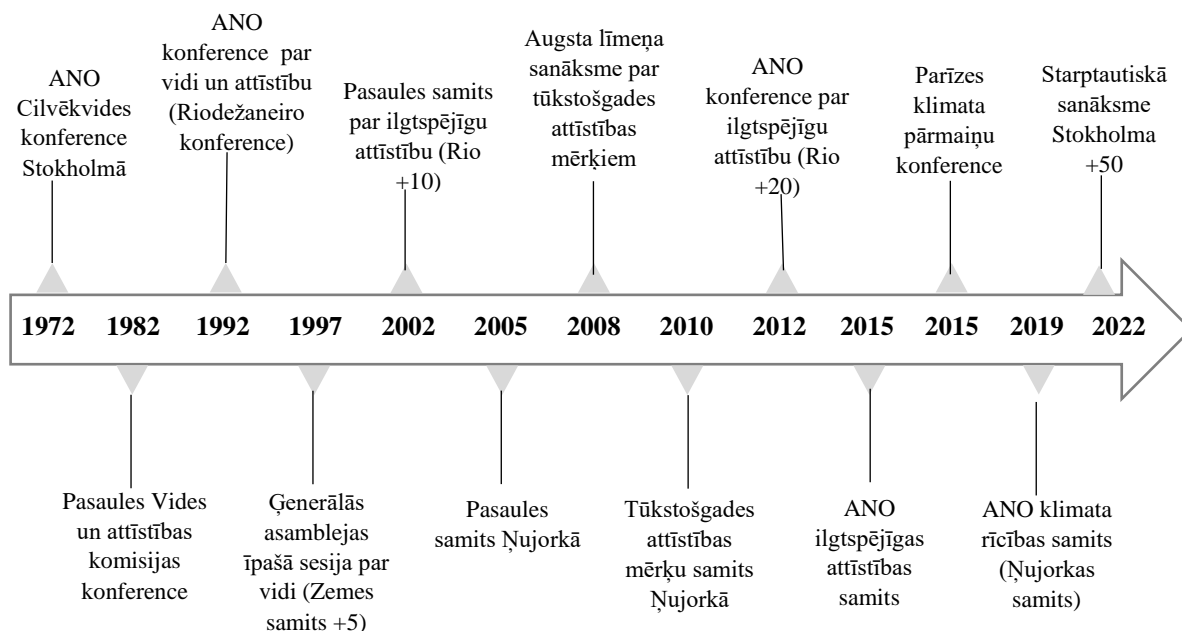
Vietējā līmenī kā institūcija, kas izstrādā attīstības plānošanas dokumentus ir **pašvaldība**. Pašvaldības izstrādā gan savas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, gan attīstības programmas, gan teritorijas attīstības plānus, saskaņojot tos ar plānošanas reģioniem, gan valsts attīstības plānošanas dokumentiem. Iepriekš minētie attīstības plānošanas dokumenti tiek izstrādāti, saskaņā ar 01.05.2015. Ministru kabineta noteikumiem Nr. 628 “*Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem*”, kur noteiktas gan prasības dokumentu izstrādei, gan dokumentu veidi.

2.1. Politikas plānošanas dokumentu izpēte globālā (pasaules) līmenī / *Research of policy planning documents at the global (world) level*

Ilgtermiņā attīstības mērķi, kas izstrādāti globāla līmeņa plānošanas dokumentos ir katras valsts politikas plānošanas pamats, kur tiek atspoguļotas prioritātes un darbības virzieni valsts attīstībai. Latvija savu attīstības politiku plāno un ievieš, pamatojoties uz hierarhiski augstākajos politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem darbības virzieniem, adaptējot tos esošai situācijai. Attīstības plānošanas mērķis ir sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu (*Ministru kabinets, 2023*). Attīstības plānošanas dokumentos tiek izvirzīti mērķi un sasniedzamie rezultāti visās politikas jomās, apraksta identificētās problēmas un paredz to risinājumus, izvērtē risinājumu iespējamo ietekmi, kā arī plāno turpmāko rīcību valsts attīstībai.

Ņemot vērā to, ka politikas plānošanas dokumentu izstrāde notiek dažādos līmeņos, un tie ir savstarpēji saistīti, autore šīs nodaļas ietvaros veiks politikas plānošanas dokumentu analīzi gan globālajā, gan ES, gan nacionālajā līmenī.

Globāla līmeņa politikas plānošanas dokumentu analīzes veikšanai, autore izstrādāja politikas plānošanas dokumentu kartējumu laika dimensijā, lai uzskatāmi parādītu politikas plānošanas dokumentu vēsturisko attīstību (skatīt 2.1. attēlu).

Avots: autore veidots pasaules līmeņa politikas plānošanas dokumentu analīzes rezultātā

2.1.att. / Fig. 2.1. **Pasaules līmeņa ilgtspējīgas attīstības politikas ieviešanas būtiskākie notikumi laika periodā no 1972. līdz 2022. gadam / World-level sustainable development policy implementation policy, the most important events in the period from 1972 to 2022**

Kā redzams 2.1. attēlā, tad par globāla līmeņa politikas plānošanas dokumentu izstrādes pirmsākumiem var uzskatīt 1972.gadu, kad ANO rīkotajā Vides konferencē, kas norisinājās Stokholmā tika aktualizēti vides jautājumi. Konferences gaitā dalībnieki pieņēma lēmumus par vides pārvaldību, tostarp Stokholmas deklarāciju, rīcības plānu un vairākas rezolūcijas, kurās tika norādīti rīcības virzieni vides saglabāšanai. Konferences ziņojumā tiešā veidā netiek aktualizēts un definēts ilgtspējīgas attīstības jēdziens, bet gan noteikti dalībvalstu rīcības virzieni, kas sniedz norādes uz ilgtspējīgas attīstības principiem:

- 1) cilvēku rases evolūcijā ir sasniegts posms, kad ar zinātnes un tehnikas straujo paātrinājumu ietekmē, cilvēks ir ieguvis spēju pārveidot vidi vēl nebijušā mērogā;

- 2) vides aizsardzība un uzlabošana ir būtisks jautājums, kas ietekmē sabiedrību, tautu labklājību un ekonomisko attīstību visā pasaulē;
- 3) sabiedrības indivīdiem ir jāapkopo sava pieredze, jāturpina atklāt, izgudrot, radīt un jāvirzās attīstībā uz priekšu. Cilvēka spēja pārveidot vidi, ja to izmanto saprātīgi, var sniegt attīstības priekšrocības un iespējas uzlabot dzīves kvalitāti;
- 4) jaunattīstības valstīs lielāko daļu vides problēmu izraisa nepietiekama attīstība, tāpēc jaunattīstības valstīm savi centieni ir jāvirza uz attīstību, paturot prātā savas prioritātes un nepieciešamību aizsargāt un uzlabot vidi. Rūpnieciski attīstītajām valstīm būtu jānodrošina, ka tiek mazinātas atšķirības starp valstīm;
- 5) iedzīvotāju dabiskais pieaugums rada problēmas iedzīvotāju skaita saglabāšanai, līdz ar to jāpieņem atbilstoša politika un pasākumi šo jautājumu risināšanai;
- 6) ir sasniegts attīstības posms, kad valstīm ir jāveic visas nepieciešamās darbības, lai apdomīgāk rūpētos par ietekmi uz vidi;
- 7) lai sasniegtu vides mērķus iedzīvotājiem, kopienām, uzņēmumiem, iestādēm visos līmeņos ir jāuzņemas atbildība par savu rīcību (*United Nations, 1972*).

Iepriekš minētajos septiņos rīcības virzienos var saskatīt galvenos kritērijus, uz kuriem ir jāvērs strategiskā politika un rīcības programmas, un tie ir – sabiedrība un vide, kā arī šo faktoru savstarpēja mijiedarbība, kas atkarīga no sabiedrības un politikas veidotāju rīcības. Konferencēs rezultātā visas dalībvalstis apņēmas izveidot, vai uzlabot savas esošās vides institūcijas. Jāpiebilst, ka, 1970. gadā, ANO jau bija izveidota Vides aizsardzības aģentūra, kuras misija ir veicināt rūpes par vidi, iedvesmojot, informējot un ļaujot valstīm un tautām uzlabot savu dzīves kvalitāti, neapdraudot nākamo paaudžu dzīves kvalitāti.

1987. gadā Pasaules Vides un attīstības komisija, kuru vadīja toreizējā Norvēģijas premjerministre Grū Hārlema Brundtlande, izdeva ziņojumu ar nosaukumu “*Mūsu kopējā nākotne*” (pazīstams kā Brundtlandes ziņojums), kurā tika pievērsta uzmanība tam, ka ar izveidotām vides institūcijām vien nepietiek, vides jautājumi ir jāiekļauj kā neatņemama valsts attīstības politikas sastāvdaļa. Papildus tam, vides jautājumiem un ar to saistītai problemātikai ir būtiska nozīme ekonomikas attīstībā un politikā, līdz ar to tie jāintegrē valsts attīstības procesā kā daļa no lēmumiem, kas saistīti ar enerģētiku, sociālajiem jautājumiem un citiem attīstības aspektiem. Brundtlandes ziņojuma 3. nodaļā ir minēts, ka “*cilvēce spēj īstenot ilgtspējīgu attīstību, lai nodrošinātu, ka tā atbilst pašreizējo vajadzību apmierināšanai, neapdraudot nākamo paaudžu spēju apmierināt savas vajadzības. Ilgtspējīgas attīstības jēdziens nozīmē ierobežojumus — nevis absolūtus ierobežojumus, bet gan sabiedrības aktivitāšu, pašreizējo tehnoloģiju potenciāla izmantošanas, kā arī vides resursu un biosfēras spēju absorbēt cilvēka radīto ietekmi uz vidi*” (*United Nations, 1987*). Jāatzīmē, ka ziņojumā tiek vērsta uzmanība uz to, ka tehnoloģiju attīstību un sabiedrības aktivitātes nepieciešams gan pārvaldīt, gan uzlabot, tādā veidā nodrošinot ceļu uz jaunu ekonomikas izaugsmes laikmetu. Komisija uzskata, ka plaši izplatītā nabadzība pasaulē ir neizbēgama un tā ir ļaunums pats par sevi, līdz ar to, ilgtspējīgas attīstības principi ir nepieciešami, lai būtu iespējams apmierināt visas sabiedrības pamatvajadzības, sniedzot visiem vienlīdzīgas iespējas īstenot savus centienus uz labāku dzīvi. Kā norādīts Brundtlandes ziņojumā - ilgtspējīga attīstība nav noteikts līdzsvara stāvoklis, bet gan pārmaiņu process, kurā notiek resursu izmantošana, investīciju ieguldīšana, tehnoloģiskās attīstības process un institucionālās izmaiņas, kas tiek saskaņotas ar nākotnes un pašreizējām vajadzībām. Līdz ar to, ilgtspējīgai attīstībai ir jābūt kā politiskās gribas pamatuzstādījumam, uzsverot, ka pašreizējā attīstība nedrīkst apdraudēt nākamo paaudžu iespējas apmierināt savas vajadzības.

Nākamais pavērsiens ilgtspējīgas attīstības politikas attīstībā notika ANO 1992. gada Vides un attīstības konferencē Riodežaneiro, kas pazīstama arī kā Zemes samits. Tās galvenais ieguldījums aptver galveno darbības prioritāšu noteikšanu:

- ✓ vides attīstība;
- ✓ valstu izaugsmes jautājumi.

Šie apsvērumi tika nostiprināti Agenda 21, kas ir gan konceptuāls dokuments, gan rīcības programma, kas regulē un nosaka cilvēku darbības, kuras atstāj ietekmi uz vidi. 1992.gada konferences ietvaros tika definēts jēdziens “*vides attīstība*” - attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai”. Noteikts, ka ilgtspējīgu attīstību raksturo trīs savstarpēji saistītas dimensijas: vide, ekonomika, sabiedrība. Ilgtspējīgas attīstības kontekstā vides aizsardzības prasības un augsti ekonomiskie rādītāji nevar būt pretrunā viens otram, jo ekonomiskā augšupeja nedrīkst degradēt vidi, kā arī vienlaikus jānodrošina sabiedrībai augsti dzīves kvalitātes nosacījumi (*United Nations, 1992*). 1997. gada 15. jūlijā Eiropas Komisija, izsniedzot atzinumu par Latvijas pieteikumu iestāties Eiropas Savienībā norāda, ka “*no Eiropas Savienības līguma izrietošā vides politika ir vērsta uz ilgtspējību, kas balstīta uz vides aizsardzības prasību ietveršanu Eiropas Savienības nozaru politikās*”. Papildus tam, atzinumā noteikts, ka Eiropas līgums nosaka, ka Latvijā jāveido un jāīsteno tāda attīstības politika, kura balstīta uz ilgtspējīgas attīstības principiem (*Latvijas Vēstnesis, 1997*).

Ar Zemes samitu (+5) 1997.gadā, kas notika Ņujorkā, tika izstrādāts dokuments “*Programma Agenda 21 turpmākai īstenošanai*”. Tā pieņemšanas pamatojums balstās uz dalībvalstu secinājumiem, ka pēdējo piecu gadu laikā ir panākts neliels progress iepriekš izvirzīto galveno komponentu īstenošanā un virzībā uz ilgtspējīgu attīstību. Pēc konferences tika atzīts, ka patiesais izaicinājums gan valdībām, gan nevalstiskajām organizācijām (NVO), ir veicināt jaunas iniciatīvas starptautiskā, valsts un vietējā līmenī. Lai nodrošinātu ilgtspējīgas attīstības principu ievērošanu, jānosaka, ka “*pusēm ir tiesības un tām ir jāveicina ilgtspējīga attīstība. Politika un pasākumi, lai aizsargātu klimata sistēmu pret cilvēku izraisītām pārmaiņām jāievieš kā katras Puses īpašie noteikumi un jāintegrē valsts attīstības programmās, ņemot vērā to ekonomisko attīstību*”.

Johannesburgā, 2002.gadā pasaules samītā Rio +10 tika parakstīta jauna politiskā deklarācija virzībai uz ilgtspējīgu attīstību un pieņemts ilgtspējīgas attīstība ieviešanas plāns. Politiskā līmenī pastāvēja zināmas domstarpības starp dažādiem ilgtspējīgas attīstības procesā iesaistītajiem valstu blokiem: Eiropas Savienība, ASV, Ķīna, mazo salu valstis. Attīstīto valstu politiskās dienaskārtības pamatā ir vides aizsardzība (klimata izmaiņas, bioloģiskā daudzveidība, gaisa kvalitāte.), kamēr jaunattīstības valstis koncentrējas uz veselības aizsardzības un aprūpes jautājumiem, uzņēmējdarbības un ekonomiskās izaugsmes nodrošināšanas jautājumiem. Līdz ar to tika secināts, ka ilgtspējīgas attīstības politiskajā procesā trūkst tiesiski saistošu vienošanos starp valstīm. Johannesburgas deklarācijā valdībām izdevās vienoties par trim galvenajām darbības jomām - nabadzības novēršana, ilgtspējīgs patēriņš un ražošanas modeļi, kā arī dabas resursu aizsardzība.

Saskaņā ar Rio +10 konferenci, Latvijā tika izstrādāti 15.08.2002. Ministru Kabineta noteikumi Nr.435 “*Par informatīvo ziņojumu "Latvijas Nacionālais ziņojums "Rio + 10" ANO Vides un attīstības konferencei Johannesburgā*” ar mērķi - VARAM nodrošināt informatīvā ziņojuma “*Latvijas Nacionālais ziņojums "Rio + 10" ANO Vides un attīstības konferencei Johannesburgā*” iesniegšanu ANO Ekonomikas un sociālo lietu departamenta Ilgtspējīgas attīstības nodaļā (*Ministru kabinets, 2002*). Ziņojumā raksturota esošā situācija ekonomikas, sociālajā un vides aizsardzības jomā, kā arī analizēti ilgtspējīgas attīstības stratēģijas ieviešanas līdzekļi, apzināti galvenie atsevišķu tautsaimniecības nozaru un vides aizsardzības sektoru sasniegumi un identificētas problēmas, kas atspoguļotas nozaru un sektoru attīstības mērķos. Lai sniegtu detalizētu informāciju par politiskiem jautājumiem, ziņojumā īpaša uzmanība veltīta vides politikas integrācijai tautsaimniecības nozaru attīstības politikā.

2005.gadā notika Pasaules samits Ņujorkā, kas pulcēja vairāk nekā 170 valstu un valdību vadītājus. Samita darba kārtības pamatā bija vairāki priekšlikumi, ko ģenerālsekretārs Kofi Annans izvirzīja savā ziņojumā “*Lielāka brīvība*”. Samītā pasaules līderi vienojās, ka nepieciešams iejaukties dažādās jomās, lai risinātu galvenās globālās problēmas. Valdības apņēmās līdz 2015. gadam sasniegt Tūkstošgades deklarācijā noteiktos attīstības mērķus, deleģējot katru gadu piešķirt papildu 50 miljardus ASV dolāru cīņai pret nabadzību izmantojot

inovatīvus attīstības finansējuma avotus. Bez tam tika nolemts liberalizēt tirdzniecību un strādāt, lai īstenotu Dohas darba programmas attīstības aspektus. Pasaules samita rezultātā tika izstrādāts dokuments “Ģenerālās asamblejas 2005. gada 16. septembra rezolūcija”, kurā saistībā ar degradēto teritoriju jautājumu risināšanu tika akcentēta zemes degradācijas cēloņu novēršana Āfrikā. Kopumā tika vērsta uzmanība uz to, lai palīdzētu aizsargāt iedzīvotājus no genocīda, kara noziegumiem, etniskās tīrīšanas un noziegumiem pret cilvēci (*General Assembly, 2005*).

Trīs gadus vēlāk, 2008.gada 22.septembrī, pēc 2005.gada Pasaules samita Ņujorkā, notika augsta līmeņa sanāksme par tūkstošgades attīstības mērķiem. Tā norisinājās ANO galvenajā mītnē Ņujorkā un tajā tika izvērtēts tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanas progress. Sanāksmē tika uzsvērts, ka tuvojoties 2015.gadam, kad izvirzītiem mērķiem jābūt sasniegtiem, ir panākts ievērojams progress, taču ieinteresētajām pusēm nepieciešams apstiprināt veiktās darbības šajā jomā un steidzami jārikojas, lai tūkstošgades attīstības mērķus sasniegtu laikā. Sanāksmē tika pārskatīts tūkstošgades mērķu sasniegšanas progress, identificētas nepilnības un lemts par to, kādas konkrētas darbības jāveic, lai ieviešanas plāns tiktu sekmīgi īstenots, kā arī rast nepieciešamos resursus un mehānismus to novēršanai. Sanāksmē pieņemtajā dokumentā “Tūkstošgades attīstības mērķi: 2008. gada progressa izvērtējums” nav iekļautas tiešas norādes uz degradētajām teritorijām un rīcībām šo jautājumu sakārtošanai.

2010.gadā notika kārtējais samits, kas veltīts tūkstošgades mērķu sasniegšanai, kura rezultātā tika izstrādāts globālais rīcības plāns “Turēt solījumu: vienoti Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai”. Samitā tika identificēti riski, ka var tikt nesasniegti tūkstošgades attīstības mērķi, tostarp par jomu, kas skar vides degradāciju. Samitā bija vairāki paziņojumi par iniciatīvām, kas uzsāktas, lai cīnītos pret nabadzību, badu un slimībām. Jo īpaši, par centieniem pastiprināt progresu sieviešu un bērnu veselības jomā. Daudzu valstu un valdību vadītāji no attīstītajām un jaunattīstības valstīm apsolīja, izmantojot privātā sektora, fondu, starptautisko organizāciju, pilsoniskās sabiedrības un pētniecības organizāciju atbalstu, sniegt vairāk nekā 40 miljardu USD finansiālo atbalstu līdz 2015. gadam tūkstošgades mērķu īstenošanai, īpaši - globālās sieviešu un bērnu veselības stratēģijas ietvaros. Papildus esošajām oficiālās attīstības palīdzības saistībām jānodrošina alternatīvas pieejas degradētas vai neizmantotas zemes atjaunošanai.

2012. gadā, divdesmit gadus pēc 1992. gada “Zemes samita” Riodežaneiro 2012. gada ANO konferences par ilgtspējīgu attīstību Riodežaneiro (pazīstama arī kā Rio+20) rezultātā tika izstrādāts dokuments, kurā ietverti skaidri un praktiski soļi ilgtspējīgas attīstības īstenošanai. Konferences darba kārtībā kā primārie apspriežamie jautājumi tika izvirzīti - kā nodrošināt vidi nekaitīgu ekonomiku, un kā organizēt vides pārvaldību. Konferences rezultātā tika noteikti trīs darbības mērķi:

- ✓ atjaunot politiskās saistības un atbildības ilgtspējīgas attīstības jomā;
- ✓ izvērtēt gūtos panākumus, kā arī trūkumus iepriekš minēto saistību īstenošanā;
- ✓ identificēt un risināt aktuālās problēmas.

Konferences uzmanības fokuss bija uz diviem tematiskiem blokiem- ilgtspējīgas attīstības institucionālā sistēma, un vidi saudzējoša ekonomika ilgtspējīgas attīstības un nabadzības izskaušanas kontekstā. Kā tika atzīts, pasaules aktuālākās problēmas skar tādas jomas kā klimata pārmaiņas, ūdens, enerģija, pārtikas nodrošinājums, darbavieta nodrošinājums un nabadzība. Konferencē dalībvalstis nolēma uzsākt procesu, lai izstrādātu IAM kopumu, pamatojoties uz Tūkstošgades attīstības mērķiem un konverģējot to ar attīstības programmu laikposmam pēc 2015. gada.

Konferencē tika pieņemtas arī novatoriskas vadlīnijas par zaļās ekonomikas politiku un ieviesta stratēģija ilgtspējīgas attīstības finansēšanai. Bez tam, valdības pieņēma 10 gadu programmu ietvaru par ilgtspējīgiem patēriņa un ražošanas modeļiem (A/CONF.216/5). Konferencē tika pieņemti arī uz nākotni vērsti lēmumi vairākās tematiskās jomās, tostarp enerģētikas, pārtikas nodrošinājuma, okeānu un pilsētu jomā.

Rio+20 konference piesaistīja tūkstošiem cilvēku uzmanību no ANO sistēmas un ārpus tās. Tika paziņots par vairāk nekā 700 brīvprātīgu sadarbību veidošanos, uzsākot jaunu partnerību sadarbību ilgtspējīgas attīstības veicināšanai Konferencēs gaitā tika noskaidrots, ka iepriekš minētās problēmas var risināt tikai ar integrētas ilgtspējīgas attīstības palīdzību, nodrošinot ekonomisko izaugsmi, vienlīdzību sabiedrībā un ilgtspējīgu resursu izmantošanu. Rio+20 konferences rezultātā tika pieņemta deklarācija "Nākotne, kādu vēlamies", kurā tika noteikts, ka ilgtspējīgas attīstības centrā ir cilvēks, un ka sabiedrībai jātiecas uz taisnīgu un iekļaujošu izaugsmi, jāveicina sociālā attīstība un vides aizsardzība. Konferencēs noslēgumā tika izvirzīts uzdevums - līdz 2015.gadam pasaules valstu vadītājiem vienoties par attīstības mērķu kopumu, kas būtu piemērojams visās pasaules valstīs.

2015. gadā ANO Ģenerālajā asamblejā pieņēma rezolūciju "Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam", kurā tika izstrādāti 17 Ilgtspējīgas attīstības mērķi, kuru sasniegšana jāīsteno, lai mazinātu nabadzību un pasaules attīstība būtu ilgtspējīga. Rezolūcijā iekļauts mērķis Nr.15 - aizsargāt, atjaunot un veicināt sauszemes ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu, ilgtspējīgi apsaimniekot mežus, cīnīties pret pārtuksnešošanu un apturēt zemes degradāciju un bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Kopumā šajā samītā dalībvalstis strādāja pie tā, lai atrastu jaunus veidus, kā uzlabot pasaules iedzīvotāju dzīvi, izskaust nabadzību, veicināt labklājību visiem, aizsargāt vidi un cīnīties pret klimata pārmaiņām. Izstrādātajā rezolūcijā tiek runāts par mērķu saistību ar ilgtspējīgas attīstības trim dimensijām - ekonomiku, sabiedrību un vidi un šie mērķi ir sasītoši visām valstīm. Jāatzīst, ka ilgtspējīgas attīstības mērķu aptverto tēmu loks ir plašs, valstis var izvēlēties tām būtiskākos un aktuālākos mērķus, uz ko tiks vērsta uzmanība līdz 2030. gadam. Līdz ar to ilgtspējīgas attīstības stratēģijas var tikt pielāgotas katras valsts vajadzībām. Konferencēs dienaskārtībā noteikts, ka ilgtspējīgas attīstības mērķu plānošanā un īstenošanā iesaistās visa sabiedrība – iedzīvotāji, uzņēmēji, politiķi, NVO sektors, ANO, EK un citas institūcijas. Papildus tam, šajā konferencē izvirzīts uzdevums dalībvalstīm – uzskaitīt un reģistrēt savā teritorijā esošās degradētās teritorijas.

2015.gada 12.decembrī notika Parīzes klimata pārmaiņu konference, kurā tika apstiprināts dokuments "Parīzes klimata nolīgums", kas ir pirmā vispārējā juridiski saistošā pasaules mēroga vienošanās klimata jomā. Tā tika parakstīta 2016. gada 22. aprīlī, savukārt Eiropas Savienība to ratificēja 2016. gada 5. oktobrī. Ar Parīzes nolīgumu dalībvalstis atzīst, ka ir efektīvi un progresīvi jāreaģē uz neatliekami risināmajiem klimata pārmaiņu draudiem, balstoties uz labākajām pieejamajām zinātnes atziņām. Tiek uzsvērts, ka pastāv nesaraujama saikne starp klimata pārmaiņu politiku, reaģēšanas pasākumiem un sekām, no vienas puses, un līdztiesīgu piekļuvi ilgtspējīgai attīstībai un nabadzības izskaušanu, no otras puses (*Journal of the European Union, 2016*). Parīzes nolīgums ir pagrieziena punkts daudzpusējā klimata pārmaiņu procesā, jo pirmo reizi tika izstrādāts visām dalībvalstīm saistošs nolīgums, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un pielāgotos to sekām. Parīzes nolīgumā konkrētas norādes uz degradētām teritorijām nav, ir minēts, ka jāveic pasākumi, lai īstenoju pozitīvus stimulus mežu degradācijā.

2019.gada 23. septembrī ANO ģenerālsekretārs Antonio Guterress aicināja visus valstu līderus ierasties uz Ņujorku, lai piedalītos Klimata rīcības samītu ar konkrētiem, reālistiskiem plāniem, kā līdz 2020. gadam palielināt savu valstu noteikto ieguldījumu, kas atbilst siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai par 45 procentiem nākamajā desmitgadē un līdz 2050. gadam līdz nullei. ANO Ģenerālsekretāra ziņojumā par 2019. gada Klimata rīcības samītu un turpmāko rīcību 2020. gadā galvenā uzmanība vērsta klimata pārmaiņu ietekmi uz vidi un sabiedrību, kur sniegtas norādes uz bioloģiskās daudzveidības izzušanu, zemes degradāciju, mežu degradāciju. Kaut gan šajā ziņojumā nav tiešas norādes uz pilsētvidē esošo teritoriju degradāciju un tās novēršanas pasākumiem, bet gan akcentēta ir augsnes un zemes degradācija, tomēr ziņojums paredz tupināt Parīzes nolīgumā izvirzītos mērķus ilgtspējīgai attīstībai.

2022.gada starptautiskajā sanāksmē “*Stokholma+50: veselīga planēta visu labklājībai – mūsu atbildība, mūsu iespēja*” notika četras plenārsesijas, kurās vadītāji aicināja uz aktīvu rīcību vides jomā, lai paātrinātu 2030. gada darba kārtības un ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu. Sanāksmes laikā tika izstrādāts oficiāls ziņojums, kura 3.nodaļas 37.punktā minēts, ka planēta saskaras ar nepieredzētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos antropogēnas darbības dēļ un cēloņi tam ir zemes degradācija, tostarp mežu izciršana un dabisko dzīvotņu zudums, kas samazina ekosistēmu spēju pielāgoties vides pārmaiņām. Kopumā valstu pārstāvji aicināja paātrināt rīcību saistībā ar esošajiem starptautiski saskaņotajiem mērķiem, tostarp 2030. gada programmas un Parīzes nolīguma mērķiem. Runājot par prioritārās darbības jomām, daudzu valstu pārstāvji minēja oglekļa neitralitāti kā svarīgu savas valsts mērķi, tostarp daudzas valstis uzsvēra mežu un zemes degradācijas samazināšanu. Dalībvalstis norādīja, ka liela nozīme ir zināšanu esamības aspektam klimata pārmaiņu jomā un zemes degradācijas jautājumu risināšanā. Tika atzīmēts, ka neviena valsts nedrīkst atstāt novārtā ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu, dalībvalstīm ir jāpilda savas saistības saskaņā ar ANO deklarāciju par pamatiedzīvotāju tiesībām, tostarp atzīstot un aizsargājot pamatiedzīvotāju zemes un resursus. Sanāksmes rezultātā tika apkopoti galvenie jautājumi, kam jāvelta uzmanība, piemēram, starpreliģiju jautājumi, sievietes kā mazaizsargātas sabiedrības grupas, vietējās varas iestādes, zinātne un akadēmiskās aprindas, jaunieši, uzņēmējdarbība un rūpniecība. Viens no galvenajiem ziņojumiem bija par to, ka jāpaplašina uz dabu balstītu risinājumu un uz ekosistēmu balstītu pieeju izmantošana, lai ierobežotu zemes degradāciju un novērstu klimata pārmaiņas.

Globāla līmeņa politikas plānošanas dokumentos termins “*degradēts*” tiek izmantots, runājot par zemes, augsnes un mežu degradāciju. Pirmās norādes par degradētas teritorijas jautājumiem atrodamas 1992.gada ANO konferencē par vidi un attīstību (Riodežaneiro konference), kur Riodežaneiro Deklarācijā par vidi un attīstību minēts, ka degradētas teritorijas nevar tikt atstātas novārtā. Nākošā konference, kur ir aktualizēti jautājumi par degradētu teritoriju ir Pasaules samits par ilgtspējīgu attīstību (Rio +10), kur Johannesburgas deklarācijā par ilgtspējīgu attīstību ir izvirzīti mērķi par degradētu teritoriju atjaunošanu - veicināt ilgtspējīgas attīstības praksi, nodrošinot finansiālu atbalstu, atjaunojot degradētas teritorijas un sekmēt degradēto teritoriju pārbūvi attīstītajās valstīs un valstīs ar pārejas ekonomiku, nodrošinot atbilstošu tehnisko palīdzību, ja piesārņojums ir nopietna problēma (*United Nations 2002*). Savukārt, 2012.gada ANO konference par ilgtspējīgu attīstību (Rio+20) aktualizē jautājumu par investīciju piesaisti, izmantojot atbilstošus finanšu instrumentus, kas atbalsta bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un to ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī degradētu ekosistēmu atjaunošanu (*United Nations, 2012*). Autore secina, ka ar Rio +20 konferenci tiek iezīmēts ES fondu plānošanas periods 2014. – 2020., kura ietvaros Latvija, izmantojot ES struktūrfondu atbalstu pašvaldībām, risināja degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumus. Savukārt, ANO ilgtspējīgas attīstības samits, kas norisinājās 2015.gadā paredz jau konkrētas rīcības katrai dalībvalstij – reģistrēt un uzskaitīt savā teritorijā esošās degradētās teritorijas.

2.2. ES līmeņa ilgtspējīgas attīstības politikas plānošanas dokumentu izpēte / *Study of sustainable development policy planning documents in EU-level*

Izmaiņas klimatā, tehnoloģijās un demogrāfijā ir radījušas pārmaiņas arī ES sabiedrībā un tās dzīvesveida izpausmēs. Eiropai ir jānodrošina pāreja uz veselīgu planētu un jaunu pasauli, ko var panākt, tikai apvienojot valstis un uzlabojot sociālos procesus un tirgus ekonomiku, lai tās atbilstu pasaules līmeņa politikas ietvaram.

Degradēto teritoriju pastāvēšana ir teritoriālās plānošanas izaicinājums ne tikai Latvijā, bet arī visā ES, vadoties no ilgtspējīgas teritorijas attīstības plānošanas aspekta. Rūpniecības pārmaiņu procesa rezultātā visā Eiropā ir izveidojušās degradētās teritorijas, kas īpaši aktuālas ir pilsētās. Šādu teritoriju esamība rada nopietnas problēmas ES, valsts un reģionālās politikas

veidotājiem, lai novērstu ne tikai apdraudējumu cilvēkiem, ekosistēmām, bet arī uzlabotu pilsētu ainavu un radītu jaunas iespējas uzņēmējdarbības attīstībai (*Grimski D., 2001*). Lai sekmētu vienotu pieeju teritorijas attīstībā, kas balstīta uz ilgtspējas pamatprincipiem, nepieciešama ne tikai vienota politika ES, bet arī stingri reglamentēta rīcības politika nacionālajā līmenī, kas ietver gan attīstības plānošanu, gan nodrošina rīcības dokumentu izstrādi, nosakot atbilstošu juridisko ietvaru pilsētu attīstībai.

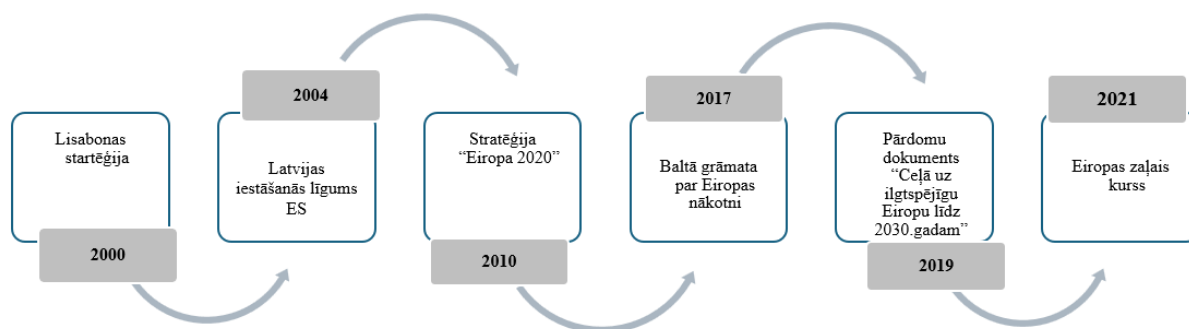
Eiropas attīstības politika veicina ilgtspējīgu attīstību un stabilitāti jaunattīstības valstīs ar galīgo mērķi izskaust galēju nabadzību. Palīdzība attīstības jautājumos ir viens no ES ārējās darbības pilāriem līdzās ārpolitikai, drošības un tirdzniecības politikai. ES un tās dalībvalstis ir vadošās oficiālās attīstības palīdzības sniedzējas visā pasaulē. Eiropas attīstības politika balstās uz pamatprincipiem, kas noteikti Eiropas līgumos, nolīgumos un stratēģijās. Tāda veidā valsts īsteno starptautiskus mērķus, kurus apņēmas sasniegt, piemēram, ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam noteiktos 17 konkrēti ilgtspējīgas attīstības mērķus, kas atspoguļoti arī jaunajā Eiropas konsensā attīstības jomā. ES attīstības mērķis ir padarīt Eiropas attīstības politiku saskaņotāku un efektīvāku, saskaroties ar pieaugošajām problēmām, ko izraisa konflikti un klimata pārmaiņas. Politikas saskaņotība attīstībai ļauj samazināt pretrunas un veidot sinerģiju starp dažādām ES politikām, kas varētu ietekmēt partnervalstis.

EK ir apņēmusies ievērot daudzpusējas attiecības, kuras pamatā ir spēcīga un efektīva Apvienoto Nāciju Organizācija. Šī apņemšanās sakņojas pārliecībā, ka starptautiskajai sabiedrībai, lai tā spētu reaģēt uz globālām krīzēm, izaicinājumiem un draudiem, ir vajadzīga efektīva daudzpusēja sistēma, kas balstīta uz vispārējiem noteikumiem un vērtībām. ANO Ģenerālās asamblejas 2011. gada maijā pieņemtā rezolūcija deva ES iespēju uzstāties citu valstu starpā, runājot ES dalībvalstu vārdā, un prezentējot ES un tās dalībvalstu nostāju ANO. Katru gadu ES Padome akceptē ANO prioritātes, ņemot vērā ANO sanāksmju darba kārtību un tajos risināmos globālos jautājumus. Šīs prioritātes nosaka ES darbu nākamajā gadā. Laika gaitā ES ir izveidojusi ciešas attiecības ar ANO. Sadarbība notiek daudzās jomās, kuras aptver dažādas ANO struktūras. ES piedalās arī ikgadējā ANO Ģenerālajā asamblejā

ES darbības pamatā ir tiesiskums, kas nozīmē, ka visa ES rīcība pamatojas uz līgumiem, kurus brīvprātīgi un demokrātiski parakstījušas visas ES dalībvalstis. Tas nozīmē, ka, ja kāda politikas joma līgumos nav minēta, tad EK nevar ierosināt tiesību aktu projektus, kas attiecas uz šo jomu. ES līgumi ir juridiski saistošas vienošanās starp visām ES dalībvalstīm. Tajos noteikti ES mērķi, ES iestāžu darbības principi, lēmumu pieņemšanas procedūras un attiecības starp ES un tās dalībvalstīm.

EK ir izstrādājusi gan Eiropas attīstības stratēģiju, gan stratēģisko plānu 2020. -2024. periodam, ar kuru EK vēršas pie dalībvalstīm ar iniciatīvu mazināt savstarpējās sapratnes trūkumus politisku iemeslu dēļ (piemēram, noteikumu neiztulkošana) un veicināt vienotu pieeju un izpratni par dažādu direktīvu un regulu piemērošanu, jo teritoriju, īpaši pilsētu teritoriju, attīstība ir viens no galvenajiem faktoriem, uz kuriem balstās visas Eiropas Savienības ekonomiskā izaugsme un attīstība. Stratēģijā noteikts, ka katrai dalībvalstij zeme jāpārvalda ar ilgtspējīgiem līdzekļiem un jānovērš visi šķēršļi, kas kavē zemes efektīvu izmantošanu (*Eiropas un Centrālāzijas reģiona ilgtspējīgas attīstības departaments, 2010*).

Galvenie ES politikas plānošanas dokumenti, sākot no Latvijas iestāšanās ES, ilgtspējīgas attīstības jomā aptver laika periodu no 2004. gada līdz 2021. gadam (skatīt 2.2. attēlu).

Avots: autores veidots

2.2. att. / Fig. 2.2. ES ilgtspējīgas attīstības plānošanas dokumenti hronoloģiskā secībā laika periodā no 2004. līdz 2021.gadam / EU sustainable development planning documents in chronological order in the period from 2004 to 2021

Lai iestātos ES, Latvija 1995. gadā iesniedza pievienošanās pieteikumu. Līdz ar to Latvijai bija jāapņemas pildīt ES dalībvalsts pienākumus, tostarp jāievēro Kopenhāgenas kritēriji.

1999. gadā Helsinku Eiropadomē Latvijai tika izteikts piedāvājums uzsākt pievienošanās sarunas, kā rezultātā 2002. gada 13. decembrī ES Padomes Kopenhāgenas sanāksmē Latvija un vēl citas 9 valstis oficiāli pabeidza iestāšanās sarunas ES. **Līgums par Latvijas iestāšanos ES** tika parakstīts Atēnās 2003. gada 16. aprīlī, līdz ar to pēc referenduma 2003.gada septembrī, Latvija 2004. gada 1. maijā kļuva par ES dalībvalsti. Iestāšanās līgums paredz, ka Latvija un pārējās deviņas valstis kļūst par ES dalībvalstīm. Pēc līguma stāšanās spēkā visām dalībvalstīm ir tiesības kļūt par līgumslēdzējām pusēm visiem ES līgumiem, tostarp tiem, kas noslēgti pirms dalībvalsts iestāšanās. Iestāšanās līgumam ir pievienoti 18 pielikumi, no kuriem pielikumā Nr.15 ir noteikti ES budžeta programmu finansēšanai jaunajās dalībvalstīs paredzētie līdzekļi, kas paredz jaunajām dalībvalstīm 40 miljardu eiro paplašināšanos budžetam, kā arī nodrošina rezervē vēl 540 miljonus eiro (*ES Oficiālais Vēstnesis, 2003*). Līdz ar to, Latvija kā ES dalībvalsts ir tiesīga ieguldīt ES līdzekļus dažādās attīstības programmās, saņemot finansējumu kā ES struktūrfondu atbalstu.

2000.gadā tika izstrādāta **Lisabonas stratēģija**, kas ir ES ilgtermiņa attīstības plāns, un tās galvenais fokuss ir balstīts uz ilgtspējīgu izaugsmi un konkurētspēju. Stratēģijā tika norādīti veicamie pasākumi vides aizsardzības un teritoriju atjaunošanas veicināšanai (*European Parliament, 2009*). Saskaņā ar Lisabonas stratēģijā noteikto, Latvijā tika izstrādāti ES struktūrfondu plānošanas perioda 2014. – 2020. dokumenti, kā rezultātā pašvaldībām bija iespējams īstenot ERAF projektus degradēto teritoriju revitalizācijai.

Stratēģija "Eiropa 2020" tika apstiprināta 2010.gadā un to dēvē par ES reformu programmu izaugsmei un nodarbinātībai. Stratēģija nosaka vispārējo ilgtermiņa politisko redzējumu un tās mērķis ir palīdzēt Eiropai atveseļoties no krīzes, pārveidot to par gudru, ilgtspējīgu un integrējošu ekonomiku ar augstu nodarbinātības līmeni, ražīgumu un sociālo kohēziju, un stiprināt ES nozīmi pasaules mēroga pārvaldībā. "*Eiropa 2020*" ir balstīta uz Lisabonas stratēģijas pieredzi, un tajā ir atzītas gan stiprās puses (piemēram, mērķi izaugsmes un darbvieta radīšanas jomā), gan novērstas tās nepilnības (īstenošanas trūkums). Kopumā stratēģija paredz jauna veida izaugsmi, kas ir - gudra, ilgtspējīga un integrējoša un aptver visas pašreizējās ES politikas jomas, instrumentus un tiesību aktus, kā arī finanšu un koordinācijas instrumentus (daudzgadu finanšu shēma). Stratēģijā noteikta viena no izaugsmes iniciatīvām "*Ilgspējīga izaugsme - resursu ziņā efektīvākas, videi nekaitīgākas un konkurētspējīgākas ekonomikas veicināšana*", kur tiek sniegts skaidrojums, kas ir ilgtspējīga izaugsme - resursu ziņā efektīvas, ilgtspējīgas un konkurētspējīgas ekonomikas veidošana, izmantojot Eiropas vadošo lomu sacensībā par jaunu procesu un tehnoloģiju, tostarp videi nekaitīgu tehnoloģiju, izstrādi, paātrinot inteligento tīklu ieviešanu, kuros izmanto informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, kā arī ES mēroga tīklu izmantošanu un mūsu uzņēmumu konkurētspējas priekšrocību nostiprināšanu, īpaši ražošanas nozarē un mazo un vidējo uzņēmumu, kā arī

palīdzot patērētājiem novērtēt resursu efektivitāti. Šāda pieeja palīdzēs ES gūt panākumus zemu oglekļa emisiju un ierobežotu resursu apstākļos, tajā pašā laikā novēršot vides degradāciju, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un resursu nesaimniecisku izmantošanu (*European Commission, 2020*). Kopumā šajā dokumentā nav minēta pilsētu degradēto teritoriju kā attīstību kavējoša skaidrojuma, bet gan lielāka uzmanība vērsta tieši klimata pārmaiņām.

Papildus iepriekš minētajiem dokumentiem, EK 2017.gada 1.martā izstrādāja **Balto grāmatu**, kurā noteica kā Eiropa mainīsies nākamajā desmitgadē, sākot no jauno tehnoloģiju ietekmes uz sabiedrību un darbavietām un beidzot ar globalizāciju, drošības problēmām. ES, piedaloties Parīzes klimata nolīgumā, sadarbībā ar ANO, izstrādāja kopēju ilgtspējīgas politiku, nosakot attīstības mērķus 2030. gadam. Baltajā grāmatā ir izklāstīti pieci scenāriji, kuri sniedz ieskatu par iespējamo situāciju ES līdz 2025. gadam. Scenārijā Nr.2 "*Eiropas nākotnes virzītājspēki*" ir minēts, ka pilsētām un mājsaimniecībām būs jānodrošina dabas resursu efektīva izmantošana globālajā cīņā pret klimata pārmaiņām (*European Commission, 2017*).

2019.gada 30.janvāri tika izdots EK izstrādātais Pārdomu dokuments "***Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030.gadam***". Dokuments izstrādāts, balstoties uz ANO Ģenerālajā asamblejā 2015. gada septembrī parakstītās Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam (ANO programma 2030. gadam) un tās 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem, vienojoties par "*uzdevumu sarakstu par labu cilvēkiem un planētai*" ar kuru apņēmas izskaust nabadzību, aizsargāt planētu un nodrošināt, ka visi cilvēki dzīvo mierā un labklājībā. Lai īstenotu ANO izstrādāto ilgtspējīgas attīstības programmu, ES bija apņēmusies pilnībā to īstenot. Pārdomu dokumentā minēts, ka "*klimata pārmaiņas un vides degradācija aizvien lielākā mērā ir viens no nozīmīgākajiem apdraudējumiem mieram un drošībai pasaulē, un, nerīkojoties izlēmīgi, tās kļūs par vēl nopietnāku iemeslu globāla mēroga riskam, tostarp piespiedu pārvietošanai un migrācijai. Eiropas Savienībai ir jārada priekšzīme, tostarp strikti īstenojot Parīzes klimata nolīgumu un turpinot starptautiskos centienus dekarbonizēt transporta nozari*". (*European Commission, 2019*). Dokumentā tiek runāts gan par augsnes un zemes degradāciju, tiek pieminēta arī ekosistēmu degradācija. Kā norādīts stratēģijā, nopietnas bažas rada nevienlīdzība pasaules mērogā - iedzīvotāju skaita pieaugums un dzīves līmenis pasaulē ir atšķirīgs, planētas temperatūra turpina kāpt un ekosistēmas izzūd, pasaule piedzīvos piespiedu pārvietošanās un migrācijas rādītāju pieaugumu. Piemēram, tiek lēsts, ka līdz 2050. gadam klimata pārmaiņu un vides degradācijas dēļ miljonu cilvēku būs spiesti pamest savas mājas. Politikas izstrādātājiem, uzņēmējiem, pašvaldību lēmumu pieņēmējiem un pilsoniskajai sabiedrībai ir jāsadarbojas, lai nodrošinātu vienlīdzīgu konkurenci atbilstoši ilgtspējīgas attīstības mērķiem un panāktu to, ka tiek radīti ilgtspējīgi produkti un pakalpojumi, kuri cenas ziņā kļūst par vispieejamākajiem. Stratēģijā tiek piedāvāts modelis mainīt nodokļu sistēmu, lai būtu iespējams samazināt darbaspēka nodokļus un palielināt tos nodokļus kurus piemēro kapitālam, piesārņojumam un pārāk zemu novērtētiem resursiem. Viens no risinājumiem, ko piedāvā stratēģijā ir – "*maksā piesārņotājs*", kā arī "*maksā lietotājs*". Ņemot vērā to, ka zeme ir ierobežots resurss, tostarp tā zeme, uz kuras atrodas grausti, neizmantotas rūpniecības ēkas, izmantojot to saskaņā ar stratēģijā noteiktiem ilgtspējīgas izmantošanas kritērijiem, var panākt, ka stratēģijā noteiktie mērķi ir sasniedzami.

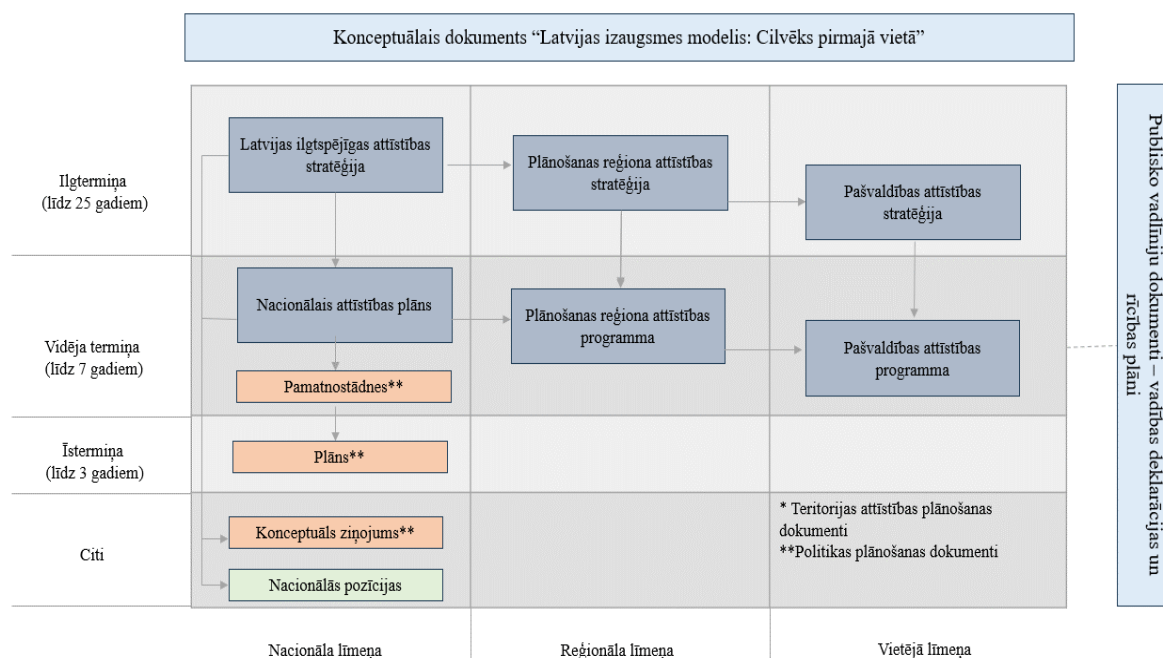
Viens no jaunākajiem dokumentiem, kas izstrādāts ES politikas plānošanas jomā ir **Eiropas zaļais kurss**, ar ko EK ir pieņēmusi virkni priekšlikumu, lai ES klimata, enerģētikas, transporta un nodokļu politika būtu piemērota tam, lai līdz 2030. gadam samazinātu siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55% salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Eiropas Zaļais kurss uzlabos iedzīvotāju un nākamo paaudžu labklājību un veselību, nodrošinot, ka tiks risināti sekojoši jautājumi - svaigs gaiss, tīrs ūdens, veselīga augsne un bioloģiskā daudzveidība, renovētas, energoefektīvas ēkas, veselīga un pieejama pārtika, vairāk sabiedriskā transporta, tīrāka enerģija un jaunākās tehnoloģiskās inovācijas, ilgāk kalpojoši izstrādājumi, kurus var salabot, pārstrādāt un izmantot atkārtoti, nākotnes darbavietas un prasmju apmācība pārejas posmam, globāli konkurētspējīgas un izturīgas nozares.

Eiropas zaļā kursa ietvaros ir izstrādāta **ES augsnes stratēģija**, saskaņā ar kuru ir noteikti ES bioloģiskās daudzveidības kritēriji. ES augsnes stratēģijā minēts, ka liela daļa Eiropas dabas mantojuma gadu gaitā ir zaudēta pilsētu izplešanās, intensīvas lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības, piesārņojuma un citu antropoloģisku darbību dēļ. Tas ir izraisījis daudzu vērtīgu dabas teritoriju un tajās mītošo sugu vērienīgu izzušanu un degradāciju. Tiešas norādes šajā stratēģijā uz pilsētu degradētajām teritorijām nav – uzsvēta ir tieši zemes un augsnes degradācija, kā piemēram, “..zemes un augsnes degradācija ir savstarpēji saistītas, jo “zeme” norāda virsmu, savukārt “augzne” ir zem tās esošais dabas resurss. Zeme un augsnes ir trausli un ierobežoti resursi, un tās ir pakļautas arvien lielākam pieprasījumam pēc telpas: urbānā izplešanās un augsnes noslēgšana “apēd dabu” un vērtīgas ekosistēmas pārveido betona tuksnešos”. (Eiropas Komisija, 2021) . Stratēģijā norādīts, ka EK apņemas izstrādāt metodiku un attiecīgus rādītājus, ar ko novērtēt pārtuksnešošanās un zemes degradācijas apmēru ES.

2.3. Nacionālā līmeņa attīstības politikas plānošanas dokumentu izpēte / *Research of national level development policy planning documents*

Latvijā attīstības politikas plānošana tiek veidota ar mērķi sekmēt valsts ilgtspējīgu, stabilu attīstību un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Kopš Latvijā ir izveidota vienota attīstības plānošanas sistēma un normatīvajā regulējumā nostiprināti tās principi. Attīstības plānošanas praksē nozīmīgs izaicinājums ir saskaņotības un pēctecības principa ievērošana, kā rezultātā nozaru politiku plānošana un vēlāk tās ieviešana ne vienmēr ir savstarpēji papildinoša, kas rada draudus valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa plānošanas dokumentos noteikto mērķu un rezultātu sasniegšanu.

Plānošanas dokumentu hierarhija aptver visus līmeņus – nacionālo, reģionālo un vietējo līmeni (skatīt 2.3. attēlu).

**Pamatnostādnes- izstrādā, lai noteiktu jaunus vidēja termiņa attīstības virzienus, kam pakārtots ir plāns un konceptuāls ziņojums
Avots: autores veidots pēc Pārresoru koordinācijas centra “Politikas veidošanas rokasgrāmata” (2014)

2.3. att. / Fig. 2.3. Attīstības plānošanas dokumentu hierarhija nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī Latvijā / *Hierarchy of development planning documents at the national, regional and local levels in Latvia*

Kā redzams 2.3. attēlā, politikas plānošanas dokumenti ir savstarpēji pakārtoti pa plānošanas līmeņiem un plānošanas termiņu. Pēc termiņa izšķir ilgtermiņa, vidēja termiņa un īstermiņa dokumentus, bet pēc plānošanas līmeņa – nacionālais, reģionālais un vietējais līmenis. Konceptuālais dokuments *“Latvijas izaugsmes modelis: cilvēks pirmajā vietā”* nosaka uz cilvēku centrētu Latvijas izaugsmes modeli ar mērķi paaugstināt ikviena Latvijas iedzīvotāja dzīves kvalitāti trīs aspektos – labklājība, drošība un ilgtspēja (Saeima, 2005). Par izaugsmes mērķi šajā dokumentā ir izvirzīta ikviena cilvēka dzīves kvalitātes paaugstināšana, kas sasniedzama, aktīvi izmantojot valsts iedzīvotāju uzkrāto zināšanu potenciālu. Plānošanas dokumentu hierarhija ir veidota, balstoties uz augstāko nacionālā līmeņa plānošanas dokumentu - Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju. Tā izstrādāta 2010.gadā un ir spēkā līdz 2030.gadam un tajā noteikts, ka šīs stratēģijas ietvarā ilgtspējības modelis ir kā atbilde uz globāliem izaicinājumiem un ilgtspējīgas attīstības pamatideja ir apmierināt esošās paaudzes vajadzības, līdzsvarojot sabiedrības labklājības, vides un ekonomiskās attīstības intereses, vienlaikus nodrošinot vides prasību ievērošanu un dabas daudzveidības saglabāšanos, lai nemazinātu nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas (Saeima, 2010). Stratēģijā ir noteiktas septiņas prioritātes un to savstarpējā mijiedarbība – ieguldījumi cilvēkkapitālā, paradigmas maiņa izglītībā, inovatīva un efektīva ekonomika, daba kā nākotnes kapitāls, telpiskās attīstības perspektīvas, inovatīva pārvaldība un sabiedrības līdzdalība, kultūras telpas attīstība. Stratēģijas sadaļā *“Apdzīvojums”*, kur tiek aprakstītas tendences un izaicinājumi ir minēts, ka *“...palielinās urbanizēto teritoriju īpatsvars, uz lauku teritoriju rēķina veidojas arvien jaunas apbūves teritorijas, tajā pašā laikā pienācīga uzmanība netiek pievērsta pilsētvides kvalitātei un degradēto teritoriju atjaunošanai”* (31.punkts). Papildus tam, 318.punktā ir teikts, ka *“...ir jāpanāk pilsētas teritoriju sabalansēta attīstība, tostarp atjaunojot pilsētas degradētās teritorijas. Katrai pilsētai ir jāspecializējas, izmantojot savas unikālās īpatnības, stiprinot savu īpašo lomu un identitāti”*. Lai tiktu nodrošināta pilsētvides attīstība stratēģija paredz, ka jāveic pasākumi pilsētas degradēto teritoriju revitalizācijai (350.pants). Stratēģijas risinājumu sadaļā ir noteikts, ka jānodrošina *“kompaktas pilsētas apbūves modeļa īstenošana, maksimāli izmantojot neapbūvētās un degradētās teritorijas, izvairoties no apbūves izplešanās”* (403.punkts). Līdz ar to, var secināt kā Latvijas attīstības plānošanā degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumi ir strikti noteikti un pilsētvides atjaunošanā pašvaldībām ir jāievēro stratēģijā noteiktais, ņemot vērā to, ka šis politikas plānošanas dokuments ir hierarhiski augstākais plānošanas dokuments.

Vidēja termiņa plānošanas dokuments, kas tiek izstrādāts, pamatojoties uz Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju ir Nacionālais attīstības plāns (NAP2020). Ņemot vērā to, ka uz pētījuma izstrādes brīdi ir izstrādāts jaunais NAP 2021-2027, bet tā ieviešana tiks uzsākta ar jauno ES fondu plānošanas periodu (2023.gadā ir daļēji uzsākta struktūrfondu projektu atlase), tad autore analizēs NAP 2014-2020 noteikto attiecībā uz degradētajām teritorijām. NAP vadmotīvs ir *“Ekonomikas izrāviens”* un tā sasniegšanai noteiktas trīs prioritātes - *“Tautas saimniecības izaugsme”, “Cilvēka drošums”* un *“Izaugsmi atbalstošas teritorijas”*. NAP2020 nav atsevišķi izdalīts rīcības virziens degradēto teritoriju atjaunošanai, tomēr prioritātē *“Izaugsmi atbalstošas teritorijas”* ir izstrādāts rīcības virziens *“Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana”*, kur 367. punktā ir noteikts, ka *“...nepieciešams palielināt ekonomisko aktivitāti reģionos un attīstības centros, piesaistot un izmantojot apkārt esošo teritoriju resursus, atbalstot uzņēmējdarbības, transporta un IKT infrastruktūras attīstību”* (<https://www.pkc.gov.lv>). Lai atjaunotu savas degradētās teritorijas pašvaldības piesakās ERAF atbalstam specifiskā atbalsta mērķa 5.6.2. (SAM 5.6.2.) ietvaros, kas 2014.gadā Finanšu ministrijas izstrādātajā dokumentā *“Darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība” (darbības programma) ir iekļauts prioritātē “Vides aizsardzība un resursu izmantošanas efektivitāte”*, tomēr projektu rezultāta sasniedzamie rādītāji ir ekonomiska rakstura – jaunradītas darba vietas, komersantu nefinanšu investīcijas pašu nemateriālajos ieguldījumos un pamatlīdzekļos, kā arī atjaunotas degradētās teritorijas platība hektāros, tad tiešu sasaisti darbības programmai ar NAP2020 identificēt neizdodas.

Vidēja termiņa plānošanas ietvaros tiek izstrādātas pamatnostādnes, kuras nepieciešamas, ja jāmaina esošā politika un jānosaka jauni vidēja termiņa politikas virzieni. Pamatnostādnes izstrādā starpnozaru jautājumu risināšanai, un tajās nosaka politikas mērķus un sasniedzamos rezultātus, kā arī rīcības virzienus un tiem pakārtotos uzdevumus. Izstrādājot pamatnostādnes, tiek ņemts vērā Nacionālajā attīstības plānā noteiktie sasniedzamie stratēģiskie rādītāji, rīcības virzieni un tajos noteiktie mērķi, kā arī veicamie uzdevumi.

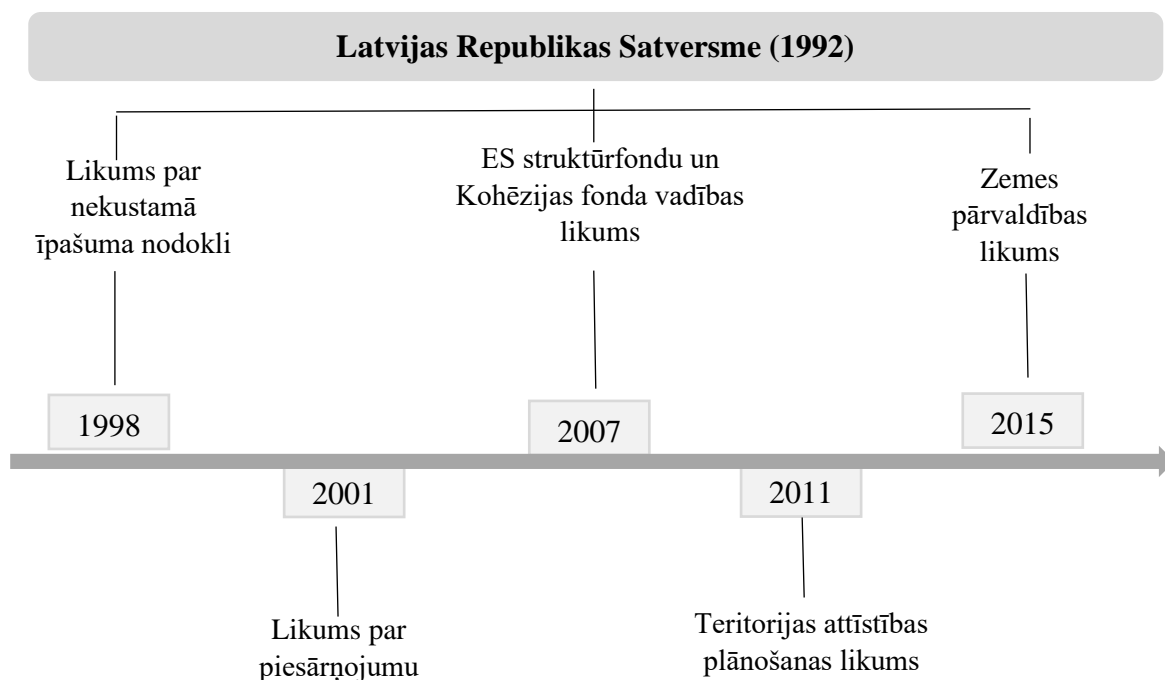
Reģionu un pašvaldību attīstības stratēģijas ir pakārtotas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai un NAP2020, un tās tiek izstrādātas, ņemot vērā katra reģiona un pašvaldības teritorijas specifiku – analizējot aktuālo situāciju un nosakot attīstības prioritātes. Tā kā promocijas darba pētāmo pašvaldību attīstības programmas autore analizēs darba 3.nodaļā, tad šīs nodaļas ietvaros dokumentu analīze netiks veikta.

2.4. Latvijas Republikas izstrādātie rīcības dokumenti / *Action documents developed by the Republic of Latvia*

Latvijā līdz ES fondu plānošanas perioda 2014.-2020. sākumam nepastāvēja vienota izpratne par degradētām teritorijām, tomēr atsevišķi normatīvie akti, kas saistīti ar piesārņotām vietām, zemes dziļi izmantošanu un augu aizsardzības prasībām tika izstrādāti jau laika posmā no 1990. – 1998. gadam. Tomēr šie normatīvie akti nenoteica prasības attiecībā uz degradētām teritorijām, līdz ar to nebija regulējošas prasības, kas noteiktu atbildības jomas un pienākumus teritoriju īpašniekiem un izmantotājiem.

01.01.2023. likumā “*Par pašvaldībām*” 10.panta 2.punktā noteikts, ka pašvaldības kompetencē ir lemt par pašvaldības nekustamā īpašuma izmantošanu, savukārt 45.panta 1.punkta 3.apakšpunktā ir noteikts, ka pašvaldībai ir tiesības izdot saistošos noteikumus un paredzēt administratīvo atbildību par teritoriju un būvju uzturēšanu, ciktāl tas saistīts ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas saglabāšanu. Pašvaldības uzdevums ir īstenot zemes pārraudzību un pieņemt lēmumus par degradētas teritorijas statusu piešķiršanu. Pašvaldības izpildvara nodrošina vienmērīgu un sabalansētu teritorijas attīstību, ievērojot ilgtspējas principus, un izstrādā teritorijas plānojumu (*Saeima, 2022*).

Analizējot Latvijas normatīvo regulējumu, kurus var uzskatīt par rīcības dokumentiem, autore pamatā balstīsies uz to regulējumu, kas ir izstrādāts līdz ES fondu plānošanas perioda 2014. -2020. īstenošanas uzsākšanai un tā īstenošanas laikā, jo šajā periodā tika uzsākta aktīva pašvaldību projektu īstenošana degradēto teritoriju revitalizācijai. Analīze tiks veikta, ņemot vērā normatīvo aktu hierarhiju – kā augstākais normatīvais akts Latvijā ir Latvijas satversme, kam pakārtoti ir likumi - likumdevēja normatīvais akts, kam piemīt vislielākais juridiskais spēks, un kas tiek izdots pamatojoties uz konstitūciju noteikto kārtību. Degradēto teritoriju jautājumu risināšanai Latvijā ir izdoti četri likumi, kuros var identificēt prasības un noteikumus attiecībā uz degradētajām teritorijām (skat 2.4. attēlu).

Avots: autores veidots

2.4. att. / Fig. 2.4. Galvenie LV normatīvie akti degradēto teritoriju izmantošanas jomā hronoloģiskā secībā laika posmā no 1998. līdz 2015.gadam / The main Republic of Latvia regulatory acts in the field of the use of degraded territories in chronological order in the period from 1998 to 2015

Latvijā hierarhiski augstākais normatīvais dokuments ir Latvijas Republikas Satversme, kur 8. nodaļā “*Cilvēka pamattiesības*” 105. punktā ir minēts: “*Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību*” (Satversmes sapulce, 1992). 1998. gada 1. janvārī ir stājies spēkā likums “*Par nekustamā īpašuma nodokli*”, kas nosaka, ka kadastra informācijas sistēmā reģistrētie nekustamie īpašumi - ēkas, zeme tiek aplikti ar nodokli. Likumā norādītas normas, kas attiecas uz pašvaldībai attiecībā uz savā īpašumā esošiem īpašumiem, kurus ar nekustamā īpašuma nodokli neapliek. Līdzīga prasība ir ar fizisko personu īpašumiem, kurus tā izmanto saimnieciskās darbības veikšanai. Likumā noteikts, ka nekustamā īpašuma likme ir no 0,2 līdz 3 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības. Nekustamā īpašuma nodokļa likmi, kas pārsniedz 1,5 % no tā kadastrālās vērtības, pašvaldība var noteikt gadījumā, ja īpašums netiek uzturēts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Likuma 3. panta 1⁴.punktā minēts: “*Vidi degradējošu, sagruvušu vai cilvēku drošību apdraudošu būvi apliek ar nekustamā īpašuma nodokļa likmi 3 procentu apmērā, ja to ir noteikusi pašvaldība savos saistošajos noteikumos*” (Saeima, 1998). Līdz ar to ir secināms, ka šajā likumā noteiktais ir viens no instrumentiem kā pašvaldība ir tiesīga vērsties pret fiziskām un juridiskām personām, ja to īpašumā ir vidi degradējošas vai sagruvušas būves. Kārtība kā šī likuma normas ir attiecināmas konkrētajā teritorijā nosaka katras pašvaldības izstrādātie saistošie noteikumi.

Normatīvais akts, kurš nosaka prasības par piesārņojuma kaitējumu cilvēka veselībai, videi un īpašumam, ir 01.07.001. likums “*Par piesārņojumu*”. Likums izstrādāts ar mērķi novērst un mazināt piesārņojuma nodarīto kaitējumu cilvēka veselībai, īpašumam un videi, novērst kaitējuma radītās sekas, kā arī novērst piesārņojošas darbības izraisīta piesārņojuma rašanos. Prasības, kas attiecas uz piesārņotu un potenciāli piesārņotu vietu apzināšanu un

reģistrāciju, ir noteiktas likuma 6.nodaļā pašvaldību atbildība piesārņotu vietu apzināšanā un izvērtēšanā ir noteikta 33.panta 1.punktā, kas nosaka, ka savā administratīvajā teritorijā pašvaldība sadarbībā ar Valsts vides dienestu apzina un izvērtē piesārņotās vietas. Latvijā ir izstrādāts piesārņoto vietu reģistrs, kurā tiek uzskaitītas visas piesārņotās vietas, kā rezultātā pašvaldībai ir pienākums savos teritorijas attīstības plānos noteikt ierobežojumus šīm piesārņotajām vietām (*Saeima, 2001*).

Teritorijas attīstības plānošanas likums stājies spēkā 01.12.2011. un tā mērķis ir panākt, ka teritorijas attīstība tiek plānota tā, lai varētu paaugstināt dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantot teritoriju un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku (*Saeima, 2011*). Līdz šī likuma izstrādei bija spēkā 2002.gada Teritorijas plānošanas likums (mērķis -veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu). Likums, kas stājies spēkā 2011. gadā ir izstrādāts ar plašāku mērķi, risinot teritorijas attīstību, kas sniegtu ieguldījumu ekonomikas attīstībā. Autore abus tiesību aktus savstarpēji nesalīdzinās, jo sākoties ES plānošanas periodam 2014.-2020. spēkā bija 2011.gada likums, līdz ar to tiks izpētīti nosacījumi, kas ietverti šajā likumā attiecībā uz pašvaldību teritorijas attīstības plānošanu. Likums sastāv no 6 nodaļām, no kurām 3 nodaļas ir veltītas plānošanas procesa nodrošināšanai pa plānošanas līmeņiem – nacionālais, reģionālais un pašvaldības līmenis un viena nodaļa ietver nosacījumus publisko institūciju kompetencei teritorijas attīstības plānošanā. Likuma 5.nodaļā ir noteikta pašvaldību atbildība teritorijas attīstības plānošanā, kur minēts, ka pašvaldībai jāizstrādā plānošanas dokumenti, kas ir savstarpēji saskaņoti:

- ✓ vietējās pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģija;
- ✓ vietējās pašvaldības attīstības programma;
- ✓ vietējās pašvaldības teritorijas plānojums;
- ✓ lokālplānojumi;
- ✓ detālplānojumi;
- ✓ tematiskie plānojumi.

Attiecībā uz teritorijas attīstības plānu izstrādi, likums nosaka, ka pašvaldības teritorijas plānojumā nosaka funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, reglamentē teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, kā arī citus teritorijas izmantošanas nosacījumus un aprobežojumus. Līdz ar to var secināt, ka katra pašvaldība, nosakot teritorijas attīstības plānā teritorijas funkcionālo zonējumu, atzīmē tajā arī degradētas teritorijas.

Lai īstenotu pašvaldību attīstības programmās izvirzītās prioritātes, viens no instrumentiem, kurus pašvaldība izmanto attīstībā, ir ES struktūrfondi. 2014. - 2020. plānošanas perioda ietvaros tika uzsākta ES finansējuma apguve, kuru Latvijā regulē 01.03.2007. "*Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums*", kura mērķis ir noteikt Eiropas Savienības fondu vadību, lai veicinātu efektīvu, caurredzamu un finanšu vadības principiem atbilstošu Eiropas Savienības fondu ieviešanu Latvijā (*Saeima, 2007*). Likums nosaka ES fondu vadības institucionālo ietvaru, kur noteiktas katras institūcijas tiesības un pienākumi, kā arī ES fondu finansējumu saņēmēju tiesības un pienākumi. Tā kā promocijas darba ietvaros tiks analizēti Latvijas valstspilsētu īstenoto projektu rezultāti un finansējuma apguve degradēto teritoriju revīzijas jomā, tad šī likuma prasības ir attiecināmas uz pašvaldību kā finansējuma saņēmēju. Uz šī likuma pamata ir izdoti Ministru kabineta noteikumi, kuri ir saistoši ES fondu finansējumu saņēmējiem:

- 1) 30.06.2007. Ministru kabineta noteikumi Nr.419 "Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu" (*MK Noteikumi Nr.419*);
- 2) 05.12.2015. Ministru kabineta noteikumi Nr.645 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revīzijas, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" (*MK Noteikumi Nr. 645*).

MK Noteikumi Nr. 419 nosaka horizontālo politiku koordināciju atbildīgās institūcijas un kārtību, kādā ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un ES fondu ieviešanu. Šie noteikumi ir saistoši pašvaldībām, lai norosinātu prasības, kādām jāatbilst ES fondu finansējuma saņēmējam projektu atlases dokumentu sagatavošanai, kā arī nosaka, kādas ir prasības projektu iesniegumu atlases posmā. Noteikumi paredz divu veidu projektu atlases – ierobežota projektu iesniegumu atlase un atklāta projektu iesniegumu atlase. Degradētu teritoriju projektu iesniegumu atlase ir ierobežota atlase, kas nozīmē, ka projektu iesniegumus var iesniegt tikai pašvaldības un kā atbildīgā iestāde šai projektu atlasei ir noteikta VARAM. Līdz ar to, atbildīgā iestāde vai sadarbības iestāde, kas ir CFLA, nosūta uzaicinājumu pašvaldībai iesniegt projekta iesniegumu ierobežotam ES fonda projektu iesniedzēju lokam (*Ministru kabinets, 2007*). Noteikumi paredz arī kārtību, kādā veicami grozījumi projekta iesniegumā – ja pēc līguma vai vienošanās ar sadarbības iestādi pašvaldībai ir nepieciešamība veikt grozījumus projektā, tā iesniedz grozījumu pieprasījumu, kas tiek vērtēts un rezultātā tiek pieņemts lēmums akceptēt grozījumus, vai noraidīt. Ja grozījumu veikšanas procesā finansējuma saņēmējs nav ievērojis normatīvo aktu prasības, tad grozījumu iesniegšana var netikt akceptēta, kas var radīt riskus projekta tālākai ieviešanai. Papildus tam, noteikumi nosaka līguma vai vienošanās, kas noslēgta ar CFLA, saturisko daļu – dokumentam ir 14 sadaļas, kuras ietver gan projekta termiņus, gan maksājumu pieprasījumu sagatavošanas kārtību, gan pušu tiesības un pienākumus. Līgums vai vienošanās tiek sagatavota pēc CFLA izstrādātās standartformas, atbilstoši katra projekta specifikai un ir jāievēro visu projekta īstenošanas laiku.

MK Noteikumi Nr. 645 ir izstrādāti pamatojoties uz ES struktūrfondu vadības likumu, uz Ministru kabineta 26.06.2015. rīkojuma "*Par Eiropas savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014. – 2020. gada plānošanas perioda darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība"*" un uz 27.06.2014. likuma "*Komercedarbības atbalsta kontroles likums*".

MK Noteikumi Nr.645 nosaka kārtību, kādā pašvaldības īsteno darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" prioritārā virziena "*Vides aizsardzības un resursu izmantošanas efektivitāte*" 5.6.2. specifisko atbalsta mērķi "*Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām*" (SAM 5.6.2.). Projekta iesniegumu atlase notiek 4 kārtās, īstenojot specifisko atbalsta mērķi - teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību attīstības programmām, nodrošinot videi draudzīgu un vides ilgtspēju veicinošu teritoriālo izaugsmi un jaunu darba vietu radīšanu (*Ministru kabinets, 2015*). Noteikumos ir noteikts projekta sasniedzamie rādītāji un to sasniegšanai paredzētais termiņš:

- 1) līdz 31.12.2023. jāsasniedz rādītājs - atjaunoto degradēto teritoriju platība, kas pielāgota jaunu komersantu izvietošanai, vai esošo komersantu paplašināšanai;
- 2) līdz 31.12.2028. jāsasniedz rādītājs - jaunizveidoto darba vietu skaits atbalstītajās teritorijās;
- 3) līdz 31.12.2028. jāsasniedz rādītājs - atbalstītajā teritorijā atrodošos komersantu nefinanšu investīcijas pašu nemateriālajos ieguldījumos un pamatlīdzekļos.

Kā redzams, līdz 31.12.2023. ir jāsasniedz viens no projektu rādītājiem, kas ir atjaunotas jeb revitalizētas degradētās teritorijas (ha), jo šis ir vienīgais rādītājs, par kuru ir jāziņo Eiropas Komisijai (EK prasība). Kopumā SAM 5.6.2. īstenošanai pieejamais finansējums ir 306 693 969 *euro*, tai skaitā Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) finansējums – 260 689 872 *euro*, nacionālais finansējums (pašvaldību finansējums, valsts budžeta dotācija pašvaldībām, privātais finansējums) – ne mazāks kā 46 004 097 *euro*. Noteikumi nosaka, kādām prasībām ir jāatbilst teritorijai, kura pieteikta revitalizācijas atbalstam – tai vienlaikus jāatbilst divām pazīmēm:

- 1) iepriekš bijusi degradēta teritorija – vieta (teritorija (ne visos gadījumos ar negatīvu ietekmi uz vidi), ēka vai ēku komplekss), kas iepriekš tikusi izmantota vai apbūvēta, bet pašlaik pamesta vai netiek pilnīgi izmantota (tā var būt nolaiستا vai piesārņota,

neapdzīvota vai daļēji apdzīvota vai citādi izmantota teritorija, kurai ir negatīva kumulatīva ietekme uz apkārtējām teritorijām, vidi un vietējiem iedzīvotājiem);

2) pēc projekta īstenošanas tā ir pielāgota jaunu komersantu izvietošanai vai esošo komersantu paplašināšanai.

Lai turpmāk termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumu salīdzinātu ar citu normatīvo aktu interpretācijām, autore noteica galvenos atslēgvārdus šī termina skaidrojuma un attēloja tos 2.5. attēlā

Avots: autores veidots

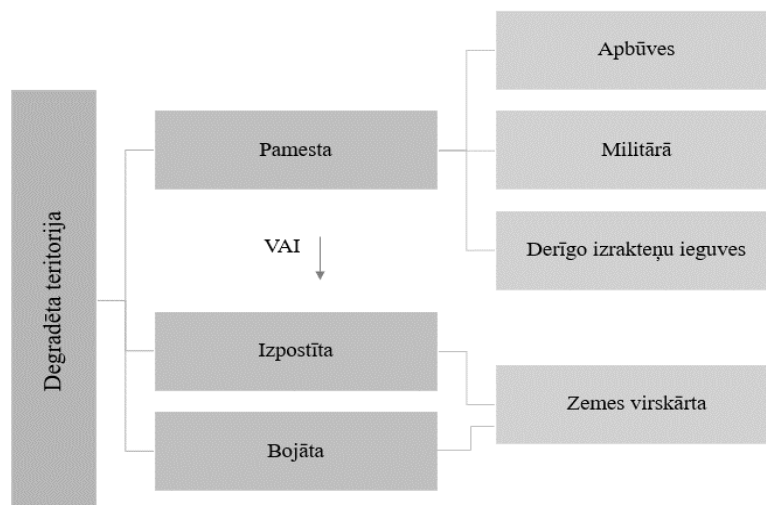
2.5 att. / Fig. 2.5. Termina “*degradēta teritorija*” skaidrojuma atslēgas vārdi pēc MK Noteikumos Nr. 645 noteiktā / *Key words of the explanation of the term "degraded area" according to the Regulation of the Cabinet of Ministry No. 645 determine*

Termina skaidrojumā būtiskākais ir nosacījums, ka degradētai teritorijai ir jābūt negatīva kumulatīva ietekme uz apkārtējām teritorijām, vidi un vietējiem iedzīvotājiem.

Projektu vērtēšanas atlasē posmā tiek izvērtēta projektu iesniegumā norādītā informācija, saskaņā ar CFLA izstrādāto dokumentu “projektu iesniegumu vērtēšanas kritēriji” (3.pielikums pie Projektu iesnieguma atlasē nolikuma). Šī dokumenta 3. nodaļā “Specifiskie atbilstības kritēriji” ir noteikts, ka pašvaldībai ir apstiprināta attīstības programma, projekts ir pamatots pašvaldības attīstības programmā un atspoguļots investīciju plānā. Pašvaldības attīstības programma ir saskaņota Reģionālās attīstības koordinācijas padomē. Līdz ar to var secināt, ka pašvaldība pēc sava ieskats nosaka degradēto teritoriju, kura tiks revitalizēta projekta ietvaros un izmaksas iekļauj investīciju plānā. Papildus tam, iesniedzot projekta iesniegumu pašvaldībai ir jānodrošina, ka revitalizētajā teritorijā tiks iesaistīts komersants, kurš savu interesi par dalību projektā apliecina, iesniedzot apliecinājumu. Minētais neuzliek par pienākumu, ka šis komersants pēc projekta iesnieguma apstiprināšanas tiks iekļauts projektā kā sadarbības partneris, jo apliecinājums par interesi neuzliek komersantam šādus pienākumus. Kad projekta iesniegums ir apstiprināts, pašvaldība uzsāk tā īstenošanu un regulāri sniedz atskaites CFLA par projekta progresu. Tā kā SAM 5.6.2. uzrauga atbildīgā iestāde VARAM, tad regulāri tiek organizētas projekta progresu uzraudzības sanāksmes ar CFLA, kur tiek diskutēts par projekta gaitu, apgūto finansējumu un sasniegajumiem rādītājiem – vai tie tiek apgūti plānotajā apjomā.

2015.gada 1.janvāra Zemes pārvaldības likumā tiek noteikti trīs termini – “*augšņu degradācija*”, “*zemes degradācija*” un “*degradēta teritorija*”. Augšņu degradācija tiek definēta kā dabas procesu un cilvēka darbības ietekmē radušās vai notiekošas izmaiņas, kuru dēļ samazinās iespēja izmantot augsni ekonomisko, vides aizsardzības un kultūras funkciju īstenošanā. Zemes degradācija skaidrota kā zemes un ar to saistīto resursu ekonomiskās vai ekoloģiskās vērtības samazināšanās vai izžušana cilvēka darbības vai bezdarbības vai dabas procesu rezultātā. Šī likuma izpratnē degradētā teritorija ir teritorija ar izpostītu vai bojātu

zemes virskārtu vai pamesta apbūves, derīgo izrakteņu ieguves, saimnieciskās vai militārās darbības teritorija. Autore 2.6. attēlā identificēja Zemes pārvaldības likumā noteikto termina “*degradēta teritorija*” atslēgas vārdus, lai veiktu termina skaidrojuma salīdzinājumu ar MK Noteikumos Nr. 645 noteikto.

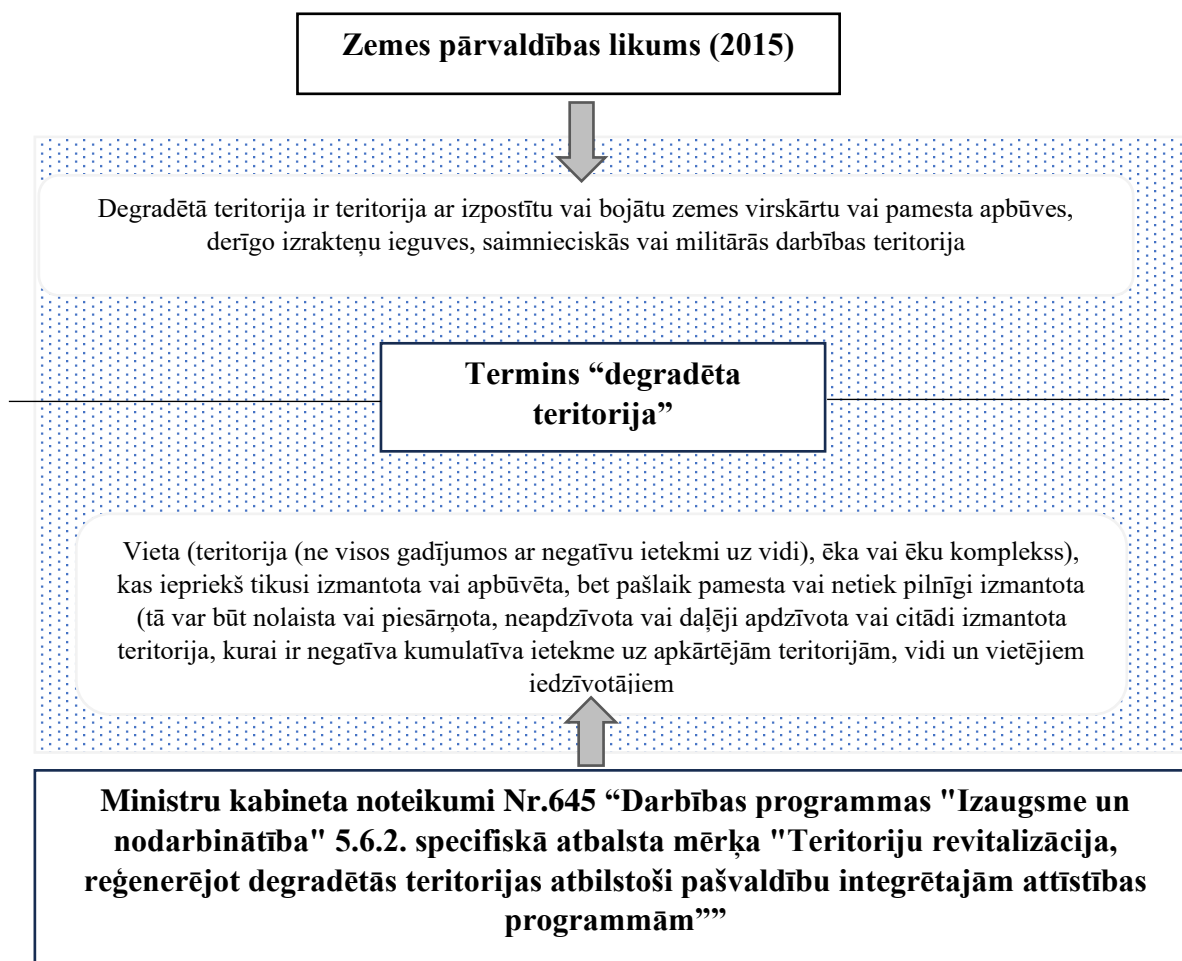
Avots: autores veidots

2.6. att. / Fig.2.6. Termina “degradēta teritorija” atslēgas vārdi saskaņā ar Zemes pārvaldības likumu / Key words for the term “degraded area” according to the Land Management Law

Papildus termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumam likumā noteikts, ka zeme tiek izmantota atbilstoši pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteiktajam. Likuma 14.pants nosaka prasības attiecībā uz neapbūvētās zemes un degradēto teritoriju pārvaldību. Likumā nav nodalītas atšķirīgas prasības neapbūvētai zemei un degradētai teritorijai – abiem zemes izmantošanas veidiem tiek izvirzīti vienādi nosacījumi. Šajā gadījumā tās ir teritorijas, kuras ir pašvaldības īpašumā un valdījumā. Likuma 14.panta 2.punktā minēts, ka pašvaldība izstrādā tās īpašumā un valdījumā esošās neapbūvētās zemes un degradētās teritorijas izmantošanas iespēju izvērtējumu, kurā noteikts zemes pašreizējās izmantošanas vērtējums, turpmākās izmantošanas iespēju vērtējums, vērtējumu par investīcijām, kas nepieciešamas, lai tiktu nodrošināts pēc iespējas labāks zemes izmantošanas veids.

Uz Zemes pārvaldības likuma bāzes 2021.gada 6.jūlijā ir izstrādāti MK Noteikumi Nr. 465 “*Noteikumi par degradēto teritoriju un augsnes degradācijas novērtēšanu, degradācijas kritērijiem un to klasifikāciju*”, kuri nosaka degradēto teritoriju un augsnes degradācijas kritērijus un to klasifikāciju, kā arī kārtību, kādā konstatē un novērtē degradētās teritorijas.

Termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumi divos normatīvajos aktos, lai gan nebūtiski, bet tomēr atšķiras. Ņemot vērā to, ka MK Noteikumi Nr. 645 ir izdoti pirms Zemes pārvaldības likuma, tad pašvaldības, iesniedzot savus projekta iesniegumus vadījās pēc tā skaidrojuma, kas bija aktuāls uz projektu iesniegšanas brīdi, bet šo noteikumu prasības noteica tikai tās saistības, kas jāuzņemas pašvaldībai projektu iesniegumu īstenošanā attiecībā uz teritorijām, kuras ir iekļautas projekta iesniegumā kā sasniedzamais rādītājs, kas neuzliek pašvaldībai par pienākumu visas tās teritorijā esošās degradētās teritorijas klasificēt pēc MK Noteikumi Nr. 645 noteiktā termina “*degradēta teritorija*” skaidrojuma. Lai noskaidrotu būtiskākās atšķirības abu normatīvo aktu termina skaidrojumos, autore veica datu salīdzināšanu (skatīt 2.7. attēlu).

Avots: autoreis veidots

2.7. att. / Fig. 2.7. Termina “degradēta teritorija” skaidrojuma salīdzinājums Latvijas normatīvajos aktos / A comparison of the explanation of the term “degraded territory” in the Latvian regulatory acts

Kā redzams 2.7. attēlā, tad degradēta teritorija kā termins tiek interpretēta atšķirīgi – MK Noteikumi Nr.645 iekļauj savā skaidrojumā arī piesārņotības faktoru un vērš uzmanību uz to, ka tai ir negatīva ietekme uz apkārtējām teritorijām, vidi un vietējiem iedzīvotājiem, savukārt, Zemes pārvaldības likums akcentē kritērijus – pamesta teritorija, ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu.

Skatoties normatīvo aktu izdošanu hronoloģisko secību, jāmin, ka abi normatīvie akti ir izdoti 2015.gadā, kas nozīmē, ka terminoloģijas izpratnē bija nepieciešams nodrošināt saskaņotību. Papildus tam, jāņem vērā fakts, ka hierarhiski augstāks juridiskai spēks ir likumam, līdz ar to autore identificē trūkumus normatīvajā regulējumā attiecībā uz termina “degradēta teritorija” skaidrojumu.

Uz Zemes pārvaldības likuma bāzes 2021.gadā tika izdoti MK Noteikumi Nr. 465 “Par degradēto teritoriju un augsnes degradācijas novērtēšanu, degradācijas kritērijiem un to klasifikāciju”. Noteikumi nosaka degradēto teritoriju un augsnes degradācijas kritērijus un to klasifikāciju un kārtību, kādā konstatē un novērtē degradētās teritorijas un augsnes degradāciju (Ministru kabinets, 2021). Noteikumos ir teikts, ka degradētās teritorijas administratīvajā teritorijā konstatē un novērtē pašvaldība. 1.pielikumā ir noteikti degradēto teritoriju kritēriji un to klasifikācija, saskaņā ar kuriem izšķir 5 degradēto teritoriju veidus:

- 1) degradēta apbūves teritorija;
- 2) pamesta derīgo izrakteņu ieguves vieta;
- 3) atkritumu apglabāšana tam neparedzētās vietās;
- 4) invazīvo augu izplatība;
- 5) degradēta neapsaimniekota teritorija.

Kritērijs Nr.3 un Nr.4 ir piemērojams piesārņotas teritorijas raksturojumam, saskaņā ar likumu “*Par piesārņojumu*”, līdz ar to autore identificē nesakritības normatīvajos aktos, jo Zemes pārvaldības likumā termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumā nav minēts piesārņojuma kritērijs.

Lai nodrošinātu sekmīgu degradētās teritorijas pārvaldības procesu, pašvaldībai ir jāveic detalizēta starptautiskā un nacionālā normatīvā regulējuma analīze, tādā veidā nodrošinot sekmīgu pašvaldības attīstības plānošanas procesu, izstrādājot attīstības stratēģijas un programmas (*Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, 2020*). 2023.gadā Latvijā ir izstrādāti attīstības plānošanas dokumenti, saskaņā ar starptautiskiem un ES politikas plānošanas dokumentiem, tomēr vienotas politikas pilsētu degradēto teritoriju pārvaldībā nav, līdz ar to pašvaldībām katrai savā līmenī jāapzinās degradēto teritoriju rašanās problemātikas mērogs un jāveic visas darbības, lai to iekļaušana ekonomiskajā aprītē būtu iekļauta gan pašvaldību stratēģijās, gan attīstības programmās. Būtisks faktors ir pašvaldību sekmīgas sadarbības aspekts ar visām institūcijām, kas ir atbildīgas dažādos līmeņos par politikas plānošanu un ieviešanu – plānošanas reģioni, valsts, ES, jo galvenie politikas instrumenti prasa nekavējošu rīcību un izpildi vietējā līmenī lēmumu pieņemšanai (*Dawkins E., Andre K, 2019*).

Kopsavilkums par otrās nodaļas saturu / *Summary of the content of Chapter 2*

Promocijas darba otrajā nodaļā autore analizēja politikas plānošanas dokumentus starptautiskā, ES un Latvijas līmenī un secināja, ka:

1. Latvija kā ANO un ES dalībvalsts īsteno savas attīstības prioritātes saskaņā ar starptautisko organizāciju virzīto politiku – ANO Ģenerālās asamblejas un Eiropas Komisijas izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentiem;
2. starptautiskā līmeņa dokumentos degradēto teritoriju kā ilgtspējīgas attīstības kavējoša faktora jautājumi tika aktualizēti 1992. gada ANO konferencē par vidi un attīstību (Riodežaneiro konference), kur dalībvalstīm tika deleģēts uzdevums sagatavot un īstenot visaptverošas politikas un programmas, kas risina degradēto zemju pastāvēšanas riskus. 2002.gada pasaules samītā par ilgtspējīgu attīstību (Rio +10) tika noteikts sekmēt degradēto teritoriju pārbūvi attīstītajās valstīs un valstīs ar pārejas ekonomiku, nodrošinot atbilstošu tehnisko palīdzību, ja piesārņojums ir nopietna problēma. 2015.gadā ANO Ilgtspējīgas attīstības samītā tika noteiktas konkrētas rīcības katrai dalībvalstij - sniegt informāciju par degradēto augšņu un zemju platību apmēru;
3. ES līmenī 2019. gadā EK izstrādāja Pārdomu dokumentu “Ceļā uz ilgtspējīgu Eiropu līdz 2030.gadam”, lai īstenotu ANO ilgtspējīgas attīstības programmu. Dokumentā tiek runāts gan par augsnes un zemes degradāciju, tiek pieminēta arī ekosistēmu degradācija. Viens no risinājumiem, ko piedāvā stratēģijā ir – “*maksā piesārņotājs*”, kā arī “*maksā lietotājs*”. Ņemot vērā to, ka zeme ir ierobežots resurss, tostarp tā zeme, uz kuras atrodas grausti, neizmantotas rūpniecības ēkas, izmantojot to saskaņā ar stratēģijā noteiktiem ilgtspējīgas izmantošanas kritērijiem, var panākt, ka stratēģijā noteiktie mērķi ir sasniedzami. 2021.gadā izstrādāts Eiropas zaļais kurss, kur akcentēta ir zemes un augsnes degradācijas problemātika. Stratēģijā norādīts, ka EK apņemas izstrādāt metodiku un attiecīgus rādītājus, ar ko novērtēt pārtuksnešošanās un zemes degradācijas apmēru ES;
4. Latvijā politikas plānošanas dokumentu izstrādē tiek ņemti vērā ANO un ES politikas noteiktie virzieni un politikas plānošanas dokumenti ir savstarpēji pakārtoti pa

plānošanas līmeņiem (valsts, reģionālais un vietējais līmenis) un plānošanas termiņiem – ilgtermiņa, vidēja termiņa un īstermiņa plānošana dokumenti.

Lai noteiktu kādas prasības Latvijas izstrādātajos rīcības dokumentos ir noteiktas degradēto teritoriju izmantošanā, autore analizēja LV izstrādātos likumus un MK noteikumus, secinot:

1. prasības, kas attiecināmas uz pašvaldībām un degradēto teritoriju jautājumiem tiešā, vai pastarpinātā veidā ir noteiktas Satversmē, 01.07.001. likumā *“Par piesārņojumu”*, 01.12.2011. likumā *“Teritorijas attīstības plānošanas likums”*, 01.03.2007. *“Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums”*, 01.01.2015. likums *“Zemes pārvaldības likums”*, 30.06.2007. MK Noteikumos Nr.419 *“Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu”*, 05.12.2015. MK Noteikumos Nr.645 *“Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa “Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām”*;
2. normatīvo aktu analīzes rezultātā autore secināja, ka termins *“degradēta teritorija”* ir iekļauts Zemes pārvaldības likumā un MK Noteikumos Nr.645 un tā interpretācija abos normatīvajos aktos ir atšķirīga. Zemes pārvaldības likumā termins degradēta teritorija tiek definēts kā *“...teritorija ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu vai pamesta apbūves, derīgo izrakteņu ieguves, saimnieciskās vai militārās darbības teritorija”*, savukārt MK Noteikumos Nr.645, kuri attiecas uz pašvaldību īstenotajiem degradēto teritoriju revitalizācijas projektiem termins *“degradēta teritorija”* definēts: *“Vieta (teritorija (ne visos gadījumos ar negatīvu ietekmi uz vidi), ēka vai ēku komplekss), kas iepriekš tikusi izmantota vai apbūvēta, bet pašlaik pamesta vai netiek pilnīgi izmantota (tā var būt nolaiستا vai piesārņota, neapdzīvota vai daļēji apdzīvota vai citādi izmantota teritorija, kurai ir negatīva kumulatīva ietekme uz apkārtējām teritorijām, vidi un vietējiem iedzīvotājiem”*. Līdz ar to ir secināms, ka pastāv nepilnības normatīvajos aktos, kas atšķirīgi interpretē termina *“degradēta teritorija”* skaidrojumu.

3. ESOŠĀS SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANĀ LATVIJAS VALSTSPILSĒTĀS / CURRENT SITUATION IN THE USE OF DEGRADED AREAS IN LATVIAN STATE CITIES

Promocijas darba 1. un 2. nodaļā veikto teorētisko pamatnostādņu un normatīvā regulējuma izpēti, kuras rezultātā autore identificēja būtiskākos aspektus ilgtspējīgas teritorijas attīstības plānošanā un īstenošanā, degradēto teritoriju izmantošanā un revitalizācijā, sabiedrības līdzdalības nepieciešamības aspektos pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesos un normatīvā regulējuma piemērošanā, kas ir:

- 1) ilgtspējīga attīstība balstās uz līdzsvara un stabilitātes nodrošināšanu starp trim komponentiem – ekonomiku, sabiedrību un vidi, un ilgtermiņa mērķi ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā ir sasniedzami, integrējot lēmumu pieņemšanas procesos visus iepriekš minētos komponentus tā, lai tie būtu saskaņā ar sabiedrības vajadzībām;
- 2) zinātniskajos pētījumos termins “*ilgtspējīga attīstība*” ir pētīts no dažādiem aspektiem – vides, ekonomiskā un sociālkulturālā, ņemot vērā jomu, kurā pētījumi veikti. Galvenās dilemmas, kas saistītas ar ilgtspējīgas attīstības termina konceptualizāciju ir par iespēju praktiski apvienot vienā formulējumā visas iepriekš minētās ilgtspējas jomas. Līdz ar to zinātnieki norāda uz nepieciešamību pāriet uz jaunu domāšanas veidu un kultūras paradigmu;
- 3) pilsētu attīstības politika balstās uz teritorijas attīstības potenciālu un tās plānošanā tiek izmantots plašs instrumentu klāsts un veiktas nepieciešamās darbības - veikti mērķtiecīgi ieguldījumi cilvēkkapitālā un infrastruktūrā, nodrošināts atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai, kā arī pētniecībai un inovāciju ieviešanai. Ilgtspējīgas attīstības mērķi var palīdzēt pilsētām virzīties uz jaunu reģionālās attīstības paradigmu un šie mērķi nodrošina ilgtermiņa redzējumu, kuru ietvert savās attīstības stratēģijās, plānos un politikā;
- 4) degradētās teritorijas joprojām ir viens no lielākajiem izaicinājumiem pilsētplānotājiem un politikas izstrādātājiem mūsdienās, jo zeme ir resurss, kas ir efektīvi jāizmanto tam paredzētajam mērķim. Teritorijās, kurās notiek ekonomikas stagnācija, netiek piesaistītas investīcijas, kā rezultātā to ilgtspējīga atjaunošana ir ierobežota;
- 5) zinātniskajos pētījumos noskaidrots, ka ne pasaulē, ne ES nav vienota termina “degradēta teritorija” skaidrojuma, kas rada grūtības īstenot starpvalstu projektus, novērtēt degradēto teritoriju apmēru, kā arī izstrādāt to revitalizācijas plānus;
- 6) degradēto teritoriju revitalizācija nodrošina ieguvumus pašvaldībai visos ilgtspējīgas attīstības komponentu – ekonomika, sabiedrība un vide aspektos, jo tādā veidā var tikt samazināts piesārņoto vietu radītais apdraudējums cilvēku veselībai, radīta estētiska pilsētvide, drošība, nodrošināta kopienu mijiedarbība, bezdarba jautājumu risināšana, atpūtas un rekreācijas iespēju radīšana, teritorijas un infrastruktūras atjaunošana, kapitālieguldījumu palielināšana, nodokļu bāzes paplašināšana un darbavietu radīšana, radītas iespējas piesaistīt potenciālos uzņēmējus;
- 7) pašvaldībām lēmumu pieņemšanā jānodrošina, ka politikas plānošanās procesā tiek iesaistītas ieinteresētās puses, izveidojot diskusiju par attīstības plānošanas procesu un sasniedzamajiem rezultātiem, tādā veidā nodrošinot holistisku lēmumu pieņemšanas koncepciju;
- 8) ir izstrādāts normatīvais regulējums valsts attīstības politikas plānošanā, teritorijas attīstībā un degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, tomēr normatīvajos aktos vērojamas pretrunas degradētās teritorijas terminoloģijā, kā arī normatīvie akti, kas nosaka degradēto teritoriju noteikšanas kritērijus ir izstrādāti novēloti (pēc pašvaldību

pieteikšanās uz ERAF finansējuma atbalstu degradēto teritoriju revitalizācijas projektu atlasēm).

- 9) vienīgais instruments, kuru pašvaldība var izmantot attiecībā uz privātpersonām, ja tās pienācīgi nerūpējas par savu īpašumu, ir paaugstinātas nekustamā īpašuma nodokļa likmes (3%) piemērošana.

Kā tika secināts iepriekšējās nodaļās, tad viens no teritorijas attīstības un reģionālās ekonomikas kavējošiem faktoriem ir degradēto teritoriju esamība. To revitalizācijas potenciāls nav pilnībā novērtēts, jo Latvijas pašvaldības saskaras ar dažādiem izaicinājumiem, kas apgrūtina degradēto teritoriju sekmīgu atgriešanu ekonomiskajā apritē. Lai nodrošinātu degradēto teritoriju jautājumu risināšanu ilgtspējā nepieciešams veikt gan degradēto teritoriju uzskaiti un monitoringu, plānot un piesaistīt finansējumu, izvērtēt iespējas piesaistīt investorus, nodrošināt sadarbību ar vietējiem uzņēmējiem, un risināt jautājumus attiecībā uz privātajām degradētajām teritorijām. Lai izstrādātu ieteikumus Latvijas valstspilsētu pašvaldībām, neieciešams veikt esošās situācijas analīzi, līdz ar to autore šīs nodaļas ietvaros ir izvirzījusi mērķi - **izpētīt esošo situāciju degradēto teritoriju izmantošanā Latvijas valstspilsētu pašvaldībās, lai sniegtu ieteikumus pašvaldībām degradēto teritoriju revitalizācijā.** Pētījumā tika raksturots pētījuma objekts un analizēta valstspilsētu pašvaldību pieredze degradēto teritoriju izmantošanā, veikta dokumentu analīze, ES struktūrfondu finansējuma apguve un plānoto rādītāju sasniegšana pašvaldību īstenotajos degradēto teritoriju revitalizācijas projektos, un identificēti galvenie izaicinājumi degradēto teritoriju revitalizācijā. Esošās situācijas analīze no zinātniskā viedokļa ir nepieciešama sekojošu iemelsu dēļ:

- 1) tā sniedz objektīvu un uz datiem balstītu pašreizējās situācijas novērtējumu, kas rada iespēju analizēt pētījuma laikā iegūtos datus, tādā veidā nodrošinot, ka analīze ir ticama un nav balstīta uz objektīviem spriedumiem;
- 2) tā sniedz visaptverošu informāciju par pašreizējo situāciju gan politikas veidotājiem, lēmumu pieņēmējiem pašvaldībās, ieinteresētajām pusēm – iedzīvotājiem, uzņēmējiem, potenciāliem investoriem, kā rezultātā ir iespējams nodrošināt apzinātu lēmumu pieņemšanu, balstītu reālos datos;
- 3) tā palīdz identificēt tendences un noskaidrot iegūto datu attiecības, atklājot cēloņus un iespējamās problēmas risinājumus;
- 4) nosaka nepieciešamo bāzes līniju degradēto teritoriju izmantošanas progresa uzraudzībai un monitorēšanai;
- 5) nodrošina pārredzamu un atbildīgu pieeju pašreizējās situācijas izpratnei, ievērojot pētniecības standartus un metodoloģiju;
- 6) nodrošina sistemātisku pieeju sarežģītu jautājumu izpratnei pašvaldībās un noteikt risinājumus konstatētajām problēmām.

Pētījuma veikšanas procesā tika iegūti pētījumam nepieciešamie dati un, pamatojoties uz datu interpretāciju un analīzi tiks novērtēti degradēto teritoriju izmantošanas izaicinājumi un iespējas, kā arī identificēti galvenie cēloņi, kas rada šķēršļus degradēto teritoriju efektīvā izmantošanā.

3.1. Promocijas darba pētījuma metodoloģijas apraksts un izmantotās metodes pētījuma izstrādē / *Description of the research methodology of the doctoral thesis and the methods used in the development of the research*

Pētījuma metodoloģijas izstrāde tiks veikta pa sekojošiem soļiem:

1) Raksturots pētījuma objekts.

Pētījuma objekts ir sešas Latvijas valstspilsētu pašvaldības – Jelgava, Daugavpils, Rēzekne, Jūrmala, Liepāja un Ventspils (turpmāk – pašvaldības), kuras raksturotas, izmantojot pilsētu pašvaldību publisko gada pārskatu datus sekojošās kategorijās – pilsētas platība, tās ģeogrāfiskā atrašanās vieta, iedzīvotāju skaits, pašvaldību budžeta ieņēmumi, aktīvo uzņēmumu skaits, kas analizēts, izmantojot datus par periodu no 2017. – 2022. gadam. Pētījuma objekta vispārīgs raksturojums sniegts 3.2. apakšnodaļā un tas nepieciešams, lai turpmākajā pētījuma gaitā būtu iespējams interpretēt pētījuma rezultātus.

2) Raksturota pētījuma problēma.

Kā pirmais solis pētījuma metodoloģijas izstrādē ir pētāmās problēmas noteikšana. Saskaņā ar K. Mārtinsones un zinātnieku grupas teikto – pētījuma problēma ir konkrēts apgalvojums par pētnieka iecerēto pētījuma jomu, apstākļiem, kas jāuzlabo, grūtībām, kas būtu jānovēro, vai problemātisks aspekts zinātniskajā literatūrā, teorijā vai praksē, kas norāda uz nepieciešamību pēc jēgpilnas izpratnes un apzinātas izpētes (*Mārtinsones K., Pipere A., un citi, 2021*).

Pētījuma problemātika ir raksturojama ar to, ka Latvijā degradētas teritorijas kā zemes izmantošanas apgrūtinošs elements valsts līmenī tika aktualizēts, kad uzsāka darbu pie plānošanas perioda 2014.-2020. dokumentu izstrādes. Šāda iniciatīva nāca no EK puses un katrai dalībvalstij bija jārisina šie jautājumi, ņemot vērā esošo situāciju valstī. Tika izstrādāta darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”, kur 51. rindkopā noteikts: “*Reģionālās attīstības pamatnostādnes 2013.–2019.gadam kā vienu no rīcības virzieniem attīstības centru attīstībā iezīmē degradētu agrāko industriālo teritoriju sakārtošanu un attīstību. Daudzviet šādas Padomju Savienības laikā darbojušās industriālās teritorijas ir pamestas, turpina degradēt pilsētas vidi un netiek produktīvi izmantotas. Veicot investīcijas reģionu izaugsmē, šādu teritoriju sakārtošanai būtu jādod priekšroka pār investīcijām jaunas infrastruktūras un industriālo teritoriju attīstībā*” (*Darbības programma..., 2016*). Ņemot vērā to, ka līdz plānošanas perioda 2014. – 2020. dokumentu izstrādei pašvaldības nenoteica savu teritoriju plānojumos degradētās teritorijas, tika uzsākts jauns teritoriju izmantošanas veida noteikšanas process, kas radīja daudz neskaidrību pieredzes trūkuma dēļ un izpratnes trūkuma par to, kas ir degradēta teritorija. Līdz ar to katra pašvaldība savā teritorijā esošos īpašumus noteica kā degradētas teritorijas, izejot no savas izpratnes un iespējām, kā rezultātā netika nodrošināta vienota pieeja degradēto teritoriju noteikšanai un termina skaidrojumam.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore saskata nepieciešamību izpētīt katras pašvaldības pieredzi degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, lai pētījuma rezultātā būtu iespējams novērtēt gan izaicinājumus, gan problēmas, kā arī sagatavot rekomendācijas izmantošanas iespēju uzlabošanai nākošajā plānošanas periodā.

Papildus tam, saskaņā ar promocijas darba 2. nodaļā konstatēto - degradēto teritoriju normatīvajā regulējumā identificētas nepilnības, kas aptver degradēto teritoriju termina skaidrojumu. Kā tika secināts, Zemes pārvaldības likums un MK Noteikumi Nr. 645 nosaka atšķirīgu degradētās teritorijas termina skaidrojumu, kas rada grūtības identificēt vienotā līmenī degradētās teritorijas.

3) Izvirzīts pētījuma mērķis.

Saskaņā ar identificēto pētījuma problēmu, autore izvirza pētījuma mērķi – izpētīt esošo situāciju degradēto teritoriju izmantošanā, lai identificētu galvenās problēmas un noteiktu iespējas situācijas uzlabošanai.

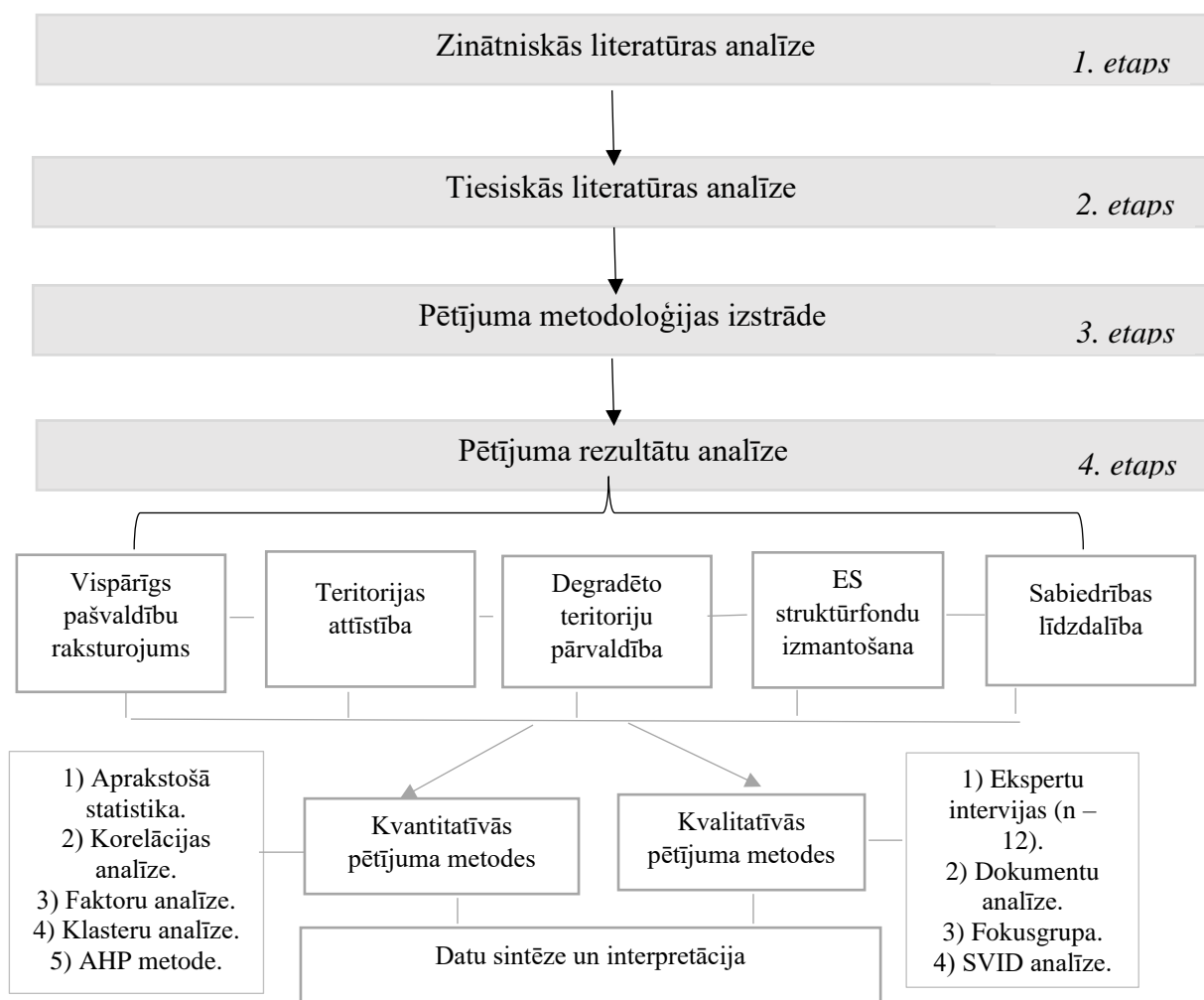
4) Izvirzīti pētnieciskie jautājumi.

Ņemot vērā to, ka šīs nodaļas ietvaros autore izmantos jaukto pētījuma dizainu, kas nozīmē, ka pētījumā tiks apvienotas kvalitatīvās metodes un kvantitatīvās, tad autore, sekoja zinātnieka J. Kresvela norādījumiem, kurš apgalvo, ka jauktajos pētījumos būtu jāizvirza arī īpaši pētījuma jautājumi, kas atspoguļo tieši kvalitatīvās un kvantitatīvās metodoloģijas kombināciju (Cresweel J.W., 2014). Līdz ar to tika izvirzīti sekojoši pētnieciskie jautājumi:

- 1) kāda ir katras pētījumā analizēto pašvaldību pieredze degradēto teritoriju izmantošanā?
- 2) kādi ir degradēto teritoriju revitalizācijas projektu sasniegtie rezultāti?

5) Pētījuma dizaina izstrāde.

Esošās situācijas raksturojums tika veikts, saskaņā ar analītisku pieeju sekojošos tematiskajos blokos – vispārīgs pašvaldību raksturojums, teritorijas attīstība, degradēto teritoriju pārvaldība, ES struktūrfondu izmantošana degradēto teritoriju revitalizācijā un sabiedrības līdzdalība (skatīt 3.1.attēlu)

Avots: autores veidots

3.1.att. / Fig. 3.1. Promocijas darba pētījuma dizains/ Dissertation research design

Attēlā atspoguļots pētījuma dizains un datu analīzes procesa galvenie tematiskie bloki un to savstarpējā saistība. Šāds datu analīzes process nodrošina strukturētu pieeju datu izpētei un interpretācijai attiecībā uz attēlā norādītajiem tematiskajiem blokiem un sniedz iespēju pētījuma rezultātā izstrādāt konkrētus priekšlikumus un izdarīt secinājumus.

Tā kā pētījums tika izstrādāts, izmantojot jaukta pētījuma dizainu, kas nozīmē, ka kvalitatīvās pētījuma metodes nodrošina kvalitatīvajam pētījumam raksturīgo dziļumu (tiek

izprasti cēloņi un pētāmās parādības būtība), savukārt kvantitatīvās pētījuma metodes dos iespēju iegūtos rezultātus vispārināt.

6) Pētījumā izmantotās metodes.

Ekspertu intervijas – vienpusēja konkrēta eksperta iztaujāšana, uz mijiedarbību vērsts dialogs starp pētnieku un ekspertu, kas norisinās klātienē, vai izmantojot attālinātus saziņas līdzekļus. Intervijas laikā tiek uzdoti jautājumi ekspertam, lai iegūtu atbildes, kas pētījuma datu analīzes laikā ļautu atbildēt uz pētnieciskajiem jautājumiem.

Pētījuma ietvaros autore veica ekspertu intervijas gan ar pašvaldību Attīstības un pilsētplānošanas ekspertiem, gan politikas plānotājiem, ieviesējiem un iesaistītajām pusēm valstī – Latvijas pašvaldību savienību, Pārresoru koordinācijas centru, Latvijas lielo pilsētu asociāciju, Vides un reģionālās attīstības ministriju, Centrālo finanšu un līgumu aģentūru. Autore par ekspertu šī pētījuma ietvaros uzskata organizāciju amatpersonas, kas ir atbildīgas par pašvaldību darbību dažādos aspektos – gan ES fondu vadībā, gan pašvaldības darbības nodrošināšanā, pašvaldību interešu pārstāvēšanā, politikas plānošanā ar nosacījumu, ka eksperts ieņem vadošu amatu konkrētā organizācijā, tā atbildībā, saistībā ar teritorijas attīstības jautājumiem, ir būtisku lēmumu pieņemšana, ņemot vērā pašvaldības vai pārstāvētās organizācijas darbības veidu.

Intervijas ar Jūrmalas, Daugavpils, Liepājas, Ventspils, Rēzeknes pašvaldību pārstāvjiem, kā arī ar Pārresoru koordinācijas centru (PKS), Latvijas Lielo pilsētu asociāciju (LLPA) tika veiktas, izmantojot komunikācijas rīku “Zoom” un tās norise tika fiksēta video ierakstā. Divas intervijas notika klātienē – ar Jelgavas pilsētas pašvaldības eksperti un Latvijas Pašvaldību savienību (LPS) ekspertiem, kuru norise tika ierakstīta, izmantojot tālruņa ieraksta funkciju, savukārt intervija ar Centrālās finanšu un līgumu aģentūras (CFLA) pārstāvi notika pa telefonu un atbildes uz jautājumiem eksperte sniedza e pastā.

Pirms intervijas ekspertiem tika nosūtīti interviju jautājumi e pastā, lai būtu iespējams pārdomāt atbildes un sagatavot nepieciešamo informāciju. Izmantojot interviju ierakstus, tika iegūta nepieciešamā informācija un tā tika sagrupēta pa tematiskajiem blokiem:

- ✓ teritorijas attīstības plānošana un ieviešana;
- ✓ degradēto teritoriju izmantošana Latvijas valstspilsētu pašvaldībās;
- ✓ sabiedrības līdzdalība degradēto teritoriju jautājumu risināšanā;
- ✓ ERAF projektu ieviešana degradēto teritoriju revitalizācijā.

Interviju rezultāti tika analizēti tekstuālā veidā, tomēr atsevišķas ekspertu atbildes tika apkopotas tabulu un vizuālu diagrammu veidā.

Dokumentu analīze (kontentanalīze).

Pētījuma metode izvēlēta, lai iegūtu koncentrētu un detalizētu informāciju par pētāmo jautājumu, iegūstot informācijas saturu, kuru iespējams subjektīvi interpretēt. Pētījuma ietvaros tika analizēti sekojoši dokumenti – pašvaldību attīstības programmas, teritorijas attīstības plāni, darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”, CFLA izstrādātais dokuments “Metodiskais materiāls par rādītāju sasniegšanas pārbaudi 3.3.1. SAM un 5.6.2. SAM un 13.1.3.3.pasākuma ietvaros”.

Fokusgrupa – kvalitatīvo pētījumu metode, kas izmantota, lai noskaidrotu uzņēmēju viedokli par uzņēmējdarbības vidi valstspilsētas pašvaldībā. Fokusgrupa sākotnēji pētījumā tika plānota visās pētījuma objektā iekļautajās pašvaldībās, taču uz autores uzaicinājumu, kurš tika sūtīts gan valstspilsētu uzņēmēju atbalsta apvienībām, gan Valsts kapitālsabiedrībai “ALTUM”, gan biznesa inkubatoriem, atbalstu pētījumam izrādīja tikai Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas uzņēmēju koordinatore, kura uzrunāja Rēzeknes uzņēmējus piedalīties fokusgrupā. Tā kā uzņēmēji sākotnēji plānotai sarunai par degradētajam teritorijām nebija gatavi šīs tēmas ietvaros paust savu viedokli, autore pieņēma lēmumu fokusgrupas sarunas tematiku fokusēt uz uzņēmējdarbības vidi, izskaidrojot sarunas gaitā uzņēmējiem, kas ir degradēta teritorija un kā uzņēmēji saredz to izmantošanas potenciālu. Fokusgrupas norises laiks – 2023.gada 29.marts, sarunas ilgums – 1 stunda un 17 minūtes, fokusgrupas norises vieta Rēzeknes Speciālās ekonomiskās zonas telpās Atbrīvošanas alejā 93, Rēzeknē. Fokusgrupas vadīšanai tika

pieaicināts autores izvēlēts moderators, kuram ir pieredze fokusgrupu vadībā. Fokusgrupas saruna tika ierakstīta audio ierakstā. Diskusijā piedalījās 6 uzņēmēji, pārstāvot gan Rēzeknes pilsētu, gan novadu. Pirms fokusgrupas diskusijas sākuma dalībnieki tika informēti par pētījuma mērķi, datu apstrādes metodoloģiju. Visi pētījuma dalībnieki rakstiski apliecināja savu piekrišanu viņu datu izmantošanai pētījumā. Fokusgrupas norisi apgrūtināja negaidīta pašvaldības darbinieku pievienošanās fokusgrupai. Iepriekš minētais fokusgrupas gaitā radīja šaubas par uzņēmēju viedokļa objektivitāti.

Statistiskā datu analīzes metodes – aprakstošās statistikas metode, klasteru analīzes metode, faktoru analīzes metode un korelācijas metode (izmantoti statistikas dati no pašvaldību publiskajiem gada pārskatiem, CFLA dati par ERAF projektu rezultātiem, LURSOFT informācija par uzņēmumu skaitu, www.kadastrs.lv informācija par teritoriju platībām un īpašumtiesībām). CFLA informācijas apkopojums pievienots pielikumā Nr.6 “*ERAF projektu rezultāti*”.

Korelācijas analīze – veikta izmantojot, autores izstrādātu datu matricu, kurā apkopoti ar degradētajam teritorijām saistīti to raksturojošie rādītāji (skat. pielikumu Nr.1 “*Degradēto teritoriju datu matrica*”). Korelācijas analīzē autore izmantoja 7 rādītājus, kas saistīti ar degradētajam teritorijām:

- ✓ degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha;
- ✓ degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss;
- ✓ degradētās teritorijas veids;
- ✓ degradētās teritorijas kadastrālā vērtība;
- ✓ veiktās darbības teritorijas uzlabošanai;
- ✓ teritorijas izmantošanas potenciāls;
- ✓ degradētas teritorijas raksturojums.

Tika aprēķināts *Pearson Correlation* koeficients rādītājiem, nosakot statistisko nozīmību pie novērojumu skaita – 7. Rezultātā ir iespējams noteikt rādītāju savstarpējo korelāciju, kas izskaidro, starp kuriem rādītājiem pastāv augstākā korelācija, kas nozīmē, ka šiem rādītājiem ir būtiska saistība. Korelācijas aprēķins pievienots pielikumā Nr.5 “*Korelācijas analīze*”.

Faktoru analīzes ietvaros tika veikts *Kaiser – Meyer - Olkin* (KMO) tests un Bartlett’s Test of Sphericity.. Šī pētījuma rezultātā KMO tests uzrādīja rezultātu– 0.692, savukārt Bartlett’s Test of Sphericity tests uzrādīja rezultātu, kas ir mazāks par 0,05, līdz ar to pētījumā tika akceptēts, ka minētie rādītāji ir atbilstoši faktoru analīzes veikšanai.

Ar galveno komponentu metodi (*principal components method*), tika noskaidrots, ka no 7 sākotnējiem faktoriem, var izveidot 3 kompleksos faktorus. Komplekso faktoru rotācija tika veikta ar *Varimax* metodi, lai nodrošinātu vienmērīgāku slodzi uz kompleksiem faktoriem. Ar faktoru analīzes palīdzību autore noskaidroja identificēto faktoru savstarpējo sakarību un noskaidroja iemeslus, kas rada faktoru kopību. Faktoru analīzes rezultāti pievienoti pielikumā Nr.4 “*Faktoru analīze*”.

Klasteru analīze, saskaņā ar noteiktajiem faktoriem, tika veikta degradēto teritoriju līmenī (kopējais degradēto teritoriju skaits – 253) sekojošos posmos:

- ✓ datu nozīmīguma noteikšana ar dispersiju analīzes metodi (ANOVA tests). Klasteru analīzē tika izmantoti dati, kuru nozīmīgums nepārsniedz 0.05;
- ✓ klasteru skaita un katra klastera standartnovirzes noteikšana. Klasteru skaitu noteica ar Elbow likumu (*Elbow rule*) un tas bija – 5;
- ✓ klasteru analīze tika veikta ar K -vidējā (*K-means*) metodi

Klasteru analīze tika veikta ar mērķi identificēt līdzīgas un atšķirīgas teritorijas pēc iepriekš noteiktajiem faktoriem, apvienojot tās pēc noteiktām pazīmēm vienā klasterī, lai rezultāta analizētu to vienojošās likumsakarības un interpretētu rezultātus. Iegūto rezultātu interpretācija padziļina izpratni par varbūtējiem pašvaldību darbības aspektiem, kas nosaka degradēto teritoriju veidus, izmantošanas potenciālu un īpašumtiesību statusu. Klasteros, kuros tika identificētas pašvaldību īpašumā esošas teritorijas, iegūtos rezultātus autore interpretācijai autore apkopoja SVID matricā, lai noteiktu iespējas kā degradētās teritorijas izmantot

pašvaldību teritorijas attīstības uzlabošanā. Klasteru analīzes rezultāti pievienoti pielikumā Nr.3 “Klasteru analīze”.

Aprakstošās statistikas metode izmantota, lai raksturotu statistiskos datus - pašvaldību raksturojošos rādītājos, un degradēto teritoriju raksturojošos rādītājos. Pašvaldību raksturojošie rādītāji apkopoti pielikumā Nr.2 “Latvijas valstspilsētu pašvaldību raksturojošie rādītāji”.

Pētījuma datu vizualizācija diagrammās, lai atspoguļotu mainīgo attiecības un salīdzinājumu ar citiem mainīgajiem. Kā mainīgie šīs metodes ietvaros izvēlēti CFLA un VARAM sniegtie dati par pašvaldību īstenotajiem degradēto teritoriju revitalizācijas projektiem, kā arī publiski pieejamos datus no pašvaldību publiskajiem gada pārskatiem.

7) Pētījumā izmantotie datu ieguves avoti.

Autore pētījumā izmantoja datus, kuri ir iegūti no ticamiem datu avotiem – pašvaldību publiskiem gada pārskatiem, pēc autores pieprasījuma no CFLA, pašvaldību būvvalžu reģistra, pašvaldību sniegtās informācijas pēc autores pieprasījuma, kā arī tika izmantotas valsts Zemes dienesta publiski pieejamie dati no www.kadastrs.lv, un LURSOFT. Pētījuma veikšanai autore izstrādāja datu matricu, kurā iekļāva informāciju par katras pašvaldības teritorijā esošām degradētām teritorijām. Dati no pašvaldību publiskiem gada pārskatiem iegūti par pārskata periodu - 2022.gads, kas uz pētījuma izstrādes brīdi ir pēdējais noslēgtais finanšu gads pašvaldībās, savukārt CFLA sniegtā informācija ir uz 30.06.2023. (skatīt 3.1. tabulu).

3.1. tabula / Table 3.1.

Pētījuma datu ieguves informācijas avoti / Sources of information for research data extraction

Kritērijs	Datu iegūšanai izmantotais informācijas avots
Pilsētas kopējā platība	Pašvaldības publiskais gada pārskats
Iedzīvotāju skaits	Pašvaldības publiskais gada pārskats
Pašvaldības budžeta ieņēmumi	Pašvaldības publiskais gada pārskats
Nodarbināto personu skaits	Pašvaldības publiskais gada pārskats
Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Pašvaldību informācija (būvvalžu reģistrs, teritorijas plāni, pašvaldību sniegtā informācija e pastā)
Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Centrālās finanšu un līgumu aģentūras (CFLA) pārskats par SAM 6.6.2. rādītājiem
Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	www.kadastrs.lv
Ieņēmumi no nekustamā īpašuma nodokļa 2022.gadā, EUR	Pašvaldības publiskais gada pārskats
Ieguldītais ERAF finansējums degradēto teritoriju revializācijā, 2014 - 2020, EUR	Centrālās finanšu un līgumu aģentūras pārskats uz 30.06.2023. par SAM 6.6.2. rādītājiem
Sasniegtais projektu rādītājs "Revitalizēta degradētā teritorija" 2014 - 2020 (ha)	Centrālās finanšu un līgumu aģentūras pārskats uz 30.06.2023. par SAM 6.6.2. rādītājiem
Sasniegtais projektu rādītājs "Jaunradītas darba vietas" (2014 - 2020), skaits	Centrālās finanšu un līgumu aģentūras pārskats uz 30.06.2023. par SAM 6.6.2. rādītājiem
Degradētās teritorijas platība, ha	www.kadastrs.lv
Degradētas teritorijas īpašuma tiesību statuss	www.kadastrs.lv
Degradētās teritorijas veids	Pašvaldību informācija (būvvalžu reģistrs, teritorijas plāni, pašvaldību sniegtā informācija e pastā)
Degradētas teritorijas raksturojums	Pašvaldību informācija (būvvalžu reģistrs, teritorijas plāni, pašvaldību sniegtā informācija e pastā)

3.1. tabulas turpinājums/ *Continuation of the Table 3.1.*

Kritērijs	Datu iegūšanai izmantotais informācijas avots
Kadastrālā vērtība, EUR	www.kadastrs.lv
Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Pašvaldību informācija (būvvalžu reģistrs, teritorijas plāni, pašvaldību sniegtā informācija e pastā)
Aktīvo uzņēmumu skaits pašvaldībās	LURSOFT
Aktīvo uzņēmumu sadalījums pa darbības nozarēm	LURSOFT

Avots: autores veidota

Degradēto teritoriju identificēšanai autore izmantoja pašvaldību iesniegtos datus (e pastā) par degradēto teritoriju platību un veidiem. Situācijās, ja pašvaldība datus neuzkrāj, autore izmantoja datus no pašvaldību nekustamo īpašumu reģistra un būvvalžu reģistriem, kur tiek veikta kritisko ēku uzskaitē. Pētījuma netika iekļautas piesārņotās teritorijas, jo tās nav vērtējamas kā attīstības teritorijas, ņemot vērā to, ka piesārņotajās teritorijās primārais uzdevums ir piesārņojuma novēršana. Pētījumā izmantotos datus autore apkopoja datu matricā. Informācijas iegūšana datu matricai tika veikta pēc sekojošas pieejas:

- tīmekļa vietnē www.kadastrs.lv tika ievadīta katras degradētās teritorijas adrese (kopā 253 teritorijas);
- pēc kadastra datiem tika noskaidrota katras teritorijas kadastrālā vērtība (EUR), īpašuma tiesību statuss un platība (ha);
- saskaņā ar teritorijas attīstības plānu, ņemot vērā teritoriālo zonējumu, katrai teritorijai noteikts tās izmantošanas potenciāls, ja tā tiktu revitalizēta;
- pašvaldību tīmekļa vietnē noskaidrota pilsētas platība (ha);
- tīmekļa vietnē maps.google.com iegūta informācija par attālumu līdz Latvijas galvaspilsētai;
- pašvaldības publiskajā gada pārskatā iegūta informācija par iedzīvotāju skaitu, pašvaldības budžeta ieņēmumiem (EUR), nodarbināto personu skaitu, ieņēmumiem no nekustamā īpašuma (EUR) 2022.gadā (pēdējais noslēgtais gads, par kuru iesniegts publiskais gada pārskats un promocijas darba pētījuma izstrādes brīdi);
- saskaņā ar VARAM sniegto informāciju par ERAF projektu rādītājiem iekļauti dati par īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaitu, ieguldīto ERAF finansējumu degradēto teritoriju revializācijā (EUR), sasniegtajiem projektu rādītājiem kategorijās - revitalizēta degradētā teritorija un jaunradīto darba vietu skaits 2014. – 2020. plānošanas periodā.

8) Degradēto teritoriju izmantošanas scenāriju izstrāde.

Pamatojoties uz klasteru analīzes rezultātiem, izstrādāti galvenie degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēki un iespējamie scenāriji, izmantojot AHP metodi, kas balstīta uz ekspertu vērtējumiem.

9) Apkopoti pētījuma rezultāti un izstrādāti secinājumi.

Pētījuma galvenie rezultāti tika balstīti uz objektīviem novērojumiem, ko nodrošina izmantoto metožu daudzveidība. Līdz ar to var uzskatīt, ka integrējot kvalitatīvās pētījuma metodes ar kvantitatīvajām ir iespējams panākt pēc iespējas objektīvāku pētāmās problēmas analīzi.

3.2. Vispārīgs valstspilsētu pašvaldību raksturojums / *General characteristics of municipalities of national state cities*

23.06.2020. spēkā stājās Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums, kas paredz teritoriālās sadrumstalotības samazināšanu un pašvaldību iespēju izlīdzināšanu. Saskaņā ar likumu, Latvijas teritorija ir sadalīta valstspilsētu pašvaldību teritorijās un novadu pašvaldību teritorijās. Kopumā reformas rezultātā tika izveidotas 43 administratīvās teritorijas, no tām 7 veidoja atsevišķas valstspilsētas, bet 35 – novadu teritorijas ar administratīvajiem centriem. Latvijas valstspilsētu pašvaldības ir – Jelgava, Daugavpils, Rīga, Jūrmala, Rēzekne, Liepāja,

Ventspils. Šī pētījuma ietvaros autore pētījuma objektā neiekļāva Rīgu, jo tā ir Latvijas galvaspilsēta un situācija gan ekonomisko, gan sociālo rādītāju sasniegšanā krasi atšķiras no pārējām valstspilsētu pašvaldībām, līdz ar to, lai nodrošinātu, ka pētījumā tiek salīdzinātas teritorijas un iedzīvotāju skaita ziņā līdzīgas pilsētas, autore ir izvēlējusies pētīt iepriekš norādītās šī pētījuma objektā iekļautās pilsētas – Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne un Ventspils (skatīt 3.2. attēlu).

Avots: Latvijas valsts Zemes dienests

3.2. att. / Fig. 3.2. Latvijas Republikas administratīvais iedalījums 2023.gadā un pētījumā iekļautās valstspilsētu pašvaldības / *The administrative division of the Republic of Latvia in 2023 and the state municipal cities included in the study*

Pētījuma objektā iekļauto pašvaldību ģeogrāfiskais izvietojums aptver Latvijas reģionus – Kurzeme (Ventspils un Liepāja), Zemgale (Jelgava), Rīgas reģions (Jūrmala) un Latgale (Daugavpils un Rēzekne). Vistuvāk Latvijas galvaspilsētai atrodas Jūrmala (39 km), kas ir Latvijas lielākā kūrortpilsēta un Jelgava (41 km), savukārt vistālāk no Rīgas atrodas Rēzekne – 237 km un Daugavpils – 227 km. Liepāja un Ventspils ir pilsētas, kas atrodas Baltijas jūras krastā un to specifika ir raksturojama ar ostu darbību. Liepājas attālums līdz Rīgai ir 195 km, savukārt Ventspils atrodas 186 km attālumā no Rīgas.

Kā galvenos pilsētu raksturojošos rādītājus, lai veiktu salīdzinošu analīzi un sniegtu vispārīgu pašvaldību raksturojumu, autore analizēja datus sekojošās kategorijās:

- 1) iedzīvotāju skaits;
- 2) teritorijas platība (ha);
- 3) pašvaldības budžeta ieņēmumi (EUR);
- 4) aktīvo uzņēmumu skaits pašvaldībā.

Datu salīdzināšanai izmantoti dati par 2017. - 2022. gadu, kas ir pēdējais noslēgtais gads uz pētījuma izstrādes brīdi un informācija iegūta no pašvaldību publiskajiem gadu pārskatiem (iedzīvotāju skaits, pašvaldību budžeta ieņēmumi, teritorijas platība) un LURSOFT datu bāzes (aktīvo uzņēmumu skaits).

Viens pašvaldību raksturojošiem rādītājiem ir iedzīvotāju skaits, kas ir būtisks faktors pašvaldības attīstības līmeņa sasniegšanai, jo tas ir viens no pašvaldību budžeta ieņēmumu veidojošiem faktoriem. Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas, salīdzinot 2022. gadu ar 2017.gadu pašvaldībās norādīts 3.2. tabulā.

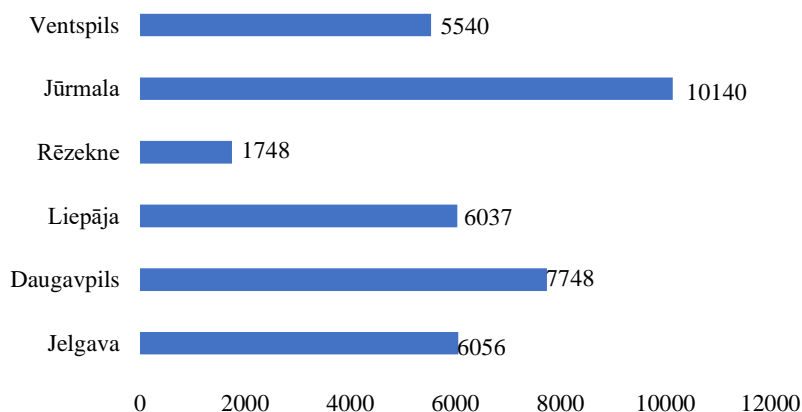
Iedzīvotāju skaits Latvijas valstspilsētās periodā no 2017. līdz 2022.gadam / Number of inhabitants in Latvian cities in the period from 2017 to 2022

Gads	Iedzīvotāju skaits pašvaldībās						Iedzīvotāju skaits Latvijā
	Jelgava	Daugavpils	Liepāja	Rēzekne	Jūrmala	Ventspils	
2017	56 383	93 308	69180	28174	57044	39286	1942000
2018	55 972	92260	68945	27820	57145	38562	1927000
2019	56 062	91515	68535	27820	57503	38059	1914000
2020	60 564	82046	67964	27613	58117	37538	1900000
2021	54 694	80627	67360	26839	58334	37057	1893223
2022	54 836	79120	67088	26481	59831	36432	1875757
Izmaiņas 2022/2017 (%)	- 2,74	-15,22	-3,02	-6,01	4,89	-7,26	-3,41

Avots: autores veidots pēc pašvaldību publisko gada pārskatu informācija par periodu 2017. – 2022.gads

Kā redzams tabulā no pētījuma objektā iekļautām pašvaldībām lielākais iedzīvotāju skaits periodā no 2017. – 2022. gadam ir Daugavpils pilsētā, kas vidēji ir 4,3 % no Latvijas kopējā vidējā iedzīvotāju skaita (proporcionālais aprēķins veikts, izmantojot vidējo iedzīvotāju skaits periodā no 2017. – 2022. gadam, kas ir 1 908 663). Jāpiebilst, ka Daugavpils pilsētā, sākot no 2017.gada iedzīvotāju skaits ar katru gadu ir samazinājies. Salīdzinot 2017.gadu ar 2022. gadu, kad iedzīvotāju skaits bija 93 308, tad 2022.gadā tas ir samazinājies par 15 % (2022.gadā 79 120 iedzīvotāji). Otra lielākā pilsēta iedzīvotāju skaita ziņā ir Liepāja, kas vidēji ir 3,55 % no Latvijas kopējā vidējā iedzīvotāju skaita. Iedzīvotāju skaits Liepājā ar katru gadu samazinās – salīdzinot ar 2022.gadu ar 2017. gadu, tas ir samazinājies par 3,02%. Jūrmalas pilsēta ir vienīgā no pētījuma objekta pilsētām, kur iedzīvotāju skaitam ar katru gadu ir tendence palielināties – 2022. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu iedzīvotāju skaits ir palielinājies par 4,89%. Šāda tendence ir skaidrojama gan ar pilsētas specifiku – kūrorta pilsēta, gan ar ģeogrāfiskās atrašanās vietas priekšrocībām (attālums līdz Rīgai ir 39 kilometri). Mazākā no visām pilsētām iedzīvotāju skaita ziņā ir Rēzekne, kuras iedzīvotāju skaits ir vidēji 1,41 % no Latvijas kopējā vidējā iedzīvotāju skaita, kas salīdzinot 2022. gadu ar 2017. gadu ir samazinājies par 6,01%. Līdzīga iedzīvotāju skaita dinamika ir Ventspilī, kuras iedzīvotāju skaits vidēji ir 1,94 % no Latvijas kopējā vidējā iedzīvotāju skaita un iedzīvotāju skaita samazinājums salīdzinot 2022.gadu ar 2017.gadu ir 7,26%. Jelgava iedzīvotāju skaita ziņā ir ceturtā lielākā pilsēta un tās vidējais iedzīvotājus skaits ir 2,92% no Latvijas kopējā vidējā iedzīvotāju skaita, kas 2022. gadā salīdzinot ar 2017.gadu ir samazinājies par 2,74%.

Nākošajā solī autore veica pētījuma objekta - pašvaldību raksturojumu pēc to platības (hektāros). Salīdzinājums norādīts 3.3. attēlā.

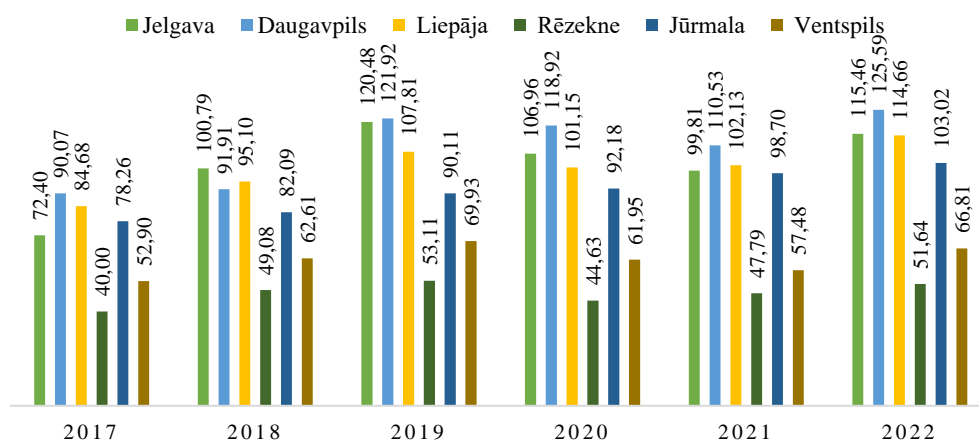

Avots: autores veidots pēc pašvaldību publisko pārskatu informācijas

3.3. att. / Fig. 3.3. **Pašvaldību iedalījums pēc to platības 2022.gadā (ha) / Division of municipalities according to their area in 2022(ha)**

Saskaņā ar 3.3. attēlā norādīto, platības ziņā lielākā pilsēta ir Jūrmala, un otra lielākā ir Daugavpils, kaut gan iedzīvotāju skaita ziņā Jūrmala ir trešā lielākā pilsēta. Tas raksturojams ar teritorijas specifiku, jo Jūrmala ir kūrortpilsēta, kuras teritoriju aizņem daudz mežu platību un tā robežojas ar Rīgas jūras līci. Platības ziņā līdzīgas pilsētas ir Liepāja, Ventspils, kuras ģeogrāfiskā izvietojuma ziņā atrodas pie Baltijas jūras. Abās iepriekš minētajās pilsētās atrodas ostas, kuru darbība orientēta uz eksporta un tranzīta pakalpojumu sniegšanu. Jelgava ir vienīgā pilsēta, kura atrodas Zemgales reģionā un tā platības ziņā ir ceturrtā lielākā pilsēta no pētījuma objektā iekļautajām pilsētām, savukārt vismazākā pilsēta platības ziņā ir Rēzeknes pilsētai – 1748 hektāri, kura arī iedzīvotāju skaita ziņā ir vismazākā.

Trešais rādītājs, kas tika izmantots, raksturojot pašvaldības, ir budžeta ieņēmumi laika periodā no 2017. gada līdz 2022. gadam. Autore veica salīdzinošu analīzi, apskatot katras pašvaldības budžeta ieņēmumu dinamiku šajā laika periodā, kā arī analizējot budžeta ieņēmumus uz vienu iedzīvotāju (skatīt 3.4. attēlu).

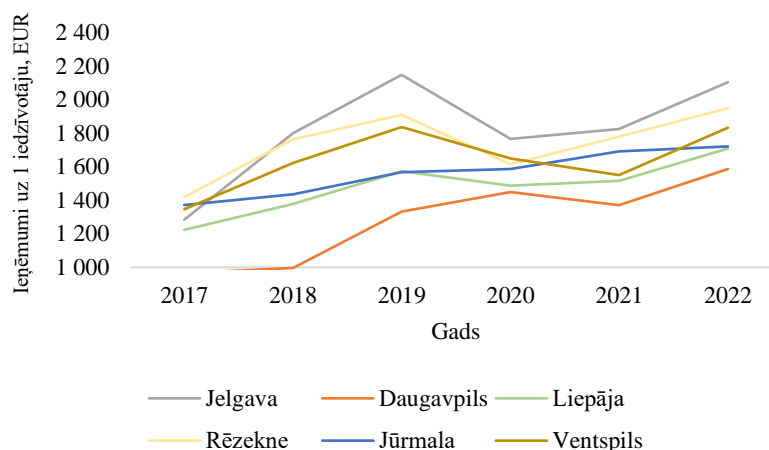

Avots: autores veidots, saskaņā ar pašvaldību publisko pārskatu datiem

3.4. att. / Fig. 3.4. **Valstspilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi periodā no 2017. līdz 2022. gadam (miljoni EUR) / State city budget revenues in the period from 2017 to 2022 (millions of EUR)**

Saskaņā ar attēlā norādīto, Jelgava, Daugavpils un Liepāja budžeta ieņēmumu ziņā sasniedz līdzīgus rādītājus – vidēji 104 miljoni eiro gadā. Visas pētījuma pašvaldības ieņēmumu dinamika ir līdzīga, ar tendenci no 2017. gada līdz 2019.gadam pakāpeniski palielināties, bet pēc 2019.gada visās pašvaldībās, izņemot Jūrmalas pašvaldību, budžeta ieņēmumu apmērs ir samazinājies. Pēc 2021.gada ieņēmumu apmērs ir ar augšupejošu tendenci visās pašvaldībās.

Valstspilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju (EUR) no 2017. gada līdz 2022.gadam norādīti 3.5. attēlā.

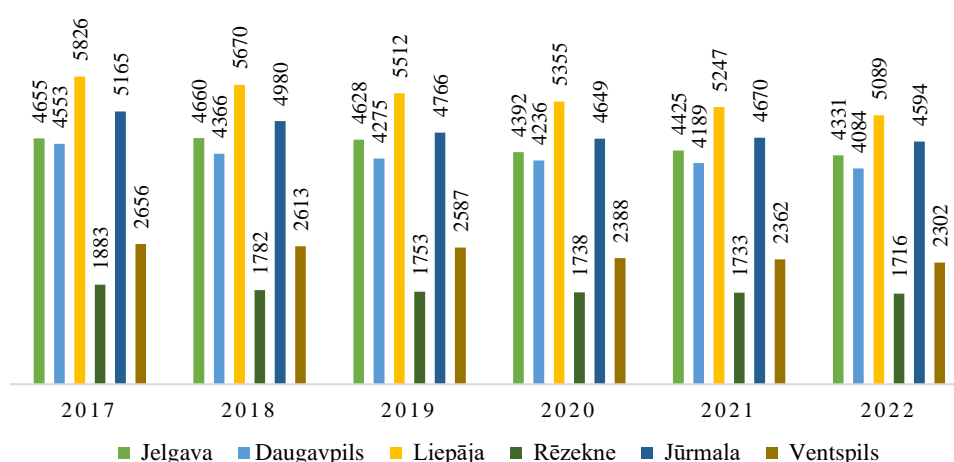

Avots: autores veidots, saskaņā ar pašvaldību publisko pārskatu datiem

3.5. att./ Fig.3.5. Valstspilsētu pašvaldību budžeta ieņēmumi uz vienu pašvaldībā dzīvojošos iedzīvotāju no 2017. līdz 2022.gadam (EUR)/ Budget revenues of state city municipalities per resident from 2017 to 2022 (EUR)

Analizējot pašvaldību budžeta ieņēmumus uz vienu iedzīvotāju, autore secina, ka budžeta ieņēmumi daļēji korelē ar pilsētas iedzīvotāju skaitu – jo vairāk iedzīvotāju, augstāka ekonomiskā aktivitāte un pilsētas budžeta ieņēmumi ir lielāki. Lai gan Daugavpils iedzīvotāju skaita ziņā ir pirmajā vietā no pētījuma objektā iekļautajām pašvaldībām, tās budžeta ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju, piemēram 2022.gadā ir viszemākie no visām pašvaldībām – 1449,19 EUR, savukārt visaugstākais rādītājs ir Jelgavas pilsētā – 2105,54 EUR. Salīdzinot pašvaldību budžeta ieņēmumu datus 2022. gadā ar 2017. gadu, var konstatēt, ka ir vērojama tendence, ka rādītāji palielinās.

Lai raksturotu uzņēmējdarbības tendences pašvaldībās, autore, saskaņā ar publiski pieejamo informāciju LURSOFT, apkopoja datus par aktīviem reģistrētiem uzņēmumiem pētījuma objektā iekļautajās pašvaldībās (skatīt 3.6. attēlu).

Avots: autores veidots, pēc LURSOFT informācijas.

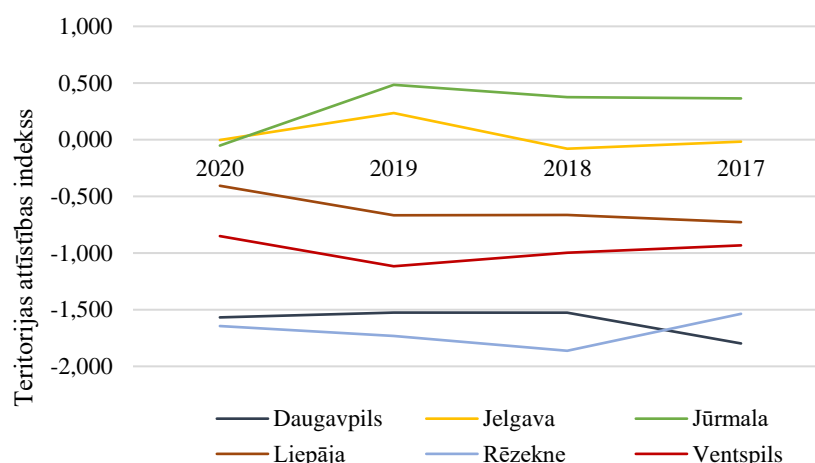
3.6. att. / Fig. 3.6. Aktīvo reģistrēto uzņēmumu skaits Latvijas valstspilsētu pašvaldībās periodā no 2017. līdz 2022.gadam / The number of active registered companies in the municipalities of Latvian national cities in the period from 2017 to 2022

Saskaņā ar LURSOFT informāciju, lielākais aktīvo uzņēmumu skaits ir reģistrēts Liepājas pašvaldībā – vidējais rādītājs periodā no 2017.gada līdz 2022. gadam ir 5449

uzņēmumi, nākošā pilsēta ar lielāko aktīvo uzņēmumu skaitu ir Jūrmala, kur vidējais rādītājs šajā periodā ir 4804 uzņēmumi, tad Jelgava - 4515 uzņēmumi, Daugavpils – 4283 uzņēmumi, Ventspils – 2485 uzņēmumi, un Rēzekne ar 1767 uzņēmumiem. Aktīvo uzņēmumu dinamika visās pašvaldībās ir līdzīga -ar tendenci katru gadu samazināties, kas liecina par nelabvēlīgu tendenci pašvaldības ekonomiskajā attīstībā.

Apkopojot šajā nodaļā norādīto informāciju, kopumā var apgalvot, ka iedzīvotāju skaits un aktīvo uzņēmumu skaits pašvaldībās ar katru gadu samazinās. Teritorijas ziņā Liepāja, Ventspils un Jelgava ir līdzīgas pilsētas, tomēr tās ievērojami atšķiras iedzīvotāju skaita un aktīvo uzņēmumu skaita aspektos, savukārt Daugavpils ir lielākā platības un iedzīvotāju skaita ziņā, bet aktīvo uzņēmumu skaita ziņā tā ir trešā lielākā pilsēta. No visām pētījumā iekļautajām pašvaldībām Rēzekne ir platības, iedzīvotāju skaita un aktīvo iedzīvotāju skaita ziņā vismazākā no pašvaldībām.

Lai raksturotu pašvaldības pēc to teritorijas attīstības raksturojošiem kritērijiem, tika analizēts teritorijas attīstības indekss. Rādītājā tiek iekļauta informācija par ekonomiski aktīvo individuālo komersantu un komercsabiedrību skaitu uz 1000 iedzīvotājiem, bezdarba līmeni, trūcīgo personu īpatsvaru iedzīvotāju kopskaitā, kopējo noziedzīgo nodarījumu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem, dabiskās kustības saldo uz 1000 iedzīvotājiem, ilgtermiņa migrācijas saldo uz 1000 iedzīvotājiem, iedzīvotāju skaitu virs darbības vecuma uz 1000 darbības vecuma iedzīvotājiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli uz vienu iedzīvotāju (*Valsts reģionālās attīstības....., 2021*). Dati par 2017. – 2021. gadu apkopoti 3.7. attēlā.

Avots: autores veidots, saskaņā ar pašvaldību publisko pārskatu datiem.

3.7. att. / Fig.3.7. **Teritorijas attīstības indekss Latvijas valstspilsētu pašvaldībām periodā no 2017. līdz 2021. gadam / Territorial development index for municipalities of Latvian national cities in the period from 2017 to 2021**

Lai novērtētu pašvaldību teritorijas attīstību raksturojošos rādītājus, turpmāk autore izpētīs gan teritorijas attīstības plānošanas procesu, gan teritorijas attīstības izvērtējumu.

3.3. Teritorijas attīstības plānošana un īstenošana Latvijas valstspilsētu pašvaldībās / Territorial development planning and implementation in municipalities of municipalities of Latvian state cities

Attīstības plānošana pašvaldībās tiek īstenota saskaņā ar izstrādāto ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, attīstības programmu un teritorijas plānojumu. Ilgtspējīgas attīstības stratēģija, kas ir pašvaldības līmenī hierarhiski augstākais plānošanas dokuments - līdz 2030.gadam, ietver pašvaldības ilgtermiņa attīstības redzējumu (vīzija), pašvaldības ilgtermiņa stratēģiskos mērķus un ilgtermiņa prioritātes. Analizējot pētījuma objekta pašvaldības, tika izpētīts katras pašvaldības stratēģiskie mērķi, prioritātes un stratēģiskā rīcība attiecībā uz degradētajām teritorijām (skatīt 3.3. tabulu).

3.3. tabula / Table 3.3.

Valstspilsētu pašvaldību ilgtspējīgas attīstības stratēģijā iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / Information on degraded areas included in the sustainable development strategy of state city municipalities

Valstspilsētas nosaukums	Informācija par degradētām teritorijām
Daugavpils	<p>4.4. sadaļā "Priekšlikumi attīstības centru izvietojumam un apdzīvotuma struktūra" iekļautas vadlīnijas teritorijas attīstības plānošanai Daugavpilī funkcionālā telpā "Industrija":</p> <p>5. punkts - veicināt degradēto un/vai piesārņoto teritoriju revitalizāciju, primāri piedāvāt tās investoriem jaunas ražošanas apbūves veidošanai. Piedāvāt degradēto teritoriju pagaidu izmantošanu pirms to pastāvīgas izmantošanas uzsākšanas (iespēja izmēģināt, kas konkrētai vietai ir optimāla izmantošana, kaut arī neliels ekonomisks ienākums, liels - kulturālais un sociālais ieguldījums).</p> <p>4.6. sadaļa "Īpašas plānošanas teritorijas Daugavpilī":</p> <p>8. punkts - veicināt degradēto teritoriju revitalizāciju un iesaistīšanu pilsētas attīstības apritē: primāri piedāvājot tās investoriem ražošanas un loģistikas attīstībai. Pēc iespējas samazināt risku rūpnieciskas avārijas gadījumā, rūpnieciskās darbības riska teritorijās nodrošināt nepieciešamos īpašos pasākumus objektu izvietojumam un transporta kustības organizēšanai.</p> <p>4.7. sadaļa "Prioritāri attīstāmās teritorijas" - degradēto teritoriju sakārtošana.</p>
Jelgava	<p>5.3. sadaļa "Dabas teritoriju telpiskā struktūra":</p> <p>samazināt piesārņojuma avotu skaitu, apzināt degradētās teritorijas un veicināt to rekultivāciju un izmantošanu;</p> <p>apzināt degradētās teritorijas un veikt pasākumus, izstrādāt ieteikumus (vadlīnijas) degradēto teritoriju revitalizācijai.</p>
Jūrmala	<p>Pasākumu kopums K4 "Ķemeru kūrortvides veidošana":</p> <p>Meklēt risinājumus neizmantoto un pilsētas vidi degradējošo objektu turpmākajai attīstībai – sadarbībā ar valdību un privātiem investoriem.</p> <p>Sadaļa "Telpiskās attīstības perspektīva":</p> <p>Sekmēt neizmantoto, degradēto objektu un teritoriju sakārtošanu, tādējādi veicinot pievilcīgu pilsētvidi un kurortoloģijas centru apmeklētāju skaita palielināšanos;</p> <p>Ķemeru degradēto teritoriju sakārtošana un attīstība, Slokas degradēto teritoriju un vides sakārtošana un attīstība, izglītības infrastruktūras attīstība.</p>
Liepāja	Nav iekļauta informācija
Rēzekne	<p>3.1.2. nodaļa "Vadlīnijas ražošanas un loģistikas teritoriju plānošanai Rēzeknes valstspilsētā":</p> <p>Atbalstāmi pasākumi, jaunu investīciju un uzņēmumu piesaistei, attīstot ielu un pievedceļu tīklu, vienlaikus veicinot degradēto teritoriju un objektu sakārtošanu, inženiertīklu izbūvi, vides piesārņojuma novēršanu.</p> <p>3.4.1. nodaļa "Vadlīnijas dabas teritoriju plānošanai Rēzeknes valstspilsētā":</p> <p>Atbalstāma tāda teritoriju sakārtošana (degradēto teritoriju un objektu sakopšana), kas pazemina pilsētas ainavas un tai pieguļošo teritoriju estētiskās vērtības.</p>

3.3. tabulas turpinājums/ *Continuation of the Table 3.3.*

Valstspilsētas nosaukums	Informācija par degradētām teritorijām
Ventspils	<p>Prioritāte Nr.4 “Tīra vide un klimatneitralitāte”: tīra vide tiek veidota, attīrot un sakārtojot vēsturiski piesārņotas un degradētas teritorijas, kā arī ieviešot viedas, ilgtspējīgas tehnoloģijas publiskā un privātā sektora darbībā, kā rezultātā tiek panākts piesārņojuma un ietekmes uz vidi samazinājums.</p> <p>Prioritāte Nr. 4.4. “Dabas teritoriju telpiskā struktūra”: Dabas teritoriju telpiskās struktūras attīstībā svarīgi saglabāt dabiskās ekosistēmas, atjaunot degradētās teritorijas un izmantot īpaši aizsargājamās teritorijas tikai saskaņā ar šo teritorijas izmantošanas noteikumiem. Veidojot jaunu apbūvi, būtiski to sabalansēt ar zaļās struktūras elementiem.</p> <p>Prioritāte Nr. 4.5. “Telpiskās attīstības perspektīva”: Īstenot saskaņotu zemes izmantošanas politiku, lai ainaviskās vērtības netiktu degradētas tuvredzīgu un nepārdomātu aktivitāšu dēļ. Atbalstīt ainavas uzturēšana un kopšana, saglabājot reljefu, attīstot tā atsevišķos elementus, jaunu ainavu veidošana nesakoptās, pamestās un degradētās teritorijās.</p> <p>Prioritāte Nr.4.6. “Prioritāri attīstāmās teritorijas”: Attīstot industriālās teritorijas uzmanība tiks pievērsta arī degradēto, t.sk. piesārņoto un potenciāli piesārņoto teritoriju revitalizācijai</p>

Avots: autore veidots pēc pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izpēti par periodu 2014. – 2020. datiem.

Pētījumā iekļautās pašvaldības izstrādā ilgtspējīgas attīstības stratēģiju saskaņā ar teritorijas attīstības plānošanas likumā noteikto, iekļaujot stratēģijās informāciju par ilgtermiņa attīstības virzieniem, kurus plāno sasniegt attīstības programmu ietvaros. Izvērtējot stratēģiju saturu var apgalvot, ka kopumā pašvaldības savās ilgtspējīgas attīstības stratēģijās iekļauj mērķus, kas saistīti ar degradētu teritoriju jautājumu risināšanu, izņemot Liepājas pašvaldību, kuras stratēģijā nav nevienas norādes uz degradēto teritoriju problemātiku un revitalizācijas plāniem. Kopumā pašvaldības plāno veikt teritorijas sakārtošanas darbus, pārveidojot šīs teritorijas no saimnieciski neiemantotām par attīstības teritorijām. Jelgavas pašvaldība plāno līdz 2030.gadam apzināt degradētās teritorijas un veikt pasākumus, izstrādāt ieteikumus (vadlīnijas) degradēto teritoriju revitalizācijai. Autore secina, ka uz pētījuma izstrādes brīdi Jelgavas valstspilsētas pašvaldība nav veikusi darbības šī mērķa ieviešanā. Pašvaldību redzējums par degradēto teritoriju izmantošanas iespējām ir līdzīgs – tās jāpārveido par teritorijām, kurās var attīstīt uzņēmējdarbību.

Ilgspējīgas attīstības stratēģijām hierarhiski pakārtots dokuments ir pašvaldību attīstības programma, kuras izstrādā saskaņā ar reģiona attīstības programmu. Ņemot vērā to, ka pētījumā tika analizēts ES struktūrfondu plānošanas periods 2014. – 2020., autore veica satura analīzi attīstības programmām, kas izstrādātas šī plānošanas perioda ietvaros (dati apkopoti 3.4. tabulā)

Valstspilsētu pašvaldību attīstības programmās iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / Information on degraded areas included in the development programs of national city municipalities

Nosaukums	Attīstības programmā iekļautā informācija par degradētajām teritorijām
Daugavpils	<p>1) Attīstības programmas sadaļa “Esošās situācijas analīze” 1.4.2. sadaļā “Mājokļi”-Daugavpils pilsētas teritorijā ir daudzas degradētās būves, kas pašreiz pilnībā vai daļēji pamestas (nepabeigtas, neizmantotas, neapdzīvotas, neuzturētas) un kuru esošais stāvoklis apdraud cilvēkus un apkārtējo apbūvi, negatīvi ietekmējot ainavu. Latvijā pašreiz nav neviena apstiprināta normatīvā akta (likuma, MK noteikumu), kas definētu degradētos objektus un/vai teritorijas, noteiktu to novērtēšanas un attīstības kārtību.</p> <p>2) Attīstības programmas sadaļa “Esošās situācijas analīze” 20. pielikums “Degradētās būves Daugavpilī” – uzskaitītas 82 būves, norādīta esošā situācija, veiktās darbības .</p> <p>3) Rīcības plānā:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzdevums E2-1 “Efektīvs uzņēmējdarbības atbalsts” noteikts veicamais uzdevums - degradētas vides sakārtošana industriālajās teritorijās; • uzdevums V4-1 “Augsta vides kvalitāte ar ērtu, pievilcīgu un inovatīvu pilsētas labiekārtojumu” noteikts veicamais uzdevums - degradēto teritoriju apsekošana, pašvaldības nekustamo īpašumu sakārtošana. <p>4) Investīciju plānā iekļauti īstenojamie degradēto teritoriju revitalizācijas projekti.</p>
Jelgava	<p>a. Attīstības programmas sadaļa “Esošās situācijas raksturojums” 3.2. sadaļā “Uzņēmējdarbība” - pilsētā vēsturiski ir izveidojušies vairāki industriālo teritoriju rajoni, lielā daļā no tiem notiek uzņēmējdarbības aktivitātes, taču ir teritorijas, t.sk. degradētas, kur nav ilgtspējīgas uzņēmējdarbības attīstībai nepieciešamas infrastruktūras vai tā nav apmierinošā līmenī. Nepieciešams turpināt sakārtot un attīstīt industriālās teritorijas, tādējādi veicinot investīciju piesaisti un jaunu darba vietu izveidi.</p> <p>b. Rīcības plānā nav informācijas</p> <p>c. Investīciju plānā</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1.1. sadaļā “Jelgavas ekonomiskie izaicinājumi” - Jelgavā ir vēsturiski izveidojušās rūpnieciskās teritorijas, kuras šobrīd pilnvērtīgi netiek izmantotas un daļēji ir pārvērtušās par degradētajām teritorijām. Ar Eiropas Savienības fondu atbalstu pašvaldībai mērķtiecīgi sakārtojot un attīstot transporta un inženiertehnisko infrastruktūru industriālajās teritorijās, ir izdevies spert soli uz priekšu uzņēmējdarbības vides sakārtošanā, radot priekšnosacījumus agrāko ražošanas objektu un degradēto teritoriju atjaunošanai un privāto investīciju piesaistei, tādējādi dodot iespēju uzņēmējiem koncentrēt savus resursus uzņēmumu darbības attīstībai. Pašvaldība plāno turpināt degradēto industriālo teritoriju sakārtošanu, attīstot publisko infrastruktūru uzņēmējdarbības aktivizēšanai arī citās industriālajās teritorijās. • 1.1.2. sadaļā “Plānotie pasākumi ekonomisko izaicinājumu risināšanai”- Daļa Jelgavas ekonomisko izaicinājumu tiks risināti Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifisko atbalsta mērķu 3.3.1., 5.6.2., 5.5.1. u.c. ietvaros, turpinot sakārtot un attīstīt industriālās un degradētās teritorijas, tādējādi veicinot uzņēmējdarbības attīstību, jaunu darba vietu izveidi, tūristu piesaisti. • 1.4. sadaļā “Vides izaicinājumi” - bijušā lidlauka teritorija ir visperspektīvākais industriālo teritoriju rajons Jelgavā ar vislielākajām pašvaldībai piederošām brīvajām zemes platībām ~200 ha platībā. Šobrīd tā ir degradēta teritorija - aizaugusi ar zāli, krūmājiem, neapbūvēta, bez uzņēmējdarbības vajadzībām atbilstošas tehniskās infrastruktūras. Perspektīva ir Prohorova, Garozas, Neretas ielu industriālā teritorija, kuras plānotā izmantošana saistīta ar ražošanas un loģistikas attīstību. Lai revitalizētu degradētās industriālās teritorijas, nepieciešama transporta infrastruktūras un inženiertehnisko komunikāciju – elektrības, ūdens un saimnieciskās kanalizācijas, lietusūdens kanalizācijas, sakaru kanalizācijas – izbūve.

3.4. tabulas turpinājums/ Continuation of the Table 3.4.

Nosaukums	Attīstības programmā iekļautā informācija par degradētajām teritorijām
Jūrmala	<ol style="list-style-type: none"> 1) Attīstības programmas 1. daļas “esošās situācijas un SVID analīze” 5. 8. sadaļā “Jūrmalas pilsētas teritorijas attīstības indekss” norādīts - fakts, ka Jūrmalai ir augstākais teritorijas attīstības indekss starp republikas pilsētām, rada nepamatotu augstas attīstības pakāpes iespaidu, jo pilsētas infrastruktūras stāvoklis kopumā ir neapmierinošs, Jūrmalā ir plašas degradētās teritorijas, piemēram, Kūdrā, Ķemeru un Slokā. 2) Attīstības programmas 7. pielikumā “Sabiedrības un institūciju iebildumi un priekšlikumi par Jūrmalas pilsētas attīstības programmas 2014. – 2020.gadam” 38. punktā norādīts, ka Jūrmalas aizsardzības biedrība 13.02.2013. iesniegusi iesniegumu, kurā norādīts, ka Baltās kāpas labiekārtošanu jāaizstāj ar „Baltās kāpas un Lielupes krasta ap Balto kāpu aizsardzības un krasta nostiprināšanas darbiem, pārceļot termiņu uz 2014. gadu, jo konkrētais objekts un krastmala ir vidi degradējošs objekts, ko ar vienkāršiem labiekārtošanas darbiem novērst nav iespējams un kas būtu jārisina steidzīgi.”. Iesniegums iekļauts pašvaldības darbības uzdevumu prioritātēs. 3) Rīcības plānā rīcības virziens R2.8.1. “Graustu novākšana pilsētā” ar sasniedzamo rezultātu - vidi degradējošie objekti. 4) Saraksta izveide, graustu nojaukšana, t.sk. bijušo sanatoriju “Līva”, “Daugava”, “Čaika” teritoriju sakopšana.
Liepāja	<ol style="list-style-type: none"> 1) Attīstības programmas sadaļa “Esošās situācijas raksturojums” 3.6. punkts - degradēto teritoriju izvietojuma grafiskā analīze rāda, ka to lokalizācija pilsētā ir nevienmērīga. Ir vairākas pilsētas daļas, kur šādu teritoriju un objektu koncentrācija ir lielāka, piemēram, Karostā. Katram apgabalam raksturīgs arī noteikts degradēto teritoriju veids. 2) Degradēto teritoriju kopējā platība Liepājas vēsturiskajā centrā ir 6.9 ha, kas ir 3,7% no Liepājas vēsturiskā centra teritorijas. 3) Rīcības plānā norādīta plānotā rīcība Nr. 2.1.3. (1) - pilsētas degradēto teritoriju sakārtošana un atgriešana ekonomiskajā apritē, tai skaitā kultūrvēsturiskais mantojums. Noteikta atbildīgā struktūrvienība – būvvalde, darbības rezultāts – 4 lokālplānojumi (36 ha), 1 apsekošana, 1 detālplānojums un attīstības koncepcija un īstenojamie projekti (7).
Rēzekne	<ol style="list-style-type: none"> 1) Attīstības programmas sadaļa “Esošās situācijas analīze” 6.7. sadaļa “Degradētas, neizmantotas teritorijas” - 11.pielikumā ir attēlotas teritorijas, kuras Rēzeknes pilsētas pašvaldība ir definējusi kā degradētas un kuras atbilst Partnerības līgumā noteiktajai degradēto teritoriju definīcijai, kas paredz, ka degradētā teritorija ir vieta (teritorija (ne visos gadījumos ar negatīvu ietekmi uz vidi), ēka vai ēku komplekss), kas iepriekš tikusi izmantota vai apbūvēta, bet pašlaik pamesta vai netiek pilnīgi izmantota, tā var būt nolaista vai piesārņota, neapdzīvota vai daļēji apdzīvota vai citādi izmantota teritorija, kurai ir negatīva kumulatīva ietekme uz apkārtējām teritorijām, vidi un vietējiem iedzīvotājiem. 2) Rīcības plānā uzdevums Nr. U2 -degradēto teritoriju revitalizācija, kuras īstenošanai paredzētas sekojošas darbības: <ul style="list-style-type: none"> • Ziemeļu rajona industriālo teritoriju attīstības koncepcijas un tās tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrāde; • nepieciešamo zemes platību iegāde pašvaldības īpašumā; • avārijas stāvoklī esošo ēku nojaukšana, esošo ražošanas/noliktavu ēku rekonstrukcija un vides sanācijas pasākumi; • eksportorientēta industriāla/tehnoloģiska parka un biznesa centra izveide Rēzeknes specialās ekonomiskās zonas teritorijā; • Investīciju objektu/teritoriju piedāvājumu sagatavošana.
Ventspils	<ol style="list-style-type: none"> 1) Attīstības programmas 2.1. sadaļa “Vīzija Ventspils 2020” - pilsētas apbūves politikas rezultātā paplašinājušies privātmāju rajoni un dzīvojamā apbūve Vecpilsētas daļā un centrā, pilsētā nav degradētu teritoriju. 2) SVID analīzē pie vājām pusēm noteikts, ka pilsētā ir nesakārtota jahtu osta (degradēta teritorija). 3) Rīcības virziens E- 2 “Ventspils brīvdostas stiprināšana un ar ostas darbību saistītu uzņēmumu attīstība”, uzdevums E-2-1 - atbalsts brīvdostas teritorijā esošo degradēto teritoriju (t.sk. piesārņotu un potenciāli piesārņotu) sakārtošanai. 4) Rīcības virziens P-5 “Ērts, pievilcīgs, inovatīvs pilsētas labiekārtojums” – SVID analīzē pie vājām pusēm minēts: <ul style="list-style-type: none"> • degradēta Zvejas ostas t. sk. jahtu piestātnes teritorija; • atsevišķas degradētas teritorijas un vide pilsētas attīstībai stratēģiski svarīgās vietās, tai skaitā bijušajās militārajās teritorijās, kā arī Pilādžu ielā, Ganību ielā, bij.

3.4. tabulas turpinājums/ *Continuation of the Table 3.4.*

Nosaukums	Attīstības programmā iekļautā informācija par degradētajām teritorijām
	Dzelzsbetona konstrukciju rūpnīcas teritorijā, Ostgalā, Vecpilsētā, pilsētas dienvidrietumu rajonā u.c. 5) Rīcības plānā pie rezultatīvajiem rādītājiem norādīts, ka degradētas teritorijas būs mazāk par 680 ha (sākotnējo 718 ha vietā).

Avots: autores veidots pēc pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izpēti par periodu 2014. – 2020. datiem

Kopumā var secināt, ka pašvaldības, raksturojot esošo situāciju, norāda, ka degradēto teritoriju esamība ir attīstības plānošanas viens no problēmjaucieniem, un to revitalizācijas pasākumi tiek iekļauti rīcības plānā, izņemot Jelgavas pašvaldību, kura neparedz konkrētas rīcības attiecībā uz degradētajām teritorijām, kaut gan revitalizācijas projektiem investīciju plānā tiek plānots finansējums. Jūrmalas pašvaldība ir vienīgā no pētījuma objekta pašvaldībām, kura attīstības programmā iekļauj informāciju par sabiedrības priekšlikumiem attīstības plānošanā - Jūrmalas aizsardzības biedrība iesniegusi iesniegumu par Baltās kāpas krasta nostiprināšanas darbiem, kas ir vidi degradējošs objekts. Attīstības programmu sākotnējās situācijas izvērtējumā kopumā pašvaldības norāda uz degradēto teritoriju problemātiku kā attīstību kavējošu faktoru tās teritorijā

Pašvaldībai jānodrošina, ka zemes izmantošana būtu saskaņā ar teritorijas attīstības prioritātēm – infrastruktūras izvietojumu, dabas, rekreācijas teritoriju izvietojumu, lai spētu nodrošināt sabiedrībai kvalitatīvas dzīves apstākļu iespējas un zemes efektīvu izmantošanu. Lai to nodrošinātu, pašvaldības izstrādā telpiskos plānus, kas ir ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kurā noteiktas prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, tajā skaitā funkcionālais zonējums, publiskā infrastruktūra, apgrūtinātās teritorijas un objekti, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, kā arī citi teritorijas izmantošanas nosacījumi. Informācija par teritorijas plānojumu pašvaldībās apkopota 3.5. tabulā.

Valstspilsētu pašvaldību teritorijas plānojuma dokumentos iekļautā informācija par degradētajām teritorijām / The information on degraded areas included in the territory planning documents of the national city municipalities

Nosaukums	Teritorijas plānojuma dokumentos iekļautā informācija par degradētajām teritorijām
Daugavpils	Teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksta nodaļā 4.9. "degradētas teritorijas" norādīts: 1) Teritorijas ar izpostītu vai bojātu zemes virskārtu vai pamestas apbūves, saimnieciskās vai militārās darbības teritorijas (<i>brownfield</i>) ir attēlotas teritorijas plānojuma grafiskās daļas kartē "Degradētās teritorijas". 2) teritorijas plānojuma izstrādes laikā tika pārskatītas izmantošanas perspektīvas dažām pilsētas teritorijām, kuras kādreiz tika izmantotas ražošanas kompleksu vai mazdārziņu izvietojumam. 3) Pašvaldība regulāri veic degradēto būvju monitoringu. Ņemot vērā to, ka daudz avārijas ēku ir privātpašumā, pašvaldība turpina līdz šim iesāktu darbu, cenšoties piespiest īpašniekus veikt ēku sakārtošanu. 4) 2018.gadā teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros tika apsektas 116 potenciāli degradētas teritorijas. 5) teritorijas plānojuma risinājumi nosaka, ka pirms degradētās teritorijas izmantošanas un apbūves normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir jāveic tās sakārtošana vai ainavu atjaunošana, vidi degradējošām ēkām jāveic to revitalizācija vai nojaukšana.
Jelgava	Nav iekļauta informācija teritorijas plānojumā un funkcionālajā zonējumā.
Jūrmala	Nav iekļauta informācija teritorijas plānojumā un funkcionālajā zonējumā
Liepāja	1) sniegts termina "degradēta teritorija" skaidrojums - degradētas teritorijas (<i>angļu val. – brownfield</i>) ir vietas (zeme, būves, nekustamais īpašums), kas līdzšinējā laikā ir izmantotas vai apbūvēts, bet pašlaik saimnieciskā darbība nenotiek, teritorijas /vai objekti ir pilnībā vai daļēji pamesti, nolaisti, nereti – piesārņoti. 2) degradēto teritoriju sarakstā ir 121 objekts, kas ir pašvaldības īpašums, lietojums vai pašvaldībai piekrītošā zeme. Tā ir aptuveni viena trešā daļa no datu bāzē ietvertu nekustamo īpašumu skaita. Arī kultūrvēsturiski nozīmīgo objektu skaits ir ievērojams – divi valsts aizsargājami arhitektūras pieminekļi un divdesmit piecas pašvaldības noteiktās vēsturiski un arhitektoniski vērtīgās ēkas. 3) degradētās teritorijas dalās vairākās grupās: <ul style="list-style-type: none"> • neefektīvi izmantotas ražošanas teritorijas un noliktavu apbūve; • bijušās armijas teritorijas (ražošana, noliktavas, darbnīcas; lielas teritorijas ar militāro būvju graustiem, kas atrodas mežā); • vēsturiskās fortifikācijas būves; • dzīvojamā un darījumu apbūve (ēkas avārijas stāvoklī, nepabeigta būvniecība); • pamestas vai neefektīvi izmantotas dzelzceļa transporta infrastruktūras teritorijas. Dati norādīti par 2010.gadu.
Rēzekne	Nav iekļauta informācija teritorijas plānojumā un funkcionālajā zonējumā
Ventspils	1) Kā piejūras pilsētai īpašu uzmanību tiek pievērsta jūras piekrastes teritorijai, attīstot to kā tūristu piesaistes un atpūtas zonu, nenodarot kaitējumu apkārtējai videi un tās unikālajam raksturam. Pilsētai attīstoties, jāpievērš īpaša uzmanība šīs dabiskās ekosistēmas saglabāšanai un degradētās vides atjaunošanai un pilnveidošanai. 2) 7.3. sadaļā "Galvenās apzinātās problēmas kultūras mantojuma saglabāšanā" 3. punktā minēts - Padomju periodā celti, šodien vēl saglabājušies vidi degradējoši objekti (bijusī Piena kombināta apbūve, garāžu kompleksi u.tml.) Vecpilsētā; vēsturiskā koka apbūve ar silikātķieģeļu apdari Ostgalā.

Avots: autore veidots pēc pašvaldību attīstības plānošanas dokumentu izpēti par periodu 2014. – 2020. datiem

Saskaņā ar pašvaldību publiskajās tīmekļa vietnēs pieejamiem teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem, autore secina, Jelgavas, Jūrmalas un Rēzeknes pilsētu teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā nav iekļauta informācija par degradētām teritorijām. Liepājas pilsētas teritorijas plānojumā ir minēts degradēto teritoriju skaits uz 2012.gadu, kas nav aktualizēta un dati uz pētījuma izstrādes brīdi (2023. gads) var atšķirties- teritorijas plānošanas dokumentu izstrādi ir veikusi ārvalsts firma un autorei nebija iespēja ar šo dokumentu

iepazīties. Daugavpils pašvaldība līdzīgi kā Liepājas teritorijas attīstības plānojuma dokumentos norāda degradēto teritoriju skaitu, kas ir 116 teritorijas 2018.gadā. Abas iepriekš minētās pašvaldības ir noteikušās degradētās teritorijas termina skaidrojumu, kas izmantots, lietojot starptautisko terminu “*brownfield*”, tomēr to interpretācija atšķiras – Liepājas valstspilsēta ar terminu “*degradēta teritorija*” saprot kā saimnieciski neizmantotu teritoriju, savukārt, Daugavpils valstspilsēta to interpretē plašāk – gan kā saimnieciski neizmantotu teritoriju, gan kā zemi ar bojātu virskārtu, sniedzot norādi uz apbūvi un militāra rakstura teritorijām. Ventpils valstspilsēta teritorijas attīstības plānošanas dokumentos min konkrētas teritorijas Līdz ar to var secināt, ka pašvaldībām teritorijas plānošanā nav vienota pieeja attiecībā uz degradētu teritoriju izmantošanas jautājumiem, izstrādājot teritorijas attīstības plānošanas dokumentus.

Lai noskaidrotu ekspertu viedokli par teritorijas attīstības plānošanu, autore veica ekspertu intervijas pašvaldību un nozaru ekspertiem, kas dažādos līmeņos iesaistās valsts attīstības plānošanā. Saskaņā ar datu apstrādē ievēroto personas datu aizsardzību, ekspertu vārds un uzvārds netika norādīts, aizstājot to ar autores izvēlētu eksperta apzīmējuma kodu (skatīt 3.6. tabulu).

3.6. tabula / Table 3.6.

**Intervēto ekspertu raksturojums pēc to pārstāvošās institūcijas un ieņemamā amata /
Characteristics of the interviewed experts according to their representative institution and
their position**

Eksperts (kods)	Institūcijas nosaukums	Ieņemamais amats	Intervijas ilgums (minūtes)	Intervijas datums	Norises vieta
GO	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	Attīstības un pilsētplānošanas nodaļas vadītājs	48	05.07.2022.	Klātienē
SR	Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība	Attīstības pārvaldes Stratēģiskās plānošanas nodaļas vadītāja vietnieks	40	02.02.2023.	Zoom
DK	Daugavpils valstspilsētas pašvaldība	Attīstības departamenta vadītājs	56	18.10.2022.	Zoom
IM	Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība	Attīstības un investīciju nodaļas vadītājs	67	19.10.2022.	Zoom
MĀ	Liepājas valstspilsētas pašvaldība	Attīstības pārvaldes vadītājs	35	03.10.2022.	Zoom
KS	Ventpils valstspilsētas pašvaldība	Pašvaldības iestādes “Ventpils domes administrācija” Arhitektūras un pilsēt būvniecības nodaļas Teritoriālpilnošanas un zemes ierīcības dienesta vadītājs	45	19.10.2022.	Zoom
MP	Latvijas Pašvaldību savienība	Dr. phys., Dr. oec., vecākais padomnieks	90	13.03.2023.	Klātienē
IP		Padomnieks reģionālās attīstības jautājumos			
VV	Pārresoru koordinācijas centrs	Dr.oec Valsts kancelejas Valsts attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas vadītājs	60	22.05.2023.	Zoom

3.6. tabulas turpinājums/ *Continuation of the Table 3.6.*

Eksperts (kods)	Institūcijas nosaukums	Ieņemamais amats	Intervijas ilgums (minūtes)	Intervijas datums	Norises vieta
NA	Latvijas lielo pilsētu asociācija	LLPA izpilddirektors	52	03.06.2023.	Zoom
JB	Vides un reģionālās attīstības ministrija	Valsts ilgtspējīgas attīstības plānošanas departamenta direktora vietnieks Reģionālās attīstības plānošanas nodaļas vadītājs	55	18.09.2023.	Zoom
AE		Vecākais eksperts			

Avots: autores veidots

Pašvaldību eksperti, skaidrojot teritorijas attīstības jautājumus kopumā vienprātīgi pauž viedokli – teritorijas plānojumu izstrādā, pamatojoties uz katras pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un ņemot vērā normatīvajos aktos noteiktās prasības par teritorijas plānošanu, izmantošanu un apbūvi, process ir saprotams un pilda nepieciešamo funkciju sekmīgi. Papildus tam, kā norāda Jūrmalas pašvaldības eksperte, plānojot teritorijas attīstību tiek ņemta vērā konkrētās teritorijas specifika un detālplānā norādītais teritorijas veids. Pozitīvi teritorijas plānošanas sistēmu novērtē Liepājas pašvaldības eksperts, kurš apgalvo, ka viss ir šajā ziņā sakārtots – pašvaldībā ir noteikta, kuras ir teritorijas kas domātas rūpnieciskai attīstībai, saimnieciskai attīstībai, sabiedriskam aktivitātēm, līdz ar to izstrādāt plānus turpmākai attīstībai ir vienkārši – jāzina, kura teritorija un tās attīstība būs prioritāte. Šāda pieeja ir saprotama ar vietējai sabiedrībai, tostarp, uzņēmējiem, kuri vēlas savas aktivitātes īstenot konkrētā teritorijā, ir saprotams, kādam nolūkam šo teritoriju ir iespējams izmantot. Papildus tam, Liepājas pašvaldības eksperts norāda, ka plāni tiek izstrādāti 5 gadu periodam, kas ir ilgs periods, bet situācija pašvaldībā mēdz mainīties, līdz ar to iepriekš izstrādāto plānu nākas pielāgot esošai situācijai, ko pašvaldība arī dara.

Līdzīgs viedoklis ir Jūrmalas pašvaldības ekspertei- ja rodas kādas papildus iespējas piesaistīt ārējos finanšu līdzekļus teritorijas attīstībai, kas nav bijis sākotnēji plānots, pašvaldībai jāpieņem lēmums veikt izmaiņas teritorijas attīstības plānā, uzsverot, ka šāda pieeja no pašvaldības puses ir proaktīva, tomēr process reizēm ir laikietilpīgs.

Rēzeknes pašvaldības eksperts uzsver, ka Rēzeknē pilsētas teritorijas attīstība varētu tikt raksturota kā “*viļņveidīga*” – tā ir atkarīga no pieejamā ES fondu finansējuma, kam pašvaldība pielāgojas un vērtē, kuras programmas ietvaros ir iespējams risināt teritorijas attīstības jautājumus.

Daugavpils pašvaldības eksperte norāda, ka priekš iedzīvotājiem teritorijas attīstības plānošanas process ir sarežģīts, savukārt administrācijai tas šķiet vienkāršs un saprotams. Tomēr kā vienu no sarežģījumiem eksperte min 2020.gadā notikušo administratīvi teritoriālo reformu, kuras ietvaros tika uzsākta kopīga teritorijas plānošana ar novada teritoriju. Rezultātā abu teritoriju apvienošana nenotika, bet plānošanas dokumenti tika izstrādāti, tādā veidā tika patērēts gan lieks laika resurss, gan cilvēkresursi, kas bija nelietderīgi. Par plānu ieviešanas procesa virzību, eksperte norāda, ka katru gadu salāgo teritorijas attīstības plānus ar pašvaldības budžetu – ja tiek konstatēts, ka plānotajām aktivitātēm ir nepietiekoši finanšu resursi, tad tās netiek īstenotas.

No 6 pētījumā analizētajām pašvaldībām visatšķirīgākā situācija ir Ventspils pašvaldībā, ko apstiprina Ventspils pašvaldības eksperts – mēs esam pirmā pašvaldība Latvijā, kas par teritorijas attīstību sāka domāt un šos jautājumus risināt jau deviņdesmitajos gados, sadarbībā ar Nīderlandi, kad tika izstrādāta ģenerālplāna koncepcija, kas noteica attīstības virzienus pilsētā. Šajā laika periodā šāda veida plānošana Latvijā nebija raksturīga, līdz ar to pašvaldībai teritorijas attīstības joma ir vislielākā pieredze. Eksperts to novērtē pozitīvi un apgalvo, ka tad, kad teritorijas attīstības plānošanas process tika uzsākts visā valstī, Ventspils pašvaldībai jau

bija gan praktiskā pieredze, gan zināšanas par teritorijas attīstības plānošanu. No iepriekš minētā jāsecina, ka Ventspils pašvaldībā teritorijas sakārtošana tika uzsākta krietnu laiku pirms ES fondu finansējuma pieejamības valstī.

Kā galvenos izaicinājumus teritorijas attīstībā visi pašvaldību eksperti min finansējuma nepietiekamība, lai realizētu visas vajadzības, līdz ar to prioritāšu izvirzīšanā ir jāpieņem lēmumi, kas ir kritiski svarīgi katrai pašvaldībai – piemēram, Liepājas pašvaldība akcentē mājokļu attīstības koncepciju, infrastruktūru, industriālo parku attīstību, sabiedriskā transporta, pilsētvides uzlabojumu un ostas attīstību, Rēzeknes pašvaldībai prioritātes ir uzņēmējdarbības attīstība, sporta infrastruktūra, daudzdzīvokļu māju projekti, Daugavpils pašvaldība prioritātes nosaka attiecībā uz sabiedrību, ekonomiku un vidi un tam tiek pakārtotas arī īstenojamās aktivitātes – energoefektivitāti uzlabojošās iniciatīvas, videi draudzīgs transports uzņēmējdarbības uzlabošana, Ventspils pašvaldība plāno turpināt attīstīt ostas un tranzītu, ražošanu. Vienīgā pašvaldība, kura savās prioritātēs iekļauj degradēto teritoriju revitalizāciju ir Jūrmalas pašvaldība, kura plāno attīstīt Ķemeru nacionālo parku, lai tuvākajā nākotnē tur var sākt strādāt uzņēmēji, ir plāni par Slokas apkārtnes attīstību, kuru kā prioritāti noteica iedzīvotāji - tā arī ir degradēta teritorija, kuras revitalizācija nodrošinātu apkaimes iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu dzīvesvietā.

Aptaujātie politikas plānošanas eksperti par teritorijas attīstības jautājumiem pauž atšķirīgu viedokli. Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) skaidro savu viedokli teritorijas attīstības plānošanā norādot, ka daudz likumu ir pieņemti, sistēma ir sakārtota, sistēma strādā pietiekami ilgi, tomēr iedzīvotāju pieprasījums ir mainījies. Sarunu jautājums, kuram vajadzētu notikt šobrīd ir attīstības plānošanas sistēmas aktualizācija, revīzija.

LPS eksperts uzsver, ka valstī kopumā trūkst reģionālās komponente, trūkst reģionālā mēroga. Kā norāda eksperts: *“Igaunijā ir slikts reģionālais mērogs – gubernatoru veidā, bet demokrātisks, šķietami neefektīvs, bet darbojas krietni efektīvāk kā Latvijas neesošais”*. Šādam aspektam pēc eksperta domām ir politiski iemesli - ir virkne jautājumu, kas nav pašvaldību jautājumi, piemēram slimnīcu tīkls (slimnīcu īpašums ir pašvaldību jautājums, bet tīkls nav). Latvija ar to kopumā netiek galā, līdz ar to šeit trūkst viens posms, kas ir reģionālais attīstības posms. Eksperts norāda, ka Plānošanas reģioni likumu par attīstības plānošanu pilda efektīvāk nekā valdība. Cēloņi meklējami jau Nacionālā attīstības plāna (NAP) izstrādē, jo šobrīd finanses ir pilnībā nodalītas no NAP. Papildus tam, ilgtermiņa stratēģijas mūsdienu mainīgajā vidē ir nederīgas - COVID, karš Ukrainā un Zaļā kursa ieviešana sagrauj visu ideju par 30 gadu plānošanu. Lai atskaitītos par NAP ieviešanu ES, Pārresoru koordinācijas centrs *“iemācījās”* iziet no situācijas – sagatavoja teicamus vidēja termiņa pārskatus, lai atskaitītos kā tiek ieviests NAP. Tas bija iespējams, izvērtējot jaunās politikas iniciatīvas – 4 gadu periodā tās izvērtējot un nosakot, kurā no NAP punktiem šīs iniciatīvas varētu iekļauties. Šāda pieeja liecina, ka NAP trūkst sasaistes ar reālo situāciju un tā izpildes patiesums varētu būt apšaubāms, kas neliecina par reālo situāciju.

PKC eksperts, raksturojot teritorijas attīstības plānošanas jautājumus pauž līdzīgu viedokli par attīstības plānošanas procesu - tas ir sakārtots, gana skaidri nodefinēts. Ir izstrādāts likums un šo gadu laikā kopš Latvijā ir ieviesta attīstības plānošanas sistēma, ir iegūta pieredze un zināšanas attīstības plānošanā. Attīstības prioritātes tiek noteiktas katrai organizācijai, kas izstrādā plānošanas dokumentu izvērtējot situāciju konkrētajā jomā un tad definējot attīstības virzienus. Tomēr PKC ekspertam ir atšķirīgs viedoklis par plānošanas dokumentu sasaisti ar finansējumu, eksperts norāda, ka tiek nodrošināta attīstības plānošanas dokumentu sasaiste ar budžetu. Ka norāda eksperts: *“Vēlmes parasti ir lielākas kā finanšu iespējas, bet galvenais ir fiksēt savas finanšu iespējas un tad šāda plānošana ir laba”*. Eksperts piemin arī politisko aspektu plānošanā un norāda, ka *“...mums attīstības plānošanā ir iedzīvināta “politikas cilpa” – pastāv politikas dokumentu izstrāde, ieviešana, novērtēšana”*. Dokumentu skaits ir ierobežots, hierarhija ir skaidra – ir konceptuāls dokuments *“Cilvēks pirmajā vietā”*, kam pakārtota ir *“Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030”*, nākošais dokuments NAP un tad seko vidēja termiņa plānošanas dokumenti. Analizējot dokumentu izstrādes procesu, eksperts min,

ka NAP2020 tika izstrādāts aptuveni 11 mēnešu laikā, savukārt NAP2027 izstrāde aizņēma aptuveni divus gadus (bija valdības maiņa). Eksperts novērtējot procesu apgalvo, ka “zināma” birokrātija tajā ir, bet bez tās nevar iztikt – nepieciešami dažādi saskaņojumi, katrs no iesaistītajām organizācijām sniedz savus izvērtējumus dažādos laika periodos, līdz ar to process var ieilgt. Uz jautājumu, vai pirms Latvijā tika uzsākta attīstības plānošanas sistēmas izveide, tika ņemta vērā ārzemju pieredze, eksperts atbild: *“Tika vērtēti citu valstu modeļi, bet neesam pārņēmuši precīzi kādu no tiem. Vērtējām Lietuvas, Igaunijas sistēmas, kā arī Zviedrijas un Dānijas. Konkrēti pateikt, kas tieši tika pārņemts nevaru pateikt”*.

Jautājumā par reģionālo attīstību PKC eksperts apgalvo, ka visas pazīmes tomēr liecina, ka reģionālā politika ir nepietiekama. Labākajā gadījumā tā ļauj noturēt reģionu atšķirības tajā līmenī kādā tās ir iepriekš bijušas, tomēr šīs atšķirības nemazinās, gan skatoties pēc IKP, pēc nodarbinātības – Latgalē vēl joprojām ir augstākais bezdarba līmenis, iedzīvotāju skaits ārpus Rīgas samazinās straujāk. Var teikt, ka reģionālā politika nerasniedz savus mērķus, bet tomēr ļauj situāciju nepasliktināt dramatiski.

Uz jautājumu kā to risināt, eksperts atbild, ka mākslīgi ar ražotņu veidošanu, vai citām ekonomiku veicinošām aktivitātēm tas diez vai izdosies. Pēc eksperta domām, jāmēģina atbalstīt tradicionālās nodarbošanās, lai tur būtu ilgtspējīgas, ražojošas mājsaimniecības. Papildus tam eksperts norāda, ka attālinātā darba vietas var uzlabot aktivitāti reģionos – ierēdņi var dzīvot attālā reģionā, jo nav jāmēro tāls ceļš uz darba vietu.

Latvijas lielo pilsētu asociācija (LLPA) jautājumā par attīstības plānošanu intervijas laikā nāca klajā ar paziņojumu, ka sistēma, kāda tā ir tagad, nav efektīva, un ir jānodala lielās pilsētas attīstības plānošanā no pārējām pašvaldībām, jo lielo pilsētu attīstības specifika nav salīdzināma ar citām pilsētām, tostarp ar novadiem – tām nepieciešami citi atbalsta mehānismi un ir raksturīgi atšķirīgi attīstības virzieni.

Saskaņā ar teorētiskajā nodaļā veikto zinātniskās literatūras analīzi par ilgtspējīgu teritorijas attīstību, kur tika pētīti pilsētu attīstības jautājumi, autore secināja, ka pilsētu administrāciju pieņemtiem lēmumiem teritorijas attīstībā ir jābūt balstītiem uz ilgtspējīgas attīstības plānošanas koncepciju, akcentējot teritorijas attīstības potenciālu. Papildus tam, nepieciešams saglabāt līdzsvaru ekonomikas, vides un sociālajā dimensijā – videi draudzīga plānošana, sabalansēti lēmumi un normatīvais regulējums, sadarbība ar vietējiem iedzīvotājiem lēmumu pieņemšanā tādā veidā nodrošinot pilsētu izaugsmi. Analizējot interviju rezultātus un salīdzinot tos ar teorētiskajā nodaļā izpētīto, autore secina, ka:

1. Valstī teritorijas attīstības plānošana notiek, izmantojot pieeju “no augšas uz leju”, daļēji iesaistot šajā procesā vietējo pārvaldības līmeni, kas ir pašvaldības. Attīstības plānošanai ir izstrādāts pietiekams normatīvais regulējums. Pašvaldības pozitīvi novērtē teritorijas attīstības plānošanas un ieviešanas procesu, jo tas ir strukturēts un pārskatāms no teritorijas attīstības plānošanas dokumentu viedokļa.
2. Pašvaldību ilgtspējīgās attīstības stratēģijās kopumā ir iekļauta informācija par degradētajām teritorijām (izņemot Liepājas valstspilsētas pašvaldību), kas ir saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, tomēr stratēģijās netiek paredzēta degradēto teritoriju uzskaites veikšana, kā to paredz IAM Nr.17. Tāpat netiek paredzēta rīcība attiecībā uz graustiem, saskaņā ar IAM Nr.11, izņemot Jūrmalas valstspilsētu pašvaldību, kas paredz rīcību graustu jautājumu risināšanā.
3. Ja degradētai teritorijai tiek plānots finansējums teritorijas revolarizācijai, tā tiek iekļauta investīciju plānā, toties ne vienmēr informācija par degradētajām teritorijām tiek iekļauta attīstība programmā. Tas liecina par to, ka pašvaldības saskaras ar grūtībām, lai risinātu visus aktuālos teritorijas attīstības jautājumus – finanšu nepietiekamība, prioritāšu maiņa un to pielāgošana jau izstrādātajiem plāniem, ES fondu prioritātēm, reformu ietekmes uz plānošanas dokumentu izstrādi.
4. Reģionālā attīstība valstī nesniedz plānotos rezultātus, kas kopumā nerisina reģionu atšķirības, kā arī valsts politikā vērojams reģionalitātes aspekta trūkumus, kas ļautu reģioniem risināt kopīgas attīstības prioritātes.

Turpmākajā nodaļā autore veiks analīzi par sabiedrības līdzdalības un iesaistīšanos pašvaldības lēmumu pieņemšanā, ņemot vērā to, ka pašvaldībai kā publiskā sektora subjektam, lai radītu kvalitatīvus pakalpojumus, ir jāņem vērā sabiedrības viedoklis.

3.4. Sabiedrības līdzdalība valstspilsētu pašvaldību lēmumu pieņemšanas procesos / *Public participation in the decision-making processes in municipalities of Latvian state cities*

Ekspertiem tika uzdots jautājums par sabiedrības iesaisti degradēto teritoriju pārvaldībā ar mērķi noskaidrot, kāds ir ekspertu redzējums par iedzīvotāju iesaisti degradēto teritoriju revitalizācijas procesā, kā arī vai iedzīvotāju vēlmju noskaidrošana būtu lietderīga šajā procesā. Līdzīgi tika uzdots jautājums par uzņēmēju iesaisti degradēto teritoriju revitalizācijā.

Ekspertu atbildes bija dažādas, sākot ar viennozīmīgu pārliecību, ka šādas iniciatīvas pašvaldība veic un beidzot ar to, ka šāda iniciatīva nav iespējama dēļ sabiedrības neieinteresētības un zemās aktivitātes, iesaistoties pašvaldības darbības procesos.

Ventspils pašvaldības eksperta atbilde par sabiedrības interesi un iesaisti ir – *“mēs būtu laimīgi, ja tāda iespēja būtu, kad iedzīvotāji iesaistītos”*. Pašvaldībā darbojas aktīvo iedzīvotāju portāls, kur var iedzīvotāji sniegt savus komentārus, kā rezultātā pašvaldībai pastāv iespēja iedzīvotāju jautājumus atrisināt. Esam jautājuši iedzīvotāju viedokli dažāda rakstura publiskajās apspriešanas, bet nav bijuši gadījumi, kad iedzīvotāji nāktu uz pašvaldību ar ierosinājumiem par degradēto teritoriju atjaunošanu. Kā norāda eksperts, tad sadarbība ar uzņēmējiem jau ir pozitīvāka un to pašvaldībā dara. Liepājas pašvaldības eksperts min tikai dažus gadījumus, kad iedzīvotāji ir izrādījuši iniciatīvu, bet tomēr eksperts paliek pie viedokļa, ka, ja kādam iedzīvotājam rodas interese par kādu ar teritoriju saistītu jautājumu, tad visas atbildes ir meklējamas teritorijas attīstības plānā – ja teritoriālais zonējums atļauj, tad pašvaldība ir gatava iesaistīties un risināt jautājumus.

Jelgavas pašvaldības eksperte norāda, ka būtu nozīme iedzīvotājus iesaistīt lēmumos, kas skar degradētās teritorijas, bet Jelgavas pašvaldībā šādas sadarbības formas nav. Kā apgalvo eksperte: *“...vienkārši mēs vēl neesam sasnieguši to līmeni, kas ir vecajās Eiropas valstīs. Šīs sadarbības un iedzīvotāju iesaistes process tur ir gana veiksmīgs, jo es domāju, ja mēs kā pašvaldība nākam kā projektu virzītāji un īstenotāji, un iedzīvotāji, veidojot apkaimes biedrības, šajos procesos iesaistītos, tam būtu labi panākumi”*. Eksperte gan min vienu gadījumu, kur ir bijusi aktīva iedzīvotāju iesaiste, kas bija saistībā ar Jelgavas pašvaldības teritorijā plānotā veikala DEPO būvniecību, bet tas gan ir bijis vairāk savu (iedzīvotāju) interešu aizstāvībai. Pašvaldība ir rīkojusi dažādas fokusgrupas iedzīvotājiem, publiskās apspriešanas attīstības programmai un attīstības stratēģijai, bet arī tur iedzīvotāju aktivitāte bija ļoti maza. Jautājumā par to, kādi iemesli varētu būt šādai situācijai, eksperte min, ka *“...šobrīd ir tāds laiks, kad cilvēki ir vairāk noskaņoti citām problēmām, ko risināt. Gan šis apmulsums pēc pandēmijas, kas mums visiem bija diezgan liels pārbaudījums, gan karš tepat blakus kaimiņvalstī, gan ekonomiskā krīze...”*. Sadarbību ar uzņēmējiem degradēto teritoriju jomā pašvaldības eksperte vērtē no projektu ieviešanas aspekta, jo SAM 5.6.2 nosacījums ir piesaistīt projektam komersantu, kur šajā teritorijā veidos savu uzņēmējdarbību. Šajā jautājumā, kā apgalvo eksperte – mums ir paveicies, esam atraduši komersantus un sadarbība ir veiksmīga.

Jūrmalas pilsētas pašvaldības eksperts norāda, ka iedzīvotāju viedoklis ir svarīgs. Kad tika izstrādāta attīstības programma, tika veidotas darba grupas un katrā no tām piedalījās iedzīvotāji, kuru viedoklis tika uzklauts un ņemts vērā, izstrādājot rīcības plānu. Līdzīgs viedoklis ir Rēzeknes pašvaldības ekspertam, kurš norāda, ka iedzīvotājus iesaista uz publisko apskriešanu, kad notiek teritorijas attīstības plānošana, bet par degradēto teritoriju jautājumiem gan nav jautāts iedzīvotāju viedoklis un arī paši iedzīvotāji interesi nav izrādījuši. Tā kā Rēzeknē ir speciālā ekonomiskā zona, tad uzņēmēji iesaistās procesos caur šo organizāciju. Kopumā viedokļi tiek uzklauti un pašvaldība izlemj, kādas aktivitātes var atļauties īstenot.

Daugavpils pašvaldības eksperts min pozitīvus piemērus, saistībā ar iedzīvotāju iniciatīvām - tika veikta iedzīvotāju aptauja, lai noskaidrotu, kuru no objektiem vajadzētu attīstīt, ir pieredze, iesaistot biedrības, kurās apvienojušies aktīvie iedzīvotāji.

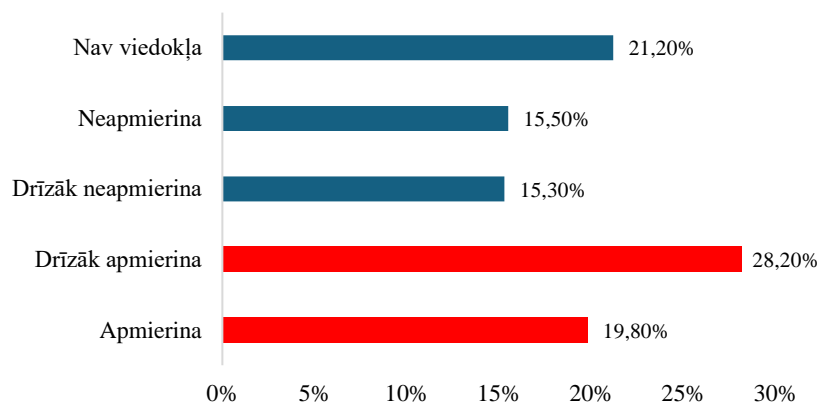
Kā viens no piemēriem, ir iedzīvotāju iniciatīva par kādu kultūrvēsturisko objektu (sanatorija, ar sērūdeņiem), kas ir privāta teritorija. Pateicoties iedzīvotāju aktivitātei, pašvaldība to pārņēma savā īpašumā un uzsāka teritorijas revitalizāciju. Lai gan objekts prasa apjomīgus ieguldījumus, tomēr pašvaldība saskatīja objektā attīstības iespējas. Līdzīgi ir bijis ar Daugavpils cietoksni – revitalizācijas process tika uzsākts, saskaņā ar iedzīvotāju ierosinājumu. Eksperte uzsver, ka iedzīvotāju iesaistē saskata potenciālu. Uzņēmēju iesaiste attīstības jautājumos arī tiek veikta, piemēram, pirms pašvaldība uzsāka projekta īstenošanu industriālā zonā, uz sarunām tika uzaicināti uzņēmēji, kas strādā šajā apkaimē, un, lai projektu varētu īstenot, uzņēmēji piekrita savus zemes gabalus uzdāvināt pašvaldībai. Kā norāda eksperte – ja pašvaldība nolemtu “mākslīgi” veidot kādu industriālu vietu, uzņēmējiem varētu nebūt interese tur strādāt.

Autores organizētajā fokusgrupā, kas notika Rēzeknes valstspilsētā tika pārrunāti jautājumi par uzņēmējdarbības vidi (kā uzņēmēji to vērtē) pašvaldībā, uzņēmēju viedokli par sadarbību ar pašvaldību, uzņēmējdarbības veicinošie un kavējošie faktori pašvaldībā un valstī kopumā, pašvaldībā esošos saimnieciski neizmantoto teritoriju vērtējums no uzņēmēju viedokļa, degradētas teritorijas izpratne un tās pārvaldības iespējami risinājumi.

Fokusgrupas diskusijas pozitīvu iznākumu nodrošināja visu informantu atvērtība, vēlme iesaistīties pētījuma tapšanā, tādēļ viņi atklāti dalījās savā pieredzē par uzņēmējdarbības vidi pilsētā un citiem autores interesējošiem jautājumiem. Par zināmu pētījuma ierobežojumu uzskatāma informantu izlase, jo diskusijā piedalījās Rēzeknes pilsētas un novada lielāko uzņēmumu pārstāvji. Pētījuma mērķiem būtu bijis lietderīgi dzirdēt arī mazāku un nesen dibinātu uzņēmumu pārstāvju pieredzi. No otras puses, tieši pieredzējušu dalībnieku klātbūtne ļāva aptvert plašāku gadījuma kontekstu. Piemēram, uzņēmēji stāstīja, kas attiecīgajā vietā atradies PSRS laikā un kādos apstākļos dibināts attiecīgais uzņēmums. Nedetalizējot diskusijas laikā iegūtos rezultātus, kopumā var uzskatīt, ka intervētie uzņēmēji pilsētas vidi vērtē kā atbilstošu dažādu uzņēmumu vajadzībām. Uzņēmēji Rēzeknes pilsētas un novada teritorijas savu uzņēmumu attīstīšanai izvēlas infrastruktūras un ģeogrāfiskā novietojuma dēļ, kā arī emocionālas piesaistes vadīti. Līdzās lielajiem uzņēmumiem pilsētā un novadā attīstās arī mazāki uzņēmumi, kas saistīti ar dažādu pakalpojumu sniegšanu. Nemot vērā pieprasījumu pēc mājokļiem un telpām uzņēmējdarbībai, uzņēmēji prognozē pilsētas ekonomisko izaugsmi. Sadarbība ar pašvaldību tiek vērtēta kā laba, taču Rēzeknes pilsētas un novada gadījumā disonansi izraisa teritorijas piederība divām pašvaldībām. No uzņēmēju viedokļa būtu nepieciešams vienots skatījums uz teritorijas tālāku attīstību. Attiecībā uz degradētām teritorijām nevar apgalvot, ka Rēzeknē būtu vienota pieeja par to apsaimniekošanu, taču uzņēmēji atzīmē vairākus gadījumus, kad šādas teritorijas tiek atjaunotas un izmantotas uzņēmējdarbības mērķiem. Uzņēmēji, atbildot uz jautājumu – vai būtu gatavi savai uzņēmējdarbībai izvēlēties vietu, kas ir degradēta, vienprātīgi atbildēja, ka nebūtu gatavi, jo lietderīgāk ir veidot savas ražotnes pēc saviem ieskatiem un vajadzības, nekā pielāgoties jau iepriekš izstrādātai būvniecības koncepcijai un pielāgoties konkrētas teritorijas specifikai (autostāvvietu trūkums, infrastruktūras nepieejamība u.c. iemesli).

Turpmāk pētījumam nepieciešamās informācijas iegūšanai autore analizēja publiski pieejamos datus par pašvaldību veiktajām iedzīvotāju un uzņēmēju aptaujām, lai noskaidrotu viedokli par pašvaldības un darba novērtējumu.

Rēzeknes pašvaldība ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2022.-2038. gadam un attīstības programmas 2022.-2028. gadam izstrādes ietvaros, laika posmā no 2021. gada 24. novembra līdz 23. decembrim veica aptauju, kurā aicināja sabiedrību paust savu viedokli un ierosinājumus pašvaldības attīstībai un izaugsmei. uz jautājumu – kādas ir iedzīvotāju iespējas piedalīties pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā, tika saņemtas 1631 atbildes, kur pozitīvā vērtējuma rādītājs kopumā ir 61% (skat. 3.8. attēlu).

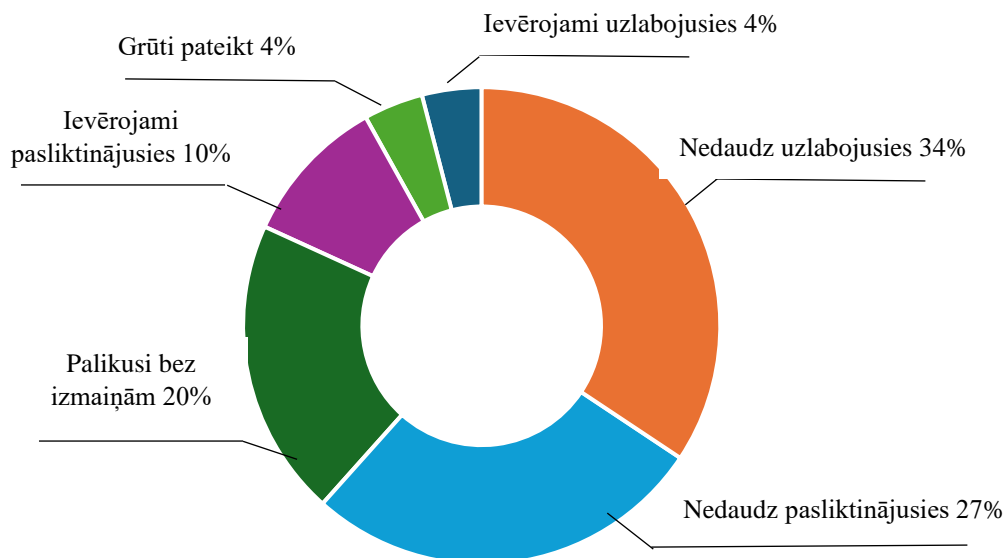

*Avots: Autores veidots pēc Rēzeknes valstspilsētas tīmekļa vietnes www.rezekne.lv informācijas 3.8. att. / Fig. 3.8. **Iedzīvotāju iespējas piedalīties Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesā / Citizens' opportunities to participate in the decision-making process of the Rezekne state city municipality***

Attēlā norādītā informācija liecina, ka kopumā iedzīvotāji pozitīvi vērtē iespējas piedalīties pašvaldības lēmumu pieņemšanā – ar iespējām apmierināti ir 19,8% un drīzāk apmierināti 28,2%. neapmierinošus vērtējumus kopā ir snieguši 30,8% respondenti, kas ir uz pusi mazāk kā pozitīvie vērtējumi.

Tā kā citās pašvaldībās tika plānotas fokusgrupas ar uzņēmējiem, bet, no autores neatkarīgu apstākļu dēļ, tās nebija iespējams noorganizēt, tad autore izmantoja pašvaldību tīmekļa vietnēs pieejamo informāciju, kur ir bijušas veiktas aptaujas ar mērķi – noskaidrot sabiedrības viedokli par sadarbību ar pašvaldību.

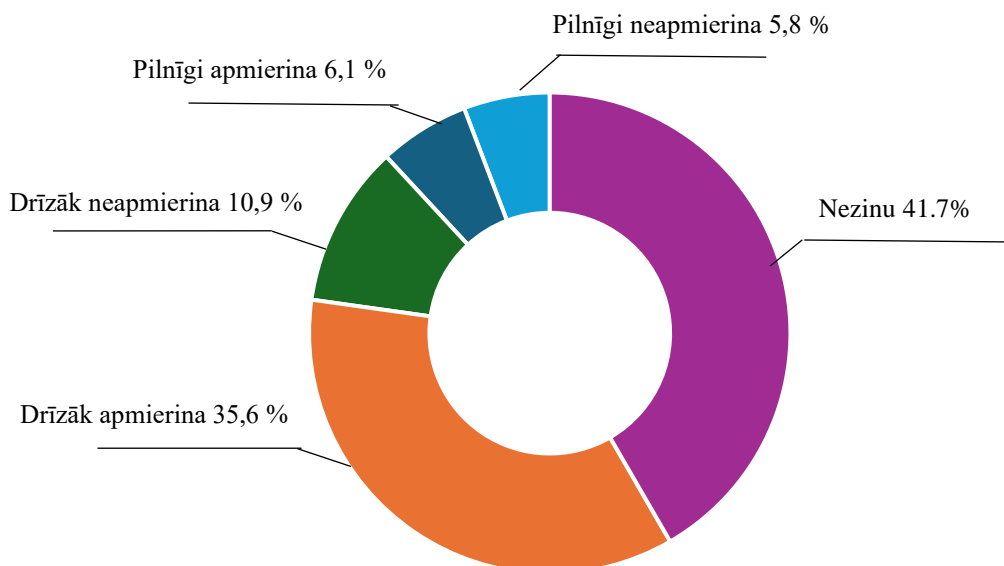
Liepājas pašvaldība 2023.gadā veica iedzīvotāju aptauju par Liepājas ekonomiskās situācijas vērtējumu un prognozēm par tās attīstību, kā arī noskaidroja sabiedrības viedokli par aktuālākajām problēmām. Jautājumā par to kā sabiedrība vērtē vispārējo ekonomisko situāciju Liepājā salīdzinot ar to, kāda tā bija pirms 2 gadiem, ir sniegtas atbildes, kas kopumā iezīmē pozitīvas tendences (skatīt 3.9. attēlu).

Avots: Autores veidots pēc Liepājas valstspilsētas tīmekļa vietnes www.liepaja.lv informācijas
 3.9. att. / Fig. 3.9. **Liepājas pašvaldības domes darbības novērtējums iedzīvotāju skatījumā / Evaluation of the activities of the Liepāja municipal council from the perspective of the residents**

Saskaņā ar attēlā norādīto, 34% Liepājas iedzīvotāji uzskata, ka ekonomiskā situācija Liepājā ir nedaudz uzlabojusies, 4% apgalvo, ka ievērojami uzlabojusies, savukārt 27% apgalvo, ka tā ir nedaudz pasliktinājusies, bet 10% uzskata, ka tā ir ievērojami pasliktinājusies. Vērtējot kopa pozitīvās atbildes, var secināt, ka 38% uzskata, ka situācija ir uzlabojusies, savukārt negatīvās atbildes liecina, ka 37% uzskata, ka tā ir pasliktinājusies. Kopumā viennozīmīgi atbildēt, ka sabiedrības skatījumā ekonomiskā situācija ir ar pozitīvu tendenci, nav iespējams, jo atbilžu īpatsvars ir līdzīgs.

Jūrmalas pašvaldības veiktajā aptaujā, kura norisinājās 2022.gadā, uz jautājumu: "Cik lielā mērā Jūs apmierina vai neapmierina iedzīvotāju līdzdalības iespējas ar pašvaldību saistītu lēmumu pieņemšanā?", tika saņemtas 813 atbildes, kuras tika vērtētas kā atbildes ar pozitīvu vērtējumu (pilnīgi apmierina, drīzāk apmierina) un negatīvu vērtējumu (drīzāk neapmierina, pilnīgi neapmierina). Aptaujas rezultāti attēloti 3.10.attēlā.

Avots: Autores veidots pēc Jūrmalas valstspilsētas tīmekļa vietnes www.jurmala.lv informācijas

3.10. att. / Fig. 3.10. **Jūrmalas pašvaldības sabiedrības līdzdalības iespēju novērtējums ar pašvaldību saistītu lēmumu pieņemšanā iedzīvotāju skatījumā / Evaluation of the possibilities of participation of Jūrmala municipality society in decision-making related to the municipality from the perspective of residents**

Kā redzams attēlā, tad iedzīvotāji kopumā ir apmierināti ar iespējām līdzdarboties pašvaldības lēmumu pieņemšanā (41% pozitīva vērtējuma) un tikai 17% šo iespēju vērtēja negatīvi, savukārt 41,7% izvēlējās atbildi “nezinu”, kas var liecināt, ka iedzīvotājiem nav viedokļa par iesaisti pašvaldības lēmumu pieņemšanā.

Pētījumu centrs “SKDS”, saskaņā ar Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras pasūtījumu veica Latvijas uzņēmumu vadītāju aptauju, kurā Latvijas pašvaldību ietvaros tika pētīta uzņēmējdarbības vide pašvaldībās. Pētījums tika veikts no 2023.gada martam līdz 2023.gada aprīlim un pētījumā tika iekļauti arī Jelgavas, Daugavpils, Ventspils, Liepājas, Jūrmalas, Rēzeknes pilsētu uzņēmēji. Pētījumā tika uzdots jautājums respondentiem - raugoties no Jūsu uzņēmuma pozīcijām, kā Jūs novērtētu pašreizējo pašvaldību atbalstu uzņēmējdarbībai Latvijā? Jelgavas uzņēmēji kopumā situāciju savā pašvaldībā vērtē pozitīvi – no visiem respondentiem 76 % atbildes ir “ļoti labi” un “drīzāk labi”, 13% ir negatīvās atbildes, savukārt 12% respondentu ir atbildējuši, ka grūti pateikt savu vērtējumu. Ventspils pašvaldību aptaujā pozitīvs vērtējums ir sniedza 54% respondenti, bet negatīvu – 16%, kas norāda, ka Ventspils pašvaldības uzņēmēji kopumā ir apmierināti ar pašvaldības atbalstu uzņēmējdarbībai, Jāpiemin, Ventspils uzņēmējiem salīdzinoši nozīmīgs respondentu skaits – 31% bija norādījuši vērtējumu “grūti pateikt”. Jūrmalas uzņēmēju viedoklis ir nedaudz atšķirīgs no iepriekšminētajām pašvaldībām ar to, ka salīdzinoši liels respondentu skaits atbildēja ar “grūtu pateikt” – 48% un tikai 46% situāciju vērtēja pozitīvi. Jāpiebilst, ka negatīvs vērtējums sastāda tikai 6%. Līdzīgs ir Rēzeknes pilsētas uzņēmēju viedoklis – 40% (nedaudz vairāk kā puse) atbildēja, ka situācija ir vērtējama kā pozitīva, bet 37% respondentiem bija grūti paust konkrētu viedokli. Atšķirībā no Jūrmalas pilsētas, Rēzeknes uzņēmēji salīdzinoši vairāk ir norādījuši negatīvu varējumu – 22% uzņēmēju nav apmierināti ar pašvaldības atbalstu uzņēmējdarbībai. Liepājas pašvaldības uzņēmēju atbildēs ir vērojama līdzība ar Rēzeknes pašvaldības uzņēmēju viedokli, uz ko norāda, ka 41% situāciju vērtē pozitīvi, 36% respondentu bija grūtības paust konkrētu viedokli, savukārt, 22% puda negatīvu viedokli. Atšķirīga situācija ir Daugavpils pašvaldībā, kur tikai 28% respondentu ir paiduši pozitīvu vērtējumu, savukārt negatīvs vērtējums ir 63% respondentu un tikai 9% no visiem respondentiem nenorādīja konkrētu viedokli (atbilde – “grūti

pateikt"). Aptaujas rezultāti pievienoti pielikumā Nr.7 *“LTRK veiktā aptauja par uzņēmējdarbības vidi pašvaldībās”*.

Kopumā, analizējot Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras iniciēto aptauju, var apgalvot, ka Daugavpils pašvaldībai būtu jāizvērtē padziļināti uzņēmēju neapmierinātības cēloņi, ņemot vērā to, ka Daugavpils, salīdzinājumā ar visām pētījumā iekļautajām pašvaldībām, ir trešais lielākais aktīvo uzņēmumu skaits (vidēji 4283 aktīvie uzņēmumi periodā no 2017. gada līdz 2022. gadam).

3.5. ERAF degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanas process valstspilsētu pašvaldībās 2014.- 2020. plānošanas periodā / *ERDF degraded area revitalization project implementation process in state city municipalities in the 2014-2020 planning period*

EK 2014.gada 11.novembrī apstiprināja Latvijas izstrādāto darbības programmu, kurā noteikts, ka SAM 5.6.2. īstenošanas rezultātā tiks nodrošināta videi draudzīga un vides ilgtspēju veicinoša teritoriāla izaugsme un jaunu darbavietu radīšana, revitalizējot pilsētvidi un reģenerējot degradētās teritorijas, ņemot vērā, ka saskaņā ar VARAM 2013. gadā veikto nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru pašvaldību analīzi tika konstatēts, ka Latvijā pašlaik ir 5826 ha degradētās teritoriju platības, kuru attīstību pašvaldības novērtēja kā perspektīvu. No 5826 ha degradētajām platībām šīs projektu programmas ietvaros plānots revitalizēt 471 ha jeb 8,08 % degradēto teritoriju (*Darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”* 485. rindkopa).

ERAF projektu finansējums 2014. – 2020. plānošanas periodā valstspilsētu pašvaldībām ir vienīga iespēja kā revitalizēt degradētās teritorijas. Saskaņā ar 05.12.2015.MK Noteikumu Nr.645 *“Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa “Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām” un 13.1.3. specifiskā atbalsta mērķa “Atvērto pasākumu vides un reģionālās attīstības jomā” 13.1.3.3. pasākuma “Teritoriju revitalizācija uzņēmējdarbības veicināšanai pašvaldībās” īstenošanas noteikumi”* anotāciju, kurā minēts, ka pašreizējās tendences ekonomiskajā aktivitātē un privāto investīciju piesaistē reģionos liecina, ka nozīmīga problēma saimnieciskās darbības attīstībai ir nepilnīga publiskā un inženierkomunikāciju infrastruktūra, līdz ar to SAM 5.6.2. īstenošanā tiks akcentēta degradēto teritoriju atjaunošana atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām, tādējādi veicinot nodarbinātību pašvaldībās.

SAM 5.6.2. projektu iznākuma rādītājs ir jāsasniedz, ievērojot trīs kritērijus:

- 1) līdz 2023. gada 31. decembrim atjaunota degradēto teritoriju platība (ha), kas pielāgota jaunu komersantu izvietojumam vai esošo komersantu paplašināšanai, lai sekmētu nodarbinātību un ekonomisko aktivitāti pašvaldībās;
- 2) līdz 2028. gada 31. decembrim jaunizveidoto darba vietu skaits atbalstītajās teritorijās;
- 3) līdz 2028. gada 31. decembrim atbalstītajā teritorijā atrodošos komersantu nefinanšu investīcijas pašu nemateriālajos ieguldījumos un pamatlīdzekļos.

02.10.2018. CFLA sadarbībā ar VARAM izstrādāja dokumentu *“Metodiskais materiāls par rādītāju sasniegšanas pārbaudi 3.3.1. SAM un 5.6.2. SAM un 13.1.3.3.pasākuma ietvaros”*, kas ir kā metodisks palīglīdzeklis pašvaldībām rādītāju sasniegšanai. Metodikā aprakstīta kārtība, kādā pašvaldībām jāiesniedz rādītāju pārskati, termiņi to iesniegšanai, datu uzkrāšanas un pārbaudes nosacījumi, kā arī rādītāju nesasniegšanas riski.

Plānotie iznākuma rādītāju skaitliskās vērtības, kas jāsasniedz iepriekš minētajos termiņos plānoti visa SAM ietvaros, bet to sasniegšanu nodrošina visas pašvaldības kopumā, paredzot savu projektu iesniegumos konkrētas skaitliskās vērtības visos rādītājos. Kopumā katrai pašvaldībai plānotajos termiņos rādītāji jāsasniedz vismaz 85% apmērā no projektā plānotā. Gadījumos, ja iznākuma rādītāju vērtības netiek sasniegtas atbilstoši apstiprinātajam projekta iesniegumam, tiek piemērota atmaksājamās palīdzības formula, kas nozīmē, ka

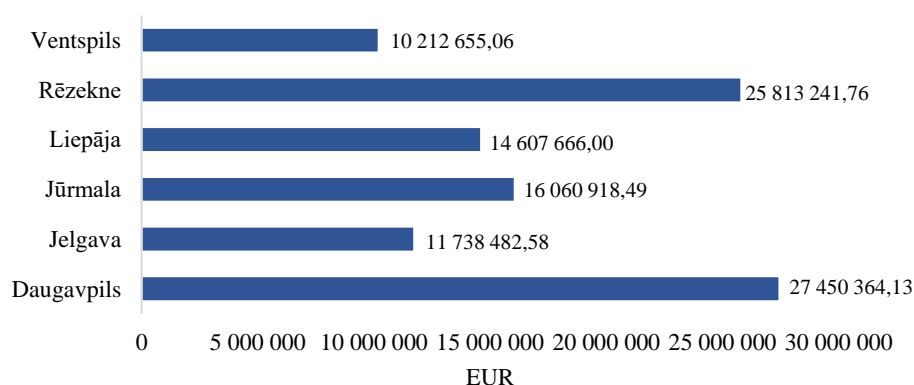
izmaksātais finansējums ir jāatmaksā proporcionāli sasniegtai rādītāja vērtībai, kā to nosaka MK Noteikumu Nr.645 12.punkts.

Lai analizētu veikto investīciju apmēru un rezultātu rādītāju sasniegšanas progresu, autore izmantoja CFLA apkopoto statistisko informāciju SAM 5.6.2.ietvaros sekojošās pozīcijās:

- ✓ projekta finansējums – kopējās izmaksas, attiecināmās izmaksas, ERAF finansējums, valsts budžeta dotācija, pašvaldības finansējums, cits publiskais finansējums, privātās attiecināmās izmaksas (rādītāja vērtība noteikta EUR);
- ✓ atjaunoto degradēto teritoriju platība, kas pielāgota jaunu komersantu izvietojumam vai esošo komersantu paplašināšanai, lai sekmētu nodarbinātību un ekonomisko aktivitāti pašvaldībās (rādītāja vērtība noteikta hektāros);
- ✓ jaunizveidoto darba vietu skaits atbalstītajās teritorijās;
- ✓ atbalstītajā teritorijā atrodošos komersantu nefinansu investīcijas pašu nemateriālajos ieguldījumos un pamatlīdzekļos (rādītāja vērtība noteikta EUR).

Attiecināmie izdevumi šīs projektu programmas ietvaros ir tie izdevumi, kuri tiešā veidā attiecas uz MK Noteikumos Nr.645 noteiktajām prasībām par attiecināmajiem izdevumiem, tas ir - projekta vadības personāla atlīdzības izmaksas, projekta pamatojošās dokumentācijas sagatavošanas izmaksas, jaunas būves būvniecības, esošas būves pārbūves, atjaunošanas vai restaurācijas izmaksas, teritorijas labiekārtošana, izņemot izmaksas, kas attiecas uz mazām arhitektūras formām ar māksliniecisko vērtību, virszemes un pazemes komunikāciju infrastruktūras pārbūve, nepalielinot tās apkalpes jaudu raksturojošos tehniskos parametrus, autoruzraudzības, būvuzraudzības, arheoloģiskās uzraudzības izmaksas, izmaksas, kas saistītas ar būves nodošanu ekspluatācijā, nekustamā īpašuma iegādes izmaksas, nepārsniedzot 10 procentus no projekta kopējām attiecināmajām izmaksām, ar projekta darbībām tieši saistīto publicitātes pasākumu izmaksas.

Lai izpētītu, kā Latvijas pašvaldības, tostarp pētījumā analizētās pašvaldības – Jelgavas, Jūrmalas, Liepājas, Daugavpils, Rēzeknes un Ventspils valstspilsētas nodrošināja projektu īstenošanu 2014.-2020.gada plānošanas periodā SAM5.6.2. ietvaros, autore veica statistisko datu analīzi projektu izdevumu griezumā (skatīt 3.11. attēlu).

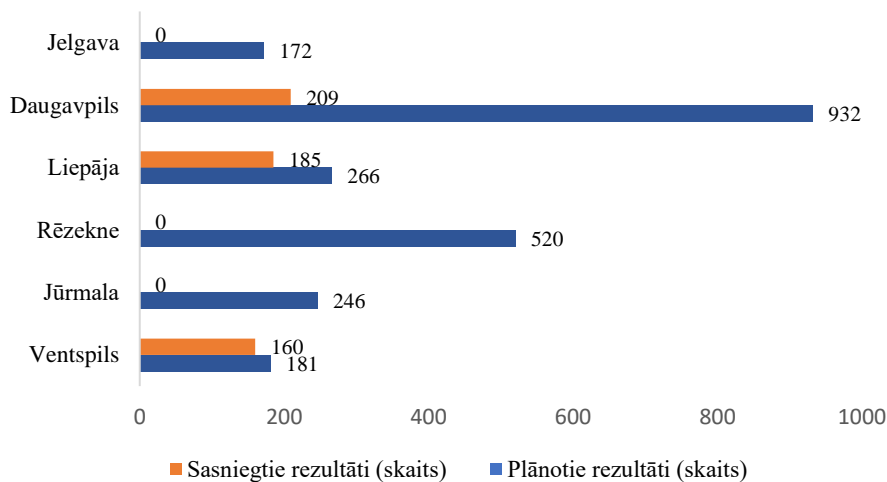
Avots: autores veidots saskaņā ar VARAM sniegto projektu datu apkopojumu uz 30.06.2023.

3.11. att. / Fig. 3.11. SAM 5.6.2. ietvaros īstenoto projektu kopējie attiecināmie izdevumi (līdz 30.06.2023.) valstspilsētu dalījumā (EUR) / SSO 5.6.2. Total eligible expenses of the projects implementation (until 30.06.2023) in the division of state cities (EUR)

Attēlā redzams, ka plānošanas perioda 2014-2020 SAM 5.6.2. ietvaros degradēto teritoriju atjaunošanā ieguldītais kopējais finansējums (attiecināmās izmaksas) vislielāko summu investējusi Daugavpils pašvaldība – 27 450 364,13 EUR, kuras teritorijā ir arī vislielākais degradēto teritoriju skaits. Daugavpils ir lielākā pilsēta pēc tās teritorijas un iedzīvotāju skaita, līdz ar to degradēto teritoriju revitalizācijas nepieciešamība šeit ir nozīmīga un aktuāla. Lai arī Rēzeknes pašvaldība gan teritorijas, gan iedzīvotāju skaita ziņā ir mazākā no visām pilsētām, degradēto teritoriju revitalizācijā tā ir ieguldīti 25 813 241,76 EUR, kas ir otrs lielākais plānotā

finansējuma rādītājs starp pašvaldībām. Vismazākās investīcijas veikusi Ventspils pašvaldība - 10 212 655,06 EUR un Jelgavas pašvaldība - 11 738 482,58 EUR, kas liecina, ka šajās pašvaldībās kopumā ir vismazākā degradēto teritoriju platība un degradēto teritoriju skaits.

Projektu īstenošana tika uzsākta 2016.gadā un turpinās līdz 2023. gada 31.decembrim. Projekta rādītājā “Jaunizveidoto darba vietu skaits” plānoto un sasniegtie rezultāti norādīti 3.12. attēlā.

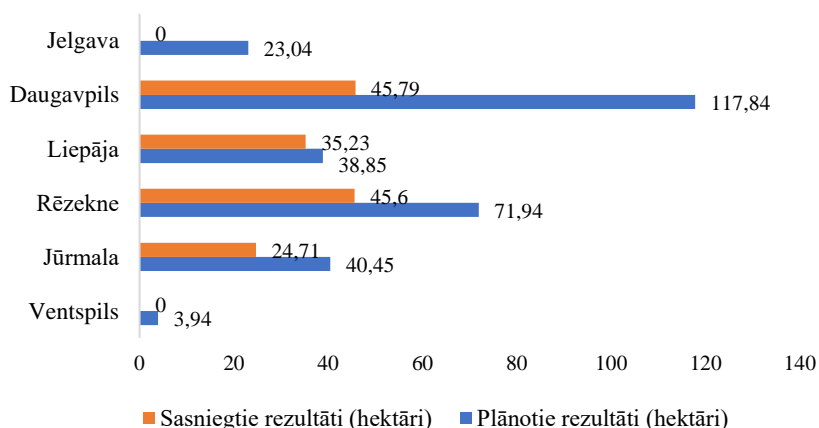

Autores veidots, saskaņā ar VARAM sagatavotās informācijas par ERAF projektu datiem uz 30.06.2023.

3.12 att. / Fig. 3.12. Projekta rādītāja “Jaunizveidoto darba vietu skaits” plānotie un sasniegtie rezultāti uz 30.06.2023. / Planned and achieved results of the project indicator “Number of newly created jobs” at 30.06.2023

Projekta rādītājs “Jaunizveidoto darbavietu skaits” ir jāsasniedz līdz 31.12.2028., lai gan projektu īstenošana beidzas 31.12.2023. Pašvaldības, kuras uz šo brīdi nodrošina rādītāja progresa pieaugumu ir Ventspils, Liepāja un Daugavpils, savukārt pārējām pašvaldībām uz šo brīdi nav vērojams rādītāju izpildes progress, kas rada riskus to sasniegšanai turpmākajos gados, kas liecina, ka pastāv grūtības ar uzņēmējdarbības īstenošanas aspektiem atjaunotajās teritorijās.

Projekta rādītāja “Atjaunoto degradēto teritoriju platība” progress ir attēloti 3.13.attēlā.

Avots: Autores veidots, saskaņā ar VARAM sagatavotās informācijas par ERAF projektu datiem uz 30.06.2023

3.13 att. / Fig. 3.13. Projekta rādītāja “Atjaunotā degradētā teritorija” (hektāri) plānotie un sasniegtie rezultāti uz 30.06.2023./ Planned and achieved results of the project indicator “Revitalized degraded area” (hectares) at 30.06.2023

Ventspils pašvaldība plānoto rādītāju, kas jāsasniedz līdz šī gada 31.decembrim ir sasniegusi tam paredzētajā apjomā, savukārt Jelgavas pašvaldība neuzrāda progresu rādītāja

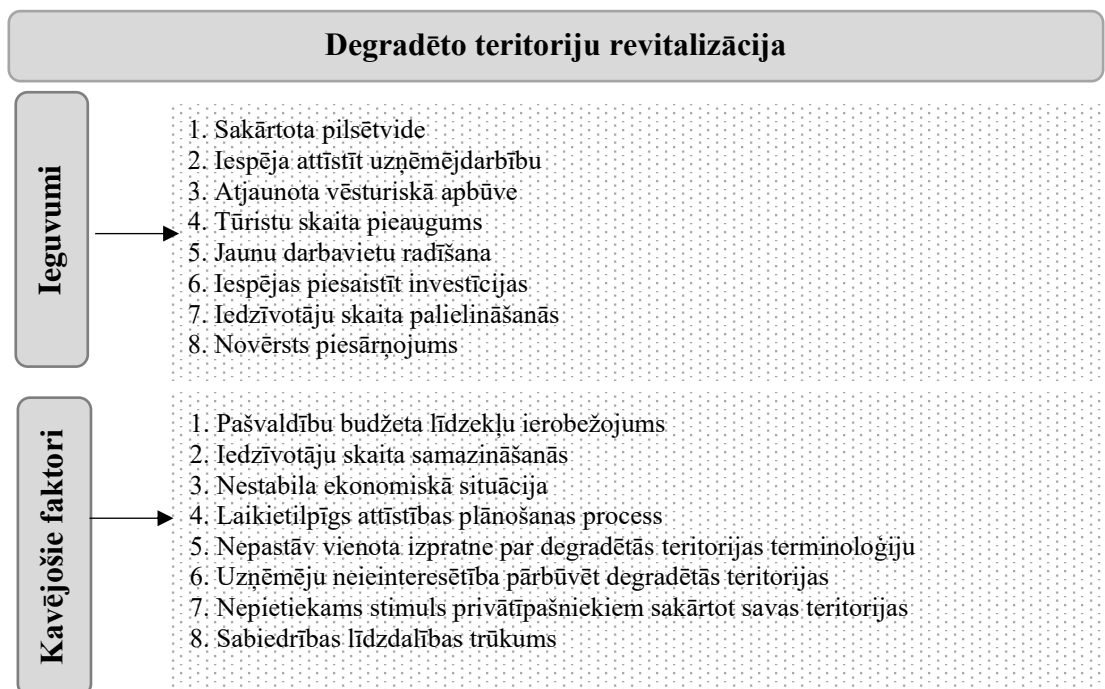
sasniegumā, kas ir nopietns risks projekta īstenošanā. Daugavpils pašvaldība ir plānoto sasniegusi par 45%, kamēr pārējās pašvaldības ir tuvu rādītāja sniegumam un pastāv iespēja tos sasniegt plānotajā termiņā.

Līdz ar to, var uzskatīt, ka uzņēmējdarbības attīstības nodrošināšanai veiksmīgi var būt tie projekti, kuros ir sasniegti visi plānotie rādītāji, kas nozīmē, ka projekta pieteikuma izstrādes laikā, kas ir projekta plānošanas posma rezultāts, pašvaldības ir veikušas visas nepieciešamās darbības, lai savlaicīgi nodrošinātu gan potenciālā komersanta iesaistīšanos projektā, gan plānojusi iepirkumus un sagatavojusi visu nepieciešamo dokumentāciju projekta īstenošanai. Pēc pētījuma rezultātiem autore secina, ka neviena no valstspilsētas pašvaldībām plānotos rādītājus nav sasniegusi (sasniegti daļēji, vai nav sasniegti).

Lai identificētu, ar kādām problēmām saskaras pašvaldības, īstenojot degradēto teritoriju revitalizācijas projektus, autore veica interviju ar CFLA ekspertu degradēto teritoriju projektu ieviešanas jautājumos un uzdeva jautājumu - kādi šajā SAM ir bijuši galvenie izaicinājumi, kādas problēmas ir bijis jārisina, ko būtu vajadzējis darīt citādāk? Uz šo jautājumu eksperte sniedza viedokli, ka lielākā problēma, ar kuru saskarās pašvaldības ir nomnieka atrašana teritorijai – daudzas izsoles beigušās bez rezultāta. Iespējams, ka nomnieki baidās no nosacījuma, ka jāsniedz iznākuma rādītāji (nefinansu investīcijas un darba vietas), pēc Covid - 19 ar šo nosacījumu ievērošanu bija problēmas, darba vietas tika samazinātas un investīcijas arī netika radītas. Lielākajā daļā no projektiem tika sakārtota ceļu infrastruktūra un inženierkomunikācijas līdz degradētajai teritorijai, bet bija arī projekti, kuros tika būvētas ražošanas ēkas, kuras pēc tam tiek piedāvātas nomniekiem. Ja komersants vairs nevēlas strādāt konkrētajā teritorijā, tad ir pieļaujama komersanta noma, protams, ja ir cits komersants. Iesniedzot projekta iesniegumus tika pievienoti arī komersantu apliecinājumi par interesi piedalīties projektā, kā arī norādītas katra komersanta plānotās nefinansu investīcijas un radītās darba vietas. Krīžu dēļ (Covid un karadarbība) tika grozīti SAM MK noteikumi, pagarinot iznākumu rādītāju (nefinansu investīciju un darba vietu) sasniegšanas termiņus līdz 5 gadiem pēc noslēguma maksājuma veikšanas, nepārsniedzot 31.12.2028. Izņemot rādītāja *“revitalizēta degradētā teritorija, ha”* sasniegšanas termiņu, kas palika 31.12.2023. Kā arī ir noteikta atlaide finansējuma saņēmējiem, ka rādītāji jāsniedz vismaz 85% apmērā no projektā plānotā, ja tiek sasniegti mazākā apmērā, tad tiek piemērota atmaksājamās palīdzības formula. Šobrīd problemātiskākais jautājums saistīts ar rādītāja *“attīstīta degradētā teritorija, ha”* sasniegšanu tiem projektiem, kuros ir risks pabeigt līdz 31.12.2023. uz pētījuma izstrādes brīdi VARAM vēl nav sācis virzīt grozījumus SAM 5.6.2. MK noteikumos, nosakot iespēju projektus pabeigt kā nefunkcionējošos projektus (bet nav arī teikts, ka šiem projektiem tiks pagarināts rādītāja *“attīstīta degradētā teritorija, ha”* sasniegšanas termiņš). Ar pārējo rādītāju sasniegšanu pagaidām problēmas nav identificētas - tie finansējuma saņēmēji, kuriem ir kādas problēmas ar sasniegšanu šobrīd virza grozījumus projekta iesniegumā, pagarinot rādītāja sasniegšanas termiņu, atbilstoši SAM 5.6.2. MK noteikumu grozījumiem. Eksperte norāda: *“Mūsu novērojums gan, ka finansējuma saņēmēji, pagarinot rādītāju sasniegšanas termiņu, atslābst uz pāris gadiem. Mēs gan cenšamies katru gadu maijā izsūtīt atgādinājumu, lai tiek izvērtēta rādītāju sasniegšana par iepriekšējo gadu un sasniegšanas gadījumā iesniegts Rādītāju pārskats”*.

Uz jautājumu par ieteikumiem turpmākai projektu programmas ieviešanai degradēto teritorijas pārvaldībā, CFLA eksperte norāda: *“Neorganizēt pēdējo atlases kārtu tik īsu laiku pirms plānošanas perioda beigām (no 4.kārtas ir daļa projektu, kuros nevar paspēt pabeigt līdz 14/20 plānošanas perioda beigām – turpmākā projektu īstenošanas gaita atkarīga no VARAM lēmuma saistībā ar nefunkcionējošo projektu noteikšanu). Finansējuma saņēmējiem ieteiktu nesarežģīt projektus – ir mums tādi projekti, kuros ir daļa izmaksu bez valsts atbalsta, daļa ar vēl 3 dažādiem valsts atbalsta veidiem, kas nozīmē, ka katrai daļai ir sava līdzfinansējuma intensitāte un katru rēķinu pēc tam nākas dalīt 4 daļās, nodalot, kuras izmaksas un kuru daļu attiecas – gan sarežģīti finansējuma saņēmējam sagatavot maksājuma pieprasījumus, gan arī pārbaudes process ir ļoti laikietilpīgs un sarežģīts”*.

Uzdodot jautājumus pašvaldību un politikas plānotāju/ieviesēju ekspertiem par degradēto teritoriju revitalizācijas kavējošiem faktoriem un ieguvumiem no teritoriju revitalizācijas, eksperti kā vienu no aspektiem, kas kavē degradēto teritoriju revitalizāciju, norādīja privātīpašumā esošo teritoriju jautājumu nesakārtotību. Eksperti sniedza atbildes, kas raksturo katras pašvaldības aktualitātes, teritorijas specifiku un pieredzi degradēto teritoriju revitalizācijā (skat 3.14attēlu).

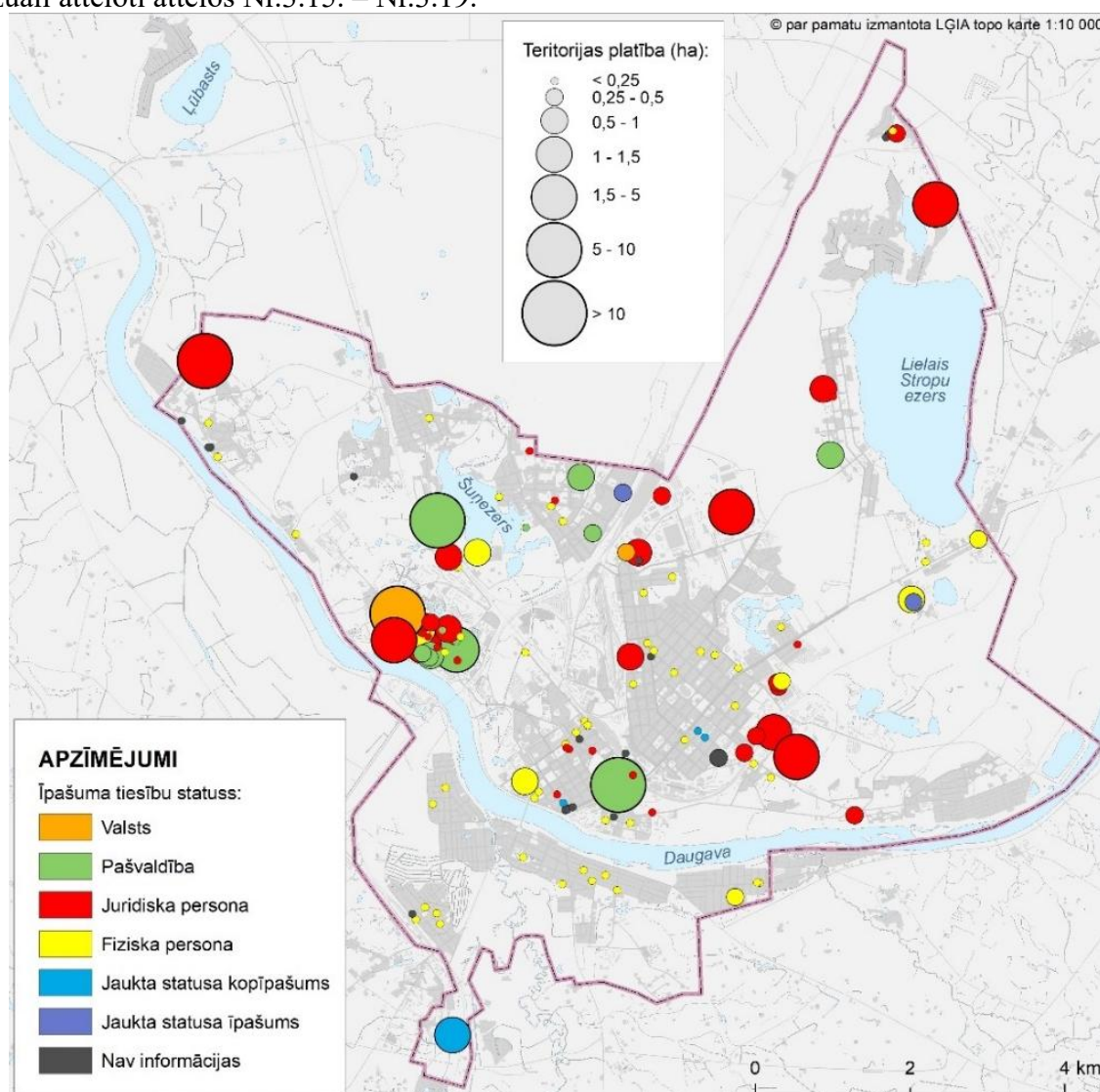
Avots: Autores veidots pēc ekspertu interviju rezultātiem

3.14 att. / Fig. 3.14. **Degradēto teritoriju revitalizācijas ieguvumi un kavējošie faktori / Benefits and barriers to the revitalization of degraded areas**

Ekspertu atbildes par ieguvumiem un kavējošiem faktoriem degradēto teritoriju revitalizācijā kopumā bija līdzīgas – lielākā daļa ekspertu uzsvēra tieši pilsētvides sakārtošanu, uzņēmējdarbības attīstību kā galvenos ieguvumus, savukārt pie kavējošiem faktoriem galvenokārt tika minēts finansējuma trūkums, privātīpašnieku teritoriju jautājuma nesakārtotība un ERAF projektu programmas SAM 5.6.2 rādītāju nesasniegšana. Liepājas pašvaldības eksperts nesniedza konkrētas atbildes uz jautājumiem gan par ieguvumiem no degradēto teritoriju revitalizācijas, gan to kavējošiem faktoriem, vien retoriski pavaicāja – “ko tieši mēs gribam sakārtot? Unificēt uz valsti kopumā? Tā nav liela māksla nosaukt saimnieciski neizmantotu teritoriju par degradētu. Vai tie, kas sēž ministrijās to varētu nedefinēt? Domāju, ka nē”. Jūrmalas pašvaldības teritorija galvenokārt tiek attīstīta tūrismam, līdz ar to pašvaldība kā ieguvumu saredz tieši tūristu skaita palielināšanos, savukārt, Ventspils pašvaldības rūpes ir par kultūrvēsturisko apbūvi un teritoriju, kas ir piesārņota. Bez tam, Ventspils saskaras ar problēmu, kas skar iedzīvotāju skata samazināšanos, līdz ar to eksperts akcentēja šo problemātiku – “...ja nav iedzīvotāji, nav pieprasījums pēc teritorijām. Un tagad pateikt, ka investējat degradētajā teritorijā, ja nav iedzīvotāji, būs kāds ieguvums, nezinu, cik tas ir lietderīgi. Lai tādu teritoriju attīstītu, viņai ir jābūt ar kaut ko ļoti pievilcīgai. Mums teritorija ir pietiekošā daudzumā, līdz ar to ir grūti izdomāt iemeslus kāpēc vajag degradētu teritoriju attīstīt...”. Rēzeknes pašvaldības eksperts kā kavējošu faktoru minēja attīstības plānošanas dokumentu izstrādes procesa laikietilpīgumu- kamēr tiek izvirzītas prioritātes, paiet laiks, līdz tās apstiprina, un situācija pa šo laiku var mainīties, kā rezultātā var nākties pieņemt lēmumus par citām prioritātēm

3.6. Degradēto teritoriju izmantošana Latvijas valstspilsētu pašvaldībās / Use of degraded areas in Latvian state cities municipalities

Ekspertu interviju laikā autore noskaidroja, ka vienīgās pašvaldības, kuras uzkrāj datus un veido datu bāzi par savā teritorijā esošām degradētām teritorijām ir Daugavpils pašvaldība un Jūrmalas pašvaldība, kuras iesniedza sarakstu ar degradētajām teritorijām, norādot tās adresi. Liepājas valstspilsētu pašvaldība savā teritorijā esošās degradētās teritorijas atzīmē teritorijas plānos, bet nenosaka ne to platības, ne atrašanās adresi, savukārt, Jelgavas un Ventspils pašvaldībās par degradētām teritorijām uzskata tās teritorijas, kuras pašvaldības būvvalde atzīmē kā kritiskās ēkas. Līdz ar to iegūtie dati var būt nepilnīgi, jo nav vienotas pieejas degradēto teritoriju uzskaitē. Lai noskaidrotu īpašuma tiesību statusu, par kuru pašvaldības neuzkrāj datus, autore izmantoja publiski pieejamo tīmekļa vietni www.kadastrs.lv Iegūtie dati vizuāli attēloti attēlos Nr.3.15. – Nr.3.19.

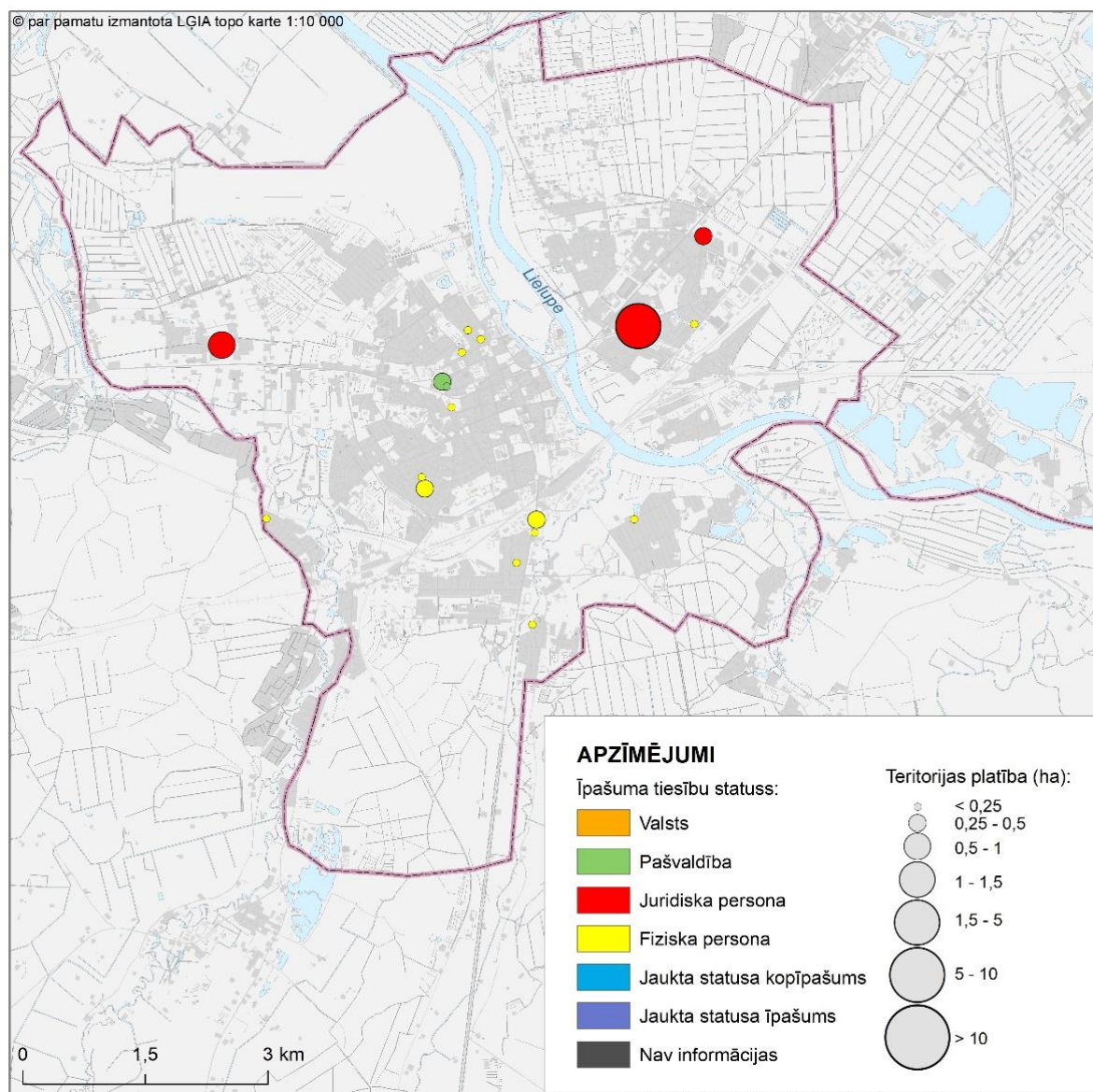

Avots: autores veidots

3.15. att. / Fig. 3.15. Daugavpils valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošās degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / Degraded areas in the territory of Daugavpils state city municipality in 2022 and their property rights status

Daugavpils valstspilsētas centrālajā daļā lielākā daļa ir privātīpašnieku teritoriju, kas platības ziņā ir salīdzinoši nelielas – vidēji mazāk par 0,25 ha. Platību ziņā lielākās teritorijas pieder juridiskām personām, pašvaldībai un valstij un saskaņā ar pašvaldības teritorijas funkcionālo zonējumu aptver teritorijas, kas ir publiskās apbūves, jauktas centra apbūves

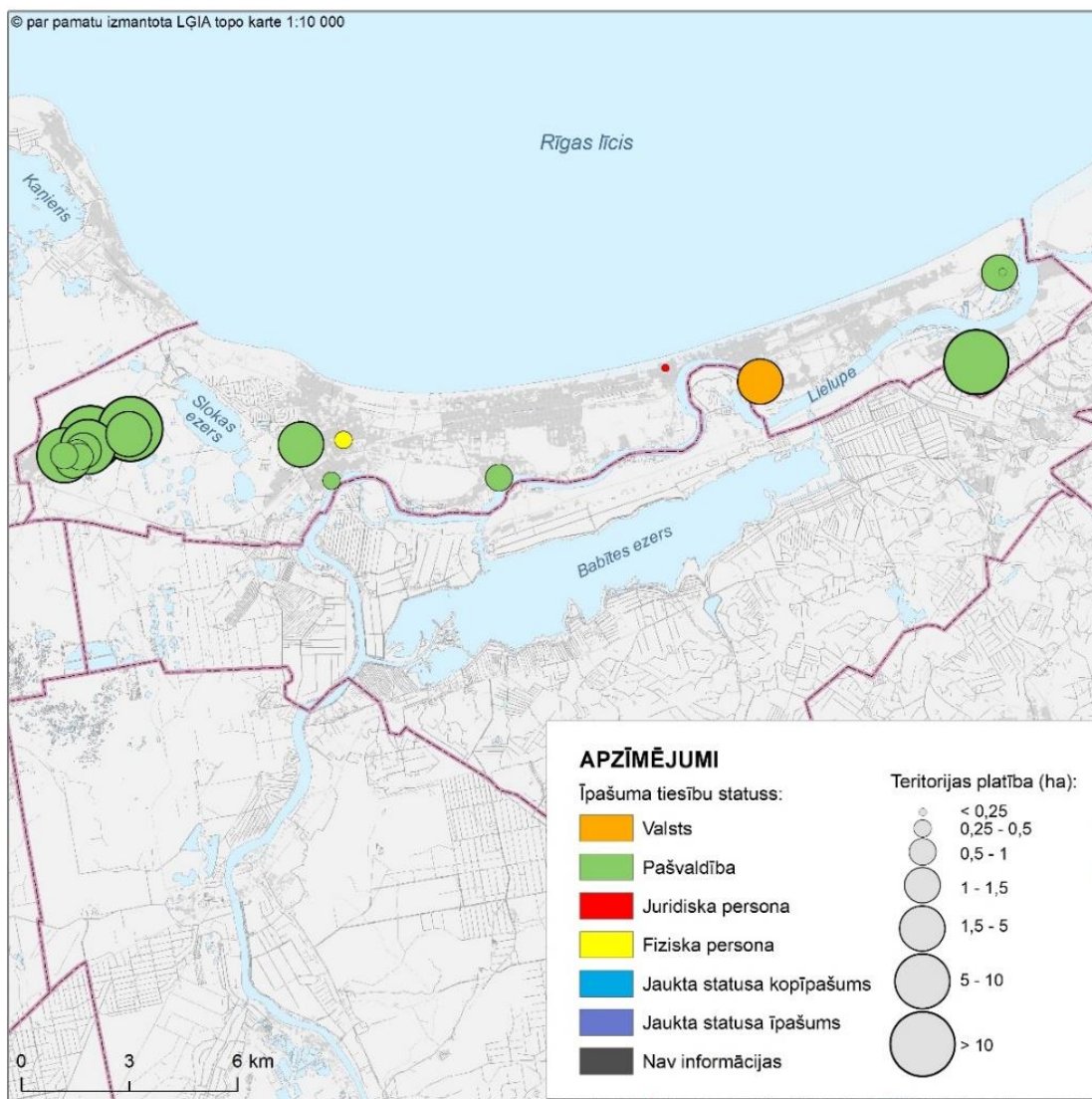
teritorijas, dabas un apstādījumu teritorijas. Saskaņā ar pašvaldības sniegtajiem datiem, Daugavpils valstspilsētas pašvaldības teritorijā ir 147 degradētās teritorijas ar kopējo platību 65,33 ha.

Avots: autores veidots

3.16. att. / Fig. 3.16. Jelgavas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošas degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / *Degraded areas in the territory of Jelgava state city municipality in 2022 and their property rights status*

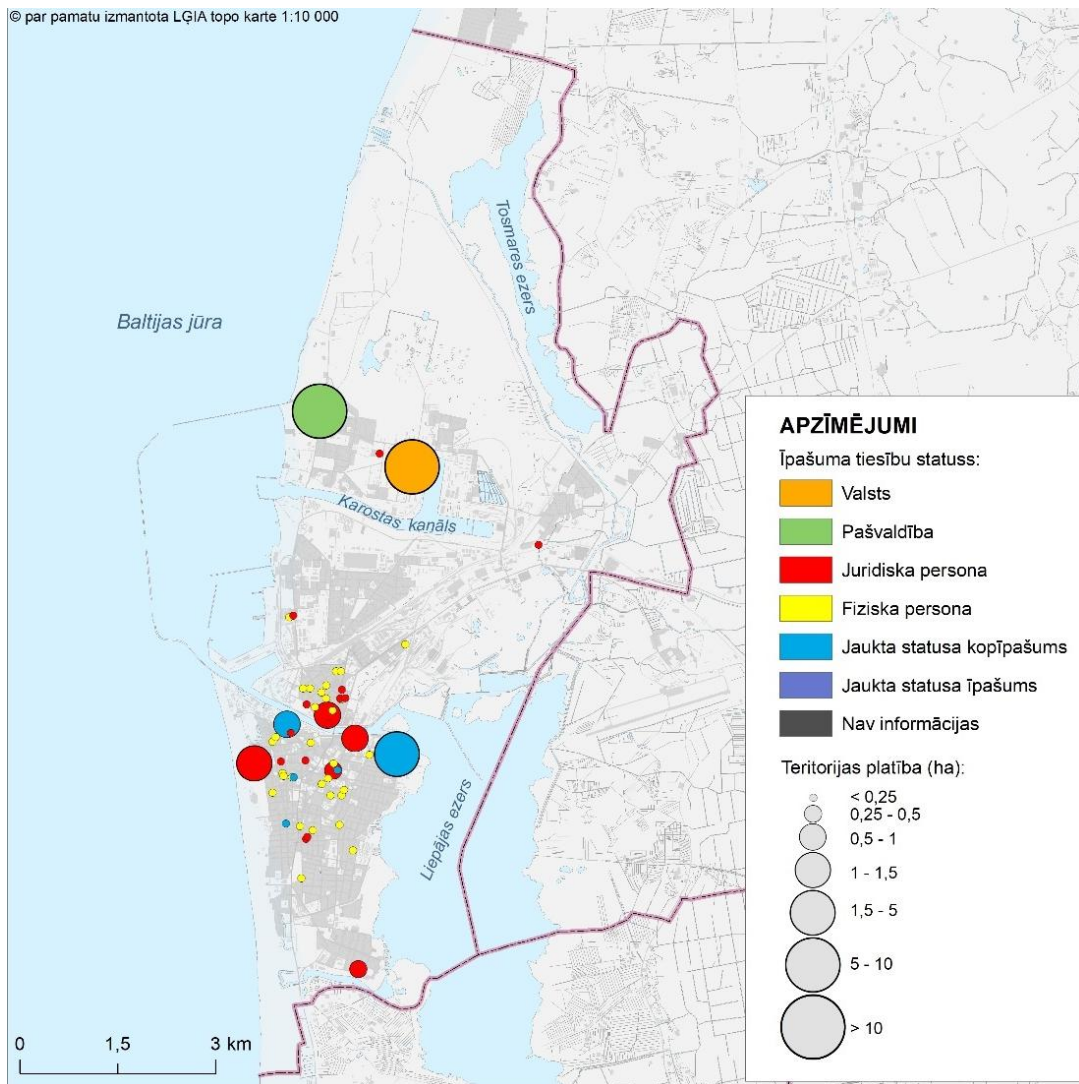
Jelgavas valstspilsētas pašvaldības teritorijā ir 18 degradētās teritorijas ar kopējo platību 5,50 ha. Lielākā daļa teritoriju pieder fiziskām personām un juridiskām personām un tikai viena ir pašvaldības īpašumā. To izvietojums, saskaņā ar teritorijas funkcionālo zonējumu ir izvietots publiskās apbūves, jaukta centra apbūves teritorijā mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorijā un savrupmāju apbūves teritorijā.

Avots: autores veidots

3.17. att. / Fig.3.17. Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošas degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / Degraded areas in the territory of Jūrmala state city municipality in 2022 and their property rights status

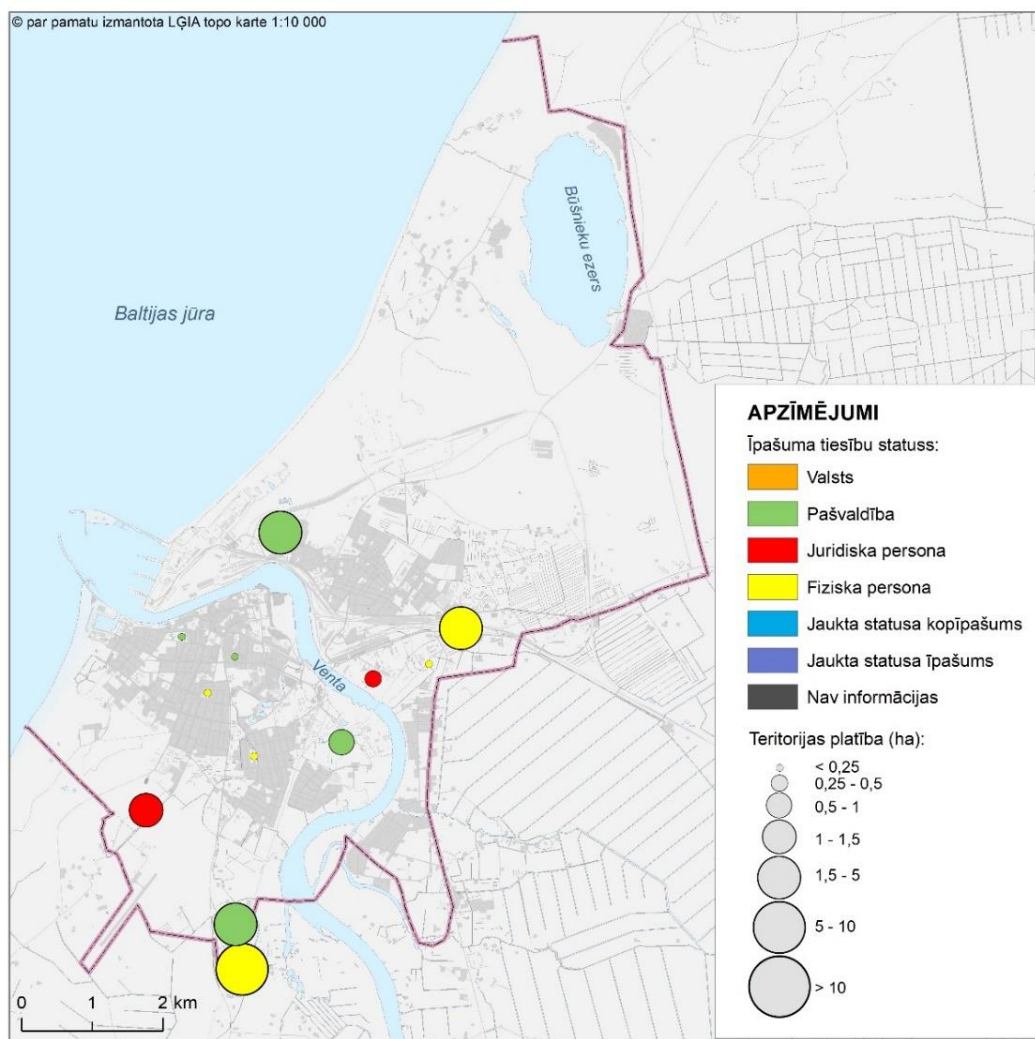
Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība iesniegusi datus, kur lielākā daļa degradēto teritoriju ir pašvaldības īpašumā un saskaņā ar teritorijas funkcionālo zonējumu atrodas dabas un apstādījumu teritorijā, bet viena no teritorijām, kas ir valsts īpašumā atrodas jaukta centra apbūves teritorijā Jūrmalā kopumā ir 19 degradētās teritorijas ar kopējo platību 71,95 ha.

Avots: autores veidots

3.18 att. / Fig. 3.18. Liepājas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošas degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / *Degraded areas in the territory of Liepaja state city municipality in 2022 and their property rights status*

Liepājas valstspilsētas pašvaldībā pēc skaita lielākā daļa degradēto teritoriju ir fizisku un juridisku personu īpašumā, un saskaņā ar teritorijas funkcionālo zonējumu atrodas jauktas apbūves teritorijā, savukārt pašvaldībai piederoša teritorija atrodas apstādījumu teritorijā. Valstij piederošs īpašums, kas ir degradēts, atrodas ostas teritorijā. Liepājā kopumā ir 57 degradētās teritorijas ar kopējo platību 22.62 ha (saskaņā ar iesniegtajiem datiem uz pētījuma brīdi).

Avots: autorei veidots.

3.19. att. / Fig.3.19. **Ventspils valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošas degradētās teritorijas 2022. gadā un to īpašuma tiesību statuss / Degraded areas in the territory of Ventspils state city municipality in 2022 and their property rights status**

Ventspils valstspilsētas pašvaldībā ir 12 degradētās teritorijas, kuru kopējā platība ir 17,07 ha. To izvietojums, saskaņā ar pašvaldības teritorijas zonējumu tās atrodas detāli plānojamo teritoriju daļā, mežu teritorijā, rūpniecības teritorijā, savrupmāju un darījumu iestāžu teritorijās.

2023. gadā, saskaņā ar Rēzeknes pašvaldības eksperta sniegto informāciju, Rēzeknes pašvaldībā ir revitalizētas visas degradētās teritorijas, līdz ar to, dati par Rēzeknes pašvaldību nav iekļauti datu matricā.

Lai noskaidrotu ekspertu viedokli par degradēto teritoriju izmantošanu autore uzdeva sekojošus jautājumus:

1. vai pašvaldībās ir izstrādāta degradētās teritorijas definīcija?
2. kādi ir raksturīgākie degradēto teritoriju veidi?
3. vai ir izstrādāta un uzturēta degradēto teritoriju uzskaites datu bāze?
4. kādi ieguvumi ir no degradēto teritoriju atgriešanas ekonomiskajā apritē?
5. ar kādām grūtībām pašvaldības saskaras degradēto teritoriju pārvaldības jomā?

Kā jau tika norādīts promocijas darba teorētiskajā nodaļā, pastāv problemātika degradēto teritoriju definīcijas izstrādē, līdz ar to autore vēlējās noskaidrot gan iemeslus degradētās teritorijas esamībai, gan tās neesamībai. Iegūtie interviju rezultāti ir apkopoti tabulā

Pašvaldību ekspertu interviju rezultātu apkopojums par degradētās teritorijas definīcijas iekļaušanu pašvaldību attīstības programmās / Summary of the results of interviews of local government experts on the inclusion of the definition of degraded territory in local government development programs

Valstspilsētas pašvaldība	Degradētās teritorijas definīcija pašvaldības attīstības programmā	Pamatojums
Daugavpils	Degradēta teritorija ir teritorija ar bojātu zemes virskārtu, vai pamesta apbūves vai pamesta saimnieciskās darbības teritorija	Pašvaldība, ievērojot Zemes pārvaldības likumā noteiktās prasības attiecībā uz degradēto teritoriju definīciju.
Jelgava	Nav izstrādāta	Pašvaldība risina degradēto teritoriju jautājumus, ja pastāv iespēja tās revitalizēt un iekļauj tās investīciju plānā.
Jūrmala	Dažādu saimniecisko darbību un dabas apstākļu ietekmē ir novērojami zemes un augsnes degradācijas procesi, kā rezultātā veidojas degradētā teritorija. 1) Degradēta teritorija – zeme, kur saimnieciskā, vai cita veida darbība, vai bezdarbība ir tiktāl sabojājusi, ka tās ekonomiski izdevīga izmantošana nav iespējama bez tās atjaunošanas pasākumiem. 2) Degradēta teritorija - kādreiz izmantota, apbūvēta, vai ir plānota izmantot un tās teritorijas, vai tajās esošie objekti ir pilnībā vai daļēji pamesti, nolaisti vai piesārņoti.	Plānošanas dokumentos definīcija nav atrodamā, tomēr intervijas laikā eksperte sniedza termina skaidrojumu, kā to redz Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība.
Liepāja	Degradētas teritorijas (<i>angļu val. – brownfield</i>) ir vietas (zeme, būves, nekustamais īpašums), kas līdzšinējā laikā ir izmantotas vai apbūvētas, bet pašlaik saimnieciskā darbība nenotiek, teritorijas /vai objekti ir pilnībā vai daļēji pamesti, nolaisti, nereti – piesārņoti	Pašvaldība nesaskata nepieciešamību degradētās teritorijas definīcijas iekļaušanai attīstības programmā. Definīcija iekļauta teritorijas attīstības plānā.
Rēzekne	Nav izstrādāta	Attīstības programmā ir atzīmētas teritorijas, kas ir bijušas degradētas. Uz intervijas sniegšanas brīdi (2022.gadā) degradēto teritoriju problemātika pilsētā kopumā ir atrisināta.
Ventspils	Nav izstrādāta	Attīstības programmā nav noteikta degradētās teritorijas definīcija. Teritorijas attīstības plānā ir atzīmētas teritorijas, kas ir degradētas

Avots: autores veidots

Kā redzams no 3.7. tabulā norādītās informācijas, degradēto teritoriju definīcijas izstrādi veikušas tikai divas pašvaldības no sešām (Jūrmalas pašvaldības eksperte definīcijas skaidrojumu sniedza intervijas laikā). Definīcijas izstrādes nepieciešamību pašvaldību eksperti pamatoja atšķirīgi, piemēram Liepājas pašvaldības eksperts šajā jautājumā bija noraidošs un skarbs, jo uzskata, ka nav vajadzība šādai definīcijai, jo tā nerisina nekādā veidā degradēto teritoriju problēmu. Eksperts komentēja situāciju no degradēto teritoriju revitalizācijas projektu programmas SAM 5.6.2.aspekta, kur MK noteikumos bija noteikts, kas šīs programmas ietvaros ir “*degradēta teritorija*” un pašvaldības tai pieskaņojās. Eksperts saka: “*Vai mums tagad, nedefinējot degradēto teritoriju lokāli tas kaut ko mainīs? Es domāju – nē.*” Eksperts piebilst, ka uz šo teritoriju jāskatās pēc būtības, nevis pēc “*burta*” (*domāts – rakstītā*). Tas pēc eksperta domām ir termins, kas ir radies no ES struktūrfondu perspektīvas un tam nav nekādas perspektīvas, līdz ar to nav nepieciešamības iedziļināties termina detaļās, jo tā pēc būtības ir saimniecisko lietu sakārtošana pašvaldībā.

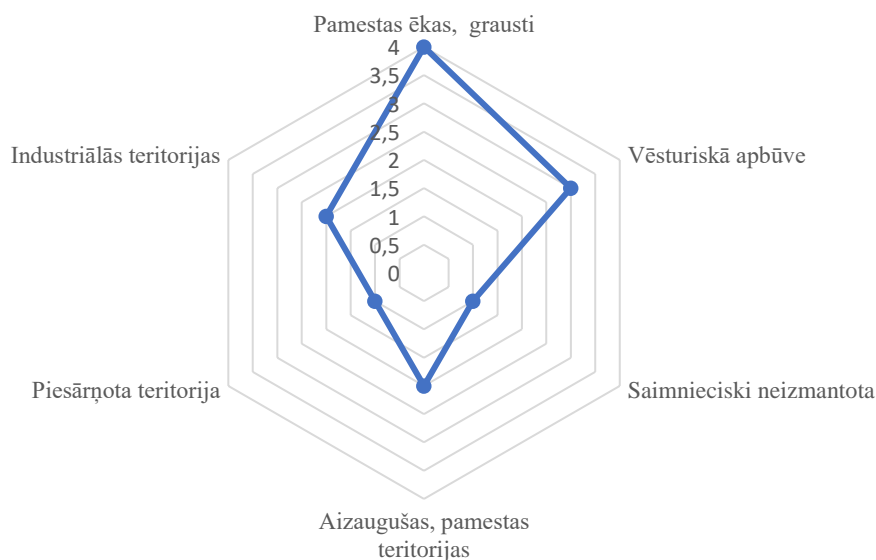
Līdzīgās domās ir Jelgavas pašvaldības eksperte, kura skaidro, ka degradētās teritorijas ir samērā jauns termins, kas tika ieviests Eiropas struktūrfondu sakarā. *“Sākotnējā kontekstā vispār šāds termins parādījās savienojumā ar vides piesārņojumu, bet ne vienmēr tas tā ir. Tās varētu būt kaut kādas vecās, pamestās rūpnieciskās teritorijas, kur šis piesārņojuma risks varētu būt lielāks, bet, manuprāt, pareizākais nosaukums šīm teritorijām būtu saimnieciski neizmantotas teritorijas, kurām ir nepieciešami zināmi uzlabošanas pasākumi”*, apgalvo eksperte. Jelgavas pašvaldība nav teritorijas plānojumā atzīmējusi degradētās teritorijas, jo to neprasija SAM 5.6.2. nosacījumi, arī pati pašvaldība to neuzskatīja par vajadzīgu. Papildus iepriekš minētajam Jelgavas pašvaldības eksperte norāda, ka pašvaldībām, kurām ir izstrādātas definīcijas, tās ir atšķirīgas. Eksperte ir novērojusi, ka šobrīd ir iespējams jebkāda veida teritoriju piesaistīt pie degradētas, jo tas ir interpretācijas jautājums, nevis jautājums pēc būtības.

Daugavpils pašvaldība ir vienīgā pašvaldība, kura degradētās teritorijas definīciju sasaista ar Zemes patvaldības likumu un pamato to, ka valstspilsētām šādai definīcijai vajadzētu būt, jo līdzko šāda definīcija ir, pašvaldībai pastāv lielākas iespējas piesaistīt finansējumu. Daugavpils pašvaldība savulaik iesaistījās vienā no Pārrobežu programmas projektiem un šī iemesla dēļ arī izstrādāja definīciju, kurā neiekļāva piesārņojuma aspektu, jo šādu teritoriju pašvaldībā nav.

Rēzeknes pašvaldības eksperts par definīcijas nepieciešamību skaidro, ka nesaskata nepieciešamību tās izstrādei, jo pilsētā tas vairs nav aktuāli un dēļ atsevišķām aizaugušām teritorijām to nav vērts darīt. Jūrmalas pašvaldības eksperte norāda, ka iekļaujot šādu definīciju attīstības programmā, pašvaldībai ir nepieciešams domāt par finansējuma piesaisti.

Autore uzdeva jautājumus par degradēto teritoriju definīcijas nepieciešamību arī LPS, uz ko saņēma atbildi, ka neviens neuzliek pašvaldībai par pienākumu definēt degradēto teritoriju. Degradēto teritoriju attiecīgajā vietā konstatē un novērtē pati pašvaldība, kas noteikts 09.07.2021. MK Noteikumos Nr. 465. *“Tas ir pašvaldības resurss – kā viņa redz, tā viņa to dara”*, norāda eksperts. Jautājumā, par kā būtu jāanalizē jautājumi par degradētām teritorijām, eksperts min: *“...ir noteikti 17 ANO mērķi, kas ir pretrunīgi (kas nav nepareizi), līdz ar to mēs nonākam pie tā, ka kaut kādā līmenī, kaut vai pašvaldības, ir jāizdara izvēle starp kuriem mērķiem šo kompromisu veidot”*. Runājot par degradāciju, šeit jādiskutē par diviem aspektiem – pilsētās būtu jāliek uzsvars uz attīstību, jo uzrakstīt attīstības plānošanas dokumentos to, ka piesārņotās teritorijas, kur ir vajadzīgs tikai ieguldījums, ir tas pats, kas jautājums par teritorijām, kur ir vajadzīga attīstība – tā ir neatbilstoša pieeja. Pilsētās tādas teritorijas, kuras izmantot attīstībai, būtu saimnieciski neizmantotas teritorijas, savukārt novados ir dažādas atkritumu glabātuves, karjeri, kūdras teritorijas. Šādas teritorijas nevar ielikt ekonomiskajā apritē, jo tur ir vajadzīgi līdzekļi, lai teritorijas saglabātu, kas rezultātā nesniedz ekonomiskos ieguvumus. Eksperts norāda, ka kļūda ir pieļauta tieši tajā aspektā, ka nav nodalīti šie divi virzieni – tie ir pretēji virzieni, kur jāpieņem lēmums par tām teritorijām, kuras var atgriezt ekonomiskajā apritē, un kuras ir teritorijas, kas ir piesārņotas un prasa tikai pašvaldības ieguldījumus, neiekļaujot tās attīstībā. *“Valstiskā līmenī šos jautājumus risina dažādas ministrijas – teritorijas attīstība ir pie vienas ministrijas, vide atsevišķi, zemkopība ar degradētām augsniem atsevišķi, klimats atsevišķi. Vides aizsardzība kā viens virziens, ekonomika kā otrs virziens, klimats kā trešais virziens. Un viņi lielākoties ir pretrunā”*, norāda eksperts. Jautājums joprojām paliek atklāts, jo nav skaidrs kā atrast līdzsvaru, uzskata eksperts.

Jautājumā par degradēto teritoriju veidiem, pašvaldību eksperti pārsvarā min pamestas ēkas, saimnieciski neizmantotas teritorijas, industriālos objektus, vēsturiskā apbūve, aizaugušas teritorijas, bet tikai vienā no pašvaldībām – Ventspilī, minēta piesārņota vieta, kas liecina, ka kopumā par degradētām teritorijām tiek uzskatītas teritorijas, kuras ir apbūvētas, vai bijušas apbūvētas un šobrīd tie ir grausti, tātad ar potenciālu iekļaut pilsētas attīstībā, ņemot vērā pašvaldības teritoriālo zonējumu (skat. 3.20. attēlu).

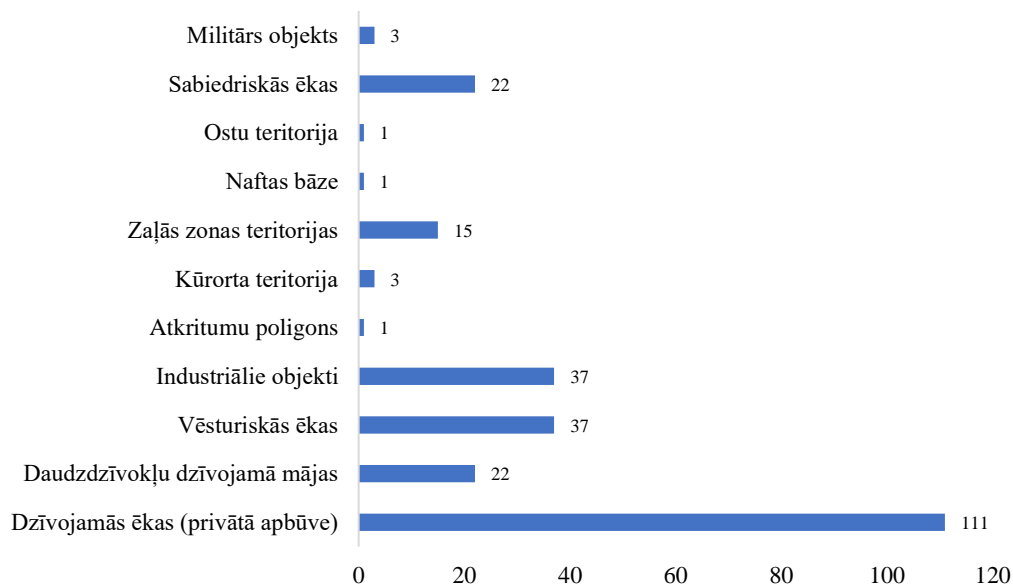

Avots: Autores veidots pēc ekspertu interviju rezultātiem

3.20. att. / Fig. 3.20. **Degradēto teritoriju veidi valstspilsētu pašvaldībās ekspertu skatījumā (skaits) / Types of degraded areas in state cities municipalities from the view point of experts (number)**

Kā redzams attēlā 3.20. attēlā, tad 4 no 6 ekspertiem atzina, ka pašvaldību teritorijās pārsvarā eksistē degradēto teritoriju veids – pamestas ēkas, tostarp grausti, 3 ekspertu atbildēs tika pieminēta kultūrvēsturisko ēku degradētās teritorijas, 2 eksperti atzīmē, ka pastāv tāds degradēto teritoriju veids kā industriālās ēkas un aizaugušas teritorijas, savukārt vienu reizi tika minēta piesārņota teritorija un saimnieciski neizmantojama.

Saskaņā ar pašvaldību iesniegto statistisko informāciju, autore apkopoja datus par degradēto teritoriju veidiem diagrammā (skatīt 3.21. attēlu).

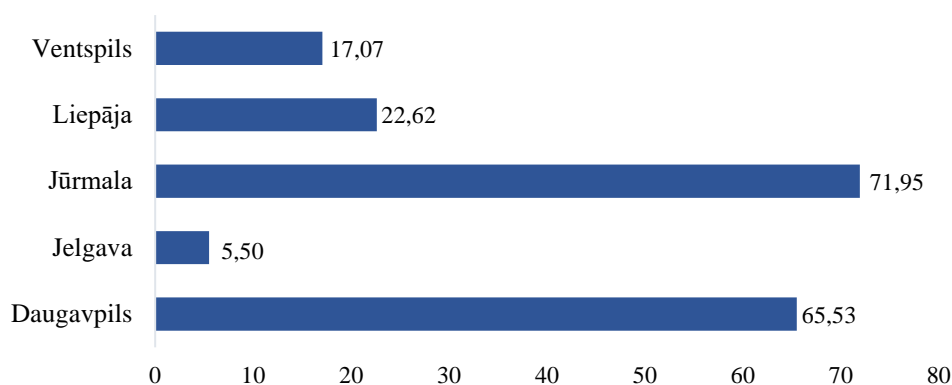

Avots: Autores veidots pēc pašvaldību statistikas datiem

3.21. att. / Fig. 3.21. **Degradēto teritoriju veidi valstspilsētu pašvaldībās pēc pašvaldību statistisko datu apkopojuma (skaits) / Types of degraded areas in municipalities of national cities according to municipal statistics (number)**

Saskaņā ar attēlā norādīto, Latvijas pašvaldībās kopumā ir 253 degradētās teritorijas, no kurām lielākā daļa ir ēkas un grausti (44 %), industriālie objekti (14 %), vēsturiskā apbūve (14%) un daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas (9 %). Analizējot statistiskos datus kontekstā ar ekspertu interviju rezultātiem, autore secina, ka papildus ekspertu minētajiem degradēto teritoriju veidiem ir identificējami tādi degradēto teritoriju veidi kā ostu teritorija, militārs objekts, naftas bāze.

Kopējā degradēto teritoriju platība, saskaņā ar pašvaldību sniegtiem statistiskiem datiem ir attēlota 3.22. attēlā.

Avots: Autores veidots pēc pašvaldību statistikas datiem

3.22. att. / Fig. 3.22. Degradēto teritoriju kopējā platība (ha) valstspilsētu pašvaldību griezumā 2022.gadā / The total area of degraded territories (hectares) of state cities municipalities in 2022

Lai gan degradēto teritoriju skaita ziņā Jūrmalas pašvaldība ir trešā lielākā pašvaldībā, tomēr pēc degradēto teritoriju platības tā sasniedz augstākos rādītājus starp visām pašvaldībām – 71,95 ha, otrā lielākā pašvaldība degradētās platības ziņā ir Daugavpils, kurā ir arī lielākais skaits degradēto teritoriju – 65,23 ha. Līdzīgi rādītāji ir Ventspils un Liepājas pašvaldībās – Ventspilī 17,07 ha, Liepājā 22,62 ha, savukārt vismazākās degradēto teritoriju platības ir Jelgavā – 5,50 ha. Jāatzīmē, ka degradēto teritoriju skaita ziņā Liepāja ir otrā pēc teritoriju skaita, tomēr platību ziņā tā ir trešā lielākā pašvaldība.

Lai noskaidrotu kā pašvaldības uzkrāj datus par degradētajām teritorijām, autore pašvaldību ekspertiem uzdeva jautājumu par degradēto teritoriju uzskaites kārtību pašvaldībās. Interviju rezultātā tika secināts, ka datu bāze ir izstrādāta tikai divām pašvaldībām - Daugavpils un Jūrmalas pašvaldībām, savukārt trīs pašvaldības šādu datu bāzes nepieciešamību neuzskata par lietderīgu, tās ir Rēzeknes un Ventspils pašvaldības. Savukārt, Liepājas un Jelgavas pašvaldībā kā iespēju, kur varētu noteikt degradēto ēku skaitu, saredz būvvaldes kritisko ēku reģistru.

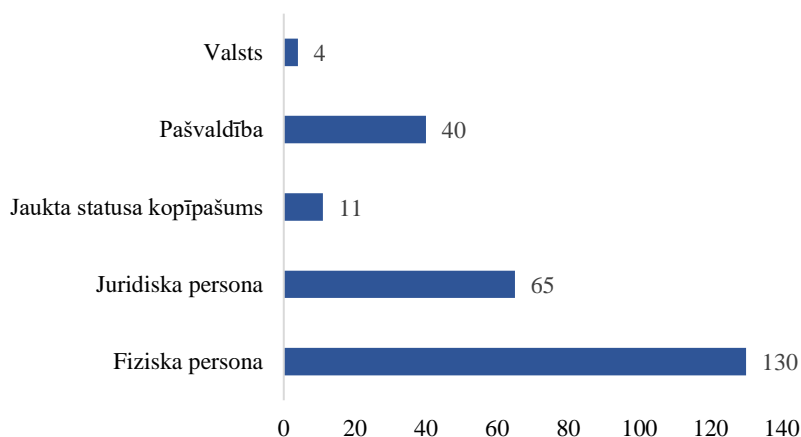
Intervijas laikā pašvaldību eksperti pauda savu viedokli par šāda reģistra nepieciešamību. Piemēram, Ventspils pašvaldības eksperts atzina, ka datu bāze nav izveidota, bet nepieciešamības gadījumā viņam ir iespējams operatīvi atrast informāciju, jo kā apgalvo eksperts “viss ir zināms un izvērtēts”. Par datu bāzes nepieciešamību, ja VARAM nāktu klajā ar šādu iniciatīvu, eksperts ilgi domā un norāda, ka Ventspilī situācija nav katastrofāla, jo ir zināmas teritorijas, kuras pašvaldība vēlas attīstīt. Jūrmalas pašvaldībā degradēto teritoriju attīstība vienlaikus ir arī viena no teritorijas attīstības prioritātēm, līdz ar to Jūrmalas pašvaldībā 2015.gadā ar lēmumu tika pieņemts degradēto teritoriju saraksts, kas tika grozīts 2017.gadā. Uz intervijas brīdi tiek izstrādāts jaunais teritorijas plānojums, kura ietvaros tiks aktualizēta arī degradēto teritoriju uzskaitē. Rēzeknes pašvaldībā ir pieejama nekustamo īpašumu datu bāze, bet tajā nav norādīta īpašumu klasifikācija no degradācijas aspekta. Līdzīga situācija ir Jelgavas pašvaldībā, kur ir pieejams būvvaldes izveidots kritisko ēku reģistrs, kuru varētu uzskatīt kā degradēto ēku reģistru. Savukārt, Daugavpils pašvaldībā degradēto teritoriju datu bāzi izstrādā

Pilsētplānošanas un būvniecības departaments, veicot arī šo teritoriju monitoringu. Daugavpils pašvaldības eksperte to uzskata par lietderīgu pilsētas attīstības un investoru piesaistes nolūkos.

Savs viedoklis par degradēto teritoriju datu bāzes nepieciešamību ir LPS – reģiona plānošanas ziņā tā varētu būt nozīmīga, jo reģioni izstrādā plānus un redz situāciju kopumā. Latvijā ir izstrādāta teritorijas attīstības plānošanas sistēma TAPIS, kurā tiek izvietota informācija par plānošanas dokumentu izstrādei nepieciešamo informāciju, notiek dokumentu saskaņošana valsts iestādēm un tiek publicēti plānošanas dokumenti. Kā norāda eksperts, tad šis būtu jautājums VARAM, kā ministrija šo situāciju redz, iespējams šādā sistēmā vajadzētu pievienot iespēju iekļaut degradēto teritoriju datu bāzi. Nepieciešamība šādai datu bāzei pēc eksperta domām varētu būt saistīta ar investoru piesaisti, savukārt lielākai interesei par šādu datu bāzi vajadzētu būt valstij – lai būtu detalizēta informācija par situāciju kopumā, kad nepieciešams strādāt pie valsts attīstības prioritātēm.

LLPA eksperti par degradēto teritoriju datu bāzi nav nedz noraidoši, nedz uzskata, ka tā būtu ļoti nozīmīga, tomēr akceptē to, ka TAPIS sistēmā šāda funkcija varētu būt iederīga. Kā apgalvoja eksperti, tad šobrīd notiek sarunas ar valsts reģionālās attīstības aģentūru par TAPIS sistēmas pilnveidošanu un šo jautājumu vajadzētu aktualizēt.

Būtisks aspekts degradēto teritoriju izmantošanas jomā ir tās īpašumtiesību statusam. Saskaņā ar www.kadastrs.lv datiem, autore identificēja katras no pētījumā iekļautajām 253 degradētajām teritorijām īpašumtiesību statusus. Informācija tika iegūta, ievadot www.kadastrs.lv publiski pieejamajā datu bāzē katras teritorijas kadastra numuru, tādā veidā identificējot īpašumtiesību statusu (skatīt 3.23. attēlu).

Avots: Autore veidots pēc pašvaldību statistikas datiem

3.23. att. / Fig. 3.23. **Degradēto teritoriju iedalījums valstspilsētu pašvaldībās pēc to īpašumtiesību statusa 2022.gadā (skaits) / Degraded areas in state municipalities by ownership status in 2022 (number)**

Kā redzams attēlā, tad lielākais skaits no visām degradētajām teritorijām pieder fiziskām personām – 130 teritorijas, kas ir 51,38% no visām degradētajām teritorijām, jaukta statusa kopīpašums sastāda 4,34% (11 teritorijas), juridisko personu īpašumi ir 25,69% (65 teritorijas), savukārt pašvaldību īpašumā ir 15,81% (40 teritorijas), bet valsts īpašumā – 4 teritorijas, kas ir 1,58% no visām pētījumā analizētajām degradētajām teritorijām. Ņemot vērā to, ka pašvaldības ir tiesīgas revitalizēt tikai tās degradētās teritorijas, kas ir pašvaldības īpašumā, tas norāda uz būtisku izaicinājumu degradēto teritoriju revitalizācijā, jo pašvaldība nav tiesīga pieņemt lēmumus par teritorijām, kas nav tās īpašumā.

Turpmākajā pētījuma gaitā, analizējot degradēto teritoriju raksturojošos rādītājus, autore veica **korelācijas analīzi** degradēto teritoriju līmenī, izmantojot autores veidoto datu matricu. Korelācijas noteikšanai tika izmantoti 7 degradēto teritoriju raksturojošie rādītāji un noteikta korelācija starp šiem rādītājiem:

- ✓ degradētās teritorijas platība, ha;
- ✓ degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss;
- ✓ degradētās teritorijas veids;
- ✓ degradētās teritorijas kadastrālā vērtība (EUR);
- ✓ veiktās darbības teritorijas uzlabošanai;
- ✓ teritorijas izmantošanas potenciāls;
- ✓ degradētas teritorijas raksturojums.

Tika aprēķināts Kendala korelācijas koeficients iepriekšminētajiem rādītājiem, nosakot statistisko nozīmību pie novērojumu skaita – 7. Rezultātā tika noteikta rādītāju savstarpējā korelāciju, kas izskaidro, starp kuriem rādītājiem pastāv augstākā korelācija (skat. 3.8. tabulu).

3.8. tabula / Table 3.8.

Korelācijas koeficienta noteikšana degradēto teritoriju raksturojošos rādītājos, izmantojot Kendala koeficientu / Determining the correlation coefficient in indicators characterizing degraded areas using the Kendal coefficient

Rādītājs	DT*** platība, ha	DT īpašuma tiesību statuss	DT veids	Kadastrālā vērtība, EUR	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Izmantošanas potenciāls	DT raksturojums
DT platība, ha	1	,375**	,229**	,219**	,296**	,236**	,281**
DT īpašuma tiesību statuss	,375**	1	,388**	,185**	,159*	,284**	,224**
DT veids	,229**	,388**	1	,152*	0,104	,546**	,456**
Kadastrālā vērtība, EUR	,219**	,185**	,152*	1	-0,049	0,026	0,088
Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	,296**	,159*	0,104	-0,049	1	,268**	0,074
Izmantošanas potenciāls	,236**	,284**	,546**	0,026	,268**	1	,322**
DT raksturojums	,281**	,224**	,456**	0,088	0,074	,322**	1

* Nozīmīga korelācija. Statistiskā nozīmība ir 0.05 (varbūtība 95%).

** Augsta korelācija. Statistiskā nozīmība ir 0.01 (varbūtība 99%).

*** DT - Degradēta teritorija

Avots: autores veidots

Kad korelācijas koeficients ir tuvu +1, tas liecina par spēcīgu korelāciju starp diviem mainīgajiem. Kā redzams tabulā norādītajos datos, tad situācijās, kur korelācijas koeficients ir 0,159 un 0,152 dominē neliela korelācija rādītājos “*degradētas teritorijas īpašuma tiesību statuss*” ar “*veiktās darbības teritorijas uzlabošanai*”, un “*degradētās teritorijas veids*” ar “*kadastrālā vērtība*”, kas liecina, ka eksistē degradētās teritorijas, kurām ir dažāds īpašumtiesību statuss un tam pastāv saistībā ar to, kādas darbības ir, vai nav veiktas šo teritoriju atjaunošanā. Datu matricā ir norādītas veiktās darbības teritorijas uzlabošanai – teritorija tiek atjaunota, tā ir dīkstāvē esoša, vai daļēji nojaukta. Kā degradēto teritoriju veidi ir noteikti – ēkas (dzīvojamās, daudzdzīvokļu, rūpnīcas, angāri, darbnīcas, dārzniecība, sabiedriska ēka), zaļās zonas teritorijas, ostu teritorijas, atkritumu poligoni, kūrorta teritorija. Saskaņā ar pētījuma datiem, lielākais skaits ir ēku teritorijas – 227, no kurām 24 pieder pašvaldībai, 4 valstij, un 22 no šīm ēkām ir dīkstāvē esošas, tātad - netiek veiktas nekādas darbības to uzlabošanai. Savukārt, juridiskām un fiziskām personām pieder 189 teritorijas, no kurām 163 ir dīkstāvē esošas. Līdz ar to var secināt, ka privātīpašumā esošie objekti ir tie, kuri netiek izmantoti un ir uzskatāmi

gan par pilsētvidi bojājošiem, gan bīstamiem objektiem. Papildus tam, šīs ir teritorijas, kurās ir iespējama gan saimnieciskā darbība, gan tās var tikt atkārtoti izmantotas privātai apbūvei.

Nākošajā solī tika veikta **faktoru analīze**, pamatojoties uz korelācijas analīzē noteiktiem rādītājiem, starp kuriem izveidojās korelācija. Faktoru analīze kā datu apstrādes metodes pamatlicēji ir zinātnieki Č. Spīrmens, L. Terstouns, K. Holzingers, G. Hartmaņš, un K. Pīrsons, un tā tika izstrādāta ar mērķi izveidot cilvēku spēju un rīcības matemātisko modeli. Mūsdienu zinātniskajos pētījumos faktoru analīze tiek galvenokārt saistīta ar matemātiskās statistikas novirzienu, tomēr vēsturiski - 1901. un 1904. gadā, saskaņā ar pirmajām K. Pīrsona un Č. Spīrmena zinātniskajām publikācijām, tāda pieeja vēl netika izmantota. Zinātnieks L. Terstouns, ieviešot daudzfaktoru analīzes terminu, izstrādāja jaunas faktoru aprēķinu metodes, un norādīja, ka faktoru analīze ir jāaplūko kā atsevišķa teorija, nevis tikai kā matemātiskās statistikas sastāvdaļa. Faktoru analīze ļauj ne tikai atrast pamata faktorus, bet arī dod iespēju novērtēt sakarību ciešumu starp faktoru un pētāmo pazīmju mainīgajiem lielumiem, kas ir - atbildēt uz jautājumu, cik liels ir faktora īpatsvars kādā no mainīgajiem lielumiem. Faktoru analīzes galvenais uzdevums ir noteikt faktorus, kas atrodas vairāku pazīmju saistību pamatā un novērtēt šo faktoru īpatsvaru katrā pazīmē. (Kristapsone S., 2019).

Faktoru analīzes ietvaros tika veikts Kaisera – Meijera – Olkina (KMO) un Bartleta (Bartlett's) tests, kura rezultāti ($KMO=0,692>0,5$ un $Sig.=0,000<0,05$) pieļauj veikt faktoru analīzi ar esošo korelācijas koeficientu matricu (skat. 3.9. tabulu).

3.9. tabula / Table 3.9.

Kaisera – Meijera – Olkina (KMO) un Bartleta testa rezultāti korelācijas stipruma noteikšanai / Results of the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett tests for correlation strength

Kaiser-Meyer-Olkin izlases atbilstības rādītājs.(Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy)		0,692
Bartleta sfēriskuma tests (Bartlett's Test of Sphericity)	Aptuvenais Chi-kvadrāts (Approx. Chi-Square)	295,029
	df	21
	Sig.	0,000

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

Izmantojot galveno komponentu analīzes metodi tika identificēti 3 kompleksie faktori ,kuri izskaidro 66,8% no kopējās izklīdes. (skat. 3.10. tabulu).

3.10. tabula / Table 3.10

Komplekso faktoru skaita noteikšana ar galvenās komponentes analīzes metodi/ Determination of the number of complex factors by the method of principal component analysis

Faktoru grupas	Faktoru īpašvērtības (Initial Eigenvalues)			Slodžu kvadrātu apgrieztās summas (Extraction Sums of Squared loadings)			Rotācijas kvadrātu summas (Rotation Sums of Squared)		
	Kopā	Izskaidrotās dispersijas %	Uzkrātie procenti	Kopā	Izskaidrotās dispersijas %	Uzkrātie procenti	Kopā	Izskaidrotās dispersijas %	Uzkrātie procenti
1	2,502	35,744	35,744	2,502	35,744	35,744	2,008	28,690	28,690
2	1105	15,785	51,528	1,105	15,785	51,528	1,348	19,259	47,949
3	1,069	15,278	66,806	1,069	15,278	66,806	1,320	18,857	66,806

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

Komplekso faktoru rotācija tika veikta ar *Varimax* metodi, kas izlīdzināja slodzi uz faktoriem. Atbilstoši faktoru matricas pēc rotācijas (*Rotated Component Matrix*) aprēķināšanas rezultātiem ir iespējams secināt, kuri no rādītājiem pieder pie attiecīgās faktoru grupas. Matricas aprēķina rezultāts uzrādīja, ka trīs rādītāji - degradētās teritorijas veids, degradētās teritorijas

raksturojums un izmantošanas potenciāls pieder pie 1. kompleksā faktora un tas tika nodēvēts par “*Degradētās teritorijas veida raksturojošais faktors*”, rādītāji - degradētās teritorijas platība un veiktās darbības teritorijas uzlabošanai pieder pie 2. faktora un tas tika nodēvēts par “*Degradētās teritorijas izmantošanas faktors*”, savukārt rādītāji – degradētās teritorijas īpašumtiesību statuss un kadastrālā vērtība pieder pie 3. faktora un tas tika nodēvēts par “*Degradētās teritorijas statusa faktors*” (skatīt 3.11. tabulu).

3.11. tabula / Table 3.11

Degradēto teritoriju raksturojošie kompleksie faktori pēc rotācijas / Main components of the factors forming degraded areas

Rādītājs	Kompleksie faktori (Component)		
	1	2	3
Degradētās teritorijas platība, ha	1,96	0,592	0,528
Degradētās teritorijas īpašumtiesību statuss	0,409	0,301	0,487
Degradētās teritorijas veids	0,852	0,013	0,158
Degradētās teritorijas raksturojums	0,714	-0,010	0,134
Kadastrālā vērtība	-0,002	-0,131	0,862
Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	0,043	0,896	-0,101
Izmantošanas potenciāls	0,752	0,294	-0,088

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

1. kompleksajam faktoram, kas tika nodēvēts par “*Degradētās teritorijas veida raksturojošu faktoru*” raksturīgie rādītāji ir “*degradētās teritorijas veids*”, “*degradētās teritorijas raksturojums*”, un “*izmantošanas potenciāls*”. Faktora komponents “*degradētās teritorijas veids*” ietver tādus mainīgos lielumus, kas saistīti ar konkrētas degradētās teritorijas veidu, piemēram, ēkas (sabiedriskās ēkas, vēsturiskās ēkas, daudzdzīvokļu mājas), atkritumu izgāztuves, noliktavas, rūpnīcas. Komponenti “*degradētās teritorijas raksturojums*” ietver mainīgos lielumus, kas nosaka tās raksturojošo aspektu - degradēto teritoriju fiziskās, vides un sociālekonomiskās īpašības, piemēram, grausts, nepabeigtas jaunbūves, pamesta teritorija, neapbeigta jaunbūve. Mainīgie lielumi, kas attiecas uz šo komponentu, ietver teritorijas struktūras, sabrukuma, pieejamības rādītājus. Komponenti “*izmantošanas potenciāls*” atspoguļo mainīgos lielumus, kas saistīti ar degradēto teritoriju pārveidošanas vai atkārtotas izmantošanas potenciālu dažādiem mērķiem, piemēram, privātai apbūvei, zaļajām zonām, uzņēmējdarbības attīstībai, daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveidei. Mainīgie lielumi, kuriem šajā komponentā ir būtiska nozīme, ietver teritorijas revitalizācijas iespējamību, tirgus pieprasījuma, sabiedrības iesaistes un potenciālo izmantošanas iespēju ekonomiskās dzīvotspējas novērtējumus. Identificētie komponenti nodrošina strukturētu sistēmu, lai izprastu degradēto teritoriju īpašības un to potenciālu turpmākai izmantošanai Latvijas valstspilsētu pašvaldībās. Analizējot šī faktora komponentus, politikas veidotāji, pilsētplānotāji un citas ieinteresētās personas var novērtēt iespējas, kas saistītas ar dažādiem degradēto teritoriju veidiem, un attiecīgi noteikt prioritātes to revitalizācijai, resursu piešķiršanas pasākumiem, kuru mērķis ir revitalizēt degradētās teritorijas, veicinot ilgtspējīgu pilsētu attīstību un uzlabojot vietējo iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

2. kompleksais faktors tika nodēvēts par “*Veikto darbību faktoru*” un tam raksturīgie komponenti ir “*degradētās teritorijas platība*” un “*veiktās darbības teritorijas uzlabošanai*”. Šis faktors norāda uz veikto darbību saistību ar degradētās teritorijas platību, kas liecina ka tām teritorijām, kuras platības ziņā ir no 0,6 ha līdz 18,56 ja ir uzsākta to atjaunošana, vai plānota, kas liecina, ka pašvaldības pievērš uzmanību, lai to teritorijās būtu pēc iespējas mazākas platību ziņā degradētās teritorijas, kas bojā pilsētvidi. Komponenti “*degradētās teritorijas platība*”

izceļ degradācijas apmērus un, savukārt komponents "veiktās darbības teritorijas uzlabošanai" norāda uz centieniem, kas veikti, lai risinātu šīs problēmas un veicinātu ilgtspējīgas zemes izmantošanas praksi. Šī faktora kontekstā būtu ieteicams turpināt pētniecību un datu monitoringu, lai sekotu līdzi degradētās zemes izmantošanas izmaiņām laika gaitā un novērtētu intervences pasākumu ieguvumus degradēto teritoriju problēmu risināšanā.

3. kompleksais faktors tika nodēvēts par "**Degradētās teritorijas statusa faktoru**" un to raksturo komponenti - "*degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss*" un "*kadastrālā vērtība*". Komponenti "*degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss*" ietver mainīgos lielumus, kas saistīti ar degradēto teritoriju juridisko īpašumtiesību statusu Latvijas valstspilsētu pašvaldībās – fiziskām personām, juridiskām personām, pašvaldībai un valstij piederošie īpašumi.. Komponenti "*kadastrālā vērtība*" ietver mainīgos lielumus, kas raksturo degradēto teritoriju novērtēto vērtību naudas izteiksmē, kā to nosaka zemes kadastru reģistrs, kas ietekmē īpašumu tirgus vērtību, nosaka attīstības potenciālu. Papildus tam, šī faktora ietvaros būtu nepieciešama turpmāka pētniecība, kad tiks izstrādāti MK noteikumi par kadastrālo vērtību bāzi, veicot kadastrālo vērtību pārrēķinus, atbilstoši esošai situācijai nekustamo īpašumu jomā. Izprotot īpašumtiesību statusa pamatdimensijas, politikas veidotāji, pilsētplānotāji un citas ieinteresētās personas var izstrādāt mērķtiecīgus pasākumus un stratēģijas, lai risinātu ar degradētajām teritorijām saistītās problēmas, piemēram, strīdus par zemes īpašumtiesībām, to pamestību un nepietiekamu izmantošanu.

Lai analizētu kādas ir degradēto teritoriju vienojošas likumsakarības, kas sniegtu iespēju izdarīt secinājumus par to turpmāko iespējamo izmantošanu un revitalizācijas aspektiem, autore veica **klasteru analīzi**, kura kā metode tiek plaši izmantota gan medicīnā, gan dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, kā arī sociālajās zinātnēs. Klasteru analīzes kā pētījuma metodes primārais mērķis ir apvienot klasteros (grupās) savstarpēji visciešāk saistītos objektus un izvērtēt, cik līdzīgi, vai atšķirīgi ir dotie objekti. (Mārtinsone K., Pipere A., 2021). Iegūto rezultātu interpretācija padziļina izpratni par varbūtējiem pašvaldību darbības aspektiem degradēto teritoriju izmantošanas jautājumam risināšanai. Lai noteiktu iespējamās teritorijas attīstības stratēģiskās plānošanas iespējas, autore katra klastera interpretācijai izmantoja **SVID** analīzes metodi, nosakot potenciāli īstenojamo revitalizācijas projektu stiprās un vājās puses, iespējas un draudus. SVID analīze rada iespēju indivīdam vai organizācijai pieņemt lēmumu atbilstoši identificētai problēmai. SVID kā pētījuma metodes pamatlicējs ir Alberts Humfrijs, kurš vadīja pētniecības projektu Stenfordas universitātē sešdesmitos un septiņdesmitos gados, izmantojot datus no Fortune 500 uzņēmumu saraksta.

Klasteru analīze tika veikta, izmantojot *Elbow Rules* metodi, un rezultātā tika noteikts klasteru skaits – 5 klasteri. Analīze tika veikta sekojošos posmos:

- 1) Datu atlase un datu nozīmīguma noteikšana.** Klasteru analīzei tika izmantoti faktoru analīzē iegūtie kompleksie faktori, kuriem sākotnēji tika noteikts statistiskais nozīmīgums ar dispersiju analīzes metodi (ANOVA). Ņemot vērā to, ka klasteru analīzē var tikt izmantoti dati, kuru nozīmīgums nepārsniedz 0.05. 3.12. tabulā rādītājs "*significant*" liecina, ka visi 3 kompleksie faktori ir statistiski nozīmīgi.

Dispersijas analīze (ANOVA) klasterizācijā izmantotajiem faktoriem / Analysis of variance (ANOVA) for factors used in clustering

Faktora nosaukums	Klasteris (Cluster)		Kļūda (Error)		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Degradētās teritorijas veida raksturojošais faktors	5,041	4	0,935	248	5,392	0,000
Veikto darbību faktors	52,700	4	0,166	248	317,223	0,000
Degradētās teritorijas statusa faktors	46,755	4	0,262	248	178,442	0,000

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

Klasteri tika aprēķināti, izmantojot kopējo gadījumu (degradēto teritoriju) skaitu - 253. Izmantojot Elbova likums (*Elbow rule*) metodi tika noteikts vēlmais klasteru skaits - 5. Elbova likums ir viena no metodēm, kura sniedz iespēju identificēt optimālo klasteru skaitu. Sākotnēji tika veikta hierarhiskā klasteru analīze, aprēķinot aglomerācijas koeficientus (*Agglomeration Schedule*), kā rezultātā tika izveidots šo koeficientu grafiks (*skat. pielikumu "Klasteru analīze"*). Iegūto klasteru rezultāti un tajos ietilpstošo degradēto teritoriju skaits attēlots 3.13. tabulā.

Klasteru skaita noteikšana pēc Elbow rule metodes / Determining the number of clusters using the Elbow rule method

Klastera numurs	Klasterī ietilpstošo degradēto teritoriju skaits
1	202
2	24
3	6
4	20
5	1
KOPĀ:	253

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

Saskaņā ar 3.13 tabulā norādīto, visblīvākais ir 1. klasteris, jo tajā 202 teritorijas, savukārt mazāk blīvais ir 5. klasteris ar 1 degradēto teritoriju. Otrais un ceturtais klasteris blīvuma ziņā ir līdzvērtīgi, savukārt trešajā klasterī ietilpst 6 degradētās teritorijas (*skat. pielikumu "Klasteru analīzes rezultāti"*). Klasteru analīzes rezultātu interpretācija tiks veikta klasteru analīzes 3 posmā.

2) Klasteru analīze ar K-vidējais metodi.

Katram klasterim tika aprēķinātas gala centru koordinātes, kas sniedz priekšstatu par katra kompleksā faktora vērtību klasterī, kas ietekmē analīzes precizitāti, efektivitāti, stabilitāti un interpretējamību. Klasteru centra koordinātes tiek izmantotas klasteru savstarpējai novērtēšanai (*skat. 3.14. tabulu*).

Gala klasteru centru koordinātas kompleksajiem faktoriem / Coordinates of final cluster centres for complex factors

Kompleksie faktori	Klasteri				
	1	2	3	4	5
REGR factor score 1 for analysis 1 (Degradētās teritorijas veida raksturojošais faktors)	0.08314	-0.70800	0.94109	-0.25449	-0.35846
REGR factor score 2 for analysis 1 (Veikto darbību faktors)	-0.28538	-0.26772	4.02582	2.11633	-2.41005
REGR factor score 3 for analysis 1 (Degradētās teritorijas statusa faktors)	-0.21709	1.69664	1.53476	-0.75863	9.09782

Avots: Autores veidota, izmantojot SPSS programmu

Analizējot klasteru rezultātus, autore katra klastera ietvaros noteica, cik no teritorijām ir pašvaldības īpašums, lai noteiktu šo teritoriju iespējamo revitalizācijas projektu stiprās un vājās puses, iespējas un draudus, kas tika apkopoti SVID matricā.

Pirmajā klasterī, kurš degradēto teritoriju skaita ziņā ir vislielākais (202 teritorijas), noteicošais faktors ir degradētās teritorijas veida raksturojošais faktors, un tajā ir sagrupētas teritorijas, kas ir raksturojamas kā pamestas, dīkstāvē esošas ēkas, tostarp, grausti, kuras būtu izmantojamas, lai atjaunotu dzīvojamo fondu privātajā apbūves teritorijā un attīstītu uzņēmējdarbību pamestajās rūpnieciskajās ēkās. No visām klasterī iekļautajām teritorijām, pašvaldību īpašuma ir 26 teritorijas (10 vēsturiskās ēkas, 4 dzīvojamās mājas, 1 daudzdzīvokļu dzīvojamā māja, 3 industriālas būves, 3 militārie objekti, 1 ostas teritorija, 3 kūrorta teritorijas), kas ir 12,87% no visām šajā klasterī sagrupētajām teritorijām. Teritorijas var uzskatīt par saimnieciski neizmantotām teritorijām un to revitalizācijas plānu izstrādei ir jāapsver iespējas ēkas vai nu pārbūvēt, vai esošos graustu nojaukt un atkārtoti izmantot teritoriju jaunai apbūvei. Jānorāda, ka pašvaldību īpašumā esošas teritorijas, kas iekļautas šajā klasterī ir ar atšķirīgu izmantošanas veidu, līdz ar to, izstrādāt vienotu revitalizācijas plānu nav iespējams, tāpēc SVID analīzi autore veica, ņemot vērā ka lielākā daļa šo objektu ir vēsturiskas ēkas. Papildus tam ir secināms, kā šis klasteris akcentē nepieciešamību pēc izstrādātas valsts politikas graustu jautājumu risināšanai. (skat. 3.15 tabulu).

SVID matrica vēsturisku ēku atjaunošanas projektu īstenošanai / SWOT analysis for historic building renovation projects

STIPRĀS PUSES	VĀJĀS PUSES
1) Teritorijām ir attīstības potenciāls – atjaunot kultūrvēsturisko mantojumu nākamajām paaudzēm. 2) Īpašumi ir nodrošināti ar nepieciešamo infrastruktūru. 3) Īpašumiem ir sakārtoti īpašumtiesību jautājumi. 4) Pašvaldību teritoriālajā plānojumā ir noteikts īpašumu izmantošanas veids. 5) Pieejams finansējums no Kultūras ministrijas (KM) un Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes (NKMP).	1) Grūtības īstent ēku atjaunošanas projektus dēļ augstām būvniecības izmaksām. 2) Nekustamie īpašumi ir sliktā tehniskā stāvoklī. 3) Pilsētvides vizuālā tēla pasliktināšanās. 4) Birokrātiski sarežģīts ēku būvniecības process. 5) Nepieciešamība saskaņot un saglabāt visas ēku arhitektoniski mākslinieciskās vērtības. 6) Pieejamais finansējums no KM un NKMP tā ierobežotā apmēra dēļ liedz iespēju ēkas pārbūvēt pilnībā
IESPĒJAS	DRAUDI
1) Ieviest finansiāli apjomīgākas projektu iespējas no KM un NKMP vēsturisku ēku atjaunošanas projektiem. 2) Valsts attīstības plānošanā paredzēt iespējas ES fondu finansējuma piesaistei graustu atjaunošanai. 3) Veidot Publiskās un privātās partnerības (PPP) projektu īstenošanai. 4) Paredzēt nodokļu atvieglojumus potenciāliem investoriem un teritoriju attīstītājiem. 5) Iznomāt ēkas potenciāliem teritoriju attīstītājiem.	1) Normatīvie un birokrātiskie šķēršļi. 2) Banku kreditēšanas programmu ierobežojumi (augstas procentu likmes). 3) Īpašuma esošas stāvoklis neveicina investoru interesi īpašumu atjaunošanai. 4) Investoru neieinteresētība ieguldīt finansējumu sliktā tehniskā stāvoklī esošiem īpašumiem. 5) Nekustamā īpašuma un būvniecības tirgus svārstības negatīvi ietekmē pārbūves projektu finansiālo dzīvotspēju.

Avots: Autores veidota

Saskaņā ar SVID analīzes rezultātiem ir secināms, ka vēsturisku ēku atjaunošanas projektu īstenošana ir iespējama, ja valsts līmenī tiek nodrošināta mērķtiecīgi plānota un īstenota kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas stratēģija ar tam nepieciešamo finansējumu, ko valdības stimulējoši mehānismi, kā rezultātā šīs ēkas būtu iespējams atjaunot. Tomēr, lai nodrošinātu šāda veida projektu panākumus un ilgtspēju, ir ļoti svarīgi rūpīgi apsvērt finansiālos, normatīvos un sociālos aspektus.

Otrajā klasterī sagraupētas 24 teritorijas, un tā noteicošais faktors ir degradētās teritorijas statusa faktors kas nosaka īpašumtiesību veidu (pieder fiziskai personai, juridiskai personai, pašvaldībai, vai ir valsts īpašumā) – no 24 kopējām klastera teritorijām 6 pieder pašvaldībai (25%), 2 ir valsts īpašumā, 6 teritorijas pieder fiziskām personām (25%) un 10 teritorijas (41,67%) ir juridisku personu īpašums. Pašvaldību īpašumi šī klastera ietvaros atrodas Daugavpils valstspilsētas pašvaldībā (5 teritorijas) un Liepājas valstspilsētas pašvaldībā (1 teritorija). Analizējot pašvaldības īpašumā esošas teritorijas pēc to veida, var secināt, ka kopumā tās ir sabiedriskās ēkas (bijušās viesnīcas izglītības iestādes u.c.) un daudzdzīvokļu mājas, un tikai viena no tām ir rūpnieciska teritorija, kas ir pamesta un dīkstāvē esoša, līdz ar to šo teritoriju izmantošanas potenciāls ir sabiedrībai nepieciešamo pakalpojumu sniegšana. Lielākā daļa, kas ir 70% šī klastera teritorijas pieder fiziskām un juridiskām personām un tās ir daudzdzīvokļu ēkas - nepabeigtas daudzdzīvokļu māju jaunbūves, grausti un pamestas dzīvojamās mājas, kuru izmantošanas potenciāls ir dzīvojamā fonda atjaunošana un privātā apbūve. Šo teritoriju revitalizācijai var tikt nodrošināta atbilstoši mājokļu politikas pamatnostādņem sadarbībā ar

Ekonomikas ministriju, lai spētu teritoriju attīstīt tam paredzētajam mērķim – dzīvojamā fonda nodrošināšanai. Revitalizācijas procesa viens no noteicošajiem faktoriem, kas raksturo šo klasteri, ir īpašumu kadastrālā vērtība, kas salīdzinot ar visu pētījumā iekļauto degradēto teritoriju vidējo kadastrālo vērtību 91 736,69 EUR ir par 23,30% lielāka (vidējā 2. klastera teritoriju kadastrālā vērtība ir 393 648,79 EUR), līdz ar to, teritoriju attīstītājam būtu jāņem vērā šo īpašumu augstā tirgus vērtība. Revitalizācijas uzsākšanai ir nepieciešama dialoga veidošana ar uzņēmējiem, investoriem, pašvaldībām, kuri būtu ieinteresēti dzīvojamā fonda atjaunošanā, tādā veidā nodrošinot vietējos iedzīvotājus ar dzīvojamās platības pieejamību.

Lai nodrošinātu sekmīgu pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizāciju un izmantošanu tam paredzētajam mērķim, autore noteica šī klastera stiprās puses, vājās puses, iespējas un draudus, kas tika apkopoti SVID matricā (skat. 3.16 tabulu).

3.16. tabula / Table 3.16

SVID matrica sabiedrisko pakalpojumu pieejamības projektu īstenošanai / SWOT matrix for access to public services projects

STIPRĀS PUSES	VĀJĀS PUSES
<ol style="list-style-type: none"> 1) Nav nepieciešamība veikt jaunu būvju projektēšanu, lai nodrošinātu vietējos iedzīvotājus ar nepieciešamajiem pakalpojumiem. 2) Īpašumi ir nodrošināti ar nepieciešamo infrastruktūru. 3) Īpašumiem ir sakārtoti īpašumtiesību jautājumi. 4) Sabiedrības atbalsts. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pilsētvides vizuālā tēla pasliktināšanās. 2) Noziedzības pieaugums pamestajās teritorijās. 3) Ēkas ir sliktā tehniskā stāvoklī. 4) Nepieciešamas apjomīgas investīcijas ēku atjaunošanai un ēkas nojaukšanai. 5) Neparedzētas būvniecības problēmas, piemēram, slēptas strukturālas problēmas, var izraisīt projekta sadārdzināšanos.
IESPĒJAS	DRAUDI
<ol style="list-style-type: none"> 1) Veidot Publiskās un privātās partnerības (PPP) projektu īstenošanai. 2) Revitalizācija var palīdzēt apmierināt pieprasījumu pēc pieejamiem pakalpojumiem, uzlabojot vietējo iedzīvotāju dzīves apstākļus. 3) Iespēja mainīt ēku pielietojumu, iekļaujot jauktas izmantošanas iespējas, kas apvieno dzīvojamās, komerciālās un sabiedriskās telpas. 4) Paredzēt nodokļu atvieglojumus potenciāliem investoriem un teritoriju attīstītājiem. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Augsta pašvaldību noteiktā nomas maksa telpu lietotājiem. 2) Banku kreditēšanas programmu ierobežojumi (augstas procentu likmes). 3) Īpašuma esošas stāvoklis neveicina investoru interesi īpašumu atjaunošanai. 4) Investoru neieinteresētība ieguldīt finansējumu sliktā tehniskā stāvoklī esošiem īpašumiem. 5) Nekustamā īpašuma un būvniecības tirgus svārstības negatīvi ietekmē pārbūves projektu finansiālo dzīvotspēju.

Avots: *Autores veidota*

Pamestu un neizmantotu sabiedrisko ēku revitalizācija sniedz ievērojamas iespējas uzlabot pakalpojumu pieejamību, kas ir aktuāla problēma pašvaldībās un var stimulēt vietējo ekonomiku. Tomēr tā prasa apjomīgas investīcijas un sadarbību starp ieinteresētajām pusēm, tostarp uzņēmējiem, investoriem, pašvaldībām un valsts iestādēm. Risinot problēmas un mazinot riskus, izmantojot stratēģiskas partnerības, kā piemēram publisko privāto partnerību, inovatīvus risinājumus un piesaistot valsts atbalstu, var panākt veiksmīgu un ilgtspējīgu pārbūves projektu īstenošanu.

Trešajā klasterī ir sargrupētas 6 degradētās teritorijas un tā noteicošais faktors ir veikto darbību faktors, kas ietver tādus rādītājus kā degradētās teritorijas platība un veiktās darbības teritorijas uzlabošanai, kas nozīmē, ka teritorijām vai nu ir jau uzsākta to atjaunošana, vai plānota tās atjaunošana (5 no klasterī iekļautām 6 teritorijām). Izņēmums šī klastera ietvaros ir Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības teritorijā esošais atkritumu poligons, kas ir pašvaldības īpašumā, bet tā revitalizācijai nav ne plānotas, ne uzsāktas atjaunošanas darbības. Autore

norāda, ka atkritumu poligona revitalizācijai primārā darbība, kas būtu jānodrošina, ir piesārņojuma novēršana, līdz ar to, šādas teritorijas, kā tas bija norādīts ekspertu intervijās, nav uzskatāmas par attīstības teritorijām. Šajā klasterī sagrupētās teritorijas galvenokārt atrodas Jūrmalas valstspilsētā (5 no klasterī iekļautām 6 teritorijām) - 4 teritorijas atrodas pilsētas zaļajā zonā, 1 teritorija ir atkritumu poligons, savukārt viena Daugavpilī esoša teritorija ir pamesta rūpnieciskā teritorija. Jāatzīmē, ka klasteri raksturo arī degradētās teritorijas platība – vidējā šī klastera teritorijas platība (10.62 ha) ir par 90% lielāka, salīdzinot ar visu pētījumā iekļauto degradēto teritoriju vidējo platību – 0.72 ha. Skatoties no īpašumtiesību aspekta – 5 degradētās teritorijas ir pašvaldības īpašumā un viena ir valsts īpašumā (29% no visām klasterī iekļautām teritorijām), kas norāda tieši uz pašvaldības iespēju un atbildību veikt teritoriju atjaunošanu. Līdz ar to, šī klastera ietvaros autore saskata nepieciešamību pievērst uzmanību tādu projektu revitalizācijai, kurus raksturo sekojoši aspekti – teritorijas ir pašvaldības īpašumā un tām ir uzsāktas, vai plānotas teritoriju atjaunojošas darbības (projektu plānošanas sākumposms).

Trešā klastera galvenais mērķis ir pārveidot šīs degradētās teritorijas par produktīvām un lietderīgām pilsētas struktūrdaļām, saskaņojot tās ar ekonomiskajiem, sociālajiem un vides mērķiem. Atkarībā no pašvaldības vajadzībām un stratēģiskajiem mērķiem šīs teritorijas var izmantot dažādiem mērķiem, piemēram, sporta, atpūtas vai uzņēmējdarbības ideju attīstīšanai, jo pašvaldība kā teritorijas īpašnieks var ieguldīt gan sava budžeta līdzekļus, gan piesaistīt ES struktūrfondu līdzekļus šo teritoriju revitalizācijā. Klastera iespējamo pašvaldību revitalizācijas projektu stiprās, vājās puses, iespējas un draudus autore apkopoja SVID matricā (skat. 3.17. tabulu).

3.17. tabula / Table 3.17

SVID matrica sporta un atpūtas projektu īstenošanai pilsētu zaļajā zonā/ SWOT matrix for implementing sport and recreation projects in urban green spaces

STIPRĀS PUSES	VĀJĀS PUSES
<ol style="list-style-type: none"> 1) Pašvaldības īpašumtiesību esamība nodrošina racionalizētu lēmumu pieņemšanu un saskaņotību ar vietējiem attīstības mērķiem. 2) Teritorijas var tikt iekļautas pašvaldību attīstības programmās. 3) Teritorijām ir noteikts to izmantošanas potenciāls. 4) Projekti var tikt izstrādāti, lai apmierinātu sabiedrības vajadzības un uzlabotu sabiedrības labklājību, tādējādi palielinot sabiedrības atbalstu un iesaistīšanos. 5) Pieejams ES fondu finansējums. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pilsētvides vizuālā tēla pasliktināšanās. 2) Pašvaldību budžeta ierobežojumi, lai īstenotu projektus. 3) Nepieciešami papildus izdevumi nekoptu teritoriju apsaimniekošanai. 4) Grūtības sasniegt ES fondu noteiktos projektu rādītājus. 5) Neparedzētas būvniecības problēmas, var izraisīt projekta sadārdzināšanos. 6) Pārbūvēto teritoriju pastāvīga uzturēšana un pārvaldība var apgrūtināt pašvaldības resursus un budžetu. 7) Pašvaldības prioritāšu iespējama mainība.
IESPĒJAS	DRAUDI
<ol style="list-style-type: none"> 1) Veidot Publiskās un privātās partnerības (PPP) projektu īstenošanai. 2) Iespēja radīt sabiedrībai nepieciešamus pakalpojumus. 3) Iespēja sekmēt ekonomisko izaugsmi. 4) Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana. 5) Jaunu darbavietu radīšana. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Neparedzētas izmaiņas gan ES fondu, gan citu, ar projektu īstenošanu saistīto normatīvajos aktos. 2) Ieinteresēto pušu zemais ieinteresētības līmenis un pretestība pārplānošanas plāniem. 3) Projekta ideja nav atbilstoša valsts attīstības prioritārajiem virzieniem. 4) Investoru neieinteresētība ieguldīt finansējumu teritorijas atjaunošanā. 5) Nekustamā īpašuma un būvniecības tirgus svārstības negatīvi ietekmē pārbūves projektu finansiālo dzīvotspēju.

Avots: Autores veidota

Pašvaldībai vai valstij piederošu degradēto teritoriju revitalizācija piedāvā ievērojamu potenciālu pilsētu teritoriju uzlabošanai, ekonomiskās izaugsmes stimulēšanai un sabiedrības labklājības uzlabošanai. Pašvaldības kontrole pār šīm teritorijām apvienojumā ar piekļuvi ārējiem finansējuma avotiem var nodrošināt nepieciešamo atbalstu sekmīgai degradēto teritoriju atjaunošanai. Tomēr, lai risinātu šim klasterim raksturīgās problēmas, kas norādītas SVID analīzē kā vājās puses (iekšējie organizācijas aspekti), gan draudi un mazinātu riskus teritoriju stagnācijai, ir nepieciešama stratēģiska plānošana, efektīva pārvaldība un efektīva resursu izmantošana. Izmantojot stiprās puses un iespējas, vienlaikus analizējot vājās puses un draudus, pašvaldības var pārveidot šīs degradētās teritorijas par lietderīgām, produktīvām un ilgtspējīgām pilsētvides teritorijām.

Ceturtajā klasterī ir sagrupētas 20 teritorijas un līdzīgi kā trešajā klasterī, tā noteicošais faktors ir veikto darbību faktors, kas ietver tādus rādītājus kā degradētās teritorijas platība un veiktās darbības teritorijas uzlabošanai. Klasteris raksturīgs ar to, ka šeit sagrupētas ēkas, kuras ir nojauktas, daļēji nojauktas vai iekonservētas, vai arī uzsākta atjaunošana tām zaļās zonas teritorijām, kuras ir aizaugušas un pamestas. 80% no klastera teritorijām (16 teritorijas) atrodas Daugavpilī, un tās ir fizisku un juridisku personu īpašumā esošas ēkas – pamestas ēkas, grausti, nepabeigtas jaunbūves. No visām klasterī iekļautajām teritorijām, 15% (3 teritorijas) ir pašvaldības īpašumā (atrodas Jūrmalas valstspilsētā) un tās ir zaļās zonas teritorijas, kuru revitalizācija ir jau plānota. Klasteris raksturīgs ar to, ka ēku atjaunošanā jau ir uzsāktas darbības to sakārtošanai un atgriešanai ekonomiskajā apritē – ēkas ir nojauktas, daļēji nojauktas, iekonservētas, vai uzsākta būvniecības ieceres dokumentu izstrāde. Līdz ar to var secināt, ka šī klastera degradēto teritoriju atjaunošanai nepieciešamās pamatdarbības ir veiktas, un var uzskatīt, ka teritorijai ir paredzēts atkārtotas izmantošanas potenciāls, saskaņā ar teritorijas attīstības plānojumu. Dažādi ārējie apstākļi, piemēram, ekonomikas svārstības, regulatīvie šķēršļi un tirgus pieprasījums, var ietekmēt šo objektu veiksmīgu integrāciju ekonomiskajā apritē, tāpēc, lai pārvarētu šīs problēmas un pilnībā izmantotu šo teritoriju potenciālu svarīga ir stratēģiskā plānošana un sadarbība starp ieinteresētajām pusēm. Ņemot vērā to, ka trešajā klasterī jaut tika izstrādāta SVID matrica zaļo zonu teritoriju pārveidei par sporta un atpūtas teritorijām, autore atkārtoti SVID analīzi neveica.

Kopumā šis klasteris iezīmē pozitīvu tendenci degradēto teritoriju izmantošanā – tās tiek atjaunotas un tām ir iespēja tikt atkārtoti izmantotām paredzētajam mērķim. Degradēto teritoriju revitalizācija agrīnā īstenošanas stadijā sniedz ievērojamu potenciālu atkārtotai izmantošanai un pašvaldības teritorijas attīstībai. Sākotnējie pasākumi, kas veikti nojaukšanas, saglabāšanas un atjaunošanas jomā, nodrošina stabilu pamatu turpmākai attīstībai. Tomēr, lai šīs teritorijas veiksmīgi integrētu ekonomiskajā apritē, ir jārisina problēmas, kas saistītas ar projektu finansiāliem ierobežojumiem un regulatīviem šķēršļiem. Izmantojot tādas stiprās puses kā infrastruktūras nodrošinājums un jau uzsāktās darbības projektu īstenošanai, kā arī izmantojot iespējas kā publiskā un privātā sektora partnerības un sabiedrības dzīves apstākļu uzlabošanās iespējas, var mazināt draudus un pārvarēt vājās puses. Stratēģiskā plānošana, efektīva sadarbība starp ieinteresētajām personām un to iesaiste ir svarīga, lai pilnībā izmantotu šo pārstrukturēšanas projektu potenciālu, sniedzot labumu vietējai kopienai un ekonomikai.

Piektajā klasterī ir iekļauta viena degradētā teritorija, kura atrodas Daugavpilī un tā noteicošais faktors ir degradētās teritorijas statusa faktors. Šī teritorija ir Daugavpils valstspilsētas pašvaldībā esoša rūpnieciska teritorija, kas platības ziņā ir vislielākā no apbūves degradētajām teritorijām un tās kadastrālā vērtība sastāda 2 898 207 EUR, kas ir visaugstākā vērtība no visām pētījumā iekļautajām 253 teritorijām. Rūpnieciskā teritorija pieder juridiskai personai, un tās izmantošanas potenciāls ir uzņēmējdarbības attīstībai. Tomēr šīs teritorijas veiksmīga revitalizācija ir atkarīga no īpašnieka iespējām un nepieciešamības atjaunot tās potenciālu, kā arī no dažādu iekšējo un ārējo ietekmējošo faktoru risināšanas, kas var ietekmēt šāda apjomīga, uz uzņēmējdarbības attīstību vērsta projekta īstenošanu. Pašvaldības galvenais uzdevums šīs teritorijas revitalizācijā ir ne tikai komunikācija ar teritorijas īpašnieku, bet sadarbības īstenošana, lai piesaistītu potenciālu investoru, kas sekmētu uzņēmējdarbības attīstību šajā teritorijā.

Rūpnīcas stratēģiskā atrašanās vieta padara to par vērtīgu ieguvumu potenciālajiem investoriem. Tomēr, lai sekmīgi pārbūvētu šo teritoriju, ir jārisina būtiskas problēmas, tostarp iespējama vides sanācija, augstas pārbūves izmaksas un tirgus pieprasījuma nenoteiktība. Izmantojot tādas stiprās puses kā esošā infrastruktūra un teritorijas attīstības potenciāls uzņēmējdarbības attīstībai, kā arī izmantojot tādas iespējas kā publiskā un privātā sektora partnerība un iespējas radīt jaunu, inovatīvu uzņēmējdarbību, var uzlabot projekta īstenošanas iespējas un panākumus. Rūpīga plānošana, efektīva ieinteresēto pušu iesaiste un stratēģiska resursu izmantošana ir būtiska, lai šo degradēto teritoriju pārveidotu par produktīvu un ekonomiski izdevīgu Daugavpils valstspilsētas pašvaldības ieguvumu.

Analizējot attālumus starp klasteriem, var secināt, ka savstarpēji vistuvāk ir 1. un 2. klasteris, kā arī 1. un 4. klasteris, kas nozīmē, ka šo klasteru degradēto teritoriju raksturīgākās īpašības ir daudz līdzīgākas kā citiem klasteriem (šajos klasteros ir sargrupētas teritorijas, kas ir ēkas). Savukārt, 4. klastera centrs ir savstarpēji līdzīgā attālumā ar 2. un 3. klastera centru un 5. klastera centrs ir savstarpēji līdzīgā attālumā ar 3. un 4. klastera centru, kas nozīmē, ka šo klasteru raksturojošie aspekti ir atšķirīgi, salīdzinot ar pārējiem klasteriem (skat. 3.18. tabulu).

3.18. tabula / *Table 3.18*

Distance starp degradēto teritoriju klasteru centriem / *Distance between degraded areas cluster centers*

Klastera numurs	1	2	3	4	5
1	-	2,071	4,732	2,485	9,564
2	2,071	-	4,602	3,452	7,713
3	4,732	4,602	-	3,215	10,015
4	2,485	3,452	3,215	-	10,847
5	9,564	7,713	10,015	10,847	-

Avots: autores veidota, izmantojot SPSS programmu.

Klasteru savstarpējie attālumi liecina par to savstarpējo sakarību – klasteri, kas atrodas tuvāk viens otram pie jauna o sadalījuma var pāriet nākamajā līmenī, veidojot jaunus klasterus.

Līdzīgākie klasteri, kuros ir iekļautas degradētas ēkas (piemēram, 1., 2., 4. klasteris) norāda uz to, ka šo klasteru ietvaros veicamajam revitalizācijas procesam jānodrošina ēku pārplānošana, nojaukšana, iekonservēšana, vai pārbūve, nodrošinot ēkai paredzēto funkcionalitāti, kā arī ņemot vērā pilsētas teritoriālā plānojuma zonējumā noteikto teritorijas izmantošanas veidu. Papildus tam, autore secina, ka viens no būtiskākajiem rādītājiem, lai pašvaldība varētu ieguldīt publiskos līdzekļus degradēto teritoriju atjaunošanā, ir teritorijas īpašumtiesību statuss, kas nozīmē, ka pašvaldība var atjaunot tikai tās teritorijas, kas ir pašvaldības īpašumā, neskatoties uz to, kāda veida teritorija tā ir.

Ņemot vērā promocijas darba 3.3. apakšnodaļā veikto analīzi, autore secina, ka:

- 1) būtiskākie kritēriji, kas jāņem vērā, lai tiktu nodrošināti sekmīgi degradēto teritoriju revitalizācijas projekti ir – īpašumtiesību statuss, teritorijas atrašanās vieta teritorijas plānojumā, ieinteresēto pušu iesaiste un finansējuma pieejamība. Klasteru analīzes rezultātā autore noteica tos klasterus, kuros ir iekļautas pašvaldību īpašumā esošās degradētās teritorijas un to iespējamai revitalizācijai veica SVID analīzi (skat.3.19. tabulu).

3.19. tabula / Table 3.19

Pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju skaits klasteru griezumā/ *Number of municipally owned degraded sites by cluster*

Klastera numurs	Teritoriju skaits:	
	Kopā klasteri	Pašvaldību īpašumā
1	202	26
2	24	6
3	6	5
4	20	3
5	1	0
KOPĀ:	253	40

Avots: Autores veidota

- 2) projektu īstenošanu var ietekmēt dažādi ārējie apstākļi – teritorijas sliktais stāvoklis, kas nerada investoru interesi, nekustamā īpašuma un būvniecības tirgus svārstības, banku kreditēšanas programmu ierobežojumi (augstas procentu likmes), ES struktūrfondu iespējas tikai pašvaldībām, iespējamās izmaiņas normatīvajos aktos.

Līdz ar to, autore promocijas darba ceturtajā nodaļā, pamatojoties uz klasteru analīzes rezultātiem, izstrādās degradēto teritoriju izmantošanas scenārijus, kas ir būtiski pašvaldību teritorijas attīstībai, kuras mērķis ir pārveidot degradētās teritorijas par aktīviem, kas veicina ilgtspējīgu pilsētu attīstību.

Kopsavilkums par trešās nodaļas saturu / *Summary of the content of Chapter 3*

Promocijas darba trešajā nodaļā autore veica esošās situācijas izpēti degradēto teritoriju izmantošanā un secina, ka:

1. attīstības plānošana pašvaldībās tiek īstenota saskaņā ar pašvaldību izstrādātajām ilgtspējīgas attīstības stratēģijām, attīstības programmām un teritorijas plānojamu. Ilgtspējīgas attīstības stratēģija, kas ir pašvaldības līmenī hierarhiski augstākais plānošanas dokuments - līdz 2030.gadam, ietver pašvaldības ilgtermiņa attīstības redzējumu (vīzija), pašvaldības ilgtermiņa stratēģiskos mērķus un ilgtermiņa prioritātes. Pētījuma objektā iekļautās pašvaldības izstrādā ilgtspējīgas attīstības stratēģijas, saskaņā ar teritorijas attīstības plānošanas likumā noteikto, un kopumā iekļauj tajās mērķus, kas saistīti ar degradētu teritoriju jautājumu risināšanu, izņemot Liepājas pašvaldību, kuras stratēģijā nav nevienas norādes uz degradēto teritoriju problemātiku un revitalizācijas plāniem;
2. attīstības programmās, pašvaldības, raksturojot esošo situāciju norāda, ka degradēto teritoriju esamība ir attīstības plānošanas viens no problēmjautājumiem un norāda uz degradēto teritoriju problemātiku kā attīstību kavējošu faktoru tās teritorijā, tomēr to revitalizācijas pasākumi visās pašvaldībās netiek iekļauti rīcības plānā;
3. Jelgavas, Jūrmalas un Rēzeknes valstspilsētu teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā nav iekļauta informācija par degradētām teritorijām, līdz ar to tās teritorijas plānojumā netiek iekļautas;

4. ekspertu viedoklis par teritorijas attīstību ir kopumā pozitīvs – sistēma ir pārskatāma un sakārtota, tomēr attīstību kavē finansējuma trūkums. Papildus tam, eksperti min, ka esošā attīstības plānošana valstī nerisina reģionu nevienlīdzības jautājumus;
5. saskaņā ar ekspertu viedokli valstspilsētās esošās teritorijas, kuras ir pamestas un dīkstāvē esošas būtu jānosaka kā saimnieciski neizmantojamās teritorijas, savukārt tās teritorijas, kuras ir gan neizmantojamās, gan piesārņotas būtu jāklasificē kā degradētas teritorijas;
6. degradēto teritoriju skaita ziņā lielākais skaits tiks identificēts Daugavpils pašvaldībā, kas izskaidrojams ar pilsētas vēsturiskās apbūves specifiku un industriālo objektu atrašanos teritorijā, savukārt vismazākais skaits ir Ventspils pašvaldībā, kas izskaidrojams ar to, ka Ventspils pašvaldība teritorijas sakārtošanu uzsāka pirms valstī izstrādātās teritorijas attīstības plānošanas normatīvā regulējuma;
7. pašvaldību ekspertu aptaujas rezultātā tika noskaidrots, ka Jelgavas, Rēzeknes un Ventspils pašvaldībās nav izstrādāta termina “*degradēta teritorija*” definīcija. Saskaņā ar ekspertu pausto viedokli, pašvaldība risina degradēto teritoriju jautājumus, ja pastāv iespēja tās revitalizēt un iekļauj tās investīciju plānā, nenosakot termina skaidrojumu;
8. sabiedrības iesaiste degradēto teritoriju jautājumu risināšanā ekspertu skatījumā ir nepietiekama, bet būtiski svarīga, jo degradēto teritoriju revitalizācijas procesa gala rezultāta lietotāji galvenokārt ir sabiedrība un uzņēmēji;
9. fokusgrupas rezultātā tika noskaidrots Rēzeknes uzņēmēju viedoklis par sadarbību ar pašvaldību un uzņēmējdarbības vidi, un puda viedokli, ka pilsētas vidi vērtē kā atbilstošu dažādu uzņēmumu vajadzībām. Uzņēmēji Rēzeknes pilsētas un novada teritorijas savu uzņēmumu attīstīšanai izvēlas infrastruktūras un ģeogrāfiskā novietojuma dēļ, kā arī emocionālas piesaistes vadīti, kas ir noteicošais kritērijs. Degradētās teritorijas, kas atrodas pilsētā uzņēmēji kā savu potenciālo vietu, kur īstenot uzņēmējdarbību nav gatavi izvēlēties;
10. analizējot pašvaldību veiktās aptaujas, kas publicētas pašvaldību tīmekļa vietnēs, autore secina, ka kopumā respondenti ir apmierināti ar sadarbību ar pašvaldībām un pozitīvi vērtē pašvaldības iniciatīvas;
11. skaita ziņā pašvaldību teritorijās ir visvairāk degradētas ēkas un grausti (202) un industriālās teritorijas (39). skaita ziņā vismazāk ir ostas teritorijas, naftas bāzes un atkritumu poligons – viens objekts katrā no iepriekš minētajām grupām. Platības ziņā vislielākās degradēto teritoriju platības ir Jūrmalas pašvaldībā (71,95 ha), savukārt vismazākās degradēto teritoriju platības ir Jelgavas pašvaldībā (5.05. ha);
12. Latvijā nav izstrādāta degradēto teritoriju uzskaites datu bāze, kas liedz iespēju analizēt degradēto teritoriju izmantošanas jautājumu efektīvi;
13. lielākais skaits no visām degradētajām teritorijām ir fiziskai personai piederošs īpašums – 130 teritorijas, juridisko personu īpašumi ir 65 savukārt pašvaldību īpašumā ir 40 degradētās teritorijas un valsts īpašumā – 4 teritorijas. Ņemot vērā to, ka pašvaldības ir tiesīgas revitalizēt tikai tās degradētās teritorijas, kas ir pašvaldības īpašumā, tas norāda uz būtisku izaicinājumu teritorijas attīstībā, jo degradēto teritoriju pastāvēšanas problēma tiek risināta daļēji;
14. korelācijas analīzes rezultātā tika konstatēts, ka korelācija rādītājos “*degradētas teritorijas īpašuma tiesību statuss*” ar “*veiktās darbības teritorijas uzlabošanai*”, un “*degradētās teritorijas veids*” ar “*kadastrālā vērtība*” ir augsta, kas liecina, ka eksistē degradētās teritorijas, kurām ir dažāds īpašumtiesību statuss un tam pastāv saistība ar to, kādas darbības ir, vai nav veiktas šo teritoriju atjaunošanā;
15. faktoru analīzes rezultātā tika identificēti 3 kompleksie faktori – 1. faktors “*Degradētās teritorijas veida raksturojošu faktors*”, kura raksturīgie rādītāji ir “*degradētās teritorijas veids*”, “*degradētās teritorijas raksturojums*”, un “*izmantošanas potenciāls*”, 2. faktors “*Veikto darbību faktors*” un tam raksturīgie komponenti ir “*degradētās teritorijas platība*” un “*veiktās darbības teritorijas*”

uzlabošanai”, 3. faktors “*Degradētās teritorijas statusa faktors*” un to raksturo komponenti - “*degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss*” un “*kadastrālā vērtība*”, kas norāda uz faktoru kopību;

16. pamatojoties uz faktoru analīzes rezultātiem, tika veikta klasteru analīze un identificēti 5 klasteri pēc noteiktām pazīmēm, kur klasteros Nr.1., Nr.2., Nr.3. un Nr.4. ir sagrupētas teritorijas ar klasterim raksturīgām pazīmēm, kuras pieder pašvaldībai un tās ir iekļaujamas pašvaldības teritorijas attīstības plānojumā kā attīstības teritorijas. Pamatojoties uz iepriekš minēto, šīs teritorijas tiks iekļautas scenāriju analīzē, nosakot to iespējamās revitalizācijas scenārijus.

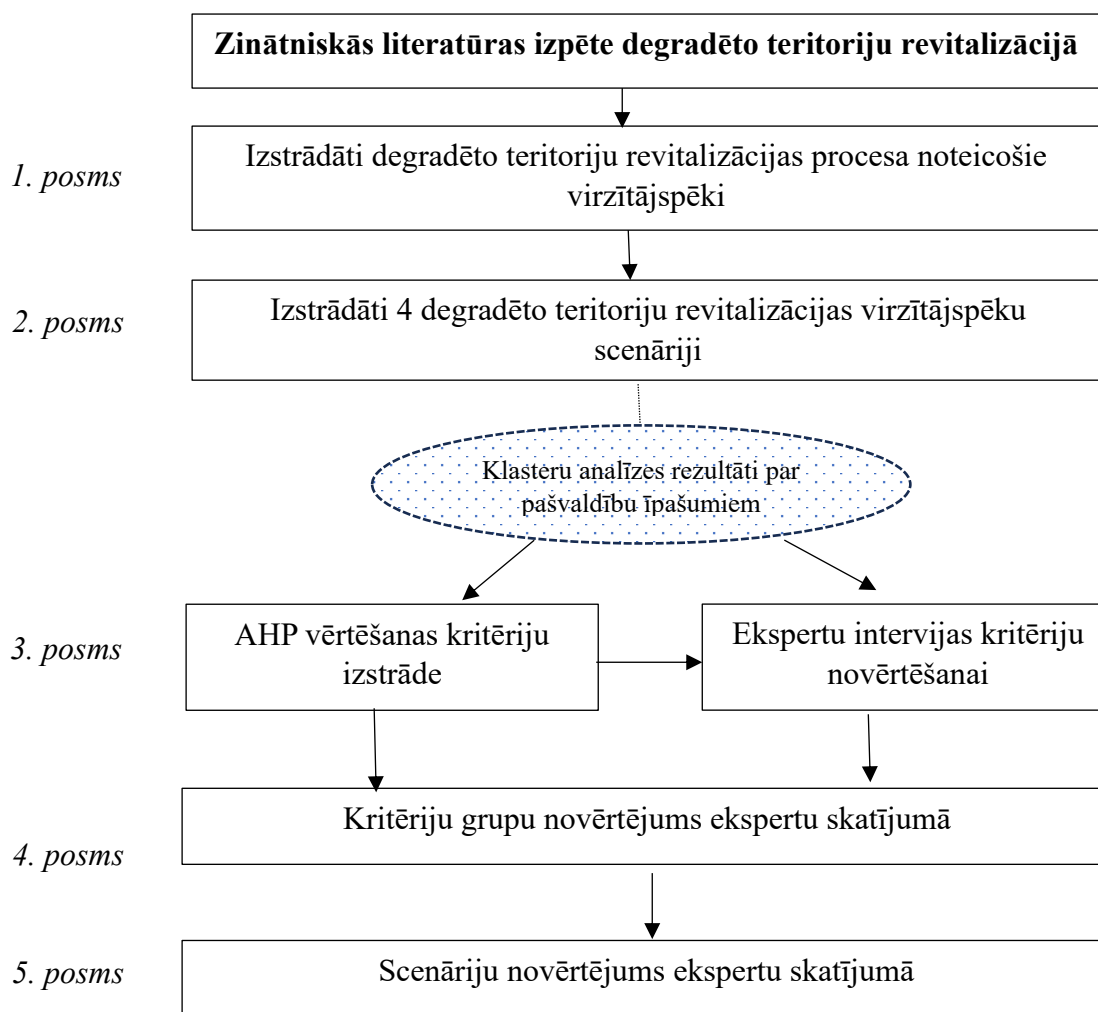
4. DEGRADĒTO TERITORIJU IZMANTOŠANAS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJI LATVIJAS VALSTSPILSĒTU PAŠVALDĪBĀS / DEVELOPMENT SCENARIOS FOR THE USE OF DEGRADED AREAS IN LATVIAN STATE CITY MUNICIPALITIES

Kā tika izpētīts promocijas darba teorētiskajā nodaļā par degradēto teritoriju revitalizācijas aspektiem, katra valsts atšķirīgi risina degradēto teritoriju jautājumus, pielāgojot tos konkrētās teritorijas specifiskiem aspektiem – degradēto teritoriju veids un potenciāls tās atgriešanai ekonomiskajā aprītē, atrašanās vieta, iespējamā ietekmes uz apkārtējo vidi un pilsētvides vizuālā tēlu, degradēto teritoriju daudzums, finansējuma pieejamība revitalizācijas projektu īstenošanai. Līdz ar to lēmuma pieņemšanas process degradēto teritoriju revitalizācijā ir ne tikai starpdisciplinārs, skarot visas ilgtspējīgas attīstības jomas (sociālo, ekonomisko un vides), bet arī stratēģiski nozīmīgs, jo tas ietekmē pašvaldības ilgtspējīgas teritorijas attīstības jomu.

Zinātniskajos pētījumos ir norādes uz dažādu metožu izvēli lēmumu pieņemšanas procesā par degradēto teritoriju revitalizāciju, kas primāri balstīts uz datu ieguvu par teritorijas raksturojošiem kritērijiem, vides un piesārņojuma novērtēšanu un sociālā labuma nodrošināšanu (Smith J.W.N., 2019). Zinātnieks Ellis B. Hamonds (Hammond E.B., Coulon F., et al., 2021) un zinātnieku grupa 2021. gadā veica pētījumu par lēmumu pieņemšanas metodēm degradēto teritoriju revitalizācijā un secināja, ka bieži, un ar labiem rezultātiem tiek izmantots analītiskais hierarhijas process (Analytical Hierarchy Process, AHP). Šo metodi izmanto, lai noteiktu izstrādāto kritēriju nozīmīgumu, veicot pāru salīdzinājumu starp kritērijiem (Huang et al., 2011). Papildus tam, pētījumā norādīts, ka degradēto teritoriju revitalizācijas procesa plānošana ir atkarīga no esošās situācijas analīzes rezultātā noteikto būtiskāko ietekmējošo faktoru izpētes (Hammond E.B., Coulon F., et al. 2021). Līdz ar to, autore promocijas darba ceturtās nodaļas ietvaros, pamatojoties uz veikto esošās situācijas analīzi, zinātniskās literatūras analīzi, faktoru un klasteru analīzes rezultātiem veica scenāriju izstrādi un to novērtējumu, ievērojot sekojošu metodoloģisku pieeju:

1. noteikti degradēto teritoriju revitalizācijas galvenie virzītājspēki, pamatojoties uz I. Pilveres zinātniskajā monogrāfijā “*Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā: zinātniska monogrāfija*” (2021) izstrādāto metodoloģiju;
2. saskaņā ar noteiktajiem virzītājspēkiem – finansējuma pieejamība un ieinteresēto pušu iesaiste, izstrādāts vispārējs ietvars degradēto teritoriju revitalizācijai, kas balstīts uz:
 - 2.1. ekspertu viedokļa apkopojumu par degradēto teritoriju izmantošanas aspektiem Latvijas valstspilsētu pašvaldībās;
 - 2.2. esošās situācijas izpētes degradēto teritoriju izmantošanas jomā Latvijas valstspilsētu pašvaldībās rezultātiem;
 - 2.3. degradēto teritoriju revitalizācijas kavējošo faktoru noteikšanas pēc ekspertu interviju rezultātiem.
3. balstoties uz noteiktajiem degradēto teritoriju virzītājspēkiem, izstrādāti 4 vispārēja ietvara virzītājspēku scenāriji, kas sniedz iespēju pašvaldībai izvērtēt stratēģiskās plānošanas pamatnostādnes;
4. izmantojot AHP metodi, un pamatojoties uz klasteru analīzes rezultātiem klasteru Nr.1., Nr.2., Nr. 3 ietvaros, ņemot vērā to, ka šo klasteru ietvaros tika identificētas pašvaldību īpašumā esošās teritorijas, izstrādāti revitalizācijas scenāriji ar mērķi noteikt degradēto teritoriju izmantošanas iespējas pašvaldībās teritorijas attīstībai.

Promocijas darba 4. nodaļas metodoloģijas ietvars parādīts 4.1. attēlā.

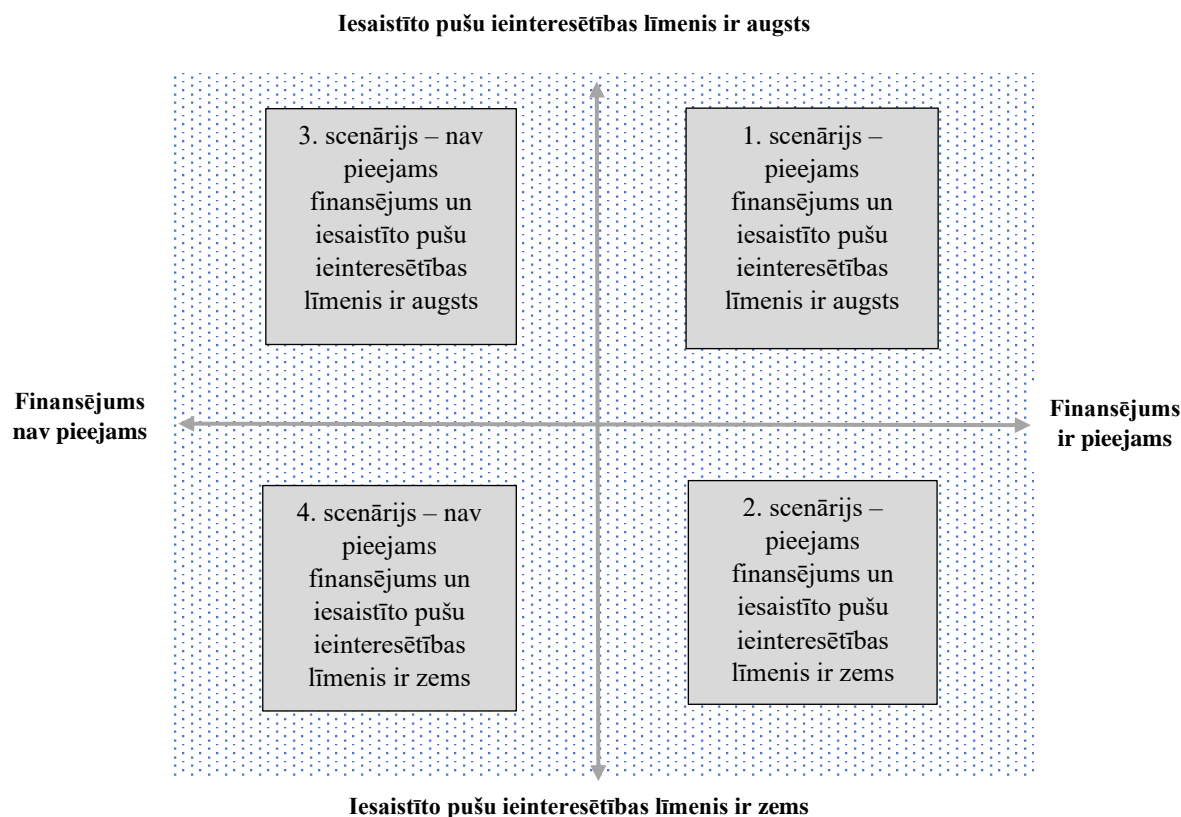
Avots: Autores veidots

4.1. att. / Fig. 4.1. Lēmumu pieņemšanas procesa par degradēto teritoriju revitalizāciju pašvaldību īpašumā esošajām degradētajām teritorijām metodoloģiskais ietvars / *The methodological framework of the decision-making process on the revitalization of degraded territories for degraded territories owned by municipalities*

Saskaņā ar 4.1. attēlā norādīto, autore scenāriju izstrādes 1. posmā, balstoties uz promocijas darba teorētiskajā nodaļā izpētīto par degradēto teritoriju revitalizācijas aspektiem, kā arī darba 3.nodaļā veikto statistikas datu un ekspertu interviju analīzes rezultātiem, noteica galvenos degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēkus:

- 1) **finansējuma pieejamība** degradēto teritoriju revitalizācijai, jo revitalizācijas process ir saistīts ar dažādu sarežģītu problēmu risināšanu, kam nepieciešama saskaņota rīcība, resursi un izstrādāta politika, lai piesaistītu gan potenciālos investorus gan ieviestu ES fondu finanšu instrumentu sniegto atbalstu. Ja finansējums degradēto teritoriju jautājumu risināšanai ir pieejams un pietiekošā apmērā, tad pastāv iespēja, revitalizējot šīs teritorijas, gan radīt jaunas darbavietas, gan uzlabot pilsētvidi, gan nodrošināt pašvaldības iedzīvotājus ar dzīvojamo fondu.
- 2) **iesaistīto pušu ieinteresētība degradēto teritoriju revitalizācijā** ir nepieciešama, lai panāktu ne tikai kopīgu redzējumu valsts, reģionālajā un vietējā līmenī, bet arī apmierinātu pašvaldības iedzīvotāju vajadzības pēc nepieciešamajiem pakalpojumiem, radītu vidi uzņēmējdarbībai, kā arī veicinātu vides aizsardzības pasākumu īstenošanu. Ieinteresēto pušu - sabiedrības, uzņēmēju, pašvaldības, vides aizsardzības un finanšu institūciju, politikas plānotāju līdzdalība un ieinteresētība degradēto teritoriju revitalizācijas procesā ir nozīmīga, jo degradētās teritorijas tiek

pārveidotas par iespējām, kas rada sabiedrībai noderīgus pakalpojumus, ņemot vērā tās izmantošanas potenciālu. Šī potenciāla novērtēšanā ir nepieciešams visu iesaistīto pušu viedoklis, tādā veidā nodrošinot sinerģiju starp degradētajām teritorijām un tās potenciālu pēc to atjaunošanas (skat.4.2. attēlu).

Avots: autore veidots

4.2.att. / Fig. 4.2. Galvenie degradēto teritoriju izmantošanas virzītājspēki Latvijas valstspilsētu pašvaldībās un to revitalizācijas scenāriji / Key drivers for the use of degraded areas in Latvian state city municipalities and scenarios for their revitalisation

Saskaņā ar degradēto teritoriju izmantošanas noteiktajiem virzītājspēkiem, autore 2. scenāriju izstrādes posmā izveidoja 4 iespējamus degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēku scenārijus, kuru iestāšanos var ietekmēt nenoteiktības faktori ārējā vidē, kā piemēram – izmaiņas valsts politiskajā sistēmā, valsts līmeņa reformas.

1. degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēku scenārijs - pieejams finansējums un iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis ir augsts. Latvijā kopš 2014. gada ir pieejams ERAF atbalsts pašvaldībām degradēto teritoriju revitalizācijai. Saskaņā ar ES Padomes lēmumu par ES plānošanas perioda ietvaru 2014.-2020. gadam, Latvija kopumā ir saņēmusi 4,4 miljardus eiro Kohēzijas politikas mērķu īstenošanai no ES fondiem (ERAF, ESF un KF). SAM 5.6.2. programmas ietvaros Latvijas pašvaldības kopumā ir saņēmušas ERAF finansējumu savā īpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācijai 236 612 446,14 EUR apmērā, tajā skaitā pētījuma objektā iekļautās pašvaldības – 81 156 600,30 EUR. Degradēto teritoriju revitalizācijas procesā kā galvenās iesaistītās puses ir pašvaldības (kā teritorijas īpašnieks), komersanti, kuri atjaunotajā degradētajā teritorijā īsteno savu uzņēmējdarbību, CFLA kā ERAF sadarbības iestāde, FM kā ES fondu vadošā iestāde, VARAM kā SAM 5.6.2. atbildīgā iestāde. Lēmumu pieņemšanas procesā pašvaldības norāda uz problēmu par zemo sabiedrības iniciatīvu iesaistīties degradēto teritoriju revitalizācijā, kā rezultātā nav pārliecība, ka projektu rezultāts apmierina sabiedrības vajadzības. Visu iepriekš minēto galveno iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis vērtējams kā augsts, jo projektu ieviešanas rezultāti ir noteikti nacionālajos un ES noteiktajos sasniedzamajos rādītājos.

Esošā situācija, kas tika pētīta promocijas darba 3. nodaļā liecina, ka pašvaldības izmanto ES fondu finansējumu un veic to, saskaņā ar valsts noteiktajām attīstības prioritātēm, tomēr procesā identificētas grūtības sasniegt projektu rādītājus. Līdz ar to, ir uzskatāms, ka, ieviešot korekcijas SAM 5.6.2. projektu nosacījumos un nodrošinot projektu priekšizpētes fāzē visu ieinteresēto pušu iesaistīšanos, šāda scenārija ieviešana sniegtu nepieciešamos uzlabojumus degradēto teritoriju revitalizācijā, ja šāda pieeja tiktu īstenota arī privātpersonu īpašumiem, kuriem uz pētījuma izstrādes brīdi nav pieejams finansējums degradēto teritoriju revitalizācijai. Līdz ar to, nepieciešama atbalstoša valsts politika, lai būtu iespējama šāda scenārija īstenošanās. Papildus tam, jānodrošina, ka degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumu risināšanā tiktu iesaistīta sabiedrība.

Scenārijā, kad ir pieejams finansējums un ieinteresēto personu apņemšanās ir augsta, ir ievērojams potenciāls panākt nozīmīgas pārmaiņas degradēto teritoriju revitalizācijas centienos. Pieņemot stratēģisku pieeju, kas par prioritāti izvirza visaptverošu plānošanu, ieinteresēto personu iesaistīšanu, inovāciju radīšanu un partnerību veidošanos, var lietderīgi izmantot resursus, lai radītu ilgtspējīgu vidi nākamajām paaudzēm.

2. degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēku scenārijs - pieejams finansējums un iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis ir zems.

Īstenots šāds scenārijs, kur visu iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis ir zems, tad finansiālais atbalsts, pat, ja tas ir pietiekošā apmērā, nevar tikt uzskatīts kā problēmu risinājuma galvenais virzītājspēks. Degradēto teritoriju revitalizācija ir sarežģīts un komplekss pasākumu kopums, kam nepieciešama sadarbība un dažādu ieinteresēto pušu līdzdalība. Kā vienu no trūkumiem pašvaldībās eksperti norāda uz sabiedrības neiesaistīšanos un privāto teritoriju īpašnieku atbildības trūkumu par saviem īpašumiem, kas kopumā kavē degradēto teritoriju jautājumu risināšanu.

Ja ir pieejams finansējums, bet ieinteresēto personu līdzdalība ir zema, tas var radīt ne tikai zemes kā resursa neizmantošanai, bet arī izaicinājums pašvaldībai, kas kavē tās attīstību. Kā būtiskākos šķēršļus sadarbībā ar iesaistītajam pusēm var minēt:

- izpratnes trūkums - ieinteresētās personas var neapzināties degradēto teritoriju revitalizācijas nozīmi vai potenciālos ieguvumus, ko tā var sniegt sabiedrībai.
- pasīva (ierobežota) iesaistīšanās - bez aktīvo ieinteresēto pušu, piemēram, sabiedrības, NVO, valsts iestāžu un uzņēmumu, iesaistīšanās revitalizācijas centieni var nebūt pietiekami atbalstīti un netikt īstenoti.
- sadrumstaloti centieni - nepietiekama koordinācija un sadarbība starp ieinteresētajām personām var novest pie sadrumstalotiem centieniem un neefektīvas resursu izmantošanas.
- pretestība pārmaiņām: - dažas ieinteresētās personas var būt pret pārmaiņām vai skeptiski noskaņotas pret revitalizācijas efektivitāti, jo īpaši, ja tās uzskata, ka revitalizācija ir traucējoša vai to izmaksas ir pārāk augstas.

Līdz ar to, nepieciešams izstrādāt stratēģiju kā palielināt iesaistīto pušu ieinteresētību, vadoties no sekojošiem aspektiem:

1. informācijas nodrošināšana par degradēto teritoriju revitalizācijas nepieciešamību, uzsākot mērķtiecīgas izpratnes veicināšanas kampaņas, lai izglītotu ieinteresētās personas par degradēto teritoriju revitalizācijas nozīmi un potenciālajiem ieguvumiem sabiedrībai, videi un ekonomikai;
2. veicināt sadarbību, nodrošinot ieinteresēto pušu dialogu un partnerību veidošanos, lai dalītos ar zināšanām un resursiem, un saskaņotu intereses kopīgu mērķu sasniegšanai;
3. dot iespēju sabiedrībai, iesaistot to lēmumu pieņemšanas procesā, īstenojot izglītojošus pasākumus - apmācības un tīklošanas pasākumus, tādā veidā veicinot līdzdalības nozīmes izpratni par revitalizācijas nepieciešamību;
4. demonstrēt projektu panākumus - publicēt veiksmīgus revitalizācijas projektus un to pozitīvo ietekmi uz sabiedrību un vidi, lai veidotu ieinteresēto personu uzticību un ieinteresētību;

5. piedāvāt stimulējošus instrumentus, piemēram, dotācijas, nodokļu atvieglojumus vai citus finansiālus stimulus, lai veicinātu ieinteresēto personu līdzdalību revitalizācijas projektos;
6. risināt ieinteresēto personu paustos iebildumus, nodrošinot konsultācijas ar ieinteresētajām personām un pielāgotu individuālu pieeju katrai ieinteresētai pusei.

Lai degradēto teritoriju revitalizācijas projekti būtu sekmīgi un ilgtspējīgi, ir svarīgi veidot ieinteresēto personu līdzdalību. Īstenojot mērķtiecīgas stratēģijas, lai palielinātu informētību, veicinātu sadarbību, un risinātu problēmas, mēs varam pārvarēt problēmas ir iespēja radīt pozitīvas pārmaiņas gan sabiedrībai, gan pašvaldībai

3. degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēku scenārijs - nav pieejams finansējums un iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis ir augsts.

Latvijā degradēto teritoriju revitalizācijā finansējums ir pieejams tikai pašvaldībām, to īpašumā esošajām teritorijām, tomēr kā liecina 3. nodaļā veiktais pētījums, tad no visām teritorijām, kuras tika identificētas pētījumā (kopā 253), tikai 24,52% ir pašvaldības īpašumā, kas nozīmē, ka lielākā daļa ir fizisku un juridisku personu īpašums. Līdz ar to, var uzskatīt, ka neraugoties uz iespējami lielo ieinteresētību no ieinteresēto pušu puses, ja nav pieejams finansējums, tas būtiski kavē revitalizācijas projektu īstenošanu, jo ieinteresētās puses saskaras ar resursu ierobežojumu un to vajadzības netiek apmierinātas. Šī scenārija ietvaros ir būtiski informēt sabiedrību par veiksmīgu revitalizācijas projektu piemēriem, kas, neraugoties uz ierobežoto finansējumu, pateicoties ieinteresēto pušu iesaistei, ir īstenoti. Nodrošinot finansējuma pieejamību privātpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācijā būtu sākotnēji jāizstrādā alternatīvi finansēšanas mehānismi, piemēram, publiskā un privātās partnerības projektu īstenošana, granta programmas, dotācijas, iesaistot ieinteresētās puses finanšu instrumentu iespēju izvērtēšanā. Izstrādājot inovatīvas stratēģijas resursu piesaistīšanai, var pārvarēt finansiālos ierobežojumus un panākt nozīmīgu progresu, lai radītu veselīgāku un ilgtspējīgāku vidi:

1. veicināt ieinteresētās puses veikt nefinanšu ieguldījumus, piemēram – nodrošinot ar darbaspēku, intelektuālo kapitālu, aprīkojumu;
2. organizēt brīvprātīgas iniciatīvas – sakopšanas pasākumus, koku stādīšanas pasākumus;
3. veicināt publiskā un privātā sektora partnerības starp valsts aģentūrām, privātā sektora uzņēmumiem, NVO, lai apvienotu resursus, dalītos pieredzē un līdzfinansētu revitalizācijas projektus;
4. veicināt izglītojošu pasākumu īstenošanu par finansējuma iespējām starptautiskos projektos.

Lai gan finansējuma trūkums ir nopietns izaicinājums, liela ieinteresēto pušu interese ir vērtīgs pamats degradēto teritoriju revitalizācijas centieniem. Pieņemot inovatīvas stratēģijas ieinteresēto personu resursu mobilizēšanai, sadarbības veicināšanai un finanšu piesaistei, ir iespējams pārvarēt finansiālos ierobežojumus un panākt nozīmīgu progresu, lai radītu veselīgāku un ilgtspējīgāku vidi sabiedrībai, par prioritāti izvirzot iniciatīvas, kuras var īstenot ar minimāliem finanšu ieguldījumiem.

4. degradēto teritoriju revitalizācijas virzītājspēku scenārijs - nav pieejams finansējums un iesaistīto pušu ieinteresētības līmenis ir zems

No visiem iespējamiem scenārijiem, šo var uzskatīt par viskritiskāko, kas apdraud degradēto teritoriju revitalizāciju. Galvenie izaicinājumi, kuri ir identificējami šī scenārija ietvaros, ir:

- finanšu resursu trūkums kavē revitalizācijas projektu īstenošanu, ierobežojot pasākumu apjomu un efektivitāti;
- bez galveno ieinteresēto personu aktīvas iesaistes un līdzdalības revitalizācijas pasākumiem var trūkt atbalsta un nepieciešamā impulsa, kas apgrūtina iniciatīvu īstenošanu;

- ieinteresētās personas var neapzināties degradēto teritoriju revitalizācijas nozīmi vai potenciālos ieguvumus, ko tā var sniegt sabiedrībai un videi;
- ieinteresētajām personām var trūkt zināšanu, prasmju vai resursu, kas nepieciešami, lai aktīvi piedalītos revitalizācijas pasākumos, tādējādi vēl vairāk saasinot esošās problēmas.

Lai nodrošinātu šī scenārija neiestāšanos, būtu jāņem vērā 2. un 3. scenārijā noteiktās stratēģijas, pretējā gadījumā nav iespējama IAM politikas īstenošana valstī un IAM mērķu sasniegšana, kā arī ir apdraudēta pilsētu attīstība, sabiedrības labklājība un vides aizsardzība.

Autore secina, ka Latvijas valstspilsētu pašvaldības degradēto teritoriju izmantošanā atrodas 4.1. attēlā norādītās matricas viduspunktā starp otro un trešo kvadrantu, jo galvenās problēmas ir gan daļēji pietiekams finansējums, gan daļēja ieinteresēto pušu ieinteresētība, kas liecina, ka visiem degradēto teritoriju revitalizācijas procesam būtu jāvirzās uz 1. scenārija ieviešanu. Ņemot vērā, ka degradēto teritoriju revitalizācijas ieguvumi ir sakārtota pilsētvide, uzņēmējdarbības attīstība, darba vietu pieaugums, iedzīvotāju skaita pieaugums, novērsts piesārņojums, atjaunota vēsturiskā apbūve, tad Latvijas pašvaldībām šis scenārijs nodrošinātu iespēju ne tikai iepriekš minēto ieguvumu īstenojamību, bet arī valstij kopumā būtu iespēja sasniegt izvirzītos IAM, kas līdz šim nav pilnībā izdevies.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, būtu jānodrošina sekojoši stratēģiski mērķi pašvaldību attīstībā:

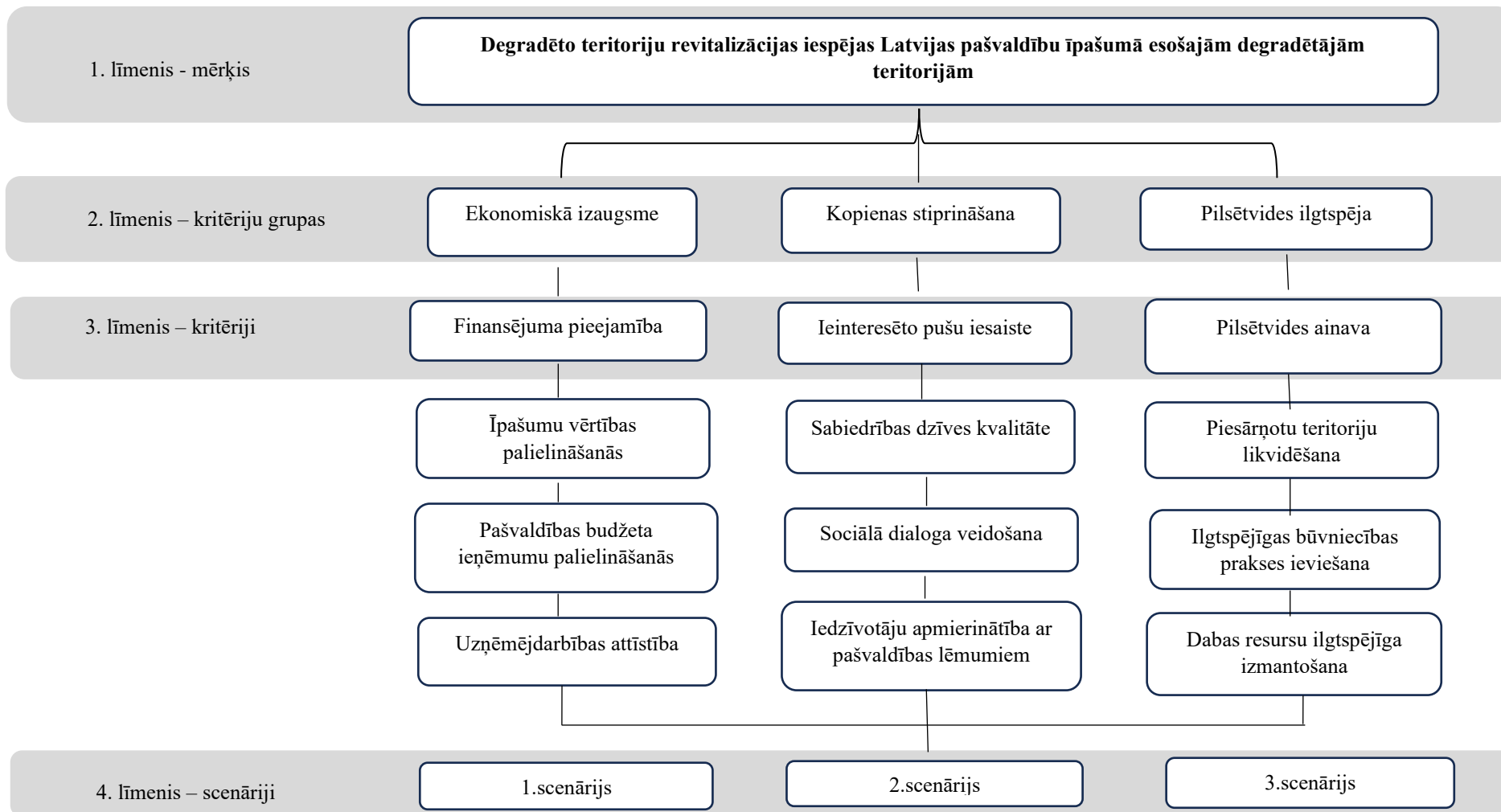
1. izstrādāt un īstenot visaptverošu revitalizācijas plānu, kurā integrēti vides, sociālie un ekonomiskie mērķi;
2. veicināt iekļaujošus ieinteresēto pušu iesaistīšanas procesus, veicina to sadarbību;
3. ieguldīt resursus iniciatīvās, lai uzlabotu ieinteresēto personu prasmes, zināšanas un spējas;
4. izmantot inovācijas un tehnoloģijas, lai izstrādātu ilgtspējīgus risinājumus degradēto teritoriju revitalizācijai;
5. Veicināt partnerību un sadarbību starp ieinteresētajām personām, lai izmantotu resursus un zināšanas;
6. ieviest degradēto teritoriju uzraudzības un novērtēšanas mehānismus, lai sekotu līdzi progresam un novērtētu rezultātus;
7. veicināt zināšanu apmaiņu un mācīšanos, lai sekmētu labākās prakses apgūšanu.

Īstenojot šos ieteikumus, ir iespējams rast risinājumus finansējuma piesaistīšanai un ieinteresēto personu ieinteresētības līmeņa paaugstināšanai degradēto teritoriju revitalizācijas centienos, radot ilgtspējīgāku nākotni sabiedrībai.

Saskaņā ar autores izstrādāto vispārējo scenāriju ietvaru un pamatojoties uz klasteru analīzes rezultātiem, kur klastera Nr. 1., 2. un Nr.3. ietvaros tika identificēts būtiskākais faktors degradēto teritoriju revitalizācijā, kas ir uzskatāms par noteicošo – **īpašumtiesību statuss**, pētījuma 3. posmā autore veica detalizētu scenāriju izstrādi tām degradētajām teritorijām, kuras ir pašvaldības īpašumā.

Lai noteiktu piemērotākos scenārijus degradēto teritoriju revitalizācijai Latvijas pašvaldībās, kas sekmē teritorijas attīstību, autore izmantoja T. L. Saaty (*Saaty T.L., 2007*) izstrādāto AHP metodi. Zinātniskajos pētījumos šo metodi izmanto dažādu problēmu raksturojošo elementu hierarhiskai sakārtošanai ar pāru salīdzināšanu, kā rezultātā var tikt iestrādātas vispārējas prioritātes alternatīvu novērtēšanai. Kopumā šī metode ir uzskatāma par efektīvu lēmumu pieņemšanas metodi, kas nodrošina, ka lēmuma pieņemējam ir iespēja izvērtēt sarežģītas problēmas pēc vairākiem pretrunīgiem un subjektīviem kritērijiem (*Saaty T.L., 2007*). Individīdiem, kas iesaistīti lēmumu pieņemšanas procesā var būt atšķirīgs viedoklis par pētāmo problēmu, tomēr hierarhiju analīzes procesā tiek nodrošināts, ka lēmums tiek izstrādāts vienotā hierarhiskā sistēmā. Risināmās problēmas kritēriji tiek sakārtoti hierarhiskā sistēmā, kurā tiek izmantoti ekspertu vērtējumi, kā rezultātā ir iespējams veikt savstarpēju kritēriju salīdzināšanu, ņemot vērā tā būtiskuma līmeni (*Saaty T.L., Tran L.T., 2007*). Kritēriju novērtēšana notiek, salīdzinot to pārus un tiek noteiktas prioritātes. AHP metodi izmanto tādu

problēmu risināšanā, kuras ietekmē sarežģīti un kompleksi elementi. Promocijas darba ietvaros autore izstrādāja vērtēšanas kritēriju hierarhiju, kas parādīta 4.3. attēlā.

Avots: Autores veidots

4.3. att./Fig.4.3. Vērtēšanas kritēriju hierarhija degradēto teritoriju revitalizācijai Latvijas pašvaldību īpašumā esošajām degradētajām teritorijām / Evaluation criteria for the revitalisation of degraded areas for degraded areas owned by Latvian municipalities

Pirmajā līmenī tika noteikts vispārējais mērķis – degradēto teritoriju revitalizācijas iespējas Latvijas pašvaldību īpašumā esošajā degradētajām teritorijām.

Otrajā līmenī ir izstrādātas kritēriju grupas, pamatojoties uz promocijas darba teorētiskās diskusijas un empīriskā pētījuma (degradēto teritoriju faktoru ietekmes analīze, ekspertu interviju rezultāti par degradēto teritoriju izmantošanu un klasteru analīze) rezultātiem. Saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņem un to veidojošiem elementiem, kas tika pētīti promocijas darba pirmajā nodaļā, hierarhiju analīzē autore identificēja trīs kritēriju – ilgtspējīgas attīstības dimensiju – grupas: 1) ekonomiskās attīstības dimensija; 2) kopienas stiprināšanas dimensija; 3) pilsētvides ilgtspējas dimensija.

Trešajā līmenī tika noteikti vērtēšanas kritēriji identificētajām kritēriju grupām (katrā kritēriju grupā noteikti 4 kritēriji). Vērtēšanas kritēriji noteikti pēc promocijas darba empīriskā pētījuma rezultātiem, ņemot vērā noteicošo faktoru, kas norāda uz pašvaldības iespējām revitalizēt degradētās teritorijas – īpašumtiesību statuss (īpašums pieder pašvaldībai).

Ceturtajā līmenī hierarhiju analīzē tika noteikti scenāriji, lai sasniegtu sākotnēji izvirzīto mērķi. Saskaņā ar zinātnisko literatūru, AHP metodes ietvaros visbiežāk tiek izstrādāti trīs atšķirīgi scenāriji izvirzītās problēmas novērtēšanai (*Saaty T.L., Özdemir M.S., 2014*). Scenāriju izstrādē, izmantojot AHP metodi, nav noteikti stingri kritēriji – tie var būt gan pozitīvi, esoši un negatīvi. Ņemot vērā to, ka degradēto teritoriju revitalizācija ir pilsētu ilgtspējīgas attīstības veicinošs faktors, tad scenāriju izstrādē autore koncentrējās uz ilgtspējīgas attīstības pilāru pieeju. Lai noteiktu degradēto teritoriju revitalizācijas iespējas Latvijas pašvaldībās un tās īstenošanai atbilstošāko scenāriju, autore izstrādāja trīs scenārijus, kas ir saskaņā gan ar promocijas darba teorētiskajā pētījuma rezultātiem, gan empīriskajā pētījumā konstatēto.

Līdz ar to pētījuma 4. posmā, ņemot vērā klasteru analīzes rezultātā identificēto noteicošo kritēriju, kas raksturo pašvaldības tiesības veikt nepieciešamās darbības teritorijas revitalizācijā – **īpašumtiesību statuss**, kas noteikts 01.01.2023. likuma “Pašvaldību likums” 4. panta 3. punktā, autore izstrādāja sekojošus degradēto teritoriju revitalizācijas scenārijus:

1. scenārijs - pašvaldība, izmantojot tai pieejamos finanšu instrumentus (budžeta līdzekļi ES fondu finansējums u.c. finanšu instrumenti), iekļauj savā īpašumā esošās degradētās teritorijas attīstības programmā un veic to revitalizācijas projektu īstenošanu.

Ieguvumi scenārija ieviešanā:

- 1) iespēja izmantot ES fondu finansējumu, tādā veidā neradot slogu pašvaldības budžetam;
- 2) iekļaušana attīstības programmā nodrošina to, ka revitalizācija ir saskaņota ar reģiona un valsts stratēģiskajiem mērķiem.
- 3) plānotie projekti ir atbilstoši pašvaldības prioritātēm.

Iespējamie šķēršļi scenārija ieviešanā:

- 1) pašvaldībai attīstības plānošanas periodā var būt citas, būtiskākas prioritātes;
- 2) visu projektu īstenošanai nav paredzēts ES fondu finansējums, kas rada papildus slogu pašvaldības budžetam;
- 3) atjaunotā teritorija var nebūt pievilcīga uzņēmējiem un neatbilst ieinteresēto pušu vajadzībām.

2. scenārijs – tiek īstenotas privātās un publiskās partnerības (PPP) sadarbības, kur publiskais un privātais partneris apvieno un izmanto tam pieejamos resursus un nodrošina, ka īstenoto projektu atbildība un riski tiek dalīti starp publisko partneri un privāto partneri.

Ieguvumi scenārija ieviešanā:

- 1) samazināts finansiālais slogs pašvaldībai;
- 2) iespēja īstenot finansiāli apjomīgus projektus;
- 3) sabiedrības vajadzībām atbilstošu pakalpojumu sniegšana;
- 4) dalīta atbildība un risku vadība ar privāto partneri.

Iespējamie šķēršļi scenārija ieviešanā:

- 1) nav pieredzes PPP projektu īstenošanā degradēto teritoriju revitalizācijā.

- 2) sarežģīts normatīvais regulējums un birokrātiskie šķēršļi var kavēt projektu īstenošanu.
- 3) ilgtermiņa saistību un sadarbības nodrošināšana no abu partneru puses

3. scenārijs – pašvaldība, sadarbojoties ar potenciāliem investoriem, nodod īpašumu revitalizācijai ar nomas tiesību, lai, saskaņā ar teritorijas attīstības plānojumu, tiktu atjaunotas pašvaldības īpašumā esošās degradētās teritorijas.

Ieguvumi scenārija ieviešanā:

- 1) nomas modelis piesaista privātos ieguldījumus, veicinot vietējo ekonomisko izaugsmi.
- 2) pašvaldība saglabā īpašumtiesības uz zemi, samazinot ar tās uzturēšanu saistītos finanšu riskus.
- 3) pašvaldība gūst stabilu ieņēmumu plūsmu no nomas maksājumiem, ko var atkārtoti ieguldīt citos sabiedriskajos projektos un pakalpojumos.
- 4) pārbūves saskaņošana ar teritorijas attīstības plānu palīdz panākt saskaņotu un ilgtspējīgu pilsētas izaugsmi.

Iespējamie šķēršļi scenārija ieviešanā:

- 1) investoru neieinteresētība īpašumu apsaimniekošanā.
- 2) nepieņemami nomas noteikumi.
- 3) nespēja gūt peļņu no saimnieciskās darbības pēc teritorijas revitalizācijas.

Scenāriju un to raksturojošo kritēriju novērtēšanai autore intervēja 5 ekspertus, kuru izvēlē autore balstījās uz sekojošiem kritērijiem – tiesības pieņemt lēmumu profesionālajā darbības jomā, pārstāv vadošo ieinteresēto pušu intereses, ir kompetents teritorijas attīstības jautājumu risināšanā (skat. 4.1. tabulu).

4.1. tabula / Table 4.1

Scenāriju novērtēšanā iesaistītie eksperti / Experts involved in scenario assessment

Eksperta apzīmējums (kods)	Amats	Intervēšanas datums
A	Valstspilsētas pašvaldības Attīstības nodaļas vadītājas	10.06.2024.
B	VARAM Reģionālās attīstības plānošanas nodaļas vecākais eksperts.	15.06.2024.
C	Dr. phys., Dr. oec., LPS vecākais padomnieks	01.07.2024.
D	Būvniecības uzņēmuma SIA "Arčers" sertificēts būvuzraugs, projektu vadītājs.	21.06.2024.
E	CFLA Teritoriju infrastruktūras attīstības projektu nodaļas vadītājs.	15.06.2024.

Avots: Autores veidots

Eksperti sākotnēji tika iepazīstināti ar scenārijiem un tika izskaidroti scenāriju ieguvumi un iespējamie šķēršļi, kā arī eksperti tika iepazīstināti ar izstrādātajiem kritērijiem scenāriju novērtēšanai. Lai eksperti, sniedzot novērtējumu katrai kritēriju grupai spētu izprast kritērija būtību, tika izstrādāti katras kritēriju grupas apakškritēriji, kas raksturo kritēriju grupu:

1. Ekonomiskā izaugsme (pārstāv ilgtspējīgas attīstības pīlāri "Ekonomika"):

- ✓ finansējuma pieejamība – kritērijs nosaka finansējuma pieejamības nozīmīgumu degradēto teritoriju revitalizācijas projektiem, lai atgrieztu teritoriju ekonomiskajā aprītē. Tas var ietvert valsts līdzekļus, privātos ieguldījumus, dotācijas, aizdevumus, ES fondu līdzekļus un citus finanšu instrumentus;
- ✓ īpašumu vērtības palielināšanās – pēc teritorijas revitalizācijas palielinās īpašuma vērtība - nepārprotams rādītājs, kas liecina par lielāku pieprasījumu pēc nekustamā

īpašuma attiecīgajā teritorijā. Papildus tam, nekustamā īpašuma vērtība var piesaistīt turpmākus ieguldījumus, jo investori uztver teritoriju kā ienesīgu un stabilu tirgu;

- ✓ pašvaldības budžeta ieņēmumu palielināšanās - ieņēmumu pieaugums, ko nodrošina nodokļi, nodevas un citi finanšu mehānismi, kas tieši vai netieši radušies revitalizācijas pasākumu rezultātā. Tas ļauj pašvaldībai ieguldīt un uzlabot būtiskus sabiedriskos pakalpojumus, piemēram, izglītību, veselības aprūpi un sabiedrisko drošību, īstenot turpmākus infrastruktūras projektus;
- ✓ uzņēmējdarbības attīstība - jaunu uzņēmumu radīšana un esošo uzņēmumu attīstība revitalizētajās teritorijās, kā rezultātā tiek radītas jaunas darbavietas. Pieaugot ekonomiskai aktivitātei tiek panākta teritorijas konkurētspējas izaugsme. Revitalizētas teritorijas rada iespējas inovatīvas uzņēmējdarbības attīstībai.

2. Kopienas stiprināšana (pārstāv ilgtspējīgas attīstības pīlāri “*Sabiedrība*”):

- ✓ ieinteresēto pušu iesaiste – degradēto teritoriju revitalizācijā visas ieinteresētās puses - iedzīvotāji, uzņēmēji, nevalstiskās organizācijas un valsts iestādes ir ar augstu ieinteresētības līmeni, kas ir būtiski, jo degradētās teritorijas tiek pārveidotas par iespējām, kas rada sabiedrībai noderīgus pakalpojumus, ņemot vērā tās izmantošanas potenciālu;
- ✓ sabiedrības dzīves kvalitāte - attiecas uz kopienas iedzīvotāju vispārējo labklājību un apmierinātību, ietverot tādus aspektus kā veselība, drošība, pakalpojumu pieejamība. Nodrošinot labākus dzīves apstākļus, tiek veicināta dzīves līmeņa uzlabošanās;
- ✓ sociālā dialoga veicināšana - nepārtraukta un strukturēta saziņa starp pašvaldību un sabiedrību, uzņēmumiem un citām ieinteresētajām personām, lai apspriestu un risinātu ar revitalizācijas centieniem saistītos jautājumus. Šāda komunikācija nodrošina pārredzamību lēmumu pieņemšanas procesā, veidojot uzticību starp pašvaldību un sabiedrību, veidojas kopēja izpratne par revitalizācijas projektu mērķiem un nepieciešamību;
- ✓ iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības lēmumiem - attiecas uz to, cik lielā mērā iedzīvotāji jūtas apmierināti ar pašvaldības pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz degradēto teritoriju revitalizāciju un cik lielā mērā tos atbalsta. Augsts apmierinātības līmenis liecina par uzticēšanos pašvaldības vadībai un pārvaldībai, kas ir ļoti svarīgi, lai veiksmīgi īstenotu projektus. Iedzīvotāji, kas ir apmierināti ar pašvaldības lēmumiem biežāk iesaistīsies un piedalīsies turpmākajās pašvaldības iniciatīvās, radot aktīvu un iesaistītu sabiedrību.

3. Pilsētvides ilgtspēja (pārstāv ilgtspējīgas attīstības pīlāri “*Vide*”):

- ✓ pilsētvides ainavas uzlabošana - ietver pilsētu teritoriju vizuālo un funkcionālo aspektu uzlabošanu, tostarp zaļo zonu izveidi, labiekārtošanas projektus un estētisko un funkcionālo dizaina elementu integrāciju;
- ✓ piesārņoto teritoriju likvidēšana - ietver ar bīstamām vielām piesārņoto teritoriju apzināšanu, attīrīšanu un atjaunošanu, padarot tās drošas turpmākai izmantošanai un novēršot veselības apdraudējumus. Piesārņojuma likvidēšana padara teritoriju pieejamu pārplānošanai, potenciāli piesaistot jaunus uzņēmumus, radot mājokļus un atpūtas iespējas;
- ✓ ilgtspējīgas būvniecības prakses ieviešana - ietver tādu metožu un materiālu izmantošanu būvniecības projektos, kas samazina ietekmi uz vidi, uzlabo energoefektivitāti un veicina ilgtspējību visā būvniecības dzīves ciklā, samazina atkritumu daudzumu un efektīvi izmanto resursus, piemēram, ūdeni, enerģiju un materiālus, tādējādi samazinot kopējo ietekmi uz vidi. Ilgtspējīgas ēkas prasa mazāk uzturēšanas darbu, tādējādi ilgtermiņā ietaupot izmaksas un samazinot ietekmi uz vidi visā to kalpošanas laikā.

Intervijas laikā eksperti aizpildīja hierarhiju analīzes matricu un kritēriju novērtēšanu veica trijos etapos (*skatīt pielikumu Nr.8 “AHP rezultāti”*). Pirmajā etapā eksperti savstarpēji salīdzināja 4.3. attēlā norādītos otrā līmeņa kritērijus attiecībā pret vispārējo mērķi – degradēto

teritoriju revitalizācijas iespējas Latvijas pašvaldību īpašumā esošajām degradētājām teritorijām.

Kritēriju novērtēšanai tika izmantota svarīguma pakāpes novērtēšanas skala (skat.4.2. tabulu).

4.2. tabula / Table 4.2.

Relatīvā svarīguma skala / Relative importance scale

Relatīvā svarīguma intensitātes vērtējums	Relatīvā svarīguma raksturojums	Paskaidrojums
1	Līdzvērtīgs svarīgums	Kritēriju grupu vai scenāriju līdzvērtīgs ieguldījums mērķa sasniegšanā
3	Mērens viena kritērija pārkums pār otru	Mērens viena scenārija vai kritēriju grupas pārsvars pār otru
5	Būtisks pārkums	Būtisks viena scenārija vai kritēriju grupas pārsvars pār otru
7	Nozīmīgs īpatsvars	Vienai no kritēriju grupām vai scenārijiem ir stiprs pārsvars pār otru
9	Ļoti stiprs īpatsvars	Vienas kritēriju grupas vai scenārija pārkums par otru izpaužas visstiprāk
2,4,6,8	Starpvērtības	Tiek lietots kompromisa gadījumos

Avots: autore veidota pēc Saaty, 2008

Saskaņā ar 4.2.tabulā dotajiem relatīvā svarīguma vērtējumiem, eksperti aizpildīja kritēriju un scenāriju vērtējumu tabulas attiecībā pret katru no dotajiem kritērijiem. Kopējais ekspertu aizpildīto tabulu skaits ir 16, kur katrai no tabulām tika aprēķināti prioritātes vektori un C.R. (saskaņotības attiecība) skaitliskās vērtības. Rezultātā tika iegūts ekspertu kritēriju grupu novērtējums.

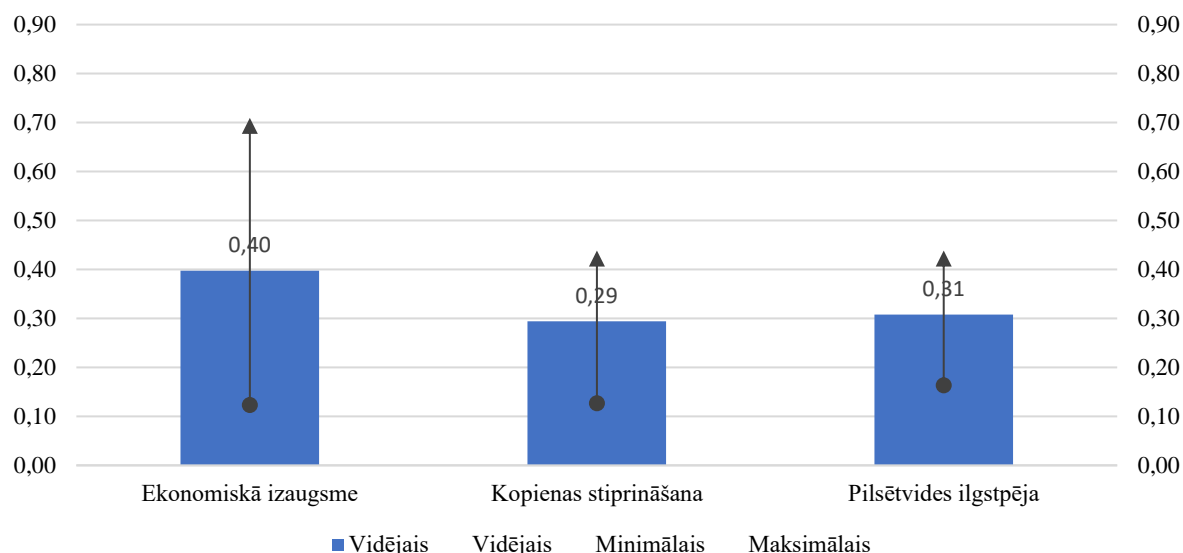
4.3.tabula/ Table 4.3.

Kritēriju grupu novērtējums ekspertu skatījumā / Expert assessment of the criteria groups

Kritēriju grupas	Eksperti					Vidējā prioritātes vektora koordinātes
	A	B	C	D	E	
Ekonomiskā izaugsme	0,49	0,71	0,12	0,26	0,40	0,40
Kopienas stiprināšana	0,34	0,13	0,44	0,37	0,19	0,29
Pilsētvides ilgtspēja	0,16	0,16	0,44	0,37	0,40	0,31

Avots: autore veidota

Saskaņā ar tabulā Nr.4.3. norādīto informāciju, tika noteikta nozīmība 2. līmeņa kritēriju grupām - ekonomiskā izaugsme, kopienas stiprināšana un pilsētvides ilgtspēja (skat. attēlu Nr.4.3).

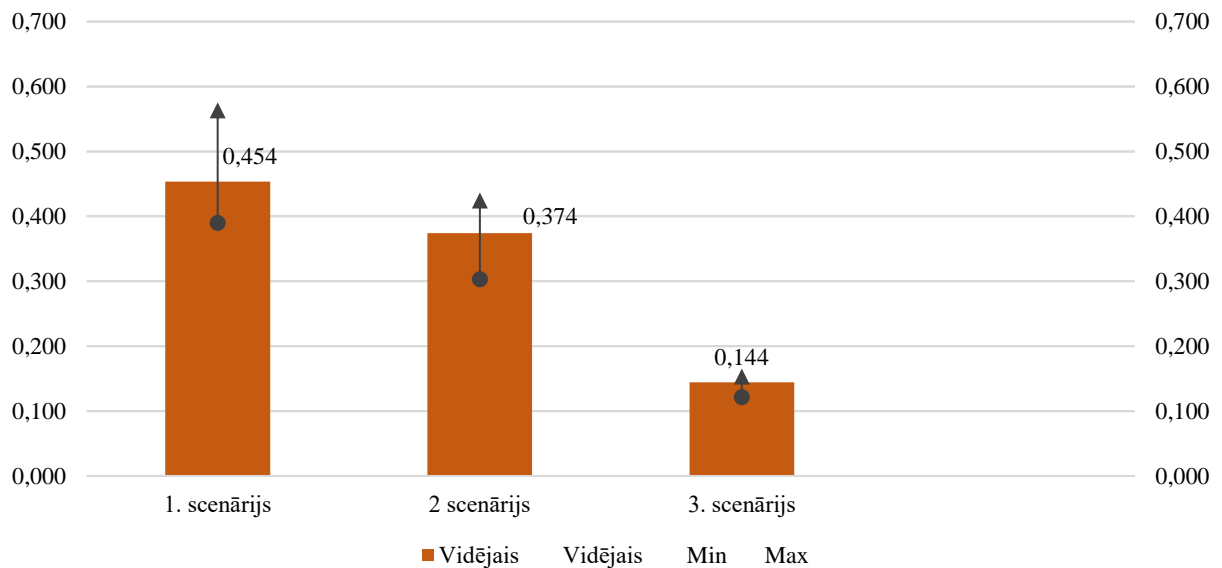

Avots: Autores veidots pēc ekspertu vērtējuma

4.4. att. / Fig. 4.4. **Ekspertu vērtējums otrā līmeņa kritēriju grupām / Expert assessment in the second level criteria group**

Ekspertu vērtējumā primāri degradēto teritoriju revitalizācijā pašvaldības īpašumā esošajā degradētajām teritorijām nodrošina ekonomisko izaugsmi (ekspertu vidējais vērtējums 0,40). Vērtējums šajā kritēriju grupa svārstās no minimālā vērtējuma 0,12 līdz maksimālam vērtējumam 0,71, kas nozīmē, ka ekspertu viedokļos vērojama zināma vienprātība uz minētā kritērija svarīgumu. Jāatzīmē, ka kritēriju grupa “Pilsētvides ilgtspēja” ir līdzvērtīgi nozīmīga kritēriju grupai “Kopienas stiprināšana”. Iepriekšminētais liecina, ka pilsētu izaugsmē un teritorijas attīstībā ir būtiski ne tikai sekmēt uzņēmējdarbības attīstību un nodrošināt nepieciešamo finansējumu, radot īpašuma vērtības palielināšanos un pašvaldības budžeta ieņēmumu palielināšanos, bet arī nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, pilsētvides ainavas uzlabošanu un piesārņotu teritoriju likvidēšanu un lēmumu pieņemšanas procesos iesaistīt vietējo sabiedrību. Līdz ar to, pašvaldībām, īstenojot ilgtspējīgas teritorijas attīstības stratēģijas, ir svarīgi panākt līdzsvarotu ekonomisko un ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanas uzdevumu risinājumu, jo teritorijas attīstība ir saistīta ar pašvaldību vēlmi un spēju nodrošināt mērķtiecīgu un efektīvu visu pieejamo resursu izmantošanu. Saskaņā ar teorijas nodaļā izpētīto - atkārtota degradēto teritoriju izmantošanai ir jāveicina visu ilgtspējīgas attīstības principu ievērošanu, aptverot visus trīs tās pīlārus: ekonomikas uzlabošanu, vides aizsardzību un sociālās kohēzijas uzlabošanu, tomēr ekspertu vērtējumos sociālais aspekts degradēto teritoriju revitalizācijā ir novērtēts kā mazāk nozīmīgs.

Analizējot ekspertu vērtējumus pa 3 kritēriju grupām un 12 apakškritērijiem, tika noteikts optimālais scenārijs pašvaldību īpašumā esošajām degradētajām teritorijām to revitalizācijā (skat 4.5. attēlu).

Avots: Autores veidots pēc ekspertu vērtējuma

4.5. att. / Fig.4.5. Degradēto teritoriju revitalizācijas scenāriju vērtējums / Assessment of scenarios for revitalisation of degraded areas

Scenāriju vērtējumā ekspertu kā piemērotāko atzina 1. scenāriju, kas liecina, ka eksperti atzinīgi novērtē tradicionālu pieeju pašvaldības teritorijas attīstības jautājumu risināšanai, uzskatot, ka pašvaldībai ir jānodrošina gan finansējuma piesaiste, gan jāizvērtē iespējas savā īpašumā esošo teritoriju atjaunošanai. Kā viens no izaicinājumiem šī scenārija izpildē būtu degradēto teritoriju iekļaušanas pašvaldības investīciju plānā un attīstības programmā, jo šādām aktivitātēm var nebūt pieejams to īstenošanai nepieciešamais finansējums. Līdz ar to, būtiska loma šī scenārija ieviešanā ir stratēģiskai plānošanai, kas iespējama, ja pašvaldība:

- ✓ apzin savā īpašumā esošās teritorijas un veic to novērtēšanu (vietu kartēšana, degradācijas pakāpes noteikšana un atjaunošanas potenciāla novērtēšanu.
- ✓ novērtē to sociālekonomisko ietekmi uz apkārtējām teritorijām.
- ✓ saskaņo plānotās darbības ar teritorijas attīstības plānojumu.
- ✓ nosaka degradēto teritoriju izmantošanas potenciālu.
- ✓ iekļauj degradētās teritorijas savās attīstības programmās un investīciju plānos, paredzot to atjaunošanai nepieciešamo finansējumu.

Degradēto pašvaldību teritoriju revitalizācija ir daudzpusīgs pasākums, kam nepieciešama stratēģiska plānošana, ieinteresēto personu iesaistīšana un efektīva finanšu instrumentu izmantošana. Iekļaujot šīs teritorijas savās attīstības programmās un izmantojot pieejamos finansējuma avotus, pašvaldības var pārveidot pamestās teritorijas par funkcionējošām teritorijām, kas veicina ekonomisko izaugsmi.

Kā jau iepriekš minēts, tad šāda scenārija ieviešanā pašvaldība var sastapties ar šķēršļiem, kuru novēršanai autore rekomendē:

- ✓ izvērtēt, kuras no degradētajām teritorijām pašvaldībai, izmantojot pieejamos finanšu resursus, ir iespējams iekļaut savā attīstības programmā un pārējo teritoriju revitalizācijā rast iespēju tām piesaistīt uzņēmēju un investoru interesi, veicot efektīvus komunikācijas pasākumus;
- ✓ izmantot sabiedriskās apspriešanas un seminārus, veicinot gan nevalstisko organizāciju iesaistīšanos, gan uzklusot sabiedrības viedokli.
- ✓ radīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi un piedāvāt uzņēmējiem dažādus atbalsta mehānismus - sakārtota infrastruktūru teritorijas tuvumā, nodokļu atvieglojumi.
- ✓ izstrādāt priekšlikumus VARAM, lai paplašinātu ES struktūrfondu iespējas degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanai.

Stratēģiskās plānošanas pamatā ir esošās situācijas izvērtējums, ko, izmantojot SVID metodi, pašvaldības var veikt, lai noteiktu iespējas kā revitalizēt degradētās teritorijas, vienlaikus apzinot riskus un potenciālos draudus, kas var ietekmēt revitalizācijas procesu.

Saskaņā ar ekspertu vērtējumu, kur eksperti ir atzinīgi novērtējuši arī otrā scenārija iespējas. Ņemot vērā PPP projektu agrīno stadiju Latvijā un pieredzes trūkumu to īstenošanā, pašvaldībai ir ieteicams, lai veiksmīgi uzsāktu un vadītu šādas partnerības, pievērst uzmanību sekojošiem aspektiem:

- ✓ izstrādāt normatīvo bāzi (līgumi, vadlīnijas, risku vadības plāni), kas nosaka skaidras un definētas prasības partnerību izveidei.
- ✓ sadarboties ar ministrijām un plānošanas reģioniem, lai nodrošinātu iespējas finansējuma piesaistei projektu īstenošanai.
- ✓ pašvaldībā izveidot specializētu PPP struktūrvienību, kas būtu atbildīga par projektu vadību, tostarp plānošanu, iepirkumu veikšanu un projektu uzraudzību.
- ✓ rast iespēju apgūt starptautisku pieredzi, lai nodrošinātu labāko projektu īstenošanas prakšu ieviešanu.
- ✓ veikt detalizētu priekšizpēti un tirgus izpēti, lai identificētu dzīvotspējīgus PPP projektus, tādā veidā nodrošinot, ka projektu iespējas ir pievilcīgas privātajam partnerim.

Publiskā un privātā sektora partnerībām ir nākotnes potenciāls pašvaldību projektos degradēto teritoriju revitalizācijai, jo šī sadarbība izmanto gan publiskā sektora, gan privāto uzņēmumu stiprās puses un pieejamos resursus, nodrošinot efektīvāku un iedarbīgāku projektu izpildi. Ņemot vērā iepriekš minētos nosacījumus, kas būtu jāņem vērā PPP sadarbību īstenošanā, pašvaldība var gan attīstīt savas teritorijas konkurētspēju, veicinot jaunu uzņēmumu attīstību, gan gūt pieredzi PPP projektu īstenošanas jomā, kam ir potenciāls, ņemot vērā starptautisku pieredzi. Kā piemērus var minēt Vācijas pamestas raktuves un koksa rūpnīcas (atrodas netālu no Esenes centra), kura tika revitalizēta, izmantojot PPP projektu pieeju tapa par kultūras centru un šobrīd tas ir UNESCO pasaules kultūras mantojuma objekts (*Dorstewitz P., 2013*). Līdz ar to, autore secina, ka valsts līmenī būtu jāizvērtē iespējas šādu projektu attīstībai, kas rada nepieciešamos ieguvumus gan pašvaldībām, gan uzņēmējiem degradēto teritoriju revitalizācijā.

Viszemāko ekspertu vērtējumu ieguva 3. scenārijs, kas paredz iespēju sadarboties ar potenciāliem investoriem un nodod īpašumu revitalizācijai ar nomas tiesību. Šī scenārija ieviešanas viens no būtiskākajiem riskiem ir investoru neieintersētība un neizdevīgi nomas noteikumi īpašumu izmantošanai.

Kopsavilkums par 4. nodaļas saturu / *Summary of Chapter 4*

Degradēto teritoriju revitalizācija pašvaldībās tiek īstenota, izmantojot projektu īstenošanas iespējas, kas nozīmē, ka to atjaunošana ir starpdisciplinārs, kompleks pasākumu kopums, kura īstenošana var tikt ieviesta, balstoties uz iepriekš veiktu, detalizētu esošās situācijas izpēti. Lēmumu pieņemšanas process par degradēto teritoriju revitalizāciju ir sarežģīts un to ietekmē promocijas darbā noteiktie divi galvenie virzītājspēki – finansējuma pieejamība un ieinteresēto pušu iesaiste. Šo faktoru un to ietekmes izpratne ir ļoti būtiska veiksmīgai pašvaldību teritorijas attīstībai.

Promocijas darbā veiktā esošās situācijas izpēte, kuras ietvaros tika veiktas ekspertu intervijas, izstrādāta degradēto teritoriju uzskaites matrica, novērtēti pašvaldību īstenotie degradēto teritoriju revitalizācijas projekti un to rezultāti parāda, ka pašvaldībām ir iespēja ieguldīt savus līdzekļus un plānot nepieciešamās darbības teritorijas uzlabošanai tikai tajā gadījumā, ja tās ir pašvaldības īpašumā. Autore secina, ka pašvaldības īpašumā esošās teritorijas netiek pilnībā iekļautas pašvaldības attīstības programmās un investīciju plānos dēļ ierobežotiem finanšu resursiem un prioritāšu nozīmīguma aspekta. Līdz ar to, būtiski ir revitalizācijas procesa laikā izvērtēt tos kritērijus, kas sekmēs teritorijas attīstību un novērtēt to nozīmīgumu, pamatojoties uz ilgtspējīgas attīstības trim pīlāriem – ekonomisko, sociālo un vides.

Pētījuma ietvaros autore konstatēja, ka primāri degradēto teritoriju revitalizācija var nodrošināt ekonomisko izaugsmi, jo šīs teritorijas iespējas stimulēt vietējo ekonomiku, piesaistot investīcijas, radot darbavietas un paaugstinot īpašuma vērtību, palielināt nodokļu ieņēmumus. Piešķirot prioritāti pilsētas zemes -degradētas teritorijas atkārtotai izmantošanai, pašvaldības var samazināt ar jaunus apbūves saistītās infrastruktūras izmaksas, kā arī nodrošināt vietējos iedzīvotājus ar tiem nepieciešamajiem pakalpojumiem.

Pēc ekspertu vērtējuma pašvaldību īpašumā esošās degradētās teritorijas ir ieteicams revitalizēt pēc 1. scenārija - pašvaldība, izmantojot tai pieejamos finanšu instrumentus (budžeta līdzekļi ES fondu finansējums u.c. finanšu instrumenti), iekļauj savā īpašumā esošās degradētās teritorijas attīstības programmā un veic to revitalizācijas projektu īstenošanu. Šāda scenārija īstenošanu ar uzskatīt par daļēji atbilstošu pašvaldību pieredzei, tomēr tā ieviešanā pašvaldībai nāktos sastapties arī ar zināmiem šķēršļiem, kā piemēram – finansējuma nepieejamība, attīstības prioritāšu maiņa un grūtības piesaistīt potenciālo teritorijas nomnieku interesi. Līdz ar to, ekspertu vērtējums par 2. scenārija - īstenošanas privātās un publiskās partnerības (PPP) sadarbības, kur publiskais un privātais partneris apvieno un izmanto tam pieejamos resursus un nodrošina, ka īstenoto projektu atbildība un riski tiek dalīti starp publisko partneri un privāto partneri, bija līdzīgas. Tas norāda uz to, ka eksperti nākotnē redz šīs sadarbības potenciālu, tomēr pieredzes un normatīvā regulējuma sarežģītības dēļ tā īstenošana var būt mazāk iespējama kā 1. scenārijā.

SECINĀJUMI / CONCLUSIONS

1. Ilgtspējīga attīstība ir kļuvusi par starptautiskās politikās virzības ideju un tā veido pamatkonceptu valsts attīstības virziena noteikšanai. Attīstības plānošanas process valstī jānodrošina, ievērojot 17 ilgtspējas attīstības mērķus un 169 uzdevumus, aptverot visas trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas – vide, sabiedrība un ekonomika.
2. Pilsētu attīstībai jānorit saskaņā ar ilgtspējīgu plānošanu un vadības aspektu nodrošināšanu, kas veicina zemes kā resursa izmantošanu, tādā veidā nodrošinot infrastruktūras attīstību, uzņēmējdarbības attīstību, pilsētvides ainavas sakārtošanu, sabiedrības dzīves apstākļu uzlabošanu.
3. Degradētas teritorijas pilsētvidē ir ilgtspējīgas teritorijas attīstības kavējošs faktors un to atgriešana ekonomiskajā aprītē var notikt, ja tiek ieviesta saskaņota un integrēta sistēma degradēto teritoriju revitalizācijā, iesaistot tajā sabiedrību, izstrādājot valsts politikas vadības sistēmu un īstenojot revitalizācijas prakses sistēmu. Atkārtota degradēto teritoriju izmantošana veicina ilgtspējīgas attīstības principu ievērošanu, jo tā aptver visas trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas: ekonomikas uzlabošanu, sociālās kohēzijas uzlabošanu un vides aizsardzību, kā rezultātā var tikt nodrošināti gan ieguvumi sabiedrībai - jaunu darba vietu radīšana, dzīves apstākļu uzlabošanās, atjaunotas vēsturiskās vērtības, gan mazināti vides riski, kā arī radītas iespējas ekonomiskai izaugsmei - palielinās nekustamā īpašuma vērtība, uzņēmējdarbības veicināšana, atjaunota infrastruktūra.
4. Latvijas normatīvie akti atšķirīgi interpretē termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumu. Hierarhiski augstākajā normatīvajā akta, kas ir 01.01.2015. “Zemes pārvaldības likums” ir norādīts termina skaidrojums, kam būtu jābūt noteicošai prasībai, izstrādājot hierarhiski zemākus normatīvos aktus. Pašvaldības, piesakoties ERAF atbalstam, iekļauj projekta iesniegumā tās degradētās teritorijas, kuru termina skaidrojums ir norādīts MK Noteikumos Nr. 645. Papildus tam, VARAM, izstrādājot MK Noteikumus Nr.645 neņēma vērā 01.01.2015. “Zemes pārvaldības likumā” noteikto termina skaidrojumu, līdz ar to, no tiesiskā viedokļa tāda jēdziena interpretācija nav vērtējama kā vienota un saskaņota rīcība darbā ar normatīvajiem aktiem.
5. Pasaules līmenī, ES un Latvijas līmenī nav vienotas pieejas termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumam, kas apgrūtina stratēģisku plānu izstrādi to revitalizācijai, kā arī liedz pašvaldībām iespēju piedalīties starptautiskos degradēto teritoriju revitalizācijas projektos. Pašvaldības ne vienmēr saskata nepieciešamību pēc termina skaidrojuma iekļaušanas savās attīstības programmas, izmantojot pieeju - nepieciešamības gadījumā, ja tiktu rasti finanšu resursi degradētās teritorijas atjaunošanai, pašvaldība pielāgosies finansējuma devēja vai projektu programmas prasībām
6. Degradētās teritorijas nevar efektīvi izmantot, pirms nav radīta degradēto teritoriju uzskaites datu bāze, kas ir sarežģīts un darbietilpīgs process. Latvijā gan valsts līmenī gan pašvaldību līmenī šādas datu bāzes nav izstrādātas, kā rezultātā pašvaldības datus uzkrāj pēc saviem ieskatiem – tiek izmantoti būvvalžu kritisko ēku reģistri, teritorijas tiek atzīmētas teritorijas attīstības plānos, tiek veidoti saraksti ar degradētajām teritorijām, vai arī dati netiek uzkrāti. Datu reģistra neesamība rada riskus, ka degradētās teritorijas netiek monitorētas, kā arī nav stratēģijas kā sekot līdz to revitalizācijai.
7. Lai būtu iespējama revitalizācijas procesa īstenošana, degradētai teritorijai jānosaka tās potenciāls (kādam mērķim teritoriju iespējams atjaunot). Latvijā valstspilsētu pašvaldībās netiek īstenota šāda prakse, kam iemesls ir gan datu bāzes neesamības, kā arī tas, ka procesā būtu jāparedz kādi konkrētas darbības, kā šo plānoto teritorijas potenciālu nodrošināt. Līdz ar to nav iespējams veidot diskusiju ar uzņēmējiem un

sabiedrību par šo teritoriju atgriešanu ekonomiskajā aprītē. Saskaņā ar veikto dokumentu analīzi, var secināt, ka pašvaldības savos attīstības plānošanas dokumentos iekļauj tikai tās degradētās teritorijas, kuras plāno revitalizēt ar ES fondu atbalstu.

8. Latvijas valstspilsētu pašvaldībās (izņemot galvaspilsētu Rīgu), saskaņā ar pētījumā izmantotiem datiem, ir 253 degradētās teritorijas 183.27 ha platībā, no kurām 168 ir ēkas - dzīvojamās mājas, daudzdzīvokļu ēkas, tostarp nepabeigtas jaunbūves un sabiedriskās ēkas, 37 rūpnieciskas teritorijas, 1 atkritumu poligons, 1 naftas bāze, 3 militāri objekti un 1 ostas teritorija, bet 15 teritorijas atrodas pilsētas zaļajā zonā 3 ir kūrorta teritorijas. No visām teritorijām, 41 teritorijai ir uzsāktas darbības to atjaunošanai, savukārt pērējās 212 teritorijas ir dīkstāvē esošas, kas netiek izmantotas ilgtspējīgai teritorijas attīstībai.
9. Lai Latvija varētu sniegt atskaites EK par degradētajām teritorijām, VARAM kā ES fondu atbildīga iestāde izstrādāja SAM 5.6.2. ieviešanas dokumentus, kuri nosaka, ka pašvaldībām, atjaunojot degradētās teritorijas jāveicina uzņēmējdarbības attīstība. Šāda pieeja ļauj VARAM sniegt EK atskaiti, ka Latvijā veic gan degradēto teritoriju atjaunošanu vienlaikus sekmējot uzņēmējdarbības attīstību, tomēr ekspertu skatījumā šāda pieeja ir formāla un ierobežo pašvaldību iespējas revitalizēt degradētās teritorijas atbilstoši katras pašvaldības esošai situācijai un iedzīvotāju vajadzībām.
10. Latvijas valstspilsētu pašvaldības, īstenojot ERAF projektus degradēto teritoriju atjaunošanai, saskaras ar grūtībām sasniegt plānotos rādītājus. Būtiskākais šķērslis rādītāju sasniegšanai ir komersanti, kuri pēc projektu noslēguma īsteno savu uzņēmējdarbību atjaunotajā degradētajā teritorijā, nevēlas uzņemties saistības par projekta rezultāta uzturēšanu.
11. Uz projektu rādītāju nesasniegšanu 2023.gada 4. ceturksnī reaģēja VARAM kā ES fondu atbildīgā iestāde, veicot izmaiņas MK Noteikumos Nr.645, tika noteikti atvieglojumi pašvaldībām - rādītāji jāsasniedz vismaz 85% apmērā no projektā plānotā. Gadījumos, ja tiek sasniegts mazāks apjoms, tad tiek piemērota atmaksājamās palīdzības formula un pašvaldībai jāatmaksā saņemtais finansējums. Līdz ar to ir secināms, ka pastāv risks, ka pašvaldībai, nenodrošinot rādītāju izpildi, būs jāpiemēro finanšu korekcijas, kas rada negatīvu ietekmi uz pašvaldības budžetu.
12. Projektu īstenošana noslēdzās 31.12.2023., un rādītājs "*attīstīta degradētā teritorija (ha)*" nav sasniegts, atbilstoši plānotajam. VARAM paredz virzīt grozījumus SAM 5.6.2. MK noteikumos, nosakot iespēju projektus pabeigt kā nefunkcionējošos projektus. Līdz ar to pastāv risks, ka Latvija uzņemtās saistības attiecībā pret EK SAM 5.6.2. ietvaros neizpildīs plānotajā apjomā.
13. Eksperti norāda, ka sabiedrības ieinteresētības līmenis degradēto teritoriju revitalizācijā ir zems, kā rezultātā pašvaldības rīkojas pēc saviem ieskatiem un stratēģiskā redzējuma, kas ne vienmēr risina sabiedrībai nepieciešamo pakalpojumu jautājumus.
14. Degradēto teritoriju izmantošanas iespējas pēc ekspertu viedokļa ir jānosaka un jāizvērtē katrai pašvaldībai autonomi, kas balstās uz pašvaldības teritorijas attīstības plānojumā noteikto teritorijas izmantošanas veidu un vajadzībām pēc konkrētiem pakalpojumiem. Ja pašvaldībai ir finansiālas iespējas degradēto teritoriju atjaunot, tā tiek iekļauta investīciju plānā, toties ne vienmēr informācija par degradētajām teritorijām tiek iekļauta attīstība programmā. Eksperti pauž viedokli, ka pašvaldības saskaras ar grūtībām, lai risinātu visus aktuālos teritorijas attīstības jautājumus – finanšu nepietiekamība, dažādu reformu ietekme uz attīstības plānošanas dokumentu izstrādi, ES fondu prioritātēm, teritorijas attīstības prioritāšu maiņa un to pielāgošana jau izstrādātajiem plāniem,

15. Apkopojot ekspertu viedokli par Latvijas valstspilsētu pašvaldību pieredzi degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, ir secināms, ka tā katrā pašvaldībā ir atšķirīga – Ventpils valstspilsētas pašvaldība savas teritorijas attīstību, tostarp, degradēto teritoriju sakārtošanu uzsāka jau deviņdesmitajos gados, pirms teritorijas attīstības plānošanas likuma izstrādes, līdz ar to, lielākā daļa teritoriju jau tika sakārtotas pirms ES fondu plānošanas perioda 2014. – 2020. Jelgavas un Rēzeknes valstspilsētu pašvaldības degradēto teritoriju revitalizāciju uzsāka īstenot, kad to revitalizācija tika iekļauta ES fondu projektu programmās. Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības pieredzi raksturo tas, ka lēmums par degradēto teritoriju atjaunošanas iespējām lielā mērā tiek balstīts uz sabiedrības viedokli par teritorijas izmantošanas vajadzībām, savukārt Daugavpils valstspilsētas pašvaldība ne tikai izmanto ES struktūrfondu finansējumu, bet atbalsta iedzīvotāju iniciatīvas degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, kā arī piedalās pārrobežu projektos.
16. Lai degradēto teritoriju revitalizācijas jautājumus būtu iespējams risināt efektīvāk, valstī kopumā nepieciešams izstrādāt mehānismu, kas nodrošinātu potenciālos investorus tām teritorijām, kuras nav iekļautas attīstības programmās, ja tās neatbilst ES fondu programmu prasībām.
17. Pētījumā iekļautās Latvijas valstspilsētu pašvaldības savā īpašumā esošās degradētās teritorijas atjauno, ņemot vērā konkrētajā brīdī esošās attīstības plānošanas prioritātes, kas ne vienmēr ir saistītas ar degradēto teritoriju jautājumu risināšanu, jo papildus tam, jāreķinās ar ierobežotiem finanšu resursiem. Aktuālākā problēma, kurai nav ne izstrādāta valsts politika, ne mehānismi kā to risināt, ir privātīpašnieku īpašumā esošos degradēto teritoriju pastāvēšana. Privātīpašniekiem iespējas saņemt ES fondu atbalstu, kas nodrošinātu teritoriju attīstību un pilsētvides ainavas uzlabošanu.
18. SAM 5.6.2. projektu īstenošanas rezultātā ilgtspējīgas attīstības mērķa Nr.17. un Nr.11 sasniegšana tiek risināta formāli, jo SAM 5.6.2.programmā ir vērojamas nepilnības, kas nesniedz vēlamu rezultātu – sasaistot degradēto teritoriju revitalizāciju ar uzņēmējdarbības attīstības jautājumiem, pašvaldības saskaras ar grūtībām, jo process, lai iesaistītu uzņēmējus projektos ir sarežģīts, un riskants.
19. Vienīgais instruments, kuru Latvijas valstspilsētu pašvaldības var izmantot attiecībā uz privātpersonām, kuru īpašumā ir vidi degradējoši objekti, ir 2017. gadā ieviestā paaugstināta nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošana, kas nesniedz vēlamu rezultātu – graustu skaits pašvaldībās turpina eksistēt. Process, lai pašvaldība atsavinātu privātīpašnieka īpašumā esošu degradētu teritoriju, ir juridiski sarežģīts, kā rezultātā pašvaldības neizvēlas veikt šādas procesuālās darbības.
20. Nav izstrādātas visaptverošas vadlīnijas pašvaldībām degradēto teritoriju jautājumu risināšanā, līdz ar to pašvaldībām ir sava izpratne par degradēto teritoriju problemātiku un nav vienota rīcības koncepta kā metodiski pareizi, izmantojot efektīvus instrumentus, īstenot pasākumus, lai risinātu jautājumus par degradēto teritoriju esamību.
21. Latvijā ir dažādas atbildīgās institūcijas, kas ir atbildīgas par degradētajām teritorijām – pašvaldību būvvaldes - ēkas, grausti, ZM - degradētas augsnes, VARAM - piesārņotas teritorijas. Šo institūciju sadarbība netiek koordinēta, kā rezultātā valstī nav vienotas pieejas degradēto teritoriju izmantošanas, datu uzkrāšanas un monitoringa jautājumos.
22. Degradēto teritoriju revitalizācija ir starpdisciplinārs, komplekss pasākumu kopums, kurai jābalstās uz iepriekš veiktu, detalizētu esošās situācijas izpēti. Lēmumu pieņemšanas process par degradēto teritoriju revitalizāciju ir sarežģīts un to ietekmē divi galvenie virzītājspēki – finansējuma pieejamība un ieinteresēto pušu iesaiste, kas jāņem vērā, izstrādājot potenciālos degradēto teritoriju revitalizācijas scenārijus.

23. Saskaņā ar ekspertu vērtējumu, Latvijas valstspilsētu pašvaldību īpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācija primāri sekmē ekonomisko izaugsmi, un to atjaunošanu ir ieteicams īstenot, saskaņā ar promocijas darbā izstrādāto 1.scenāriju, kas nosaka, ka pašvaldība, izmantojot tai pieejamos finanšu instrumentus (budžeta līdzekļi ES fondu finansējums u.c. finanšu instrumenti), iekļauj savā īpašumā esošās degradētās teritorijas attīstības programmās un veic to revitalizācijas projektu īstenošanu. Šāda scenārija īstenošanu ar uzskatīt par daļēji atbilstošu pašvaldību iepriekšējai pieredzei. Bez tam, eksperti kā iespēju saskata arī publiskās un privātās partnerības projektu īstenošanā, kas ne tikai nodrošina projekta riskus sadalīšanu bet arī iespēju attīstīt teritorijas konkurētspēju, veicinot jaunu uzņēmumu attīstību.
24. Pētījuma rezultāti liecina, ka degradēto teritoriju izmantošanas iespēju izpētei būtu nepieciešami jauni zinātniskie pētījumi par privātīpašnieku teritoriju izmantošanas potenciālu, kā arī graustu apsaimniekošanas jautājumiem. Līdz ar to, autore secina, ka izstrādātais promocijas darbs var būt kā pamats jauniem zinātniskiem pētījumiem.
25. Promocijas darbā izvirzītā hipotēze *“Latvijas valstspilsētu pašvaldību administratīvajās teritorijās ir degradētas teritorijas, kuras tiek revitalizētas, taču tas kopumā nesekmē teritorijas attīstību”* nav pierādīta pilnībā, jo pašvaldības, izmantojot ES fondu atbalstu iespēju robežās revitalizē degradētas teritorijas, tomēr tas pilnībā nerisina degradēto teritoriju izmantošanas jautājumus, jo pašvaldībās ir degradētās teritorijas, kas ir privātīpašumi un tām ir attīstības potenciāls, kas netiek realizēts.

PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI / PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS

Pirmā problēma. Veiktā normatīvo aktu analīze liecina, ka Latvijā nav izstrādāta vienota degradētās teritorijas jēdziena skaidrojuma, kā arī šī skaidrojuma interpretācija normatīvajos aktos ir atšķirīga, kā rezultātā nav vienotas pieejas degradētās teritorijas kā pašvaldības attīstības kavējoša faktora noteikšanai.

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- ✓ VARAM kā atbildīgai iestādei gan par pašvaldību darbību, gan ES struktūrfondu SAM 5.6.2 programmas ieviešanu, nodrošināt, ka VARAM pārziņā esošā normatīvā regulējuma izstrādē tiek ņemts vērā hierarhiski augstākais dokuments – Zemes pārvaldības likums.
- ✓ Ministru Kabinetam sadarbībā ar VARAM, iespējams pārskatīt degradētās teritorijas termina skaidrojumu Zemes pārvaldības likumā, papildinot šo skaidrojumu ar teritorijas piesārņojuma aspektu, kas būtu atbilstošs starptautiska līmeņa skaidrojumam, savukārt teritorijas, kurām nav raksturīgs piesārņojums, nodēvēt par saimnieciski neizmantotām teritorijām, tādā veidā būtu iespējams EK un ANO sniegt atbilstošus datus par degradētām teritorijām, un piesaistīt ES struktūrfondu finansējumu. Savukārt, saimnieciski neizmantotu teritoriju atjaunošanai paredzēt atsevišķu SAM, kurš tiktu saistīts ar uzņēmējdarbības jautājumu risināšanu, kurā nevajadzētu sasniegt rādītāju “*atjaunota teritorija*”, bet gan koncentrēties uz komersanta darbības efektivitātes rādītāju sasniegšanu. Kā finansējuma saņēmējus šāda veida SAM paredzēt komersantus, nevis pašvaldības, kā tas bija līdz šim.
- ✓ Pašvaldībām, izstrādājot ilgtspējīgas attīstības stratēģijas un attīstības programmas, norādīt termina “*degradēta teritorija*” skaidrojumu saskaņā ar Zemes pārvaldības likumā noteikto, tādā veidā nodrošinot vienotu pieeju degradēto teritoriju revitalizācijā un noteikšanā.

Otrā problēma. Degradēto teritoriju uzskaitē valsts un pašvaldību līmenī nav izstrādāta degradēto teritoriju uzskaites datu bāze, kas rada riskus, ka degradēto teritoriju datus nav iespējams apkopot un monitorēt.

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- ✓ VARAM sadarbībā ar VZD un pašvaldībām jāizstrādā īpašumu uzskaites reģistru tiem īpašumiem, kuri atbilst degradēto teritoriju kritērijiem.
- ✓ Pašvaldībām līdz kopēja reģistra izstrādei veikt autonomi degradēto teritoriju uzskaiti, iekļaujot reģistros arī privātīpašnieku teritorijas, tostarp vienoti valsts līmenī veikt graustu uzskaiti (ja tās netiek klasificētas kā degradētas teritorijas).
- ✓ VARAM un pašvaldībām regulāri veikt degradēto teritoriju monitoringu, nodrošinot, ka tiek ievērota IAM ieviešana un aktuālo datu ziņošana EK un ANO.
- ✓ Atbildīgajām institūcijām par degradētām pilsētu teritorijām (pašvaldību būvvaldes, pašvaldības), piesārņotajām teritorijām (VARAM) un degradētām augsnēm (ZM) vienoties par kopēju stratēģiju, kā nodrošināt sadarbību informācijas apmaiņā, izstrādājot vienotu platformu datu apmaiņai.
- ✓ Centrālās statistikas pārvaldei nodrošināt datu par degradētajām teritorijām koordinēšanu.

Trešā problēma. Privātīpašumā esošo degradēto teritoriju revitalizācijai nav pieejams ES un citu finanšu instrumentu atbalsts, kas būtiski kavē degradēto teritoriju jautājumu risināšanu pašvaldībās.

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- ✓ VARAM sadarbībā ar Finanšu ministriju un Centrālo finanšu un līgumu aģentūru rast risinājumus finansējuma piesaistei degradēto teritoriju revitalizācijas projektu īstenošanai, iekļaujot fiziskas un juridiskas personas kā potenciālos finansējumu saņēmējus ES fondu projektu programmās.

- ✓ Pašvaldībām sadarbībā ar ieinteresētajam pusēm izstrādāt stratēģijas, kā piesaistīt potenciālos investorus, kā arī sava budžeta ietvaros sniegt īstermiņa grantu atbalstu dažādu jautājumu risināšanai pirms revitalizācijas procesa uzsākšanas.

Ceturtnā problēma. Pašvaldības, īstenojot ERAF projektus degradēto teritoriju atjaunošanai nespēj sasniegt plānotos rādītājus, kas rada riskus par finanšu korekcijām no CFLA un EK puses dēļ finanšu plāna neizpildes.

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- ✓ VARAM diskusijās ar FM un pašvaldībām, pirms SAM dokumentus izstrādes izpētīt sasniedzamo rādītāju iespējamības aspektus, un nodrošināt, ka informatīvajās kampaņās tiek sniegts konsultatīvs atbalsts pašvaldībām par rādītāju nesasniegšanas sekām.
- ✓ VARAM koncentrēties uz plānošanas perioda 2021. -2027. pašvaldību īstenoto projektu ieviešanas progresu un nepieciešamības gadījumā veikt korekcijas ar projektu īstenošanu saistītajos dokumentos.
- ✓ Pašvaldībām nodrošināt projekta detalizētu priekšizpēti un esošās situācijas analīzi, izvērtējot gan iespējas degradētās teritorijas revitalizēt, gan nodrošināt sekmīgu sadarbību ar komersantiem.
- ✓ Pašvaldībām pirms projektu īstenošanas izmantot CFLA konsultatīvo atbalstu, kā arī savlaicīgi uzsākt sarunas gan ar komersantiem un īstenot savlaicīgu iepirkuma procesu, kā arī veikt detalizētu plānoto sasniedzamo rādītāju iekļaušanu projekta iesniegumā.

Piektā problēma. Latvijā valsts līmenī nav izstrādātas vadlīnijas kā motivēt privātīpašniekus sakārtot savus īpašumus, jo paaugstinātā nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošana nesniedz vēlamu rezultātu – graustu skaits pašvaldībās būtiski nesamazinās.

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- ✓ Atbildīgajām ministrijām - FM, VARAM, Ekonomikas ministrijai (EM), Tieslietu ministrijai (TM), kā arī iesaistoties LPS, LLPA izstrādāt vadlīnijas kā nodrošināt vienotu metodoloģisku pieeju degradēto teritoriju problēmu risināšanai;
- ✓ Pašvaldībām veikt informatīvas kampaņas, lai motivētu privātīpašniekus sakārtot savas teritorijas.
- ✓ Atbildīgajām ministrijām, sadarbībā ar Latvijas augstākās izglītības iestādēm izstrādāt pētījumu virzienus, kas nodrošinātu jaunu pieeju graustu problemātisko jautājumu risināšanai.

BIBLIOGRĀFISKO UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS/LIST OF BIBLIOGRAPHICAL AND INFORMATION SOURCES

1. Adams D. (1994). *Urban planning, and the development process*. Routledge, <https://doi-org.ezproxy.llu.lv/10.4324/9780203857007>, pp. 260.
2. Adams, D., De Sousa C. A., Tiesdell S. (2010). *Brownfield Development: A Comparison of North American and British Approaches*. *Urban Studies*, 2010, Vol. 47, No. 1, p. 75–104, doi: 10.1177/0042098009346868. Pieejams tiešsaistē: <https://eprints.gla.ac.uk/37448/2/37448.pdf>
3. Adams, D., Disberry, A., et al. (2001). *Managing Urban Land: The Case for Urban Partnership Zones*. *Regional Studies*, 35 (2), 153–162. <https://doi.org/10.1080/00343400120033133>
4. Ahmad N., Zhu Y., et al. (2018). *Development of a Standard Brownfield Definition, Guidelines, and Evaluation Index System for Brownfield Redevelopment in Developing Countries: The Case of Pakistan*. *Sustainability* 10, 4347; doi:10.3390/su10124347.
5. Ahmad N., Zhu Y., et al. (2020). *Stakeholders' perspective on strategies to promote contaminated site remediation and brownfield redevelopment in developing countries: empirical evidence from Pakistan*. *Environment Science and Pollution Research International*.2020 May;27(13):14614-14633.doi: 10.1007/s11356-020-07990-3.
6. Ahmad, N., Zhu, Y., et al. (2020). *Stakeholders' perspective on strategies to promote contaminated site remediation and brownfield redevelopment in developing countries: empirical evidence from Pakistan*. *Environmental Science and Pollution Research*, 27, 14614-14633, <https://doi.org/10.1007/s11356-020-07990-3>.
7. Alker S., Joy V. (2010). *The Definition of Brownfield*, *Journal of Environmental Planning and Management*. Volume 43, 2000. DOI: 10.1080/09640560010766.
8. Anderson J. (1992). *The Territorial Imperative, Pluralism, Corporatism and Economic Crisis*. Cambridge University Press, 1992, 272 pp. ISBN-10 0521036097.
9. Andres L. (2012). *Levels of Governance and Multi-stage Policy Process of Brownfield Regeneration: A Comparison of France and Switzerland*. *International Planning Studies*, pages 23-43. DOI: 10.1080/13563475.2011.638184.
10. Antonsich, M. (2017). *Territory and territoriality*. The Association of American Geographers, The International Encyclopedia of Geography, Oxford: Wiley-Blackwell (forthcoming), <https://doi.org/10.1002/9781118786352.wbieg0022>.
11. Antunes M., Viegas M., et al (2020). *The Impact of Structural Funds on Regional Growth: A Panel Data Spatial Analysis*. *Economic Modelling*, Volume 111, June 2022, 105833. DOI: 10.1007/s10272-020-0921-1.
12. Arneth A., Olsson L., et al. (2021). *Restoring Degraded Lands*. *Journal Annual Review of Environment and Resources*, p. 569-599. DOI: 012320-054809.
13. Badie B. (2000). *The Imported State: The Westernization of the Political Order*. Redwood City: Stanford University Press, 2000. <https://doi.org/10.1515/9781503618480>.
14. Baker B. N., Murphy D. C., Fisher D. (1988). *Factors affecting project success*. In: *Cleland, Project Management Handbook, second edition*. New York: Van Nostrand Reinhold, p. 902 – 909.
15. Ben – Eli M.U. (2018). *Sustainability: definition and five core principles, a systems perspective*. *Sustainability Science* 13(9–10), DOI: 10.1007/s11625-018-0564-3.
16. Bergh J.C. (1996). *Ecological Economics and Sustainable Development: Theory, Methods and Applications*. Edward Elgar Publishing. ISBN-10 : . 1858983169, 328 pp
17. Bergh J.C., Hubacek K. (2005). *Changing concepts of „land” in economic theory: From single to multi-disciplinary approaches*. *Ecological Economics* 56(1), p. 5-27 DOI:10.1016/j.ecolecon.2005.03.033.
18. Berke P., Connoy M.M. (2000). *Are We Planning for Sustainable Development?: An Evaluation of 30 Comprehensive Plans*. DOI: 10.1080/01944360008976081. Pieejams

tiešsaistē:

https://www.researchgate.net/publication/235357584_Are_We_Planning_for_Sustainable_Development_An_Evaluation_of_30_Comprehensive_Plans.

19. Bolt K., Matete M., Clemens M. (2002). *Manual for calculating adjusted net savings*. Environment Department, World Bank, 1, 1-23.
20. Borges de Araújo M.C., Alencar L. H, et al. (2017). *Project procurement management: A structured literature review*. International Journal of Project Management. Volume 35, Issue 3, April 2017, Pages 353-377.
21. Brebbia C.A., Beriatos E. (2011). *Sustainable Development and Planning V*. WIT Press. ISBN: 1845645448,9781845645441, p. 987.
22. Brown L.R. (1974). *Building a sustainable society*. A Worldwatch Institute Book, ISBN 9780393014822, 0393014827, pp. 433.
23. Bucala – Hrabia A. (2018). *Land use changes and their catchment-scale environmental impact in the Polish Western Carpathians during transition from centrally planned to free-market economics*. Geographia Polonica 91(2):171-196. DOI: 10.7163/GPol.0116.
24. Burek P. (2008). *Creating clear project requirements: differentiating "what" from "how"*. PMI Global Congress 2008—North America, Denver, CO. Newtown Square, PA: Project Management Institute. Retrieved 02.02.2023. In: <https://www.pmi.org/learning/library/clear-projectrequirements-joint-application-design-6928>.
25. Burinskiene M., Bielinskas V., et al. (2017). *Evaluating the Significance of Criteria Contributing to Decision-Making on Brownfield Land Redevelopment Strategies in Urban Areas*. Journal Sustainability 9 (5) DOI:10.3390/su9050759.
26. Campbell, H. (2000). *Sustainable development: can the vision be realized?* Planning Theory & Practice, 1(2), 259-284.
27. Cappai F, Forgues D. & Glaus M. (2019). *A Methodological Approach for Evaluating Brownfield Redevelopment Projects*. Urban Science 2019, 3 (2), 45. DOI:10.3390/urbansci3020045.
28. Caradonna J. L. (2014). *Sustainability. A History*. Oxford University Press, ISBN 978-0-19-937240-9, p.331.
29. Champollion P. (2006). *Territory and territorialization: present state of the Caenti thought*. International Conference of Territorial Intelligence, Sep 2006, Alba Iulia, Romania. p51-58. ([halshs-00999026](https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00999026)).
30. Chamusca P. M., Marques J. L, et al. (2022). *Territorial cohesion: discussing the mismatch between conceptual definitions and the understanding of local and intra-regional public decision-makers*. Territory, Politics, Governance. Volume 12,2024 - Issue 5, p. 649-671 DOI: 10.1080/21622671.2022.2044899.
31. Chang J.J., Lin C. (2022). *Establishing Urban Revitalization and Regional Development Strategies with Consideration of Urban Stakeholders Based on the ISA-NRM Approach*. Sustainability 2022, 14(12), 7230; <https://doi.org/10.3390/su14127230>.
32. Cheng F., Kuffer M., et al. (2009). *Recovering urban land: an integrative approach to improve Brownfield redevelopment practices: case of Shenzhen, China*. In: Proceedings of the 11th International Conference on Computers in Urban Planning and Urban Management.
33. Cohen J.E.(2010). *Population and climate change*. Natioanl Library of Medicine. 2010 Jun;154(2):158-82. PMID: 21553595.
34. Cole M. (2007). *Economic growth and the environment*, In Handbook of Sustainable Development, DOI: 10.4337/9781782544708.00027.
35. Columbo U. (2000). *The Club of Rome and sustainable development*. Accademia Nazionale dei Lincei, Rome, Italy. DOI: 10.1016/S0016-3287(00)00048-3.
36. Cooke P. (2006). *Regional innovation, entrepreneurship and talent systems*. International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management, 7(2),

37. Counsell D., Haughton G. (2004). *Regions, Spatial Strategies and Sustainable Development*. Regional development and Public Policy, Regional Studies Association. DOI: 10.4324/9780203561249.
38. Coventry, T. (2015). *Requirements management – planning for success: techniques to get it right when planning requirements*. In; PMI® Global Congress 2015—EMEA, London, England. Newtown Square, PA: Project Management Institute.
39. Cui Y., Fang W. (2023). *Research on the Spatial Perception of Stakeholders in Brownfield Redevelopment Based on Value Compatibility Analysis*. Applied Sciences, 13(1), 620, <https://doi.org/10.3390/app13010620>.
40. Cundy A. B., Bardos R. P., et al. (2013). *Developing principles of sustainability and stakeholder engagement for “gentle” remediation approaches: The European context*. Journal of environmental management, 129, 283-291. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2013.07.032>.
41. Dair C.M., Williams K. (2006). *Sustainable Land Reuse: The Influence of Different Stakeholders in Achieving Sustainable Brownfield Developments in England*. Environment and Planning, 38(7):1345-1366. DOI: 10.1068/a37370.
42. Danel R., Neustupa Z., & Stalmachova B. (2012). *Best practices in design of database of brownfield revitalization projects*. In: 12th International Multidisciplinary Scientific GeoConference SGEM.
43. Dawkins E., Andre K., Axelsson K., et.al. (2019). *Advancing sustainable consumption at the local government level: A literature review*. Journal of Cleaner Production, Volume 231, 10 September 2019, P. 1450-1462. DOI: 10.1016/j.jclepro.2019.05.176.
44. Delaney D. (2005). *Territory: A Short Introduction*. Wiley-Blackwell; 1st edition, ISBN-10:9781405118323, pp. 178.
45. Dernbach, J. C. (1998). *Sustainable Development as a Framework for National Governance*. Case Western Reserve Law Review, 1-103.
46. Devi N.P., Novianti T., Hakin D.B. (2021). *Identifying spatial correlation and factors influencing regional economic growth in Southern Sumatra*. Jurnal Perspektif Pembiayaan dan Pembangunan Daerah Vol. 9 No.3, July – Augustus 2021 ISSN: 2338-4603 (print); 2355-8520.
47. Dinsmore P.C., Cabanis – Brewin J. (2014). *The AMA handbook of project management. Fourth edition*. American Management Association pp. 559.
48. Dixon, T., Pocock Y., Waters M. (2006). *An analysis of the UK development industry's role in brownfield regeneration*. Journal of Property Investment & Finance, Vol. 24 No. 6, pp. 521-541. DOI: 10.1108/14635780610708310.
49. Doerte M.J.,(2012). *Economic Perspectives of Brownfield Development in Germany. An Integrated Approach - Case Study Stuttgart-Feuerbach*, Stuttgart Department for Environmental Protection.
50. Dorstewitz P. (2013). *Planning and Experimental Knowledge Production: Zeche Zollverein as an Urban Laboratory*. Urban Research Publications. DOI:10.1111/1468-2427.12078.
51. Driesdeen D. (2006). *Economic Instruments for Sustainable Development*. Environmental law for sustainability 19 (2006): 277-308.
52. Eiropas Komisija. (2020). *Komisijas paziņojums: Eiropa 2020, stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei*. Brisele. Pieejams: <https://ec.europa.eu/>
53. Eiropas Komisija. (2021). *ES Augšnes stratēģija 2030. gadam: Veselīgas augšnes cilvēku, pārtikas, dabas un klimata labā*. Brisele. Pieejams tiešsaistē: <https://eur-lex.europa.eu/>
54. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. (2003). *Līgums starp ES dalībvalstīm un Latvijas republiku par pievienošanos ES*. Skatīts tiešsaistē: <https://eur-lex.europa.eu/>

55. Elden. S. (2019). *Territory/Territoriality* DOI: [10.1002/9781118568446.eurs0339](https://doi.org/10.1002/9781118568446.eurs0339). Pieejams tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/332426346_TerritoryTerritoriality.
56. Emas R. (2015). The Concept of Sustainable Development: Definition and Defining Principles. DOI: 10.13140/RG.2.2.34980.22404. Pieejams tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/339003550_The_Concept_of_Sustainable_Development_Definition_and_Defining_Principles.
57. ES Oficiālais Vēstnesis. (2003). *Tiesību akti*. L 236, Volume 6, 23. September 2003. ISSN 1725-5023. Pieejams tiešsaistē: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ:L:2003:236:TOC>.
58. Estes R.J. (1993). *Toward sustainable development: From theory to Praxis*. University of Pennsylvania School of Social Work. 15(3):1-29.
59. Europe and Central Asia Region Sustainable Development Department (2010), *The management of brownfield redevelopment. A guidance note*. World bank document. Pieejams tiešsaistē: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/754171468295822120/pdf/550090WP0P118011PUBLIC10brownfields.pdf>
60. European Commission (2004) *Aid Delivery Methods* Volume 1: Project Cycle Management Guidelines,. Brussels: EuropeAid Cooperation Office, Development DG, p. 8.
61. European Commission, (2020). EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010 COM(2010) 2020. Pieejams tiešsaistē: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
62. European Commission. (2011). *European Climate Change Programme*. Brussels, 2011. Skatīts tiešsaistē: <https://climate.ec.europa.eu/>.
63. European Commission. (2012). *Guidelines on best practice to limit, mitigate or compensate soil sealing*, Commission Staff Working Document Skatīts tiešsaistē: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2012/EN/SWD-2012-101-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
64. European Commission. (2014). *Guidance “How to effectively access and use the ESI Funds and exploit complementarities with other instruments of relevant Union policies”*. Saktīts tiešsaistē: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/informing/dialog/2014/3_guidance_beneficiaries.pdf
65. European Commission. (2017). *White paper on the future of Europe*. Brussels, COM(2017)2025 of 1 March 2017. Pieejams tiešsaistē: https://commission.europa.eu/document/download/b2e60d06-37c6-4943-820f-d82ec197d966_en?filename=white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf
66. European Commission. (2017). *White paper on the future of Europe*. Directorate-General for Communication, Brussels. Skatīts tiešsaistē: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
67. European Parliament. (2009). *Briefing note for the meeting of the EMPL Committee 5 October 2009 regarding the exchange of views on the Lisbon Strategy and the EU cooperation in the field of social inclusion*. Directorate-General for Internal Policies Committee on Employment and Social Affairs The Secretariat. Pieejams tiešsaistē: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/lisbonstrategybn/lisbonstrategybn_en.pdf
68. European Sustainable Development Network. (2019). *TOWARDS A SUSTAINABLE EUROPE 2030 – FROM REFLECTION TO ACTION*. ESDN Conference 2019, Helsinki. Pieejams tiešsaistē: https://www.esdn.eu/fileadmin/pdf/Conferences/2019_helsinki/ESDN%20Conference%202019%20Background%20Paper_Final.pdf

69. Fangfang C., Kufler M., et al. (2009). Recovering urban land: an integrative approach to improve Brownfield redevelopment practices: case of Shenzhen, China. Skatīts tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/262313801_Recovering_urban_land_an_integrative_approach_to_improve_Brownfield_redevelopment_practices_case_of_Shenzhen_China
70. Ferber U., Grimski D., et al. (2006). *Sustainable Brownfield Regeneration: CABERNET Network Report*, University of Nottingham. ISBN 0-9547474-5-3.
71. Ferber U., Nathanail P., et al. (2006). *Brownfields Handbook*. Cross-disciplinary educational tool focused on the issue of brownfields regeneration. Pieejams tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/236656491_Brownfields_Handbook.
72. Ferber U., Preuß T. (2006). *Circular land use management in cities and urban regions – a policy mix utilizing existing and newly conceived instruments to implement an innovative strategic and policy approach*. Deutsches Institut für Urbanistik -Difu-, Berlin. In Occasional Papers.
73. Fetting C. (2020). *The European Green Deal*. ESDN Report, December 2020, ESDN Office, Vienna. Pieejams tiešsaistē: https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf
74. Filo C. (2007). *Territorial Competitiveness and the Human Factors*. In In International Conference of Territorial Intelligence, Huelva 2007. (pp. p-323).
75. Flannery W., Cinnéide M. Ó. (2012). *A roadmap for marine spatial planning: A critical examination of the European Commission's guiding principles based on their application in the Clyde MSP Pilot Project*. Marine Policy, 36(1), 265-271, <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2011.06.003>.
76. Frantal B., Greer -Wooteten B. (2015). *Exploring spatial patterns of urban brownfields regeneration: The case of Brno, Czech Republic*. Cities, Volume 44, April 2015, Pages 9-18. DOI: [10.1016/j.cities.2014.12.007](https://doi.org/10.1016/j.cities.2014.12.007)
77. Friberg, N., Angelopoulos N.V., Buijse A.D., et al. (2016). *Effective river restoration in the 21 st century: from trial and error to novel evidence-based approaches*. In: Advances in Ecological Research, 535-611.
78. Gallopín G.C. (1996). *Environmental and sustainability indicators and the concept of situational indicators. A systems approach*. Environmental Modeling and Assessment 1 (1996), 101–117.
79. Gibbs H.K., Salmon J.M. (2014). *Mapping the world's degraded lands*. DOI: 10.1016/j.apgeog.2014.11.024. Pieejams tiešsaistē: www.researchgate.net/publication/270108019_Mapping_the_world's_degraded_lands
80. Gibson, R. B. (2006). *Sustainability assessment: basic components of a practical approach*. Impact Assessment and Project Appraisal, 24(3), 170–182. <https://doi.org/10.3152/147154606781765147>.
81. Giddings B., Hopwood B. (2002). *Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development*. In journal Sustainable development, DOI: 10.1002/sd.199
82. Glazener A., Wylie J., et.al. (2022). *The Impacts of Car-Free Days and Events on the Environment and Human Health*. Current Environmental Health Reports (2022) 9:165–182 DOI: [10.1007/s40572-022-00342-y](https://doi.org/10.1007/s40572-022-00342-y)
83. Grimski, D., Ferber, U. (2001). *Urban Brownfields in Europe*, Land Contamination and Reclamation, Volume 9, Number 1/2001, p. 143 –148.
84. Grober, Ulrich (2007). *Deep roots: A conceptual history of 'sustainable development' (Nachhaltigkeit)*, WZB Discussion Paper, No. P 2007-002, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin.
85. Hammond E. B., Coulon F., Hallett, S. H., et al. (2021). *A critical review of decision support systems for brownfield redevelopment*. Science of the Total Environment, 785, 147132. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.147132>. Pieejams tiešsaistē: <https://www.sciencedirect-com.ezproxy.llu.lv/science/article/pii/S0048969721022026>.

86. Henning C., Meila M. (2015). *Handbook of Cluster Analysis*. eBook ISBN: 9780429185472, DOI:10.1201/B19706.
87. Hillier B. (2009). *Spatial sustainability in cities: Organic patterns and sustainable forms*. Royal Institute of Technology (KTH), Proceedings of the 7th International Space Syntax Symposium. Pieejams tiešsasiņē: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/18538/1/18538.pdf>
88. Hou D., Song Y., Zhang J., et al. (2018). *Climate change mitigation potential of contaminated land redevelopment: A city-level assessment method*. Journal of Cleaner Production, Volume 171, 10 January 2018, p. 1396-1406. DOI: 10.1016/j.jclepro.2017.10.071.
89. Howarth R.B. (2015). *Sustainability, Well-Being, and Economic Growth*. Center by Humans & nature. Pieejams: <https://humansandnature.org/sustainability-well-being-and-economic-growth/>
90. Ignjatic J., Nikolic B., et al. (2017). *Trends and challenges in brownfield revitalization: a GIS based approach*. In: XVII International Scientific Conference on Industrial Systems (IS'17), Novi Sad, Serbia. Skatīts tiešsasiņē: : <https://www.researchgate.net/publication/320467399>
91. International Institute for Sustainable Development. (1997). *Summary of the Nineteen United Nations General Assembly Special Session to Review Impementation of Agenda 21: United nations, 23-27 June 1997, Vol. 5 No. 88*.
92. Jackson J., Hermann G. (2007). *Institutional Cooperation in the Brownfield Regeneration Process: Experiences from Central and Eastern European Countries* Journal: European Spatial Research and Policy, Issue No.1, p. 21-46.
93. Jankava A., Parsova V., et al. (2017). *Proposals for classification and determination of dgraded land*. In: Scientific and Practical Conference on Harmonious Agriculture, p. 25-30.
94. Jensen L. (2023). *Beyond growth. Pathways towards sustainable prosperity in the EU*. European Parliamentary Research Service, Brussels, PE 747.108 – May 2023.
95. Jurevicienē, D., Pileckaitē, J. (2013). *The impact of EU structural fund support and problems of its absorption, Business, Management, and education* 11(1): 1–18. <http://dx.doi.org/10.3846/bme.2013.01>
96. Kates R.W., Clark W.C., et al. (2001). *Environment and development. Sustainability Science*. Science, 292(5517):641-2. DOI: 10.1126/science.1059386
97. Keiner M., (2005). *History, definition(s) and models of sustainable development*. ETH Library. DOI:10.3929/ethz-a-004995678.
98. Knight. R. (1995). *Ecosystem Management and Aldo Leopold*. University of Arizona, Rangelands Volume 17(6), December 1995.
99. Kotval Z., Tohvri E., Tintera J. (2014). *Urban brownfields in Estonia: scope, consequences, and redelovpment barriers as perceived by local governments*. In: Moravian geographical reports. DOI: 10.1515/mgr-2014-0021.
- 100.Kwon Y., Zabel R. (2020). *Evolution of urban development and regeneration funding programs in German cities*. Cities, Volume 111, April 2021, 103008. DOI. 10.1016/j.cities.2020.103008.
- 101.Liverman D., Merideth R. (1987). *Global Sustainability: Toward Definition*. Environmental management. DOI: [10.1007/BF01867238](https://doi.org/10.1007/BF01867238)
- 102.Loures L., Vaz E. (2018). *Exploring expert perception towards brownfield redevelopment benefits according to their typology*. Habitat International, [Volume 72](https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2016.11.003), February 2018, p. 66-76. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2016.11.003>
- 103.Latvijas republikas Finanšu ministrija (2022). *Vadlīnijas Nr. 2.7. par finanšu korekciju piemērošanu, ziņošanu par Eiropas Savienības fondu ieviešanā konstatētajām neatbilstībām, neatbilstoši veikto izdevumu atgūšanu 2014.-2020. gada plānošanas periodā*", Rīga. Pieejams tiešsasiņē:

- https://www.esfondi.lv/guidelines_and_regulations_assets/2_7_neatb_vadlinijas_v_8_21_03.2022.pdf.
104. Machado C., Davim J. (2016). *Organizational Management: Policies and Practices* 1st ed. 2016 Edition. E-book. ISBN-10 113747307X.
 105. MacKinnon D., Cumbers A., et al. (2002). *Learning, Innovation and Regional Development: A Critical Appraisal of Recent Debates*. Progress in Human Geography 26(3). DOI: [10.1191/0309132502ph371ra](https://doi.org/10.1191/0309132502ph371ra). Pieejams tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/29813027_Learning_Innovation_and_Regional_Development_A_Critical_Appraisal_of_Recent_Debates.
 106. Mahammedi C., Mahjoubi L., Booth C, et al. (2022). *Criteria for Preliminary Risk Assessment of Brownfield Site: An International Survey of Experts*. Environmental management (2022) 70:681–696. DOI: 10.1007/s00267-022-01684-x
 107. Maritan C.A., Lee G.K. (2017). Resource Allocation and Strategy. *Journal of Management*, Volume 43, Issue 8, p. 2411-2420, DOI: [10.1177/0149206317729738](https://doi.org/10.1177/0149206317729738)
 108. Marten G.G. (2001). *Human Ecology – Basic Concepts for Sustainable Development*. ISBN: 1853837148, p.256.
 109. Masera O., Astier M., Lopez – Ridaura S. (2003). *Sustainability and natural resource management*. Ecological Economics, Volume 46, Issue 1, August 2003, p. 47-59. DOI: 10.1016/S0921-8009(03)00083-1
 110. Mehdipour A., Rashidi Nia H. (2013). *The Role of Brownfield Development in Sustainable Urban Regeneration*. *Journal of Sustainable Development Studies*. ISSN 2201-4268 Volume 4, Number 2, 2013, p. 78-87.
 111. Mensah J. (2019). *Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review*. . Published by Taylor & Francis. DOI: 10.1080/23311886.2019.1653531.
 112. Mert Y. (2019). *Contribution to sustainable development: Re-development of post-mining brownfields*. *Journal of cleaner production*, 240, 118212. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.118212>.
 113. Meyer W. (2002). *Sociological theory and evaluation research: an application and its usability for evaluating sustainable development*. (CEval-Arbeitspapier, 6). Saarbrücken: Universität des Saarlandes, Fak. 05 Empirische Humanwissenschaften, CEval - Centrum für Evaluation. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-113440>.
 114. Mezmalis A., Kukkk K., Wieck H. (2013). *The losses caused by the Soviet Union in the Baltics, Latvian Occupation Research Society, The Occupation of Latvia Research Society* ISBN 978-9934-8363-1-2.
 115. Ministru kabinets. (2015). *Ministru kabineta noteikumi Nr. 645 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa "Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām" un 13.1.3. specifiskā atbalsta mērķa "Atveseļošanas pasākumi vides un reģionālās attīstības jomā" 13.1.3.3. pasākuma "Teritoriju revitalizācija uzņēmējdarbības veicināšanai pašvaldībās" īstenošanas noteikumi"*. Latvijas Vēstnesis, 238, 04.12.2015.OP numurs: 2015/238.4. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/278254-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-5-6-2-specifiska-atbalsta-merka-teritoriju-revitalizacija-regenerējot-degradetas>.
 116. Ministru kabinets. (2021). *Ministru kabineta noteikumi Nr. 418 "Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijām"*. Latvijas Vēstnesis, 122, 29.06.2021. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/324290-noteikumi-par-planosanas-regionu-teritorijam>.
 117. Ministru kabinets. (2021). *Ministru kabineta noteikumi Nr.465 "Noteikumi par degradēto teritoriju un augsnes degradācijas novērtēšanu, degradācijas kritērijiem un to klasifikāciju"*. Latvijas Vēstnesis, 129, 08.07.2021.OP numurs: 2021/129.8. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/324568-noteikumi-par-degradeto-teritoriju-un-augsnes-degradācijas-novertesanu-degradācijas-kriterijiem-un-to-klasifikaciju>.

118. Morar C., Berman L. (2021). Sustainable Brownfields Redevelopment in the European Union: An Overview of Policy and Funding Frameworks, *J Environ Health*, 84(4): 24–31, 2021.
119. Munasinghe M., Mcneely. (1995). *Key Concepts and Terminology of Sustainable Development*. ISBN 0-8213-3134-5
120. Murrel P., 1991. Evolution in Economics and in the Economic Reform of the Centrally Planned Economies, Department of Economics University of Maryland College Park Md. 20742 USA.
121. Nathanail P., Pahlen G., Edward G., Franz M., Thornton G. (2006). The challenge of sustainability: incentives for brownfield regeneration in Europe, *Environmental science & policy*. DOI 10 (2007) 116–134. doi:10.1016/j.envsci.2006.08.008.
122. Newell, R. and W. Pizer (2003), “Regulating stock externalities under uncertainty”, *Journal of Environmental Economics and Management*, Vol. 45/2, pp. 416-432.
123. Oberg, R., Probasco L., Ericsson M. (2000). *Applying requirements management with use cases. Rational Software White Paper*. California: Rational Software Corporation. 22 p.
124. OECD (2023), *OECD Environmental Performance Reviews: Germany 2023*, OECD Environmental Performance Reviews OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f26da7da-en>.
125. Ogilive S.C. (1996). The Beginnings of Industrialization. In book: *Germany: a New Social and Economic History*, Vol. II: 1630-1800 Chapter: The Beginnings of Industrialization, p. 263-197.
126. Onisto L. (1998). *The business of sustainability*. *Ecological Economics* 29 (1999) 37–43. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(98\)00077-9](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(98)00077-9).
127. Organisation for Economic Cooperation and Development. (2020). *Policy instruments relevant to sustainable land use*, 2020. Pieejams tiešsaistē: <https://www.oecd-ilibrary.org>.
128. Paasi A. (2000). *Sack, R.D. 1986: Human territoriality: its theory and history*. Cambridge: Cambridge University Press. *Commentary 2*. *Progress in Human Geography* 24(1):93-95.
129. Paasi A., Ferdoush A. A., et al. (2021). *Locating the territoriality of territory in border studies*. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102584>
130. Peet R., Hartwick E. (1999). *Theories of Development First Edition*. Guilford Publications. ISBN 1572304898, pp.234.
131. Peter C., Swilling M. (2012). Sustainable, Resource Efficient Cities – Making it Happen! United Nations Environment programme. ISBN: 978-92-807-3270-2.
132. Pezzey J. (1997). *Sustainability constraints versus ‘optimality’ versus intertemporal concern, and axioms versus data*. *Land Economics* 73 (4), 448/466
133. Pomianek I. (2018). *Determinants of entrepreneurship development in the opinion of the authorities of rural and semi – urban municipalities in Warminsko – Mazurskie voivodeship*. DOI: <https://doi.org/10.22630/ASPE.2018.17.3.41>
134. Porter M., Van der Linde K. (1999). *Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship*. *Journal of Economic Perspectives*. Vol.9, No.4, pp. 97-118
135. Ramlogan R. (2011). *Sustainable Development..* E-book, ISBN:978-90-04-18753-5. p.292.
136. Repetto R. (1986). *World Enough and Time: Successful Strategies for Resource Management*. Yale University Press, 152 pp.
137. Resele L., Libkauska U. (2023). *Strategy for retaining graduates and its impact on the region sustainable development*. In: 23rd SGEM International Multidisciplinary Scientific GeoConference 2023. DOI: 10.5593/sgem2023/5.1/s21.62.
138. Rey E. (2022). *Urban Brownfields: Origin, Definition, and Diversity*. DOI: [10.1007/978-3-030-82208-8_2](https://doi.org/10.1007/978-3-030-82208-8_2)

139. Reyes D. (2015). *Sustainable Development: Processes, Challenges and Prospects*. ISBN 978-1-63482-587-0 (e-Book).
140. Reyes G. E. (2001). *Four main theories of development: modernization, dependency, world-system, and globalization*. *Nómadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas*, 4(2), 109-124.
141. Rogers P., Jalal K., Boyd J. (2012). *An Introduction to Sustainable Development*. (e-Book).
142. Rotmans J. Van Asselt M. (2000). *Towards an integrated approach for sustainable city planning*. *Journal of Multi-Criteria Decision Analysis*. DOI:10.1002/1099-1360(200001/05)9:1/3<110:AID-MCDA270>3.0.CO;2-F.
143. Ruggerio C.A.(2021) *Sustainability and sustainable development: A review of principles and definitions*. *Science of The Total Environment*, Volume 786, 147481. DOI:10.1016/j.scitotenv.2021.147481.
144. Rumpel P., Slach O., Koutsky J. (2012). *Shrinking Cities and Governance of Economic Regeneration: The Case of Ostrava*. *E+M Ekonomie a Management*, 11(2):113-127. Pieejams tiešsaistē: <https://www.researchgate.net/publication/259638654>.
145. Saaty T.L. (2007) Time dependant decision-making; dynamic priorities in the AHP/ANP: Generalizing from points to functions and from real to complex variables. *Mathematical and Computer Modelling*, Vol 46, Issue 7-8, p. 860-891.
146. Saaty T.L., Özdemir M.S. (2014) How Many Judges Should There Be in a Group? *Annals of Data Science*, Vol. 1, Issue 3-4, p. 359-368.
147. Saeima (2007). *Likums "Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums"*. *Latvijas Vēstnesis*, 33, 23.02.2007.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 22.03.2007. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/153465-eiropas-savienibas-strukturfondu-un-kohezijas-fonda-vadibas-likums>.
148. Saeima (2010). *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam*. Skatīts tiešsaistē: <https://www.varam.gov.lv/lv/latvijas-ilgtspējīgas-attistibas-strategiju-lidz-2030gadam-latvija2030>
149. Saeima (2010). *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam*. Rīga, Latvija. Pieejams tiešsaistē: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/15129/download?attachment>
150. Saeima (2011). *Likums "Teritorijas attīstības plānošanas likums"*. *Latvijas Vēstnesis*, 173, 02.11.2011. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/238807-teritorijas-attistibas-planosanas-likums>.
151. Saeima (2015). *Likums "Zemes pārvaldības likums"*. *Latvijas Vēstnesis*, 228, 15.11.2014.OP numurs: 2014/228.25. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/270317-zemes-parvaldibas-likums>.
152. Saeima. (1998). *Likums "Par piesārņojumu"*. *Latvijas Vēstnesis*, 51, 29.03.2001.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 9, 03.05.2001. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/6075-par-piesarnojumu>
153. Saeima. (2001). *Likums "Par nekustamā īpašuma nodokli"*. *Latvijas Vēstnesis*, 145/147, 17.06.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 13, 03.07.1997. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/43913-par-nekustama-ipasuma-nodokli>
154. Saquet, M. A. (2016). *Territory, geographical indication and territorial development*. *DRd - Desenvolvimento Regional Em Debate*, 6(1), 4–21. DOI: 10.24302/drd.v6i1.1106.
155. Satversmes sapulce. (1992). *Latvijas Republikas Satversme*. Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1922.; *Diena*, 81, 29.04.1993. Pieejams tiešsaistē: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>.
156. Sayer J., Campbell B.M. (2003). *The Science of Sustainable Development. Local Livelihoods and the Global Environment*. (e-book) ISBN 0 521 53456 9.
157. Schroeder M. (2009). *Utilizing the clean development mechanism for the deployment of renewable energies in China*. *Applied energy*, 86(2), 237-242.

158. Serageldin I., Steer A.D. (1994). *Making Development Sustainable: From Concepts to Action*. World Bank, ISBN-10: 082133042X, 40 pp.
159. Skrabal J. (2018). *Uncovering Patterns of Location of Brownfields to Facilitate Their Regeneration: Some Remarks from the Czech Republic*. Sustainability. 10(6), DOI: 10.3390/su10061984
160. Smagacz – Poziemska M. (2008). *The Revitalization of Urban Space. Social Changes in Krakow's Kazimierz and the Ticinese District in Milan*. Doctoral Dissertations. ISBN: 978-88-8492-525-1.
161. Smith J. W. (2019). *Debunking myths about sustainable remediation*. Remediation Journal, 29(2), 7-15. DOI: 10.1002/rem.21587. Pieejams tiešsaistē: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.llu.lv/doi/pdfdirect/10.1002/rem.21587>.
162. Sostar M., Ristanovic V., De Alwis C. (2023). *Application of Successful EU Funds Absorption Models to Sustainable Regional Development*. Economies, 11(9), 220, DOI:10.3390/economies11090220.
163. Stenner R. D., Hull R. N., Willes R. F. (2002). *Involving stakeholders to achieve successful development of brownfield sites*. WIT Transactions on Ecology and the Environment, 55, ISBN 1-85312-918-6.
164. Stephan B. (2013). *Improving brownfield regeneration - a sustainable land take solution* In book: Science for Environment Policy: Brownfield Regeneration, p.39.
165. Stepina M. (2022). *Development of the definition of degraded areas, recommendations for the territorial development planning documents of Latvian municipalities*, In: proceedings SGEM International Multidisciplinary Scientific GeoConference. DOI 10.5593/sgem2022/5.1/s21.069, 2022.
166. Stepina M., Pelse M. (2021). *Approbation of Project management methodology in degraded areas revitalization projects*. In "proceedings 27th Annual International Scientific Conference "Research for Rural Development 2021", 247-253, Latvia University of Life Sciences and Technologies, DOI. 10.22616/rrd.27.2021.035.
167. Stepina M., Pelse M. (2021). *Approbation of Project management methodology in degraded areas revitalization projects*. In; proceedings 27th Annual International Scientific Conference "Research for Rural Development 2021", 247-253, Latvia University of Life Sciences and Technologies, DOI. 10.22616/rrd.27.2021.035.
168. Stepina M., Pelse M. (2022). *European Union funding support to Latvian municipalities for degraded areas revitalization*. In: Research for Rural Development 2022 : annual 28th International scientific conference proceedings, Jelgava. Vol.37, p. 233.-239. DOI: 10.22616/rrd.28.2022.033 ISSN 2255-923X.
169. Stepina M., Pelse M. (2022). *European Union funding support to Latvian municipalities for degraded areas revitalization*. DOI: 10.22616/rrd.28.2022.033.
170. Stoddart M.C.J. (2011). *If we wanted to be environmentally sustainable, we'd take the bus": Skiing, mobility and the irony of climate change*. Society for Human Ecology, Vol. 18, No. 1 (Summer 2011), pp. 19-29 (11 pages).
171. Sun Y., Li H., et al. (2022). *Redevelopment of urban brownfield sites in China: Motivation, history, policies and improved management*. Eco-Environment & Health. Volume 1, Issue 2, June 2022, Pages 63-72, <https://doi.org/10.1016/j.eehl.2022.04.005>.
172. Tadla – Borowska N., Pancewicz A., et al. (2022). *Revitalization of degraded area and facilities in the cities of core of the metropolis GZM*. DOI:10.21307/acee-2022-004. Skatīts tiešsaistē: https://www.researchgate.net/publication/376265760_Revitalization_of_degraded_areas_and_facilities_in_the_cities_of_core_of_the_metropolis_GZM
173. Tajani F., Morano P., et al. (2023). *Redevelopment Initiatives on Brownfield Sites: An Evaluation Model for the Definition of Sustainable Investments*. Buildings 13, 724. DOI: 10.3390/buildings13030724
174. Takwi F. M. (2014). *Modern Project Planning and Management*. Germany Universitat Presse Bonn, p. 9.

175. Tang Y.T., Nathanail P. (2012). *Sticks and Stones: The Impact of the Definitions of Brownfield in Policies on Socio-Economic Sustainability*. Sustainability 2012, 4(5), 840-862; DOI: /10.3390/su4050840
176. Tendero, M., & Plottu, B. (2019). *A participatory decision support system for contaminated brownfield redevelopment: a case study*. France. *Journal of Environmental Planning and Management*, 62(10), 1736–1760. DOI:10.1080/09640568.2018.1512476.
177. Tivy J., O’Hare G. (1982). *Human Impact on the Ecosystem (Conceptual Frameworks in Geography)*. Oliver and Boyd, Edinburgh, 248 pp.
178. Todaro M.P., Smith S.C. (2006). *Economic Development*. Pearson Addison Wesley, e-book, pp. 851.
179. Turner M.G. (2008). *A comparison of The Limits to Growth with 30 years of reality*. *Global Environmental Change*, Volume 18, Issue 3, p. 397-411 DOI:10.1016/j.gloenvcha.2008.05.001.
180. Turner, R.K. Clark G.L., Feldmann, M.P., Gertler, M.S. (2010.). *Markets and Environmental Quality. The Oxford Handbook of Economic Geography*. Oxford, New York, (e-book) p. 585–606.
181. Tuunanen T.; Rossi M, Saarinen T., Mathiassen, L. (2007). *A Contingency Model for Requirements Development*. *Journal of the Association for Information Systems*, 8(11). DOI: 10.17705/1jais.00143.
182. Tzortzi J.N., Guaita L., et al. (2022). *Sustainable Strategies for Urban and Landscape Regeneration Related to Agri-Cultural Heritage in the Urban-Periphery of South Milan*. *Sustainability*, 14(11), 6581. DOI: 10.3390/su14116581.
183. Ukaga O., maser C., Reichenbach M. (2010). *Sustainable Development. Principles, Frameworks, and Case Studies, 1st Edition*. Boca Raton, eBook ISBN 9780429103667. DOI: 10.1201/9781439820636.
184. United Nations (1972). *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972*. New York : UN, 1973. Pieejams tiešsaistē: <https://digitallibrary.un.org/record/523249?v=pdf>.
185. United Nations (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development “Our Common Future”*. World Commission on Environment and Development. Pieejams tiešsaistē: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>.
186. United Nations (1992). *Agenda 21*. United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992. Pieejams tiešsaistē: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
187. United Nations (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development*. Johannesburg, South Africa, 26 August-4 September 2002. Pieejams tiešsaistē: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n02/636/93/pdf/n0263693.pdf>
188. United Nations (2008). *United Nations Juridical Yearbook*. United Nations Publication, ISBN 978-92-1-133685-6. Pieejams tiešsaistē: <https://legal.un.org/unjuridicalyearbook/pdfs/english/volumes/2008.pdf>
189. United Nations (2012). *Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development*. Rio de Janeiro, Brazil, 20–22 June 2012. Pieejams tiešsaistē: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>
190. United Nations Department of Economic and Social Affairs, (2008). *Achieving Sustainable Development and Promoting Development Cooperation*. United Nations Publications ISBN: 978-92-1-104587-1.
191. United Nations General Assembly (2015), *Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 4th plenary meeting*, New York. Pieejams tiešsaistē: <https://www.un.org/>

192. United Nations General Assembly (2020). The Sustainable Development Goals Report 2020. Pieejams: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>
193. United Nations General Assembly (2023). *The Sustainable Development Goals Report Special edition*. Pieejams: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf>
194. Valsts kontrole (2023). *Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai? Revīzijas ziņojums*. Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29654IT9ehAcfVSYieuFepp805nIcXyW5jGp.pdf>
195. VARAM. (2014). *Vides politikas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam*. Rīga, Latvija. Pieejams tiešsaistē: <https://polsis.mk.gov.lv/documents/4711>.
196. Vesperis V. (2011). *Alternative Territorial Development Index of Planning Regions*. Proceedings of the International Scientific Conference “Economic Science for Rural Development”. 2011. Pieejams tiešsaistē: https://www.esaf.lbtu.lv/sites/esaf/files/files/lapas/26_sustainability_1.pdf#page=230.
197. Vries B. (2012). *Sustainability Science*. Cambridge University Press. ISBN: 1107005884, 9781107005884, p.590.
198. Waller, M. (1993). *Political actors and political roles in East-Central Europe*. Journal of Communist Studies 9 (4), 21–36. <https://doi.org.ezproxy.llu.lv/10.1080/13523279308415230>.
199. Wijitkosum S. (2020). *Drought and Desertification Risk Assessment: A Spatial Assessment in Thailand*. In e-book: Drought Risk Management in South and South-East Asia Publisher: SAGE.
200. Wilkosz-Mamcarczyk M., Wilczkiewicz M. (2015). *Revitalization – definition, genesis, examples*. Geomatics, Landmanagement and Landscape No. 2. 2015, 71–79, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, DOI: 10.15576/GLL/2015.2.71.
201. Williams, K., Dair C. (2007): *A framework for assessing the sustainability of brownfield developments*. Journal of Environmental Planning and Management, Vol. 50, No. 1, p. 23–40.
202. World Bank. (2018). *United Nations Population Division. World Urbanization Prospects: 2018 Revision*. Department of Economic and Social Affairs. Pieejams tiešsaistē: <https://population.un.org/wup/publications/Files/WUP2018-Report.pdf>.
203. Yang L.R., Chen J.H., Huang C.F. (2010), *Requirements Definition and Management Practice to Improve Project Outcomes*, Journal of Civil engineering & management, Vol 18 No. 1. DOI:10.3846/13923730.2012.657340.
204. Yang P., Davis G. (2018). *Non-renewable resource extraction under financial incentives to reduce and reverse stock pollution*. Metroeconomica. 2022;73:770–802 DOI: 10.1016/j.jeem.2018.09.007
205. Yigitcanlar T., Kamruzzaman M. (2015). *Planning, Development and Management of Sustainable Cities: A Commentary from the Guest Editors*. Sustainability 7(11):14677-14688 DOI: [10.3390/su71114677](https://doi.org/10.3390/su71114677)
206. Zamban I., Colantoni A., et al. (2017). *Land quality, sustainable development and environmental degradation in agricultural districts: A computational approach based on entropy indexes*. Environmental Impact Assessment Review, 64, 37-46. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2017.01.003>.
207. Zharova L., Chehhel A. 2020. *Historical aspects of sustainable development and economic evolution interconnection*. Skhid, (2 (166)), 21-28. DOI: 10.21847/1728-9343.2020.2(166).201399.
208. Zhou J. H., Zhu Y. M., et al. (2022). *Recognizing and coordinating multidimensional dynamic stakeholder value conflicts for sustainability-oriented Construction Land*

Reduction projects in Shanghai, China: An integrated SA-SNA-TRIZ approach. Journal of Cleaner Production, 348, 131343. .

PIELIKUMI / ANNEXES

Latvijas valstspilsētu pašvaldību degradēto teritoriju uzskaites datu matrica / Inventory data matrix for degraded areas of Latvian municipalities

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
1	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,06	Fiziska persona	Aveņu iela 34, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	10 857,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
2	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,33	Pašvaldība	Vecpilsētas iela 2, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	80 321,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
3	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0867	Pašvaldība	Vecpilsētas iela 10, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	50 209,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
4	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,1034	Fiziska persona	Aviācijas iela 29, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	11 136,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
5	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,1664	Fiziska persona	Lietuvas šoseja 9, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	28 459,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
6	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0795	Fiziska persona	Vārpu iela 18, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	13 809,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
7	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0617	Fiziska persona	Elejas iela 3, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 635,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
8	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0653	Fiziska persona	Stalģenes iela 2, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 677,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
9	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,02	Fiziska persona	Jāņa Asara iela 10, Jelgava	Noliktava	Grausts	33 633,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
10	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,1339	Fiziska persona	Kazarmes iela 12, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	35 638,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
11	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,4766	Fiziska persona	Emīla Dārziņa iela 14, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	700 063,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
12	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,3706	Fiziska persona	Lietuvas šoseja 3a, Jelgava	Kafejnīca	Grausts	6 568,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
13	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0694	Fiziska persona	Liesmas 11, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 963,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
14	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0773	Fiziska persona	Pulkveža Briēža iela 22, Jelgava	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	81 448,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
15	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,0799	Fiziska persona	Ausmas iela 12, Jelgava	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	6 823,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
16	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,4472	Juridiska persona	Pumpura iela 3a, Jelgava	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	856 906,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
17	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	2,4138	Juridiska persona	Brīvības bulvāris 6, Jelgava	Sabiedriska ēka	Nepabeigta jaunbūve	104 699,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
18	Jelgava	18	3	5,5053	2055963	0,5503	Juridiska persona	Nameja iela 6, Jelgava	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	27 119,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
19	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,06	Fiziska persona	Stacijas iela 95, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	38 705,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
20	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,56	Juridiska persona	Slāvu iela 2, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	81 446,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
21	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Juridiska persona	18. novembra iela 208A, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	215 183,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
22	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	Krāslavas iela 73, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta teritorija	39 238,00	Iekonservēta	Uzņēmējdarbības attīstībai
23	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,05	Fiziska persona	Drujas iela 38, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 109,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
24	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Juridiska persona	Tirgus iela 2, Daugavpils	Garāžas	Grausts	51 981,00	Iekonservēta	Uzņēmējdarbības attīstībai
25	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,15	Fiziska persona	Vienības iela 1, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	5 520,00	Izstrādāta ieceres dokumentācija pārbūvei	Privātai apbūvei
26	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,23	Fiziska persona	Vienības iela 2, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	14 335,00	Atjaunota	Privātai apbūvei
27	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Fiziska persona	18. Novembra iela 7, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	12 086,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Istenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
28	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3	Juridiska persona	Valkas iela 2L, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	102 214,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
29	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,05	Fiziska persona	Poligona iela 40, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	1 716,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
30	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Fiziska persona	Poligona iela 42, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	1 460,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
31	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,13	Fiziska persona	Slāvu iela 2B, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	5 551,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
32	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Oškālna 16B, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	2 405,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
33	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Fiziska persona	Aleksandra iela 11, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	10 055,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
34	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,12	Fiziska persona	Aleksandra iela 13, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	25 758,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
35	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Daugavas iela 119, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	5 600,00	Nojaukta	Uzņēmējdarbības attīstībai
36	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Daugavas iela 119A, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	5 500,00	Nojaukta	Uzņēmējdarbības attīstībai
37	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Garā iela 44, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 335,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
38	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	18. novembra iela 11, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	1 040,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
39	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,45	Fiziska persona	Siguldas iela 6B Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	55 792,00	Nojaukta	Privātai apbūvei
40	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,18	Fiziska persona	Sliežu iela 46, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 535,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
41	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,09	Juridiska persona	Sliežu iela 52, Daugavpils,	Zaļā zona	Pamesta teritorija	4 737,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
42	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1	Fiziska persona	Ventspils iela 82, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	14 725,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
43	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1	Fiziska persona	Daugavas iela 131, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	169 009,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
44	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,06	Fiziska persona	Ceriņu iela 10, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 131,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
45	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,15	Fiziska persona	Daugavas iela 100, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	9 650,00	Nojaukta	Privātai apbūvei
46	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1079	Juridiska persona	Baložu iela 4, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	3 841,00	Nojaukta	Privātai apbūvei
47	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,957	Pašvaldība	Aveņu iela 35B, Daugavpils,	Dzīvojamā ēka	Grausts	44 618,00	Atjaunota	Privātai apbūvei
48	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1934	Fiziska persona	Dienvidu iela 4, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta teritorija	433,00	Iekonservēta	Privātai apbūvei
49	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0986	Fiziska persona	Andreja Pumpura iela 87, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta teritorija	231,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
50	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0614	Fiziska persona	Upes iela 11, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	2 075,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
51	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,09944	Fiziska persona	Kungu iela 25, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta teritorija	3 108,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
52	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Pārdaugavas iela 93, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	1 237,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
53	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,06	Fiziska persona	Transporta iela 18, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	6 016,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
54	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,44	Juridiska persona	Poligona iela 52, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	181 796,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
55	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1146	Fiziska persona	Plūmju iela 33, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	29 388,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
56	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1643	Fiziska persona	Ventspils iela 138, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	36 349,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
57	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0484	Fiziska persona	Grodņas iela 102, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	7 430,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
58	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0913	Juridiska persona	Krāslavas iela 59, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	33 290,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
59	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4358	Juridiska persona	Nometņu iela 100A, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	16 960,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
60	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0533	Fiziska persona	Tukuma iela 11, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	7 990,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
61	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,499	Fiziska persona	18.Novembra iela 370, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	4 400,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
62	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Fiziska persona	Sakņu iela 31, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta teritorija	19 234,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
63	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,49	Juridiska persona	Valkas iela 2M, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	284 132,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
64	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,048	Juridiska persona	Dzelzceļu iela 18A, Daugavpils	Sabiedriskā ēka	Grausts	161 696,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
65	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,6659	Pašvaldība	Tērvetes iela 17, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	315 829,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
66	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Juridiska persona	Vienības iela 12, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	116 523,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
67	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,6324	Pašvaldība	Imperatora 6, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	67 493,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
68	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4092	Valsts	Slāvu 4C, Daugavpils	Sabiedriskā ēka	Grausts	15 741,00	Daļēji nojaukta	Uzņēmējdarbības attīstībai
69	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1012	Jaukta statusa kopīpašums	Dobeles iela 19, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	11 695,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
70	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,3015	Jaukta statusa kopīpašums	Ķieģeļu iela 8, Daugavpils	Garāžas	Pamesta ēka	194 208,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
71	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,176	Juridiska persona	Stiklu iela 7R, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	32 655,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
72	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0677	Fiziska persona	Blaumaņa iela 8A, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	1 733,00	Daļēji sakārtota	Privātai apbūvei

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
73	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,7582	Fiziska persona	Cēsu iela 16B, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	196 059,00	Dīkstāvē esoša	Daudzdzīvokļu dzīvojamā fonda izveide
74	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Poligona iela 33, Daugavpils	Zaļā zona	Pamesta teritorija	2 305,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
75	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	2,195	Juridiska persona	Rūpniecības iela 6, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	143 001,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
76	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Baznīcas iela 83, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	3 600,00	Daļēji atjaunota	Privātai apbūvei
77	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0599	Fiziska persona	Liginišku iela 11, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	3 789,00	Daļēji sakārtota	Privātai apbūvei
78	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2993	Juridiska persona	Viestura iela 8, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	783 375,00	Daļēji atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
79	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4783	Juridiska persona	Jelgavas iela 1J, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	69 302,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
80	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Jaukta statusa kopīpašums	Dobeles iela 11, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	10 774,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
81	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0201	Fiziska persona	Sakņu iela 55, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	40 139,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
82	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0228	Fiziska persona	Stacijas iela 87, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Grausts	69 685,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
83	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	Sakņu iela 14, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	53 830,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
84	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0708	Juridiska persona	Rīgas iela 51, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Grausts	59 242,00	Uzsākta atjaunošana	Uzņēmējdarbības attīstībai
85	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0711	Juridiska persona	Rīgas iela 49A, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	5 041,00	Nojaukta	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
86	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1001	Fiziska persona	18.Novembra iela 96, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	21 344,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
87	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0685	Fiziska persona	Dzelzceļu iela 7, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	11 167,00	Uzsākta atjaunošana	Uzņēmējdarbības attīstībai
88	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	5,1883	Juridiska persona	Akāciju iela 5, Daugavpils	Zaļā zona	Pamesta teritorija	72 127,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
89	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Juridiska persona	Mihaila iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	4 960,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
90	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,0647	Juridiska persona	Mihaila iela 11, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	275 804,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
91	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,02	Fiziska persona	Mihaila iela 13, Daugavpils,	Vēsturiska ēka	Grausts	6 387,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
92	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,06	Fiziska persona	Mihaila iela 10, Daugavpils,	Vēsturiska ēka	Grausts	31 332,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
93	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2178	Juridiska persona	Mihaila iela 7, Daugavpils,	Vēsturiska ēka	Grausts	47 019,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
94	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0357	Juridiska persona	Imperatora iela 7, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	14 551,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
95	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2104	Pašvaldība	Imperatora iela 8, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	248 612,00	Atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
96	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,147	Pašvaldība	Aleksandra iela 3, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	3 553,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
97	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0739	Pašvaldība	Aleksandra iela 5A, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	5 557,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
98	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0354	Pašvaldība	Aleksandra iela 5, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Grausts	3 254,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
99	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,8338	Juridiska persona	Aleksandra iela 7, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	88 764,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
100	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1989	Fiziska persona	Aleksandra iela 9, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	15 929,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
101	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,3179	Fiziska persona	Hekeļa iela 1, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	98 995,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
102	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,07	Juridiska persona	Hekeļa iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	96 923,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
103	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2873	Fiziska persona	Hekeļa iela 4, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	46 383,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
104	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3557	Juridiska persona	Hekeļa iela 6, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	33 163,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
105	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2178	Juridiska persona	Nikolaja iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	155 476,00	Tiek atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
106	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,514	Pašvaldība	Nikolaja iela 9, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	270 723,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
107	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3018	Pašvaldība	Nikolaja iela 15, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	10 894,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
108	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,125	Pašvaldība	Nikolaja iela 17, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	4 335,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
109	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,312	Pašvaldība	Nikolaja iela 19, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	7 384,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
110	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1439	Pašvaldība	Hospitāļa iela 6, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	154 554,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
111	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,11	Juridiska persona	Komandanta iela 8, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	96 923,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
112	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1512	Juridiska persona	1. Oficiņu iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	36 168,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
113	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,08	Juridiska persona	2. Oficiņu iela 1, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	96 923,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
114	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4279	Fiziska persona	Valkas iela 2P, Daugavpils	Stāvlaukums	Pamesta teritorija	14 635,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
115	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	5,395	Valsts	Lidotāju iela 1A, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	140 639,00	Tiek atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
116	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0654	Fiziska persona	Liepājas iela 40, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	2 737,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
117	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	1,7841	Juridiska persona	Višķu 21S, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	2 898 207,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ Continuation of Annex 1

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
118	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	6,1679	Pašvaldība	18.Novembra iela 43, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	42 112,00	Dīkstāvē esoša	Dzīvojamā fonda nodrošināšanai
119	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1104	Fiziska persona	18.Novembra iela 193V, Daugavpils,	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	80 972,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
120	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,02	Fiziska persona	18.Novembra iela 315, Daugavpils	Zaļā zona	Pamesta teritorija	5 098,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
121	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3821	Juridiska persona	Aleksandra iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	27 123,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
122	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	3,9954	Juridiska persona	Daugavas iela 38, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	48 520,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
123	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1492	Fiziska persona	Imperatora iela 1, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	26 175,00	Dīkstāvē esoša	
124	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4988	Pašvaldība	Minskas iela 1, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	153 627,00	Dīkstāvē esoša	Izglītības pakalpojumi
125	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0468	Fiziska persona	Smilšu iela 47, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	1 978,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
126	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	3,9716	Juridiska persona	Viršu iela 56, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	300 603,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
127	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1835	Fiziska persona	Zeltkalna iela 49, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	8 785,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
128	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	Zeltkalna iela 33, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	9 446,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
129	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0543	Jaukta statusa kopīpašums	Vienības iela 3, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	9 856,00	Dīkstāvē esoša	Dzīvojamā fonda nodrošināšanai
130	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,5212	Fiziska persona	Rīgas iela 10, Daugavpils	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	144 918,00	Dīkstāvē esoša	Dzīvojamā fonda nodrošināšanai
131	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,05	Fiziska persona	Muzeja iela 4, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	153 877,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
132	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Fiziska persona	Lāčplēša iela 6/8, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	103 730,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Istenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
133	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,13	Pašvaldība	Šūņu iela 1, Daugavpils	Sabiedriskā ēka	Pamesta ēka	129 417,00	Dīkstāvē esoša	Sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšana
134	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,06	Fiziska persona	Miera iela 129, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 093,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
135	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1792	Juridiska persona	Vingru iela 2, Daugavpils	Dārzniecība	Pamesta ēka	68 033,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
136	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0874	Fiziska persona	Ūdru iela 29, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	5 212,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
137	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,113	Fiziska persona	Motoru iela 4C k1, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta rūpnieciskā teritorija	79 289,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
138	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,54	Juridiska persona	Motoru iela 4B, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta ēka	125 474,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
139	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,9632	Juridiska persona	Krimuldas iela 45A, Daugavpils	Viesnīca	Pamesta ēka	123 327,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
140	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0598	Fiziska persona	3.līnija iela 17, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 553,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
141	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1274	Fiziska persona	Aiviekstes iela 81, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	2 740,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
142	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,07	Fiziska persona	Vidus iela 23, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	12 135,00	Atjaunota	Privātai apbūvei
143	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3493	Fiziska persona	Demenes iela 10, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	1 274,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
144	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2368	Fiziska persona	Stiklu iela 1C, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta ēka	27 302,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
145	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1894	Juridiska persona	Līgatnes iela 5, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	15 963,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
146	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,04	Juridiska persona	Siguldas iela 10E, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	29 303,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
147	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	Stacijas iela 129T, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta ēka	18 260,00	Daļēji atjaunota	Uzņēmējdarbības attīstībai
148	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,03	Fiziska persona	Vidus iela 4C, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	95 708,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
149	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,02	Fiziska persona	Ventspils iela 117, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	10 188,00	Daļēji atjaunota	Privātai apbūvei

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
150	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,101	Fiziska persona	Transporta iela 40, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	10 400,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
151	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Lielā iela 213, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	2 086,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
152	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Lielā iela 211A, Daugavpils,	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	14 997,00	Daļēji atjaunota	Privātai apbūvei
153	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,01	Fiziska persona	Daugavas iela 79, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	3 816,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
154	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,2038	Juridiska persona	Stacijas iela 2, Daugavpils	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	54 982,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
155	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	6,5578	Pašvaldība	Cēsu iela 20, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta ēka	490 789,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
156	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,5539	Fiziska persona	Čiekuru iela 4, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	277 049,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
157	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,345	Jaukta statusa kopīpašums	Čiekuru iela 4A, Daugavpils,	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	44 903,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
158	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,02	Fiziska persona	Kūdras iela 16, Daugavpils	Zaļā zona	Pamesta teritorija	2 745,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
159	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,31	Juridiska persona	Spaļu iela 1, Daugavpils	Angārs	Pamesta ēka	143 745,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
160	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,5005	Juridiska persona	Andreja Pumpura iela 100A, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	98 224,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
161	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,1265	Juridiska persona	Nometņu iela 29A, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	31 511,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
162	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,02	Fiziska persona	18.Novembra iela 317A, Daugavpils	Rūpnīca	Pamesta ēka	60 443,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
163	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,3448	Juridiska persona	Siguldas iela 10D, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Grausts	10 802,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
164	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,0589	Fiziska persona	Mazā Ezeru iela 21, Daugavpils	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	8 099,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
165	Daugavpils	147	8	65,53	12146209	0,4844	Jaukta statusa kopīpašums	Piekrastes iela 39, Daugavpils	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	88 046,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
166	Ventspils	12	3	17,07	2660278	8,5474	Fiziska persona	Līņu iela 6, Ventspils	Naftas bāze	Pamesta ēka	1 194 952,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
167	Ventspils	12	3	17,07	2660278	1,5162	Pašvaldība	Pērkoņu iela 21, Ventspils	Rūpnīca	Pamesta teritorija	22 931,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
168	Ventspils	12	3	17,07	2660278	1,4363	Juridiska persona	Ganību iela 160, Ventspils	Zaļā zona	Pamesta teritorija	39 157,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
169	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,5587	Pašvaldība	Virves iela 2, Ventspils	Noliktava	Pamesta teritorija	77 582,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
170	Ventspils	12	3	17,07	2660278	2,0175	Pašvaldība	Bijušās PSRS armijas kara daļas Nr. 01351 teritorija	Militārs objekts	Pamesta teritorija	98 162,00	Dīkstāvē esoša	Sporta un atpūtas teritorija
171	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,2266	Fiziska persona	Kuldīgas iela 106, Ventspils	Darbnīcas	Pamesta teritorija	69 591,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
172	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,1586	Fiziska persona	Ganību iela 50/52, Ventspils	Rūpnīca	Pamesta teritorija	70 935,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
173	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,12	Pašvaldība	Rīgas iela 31, Ventspils	Militārs objekts	Pamesta teritorija	154 284,00	Dīkstāvē esoša	Sporta un atpūtas teritorija
174	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,02	Pašvaldība	Ģertrūdes iela 32, Ventspils	Militārs objekts	Pamesta teritorija	16 520,00	Dīkstāvē esoša	Sporta un atpūtas teritorija
175	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,36	Juridiska persona	Fabrikas iela 6, Ventspils	Rūpnīca	Pamesta teritorija	807 679,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
176	Ventspils	12	3	17,07	2660278	0,02	Fiziska persona	I. Mičurina iela 7, Ventspils	Rūpnīca	Pamesta teritorija	8 500,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Istenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
177	Ventspils	12	3	17,07	2660278	2,093	Fiziska persona	Kustes dambis 21, Ventspils	Rūpnīca	Pamesta teritorija	99 985,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
178	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,5935	Pašvaldība	Valtera prospekts 54, Jūrmala	Dzīvojamā ēka	Pamesta teritorija	57 930,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
179	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	1,1	Pašvaldība	Tūristu iela 2A, Jūrmala	Kūrorta teritorija	Pamesta teritorija	9 952,00	Dīkstāvē esoša	Sporta un atpūtas teritorija
180	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,336	Pašvaldība	Dzirnavu iela 58, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	2 386,00	Dīkstāvē esoša	Sporta un atpūtas teritorija
181	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	1,7435	Pašvaldība	Dīķu iela 30, Jūrmala	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	196 426,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
182	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	1,1273	Pašvaldība	Emīla Dārziņa iela 15A, Jūrmala	Kūrorta teritorija	Pamesta teritorija	8 327,00	Atjaunota	Sporta un atpūtas teritorija
183	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,9488	Pašvaldība	Emīla Dārziņa iela 17, Jūrmala	Kūrorta teritorija	Pamesta teritorija	2 731,00	Atjaunota	Sporta un atpūtas teritorija
184	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,7352	Pašvaldība	Emīla Dārziņa iela 28, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	135 591,00	Uzsākta atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
185	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	2,3845	Valsts	Konkordijas iela 66, Jūrmala	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	440 715,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
186	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,3282	Fiziska persona	Pļaviņu iela 44, Jūrmala	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	45 587,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
187	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	13,1335	Pašvaldība	Priedaine 2501, Jūrmala	Atkritumu poligons	Pamesta teritorija	51 359,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
188	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,168	Juridiska persona	Slokas iela 6, Jūrmala	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	42 276,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
189	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	1,1637	Pašvaldība	Tiklu iela 10, Jūrmala	Garāžas	Pamesta ēka	3 691,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
190	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,2013	Pašvaldība	Tiklu iela 17, Jūrmala	Ostu teritorija	Pamesta teritorija	1 415,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
191	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	9,3145	Pašvaldība	Tukuma iela 32, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	132 028,00	Uzsākta atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
192	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	0,6621	Pašvaldība	Tukuma iela 32A, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	39 965,00	Plānota atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
193	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	5,3645	Pašvaldība	Tūristu iela 1, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	37 904,00	Plānota atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
194	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	18,5669	Pašvaldība	Tūristu iela 17, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	132 874,00	Plānota atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
195	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	11,956	Pašvaldība	Tūristu iela 18, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	55 517,00	Plānota atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
196	Jūrmala	19	3	71,95	1463741	2,7149	Pašvaldība	Tūristu iela 18A, Jūrmala	Zaļā zona	Pamesta teritorija	67 067,00	Plānota atjaunošana	Sporta un atpūtas teritorija
197	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,8129	Juridiska persona	Kroņu iela 4/6, Liepāja	Rūpnīca	Grausts	118 458,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
198	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0346	Fiziska persona	Baterijas iela 12, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	15 033,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
199	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1137	Fiziska persona	Kurzemes iela 7, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	39 375,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
200	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0749	Fiziska persona	Laivinieku iela 4, Liepāja	Sabiedriskā ēka	Pamesta ēka	292 215,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
201	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0439	Fiziska persona	1905. gada iela 18, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	19 534,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
202	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,02	Fiziska persona	Peldu iela 46, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	79 610,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
203	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,02	Fiziska persona	Peldu iela 40, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	16 142,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
204	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,04	Fiziska persona	1905. gada iela 12, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	44 960,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
205	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,304	Juridiska persona	Stendera iela 13, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	230 581,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
206	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,16	Fiziska persona	Buru iela 6, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	35 083,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
207	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0646	Fiziska persona	Raiņa iela 7, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	31 520,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
208	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0655	Fiziska persona	Ūdens iela 37, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	12 316,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
209	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0645	Fiziska persona	Lāčplēša iela 23, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	15 484,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
210	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,16	Juridiska persona	Lazaretas iela 15, Liepāja	Rūpnīca	Grausts	95 651,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ Continuation of Annex 1

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
211	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,05	Fiziska persona	Klaipēdas iela 16, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	141 477,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
212	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0706	Fiziska persona	Uliha iela 27, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	486 425,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
213	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1673	Fiziska persona	E.Veidenbauma iela 9, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	72 518,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
214	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0869	Juridiska persona	Avotu iela 10, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	205 329,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
215	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,02	Fiziska persona	Bernātu iela 23, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	55 276,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
216	Liepāja	57	9	22,62	4883191	1,5849	Jaukta statusa kopīpašums	Ādu iela 25, Liepāja	Stāvlaukums	Pamesta teritorija	182 961,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
217	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,02	Fiziska persona	Ezera iela 78, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	22 046,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
218	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Fiziska persona	Raiņa iela 26, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	11 320,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
219	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Fiziska persona	Apšu iela 15, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	39 222,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
220	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1311	Fiziska persona	F.Brīvzemnieka iela 24, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	59 789,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
221	Liepāja	57	9	22,62	4883191	6,2577	Pašvaldība	Atmodas bulvāris 21, Liepāja	Viesnīca	Pamesta ēka	424 664,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
222	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Fiziska persona	Apšu iela 9, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	36 793,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
223	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,124	Fiziska persona	Aldaru iela 49, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	24 333,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
224	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1107	Fiziska persona	Teodora Breikša iela 35, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	23 061,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
225	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1054	Juridiska persona	Rīgas iela 32, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	35 196,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
226	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,03	Jaukta statusa kopīpašums	Peldu iela 36, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	266 388,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
227	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Fiziska persona	A.Pumpura iela 9, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	37 592,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
228	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1	Juridiska persona	Kaiju iela 5, Liepāja	Rūpnīca	Pamesta ēka	51 769,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
229	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,07	Juridiska persona	Kaiju iela 42, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Grausts	22 963,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
230	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,134	Jaukta statusa kopīpašums	Bāriņu iela 24, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Grausts	52 544,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
231	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0625	Juridiska persona	Vaļņu iela 18, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Nepabeigta jaunbūve	106 101,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
232	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,7013	Jaukta statusa kopīpašums	Celtnieku iela 5, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Grausts	29 913,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
233	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Jaukta statusa kopīpašums	Uliha iela 84, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	21 900,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
234	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,3	Juridiska persona	Dunikas iela 19A, Liepāja	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	105 344,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
235	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,036	Fiziska persona	Kungu iela 16, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	24 189,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
236	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0773	Fiziska persona	Raiņa iela 16, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	2 084,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
237	Liepāja	57	9	22,62	4883191	7,1323	Valsts	Zemgales iela 4, Liepāja	Sabiedriska ēka	Grausts	803 001,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
238	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0344	Juridiska persona	O.Kalpaka iela 77, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Grausts	17 592,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
239	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1282	Juridiska persona	Republikas iela 26/28, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Pamesta ēka	125 050,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
240	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1306	Fiziska persona	Dzintaru iela 16, Liepāja	Vēsturiska ēka	Pamesta ēka	148 507,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
241	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,2295	Fiziska persona	Jaunā iela 19, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	47 522,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
242	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,12	Juridiska persona	Vaļņu iela 15, Liepāja	Daudzdzīvokļu dzīvojamā māja	Grausts	65 999,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
243	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,09	Fiziska persona	Zāļu iela 2, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	27 290,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
244	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,2074	Juridiska persona	Sūkņu ielā 14, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Nepabeigta jaunbūve	2 653,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
245	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,0447	Fiziska persona	Rīgas iela 20, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	23 508,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei

1. pielikuma turpinājums/ *Continuation of Annex 1*

Degradēta teritorija	Pilsēta	Degradēto teritoriju skaits pilsētā	Īstenoto degradēto teritoriju revitalizācijas projektu skaits 2014 - 2020 plānošanas periodā	Kopējā degradētās teritorijas platība pilsētā, ha	Kopējā degradēto teritoriju kadastrālā vērtība, EUR	Degradētās teritorijas platība teritoriju platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Adrese	Degradētās teritorijas veids	Degradētās teritorijas raksturojums	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Iespējams izmantošanas potenciāls
246	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Juridiska persona	Loču iela 1A, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	29 887,00	Dīkstāvē esoša	Īres dzīvokļu/ofisa telpas
247	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,05	Fiziska persona	Saules iela5, Liepāja	Zaļā zona	Pamesta teritorija	69 476,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
248	Liepāja	57	9	22,62	4883191	1,3205	Juridiska persona	Miķeļa Valtera iela 13, Liepāja	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	263 775,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
249	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,06	Fiziska persona	Cenkones ielā 22, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Grausts	36 268,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
250	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Fiziska persona	Ulmales iela 8A	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	34 317,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
251	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,01	Juridiska persona	Rīgas iela 22, Liepāja	Dzīvojamā ēka	Pamesta ēka	16 448,00	Dīkstāvē esoša	Privātai apbūvei
252	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,1578	Juridiska persona	Brīvības iela 23, Liepāja	Rūpnīca	Pamesta ēka	105 054,00	Dīkstāvē esoša	Uzņēmējdarbības attīstībai
253	Liepāja	57	9	22,62	4883191	0,6164	Juridiska persona	Bāriņu iela 1, Liepāja	Sabiedriska ēka	Pamesta ēka	157 625,00	Uzsākta atjaunošana	Uzņēmējdarbības attīstībai

Avots: autores veidots

Latvijas valstspilsētu pašvaldību raksturojošie rādītāji/ Characteristics of Latvian national city governments

Gads	Jelgava			Daugavpils			Liepāja		
	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)
2017	56 383	22114	6056	93 308	51500	7748	69180	28649	6037
2018	55 972	22 457	6056	92260	50743	7748	68945	29456	6037
2019	56 062	25 099	6056	91515	49500	7748	68535	29459	6037
2020	60 564	23 906	6056	82046	44305	7748	67964	29132	6037
2021	54 694	24 732	6056	80627	48575	7748	67360	28325	6037
2022	54 836	25 012	6056	79120	47661	7748	67088	28891	6037
Gads	Jūrmala			Ventspils			Rezekne		
	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)	Iedzīvotāju skaits	Nodarbināto skaits	Platība (ha)
2017	57044	36456	10140	39286	19856	5540	28174	14374	1748
2018	57145	36388	10140	38562	23816	5540	27820	14356	1748
2019	57503	35297	10140	38059	23229	5540	27820	14637	1748
2020	58117	35586	10140	37538	23062	5540	27613	14536	1748
2021	58334	37060	10140	37057	22827	5540	26839	15070	1748
2022	59831	38273	10140	36432	22850	5540	26481	14776	1748

Avots: Autores veidots pēc pašvaldību publisko gada pārskatu datiem

Degradēto teritoriju grupējums pa klasteriem/ Clustering of degraded areas

Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
1	1	1,081
2	1	1,157
3	1	1,138
4	1	1,082
5	1	1,077
6	1	1,080
7	1	1,086
8	1	1,086
9	1	0,468
10	1	1,075
11	2	0,708
12	1	0,540
13	1	1,086
14	2	1,797
15	1	1,801
16	2	2,164
17	1	0,944
18	2	1,294
19	1	1,072
20	1	1,109
21	2	1,074
22	4	1,110
23	1	1,086
24	4	0,726
25	4	1,084
26	1	1,254
27	1	1,629
28	1	0,864
29	1	0,813
30	1	0,814
31	1	1,399
32	1	0,814
33	1	1,743
34	1	1,712
35	4	0,907
36	4	0,907
37	1	0,884
38	1	0,720
39	4	0,866

Pielikuma Nr.3 turpinājums/ *Continuation of Annex 3*

Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
40	1	1,088
41	1	1,496
42	1	1,080
43	1	0,858
44	1	1,086
45	4	1,144
46	4	1,046
47	1	1,482
48	4	1,021
49	1	0,482
50	1	0,813
51	1	0,476
52	1	1,086
53	1	1,084
54	2	1,067
55	1	0,794
56	1	0,791
57	1	1,083
58	1	1,615
59	1	1,039
60	1	1,083
61	1	1,098
62	1	1,732
63	1	1,339
64	1	0,517
65	2	0,949
66	2	1,040
67	1	1,291
68	4	1,413
69	1	0,993
70	1	0,545
71	1	1,095
72	4	1,201
73	2	1,458
74	1	1,513
75	1	1,231
76	1	1,480
77	4	1,292
78	2	1,421
79	1	1,109
80	1	0,986
81	1	1,070
82	1	0,425

Pielikuma Nr.3 turpinājums/ *Continuation of Annex 3*

Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
83	1	0,585
84	4	0,808
85	4	0,746
86	1	0,851
87	4	1,381
88	1	1,754
89	1	0,571
90	1	1,030
91	1	0,760
92	1	0,634
93	1	0,542
94	1	0,386
95	1	1,073
96	1	0,696
97	1	0,691
98	1	0,688
99	1	1,109
100	1	1,137
101	1	0,884
102	1	1,107
103	1	1,076
104	1	1,096
105	4	1,005
106	1	1,499
107	1	1,202
108	1	1,203
109	1	1,201
110	1	1,290
111	1	0,927
112	1	1,106
113	1	1,106
114	1	1,585
115	3	0,755
116	1	0,812
117	5	0,000
118	2	1,595
119	1	1,087
120	1	1,842
121	1	1,097
122	1	1,351
123	1	1,130
124	2	0,907
125	1	1,086

Pielikuma Nr.3 turpinājums/ *Continuation of Annex 3*

Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
126	2	1,680
127	1	0,805
128	1	0,808
129	1	1,526
130	2	1,433
131	1	0,753
132	1	0,593
133	2	1,041
134	1	1,086
135	1	0,302
136	1	0,569
137	1	1,088
138	1	0,863
139	1	0,957
140	1	1,086
141	1	1,087
142	1	0,688
143	1	0,552
144	1	0,861
145	1	0,419
146	1	0,987
147	1	0,977
148	1	0,924
149	1	0,937
150	1	0,561
151	1	0,580
152	1	0,928
153	1	0,578
154	1	1,099
155	2	1,792
156	1	0,837
157	1	0,860
158	1	1,511
159	1	0,875
160	1	0,923
161	1	0,928
162	1	0,844
163	1	1,018
164	1	0,568
165	1	0,820
166	2	2,862
167	1	1,506
168	1	1,722

Pielikuma Nr.3 turpinājums/ *Continuation of Annex 3*

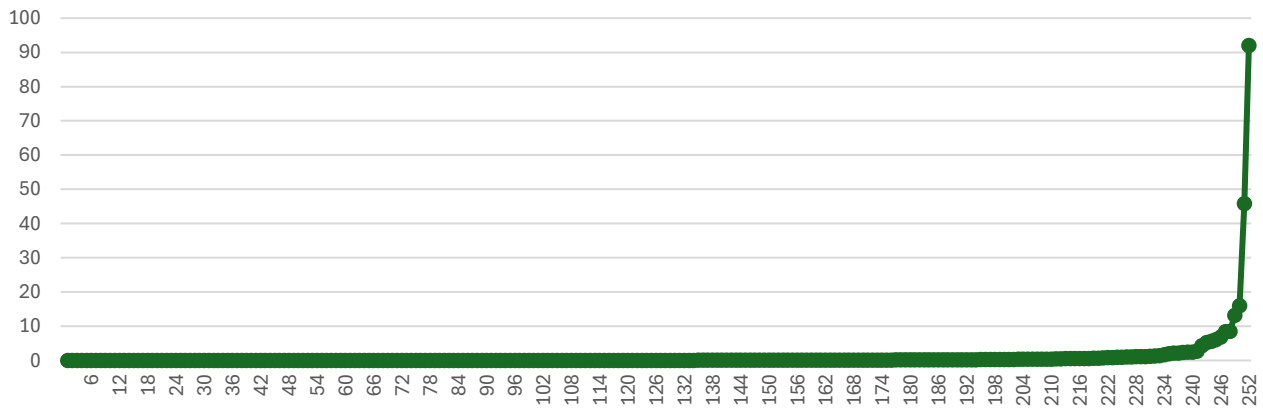
Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
169	1	1,350
170	1	1,552
171	1	1,376
172	1	1,386
173	1	1,496
174	1	1,503
175	2	2,062
176	1	1,483
177	1	1,148
178	1	0,812
179	1	1,413
180	1	2,207
181	1	1,217
182	1	1,466
183	1	1,460
184	4	2,027
185	2	1,599
186	1	0,520
187	3	2,082
188	1	0,466
189	1	0,712
190	1	1,417
191	3	0,587
192	4	2,053
193	3	1,632
194	3	2,243
195	3	0,630
196	4	2,112
197	1	0,540
198	1	0,783
199	1	0,534
200	1	0,888
201	1	1,400
202	1	1,070
203	1	0,859
204	1	0,798
205	2	0,983
206	1	0,866
207	1	0,865
208	1	0,857
209	1	0,559
210	1	0,369
211	1	1,151

Pielikuma Nr.3 turpinājums/ *Continuation of Annex 3*

Degradēta teritorija	Klasteris	Distance
212	2	0,845
213	1	0,523
214	2	0,925
215	1	0,882
216	1	1,478
217	1	1,400
218	1	1,396
219	1	1,407
220	1	1,412
221	2	1,745
222	1	0,869
223	1	0,861
224	1	0,860
225	1	0,836
226	1	0,799
227	1	0,452
228	1	0,837
229	1	1,261
230	1	1,293
231	1	1,036
232	1	1,330
233	1	0,987
234	1	0,927
235	1	1,075
236	1	0,574
237	2	2,627
238	1	1,249
239	1	0,997
240	1	0,734
241	1	0,523
242	1	1,335
243	1	1,076
244	1	0,690
245	1	1,076
246	1	1,351
247	1	1,461
248	1	1,221
249	1	1,074
250	1	0,546
251	1	0,385
252	1	0,842
253	4	0,950

Avots: Autores veidots, izmantojot SPSS programmu

Elkoņa likuma (Elbow rule) grafiks/ *Elbow rule graph*

Avots: Autores veidots, izmantojot SPSS programmu

Komponentu matrica / Component matrix

Rādītājs	Komponents		
	1	2	3
Degradētās teritorijas platība, ha	0,624	0,063	0,524
Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	0,655	0,182	0,181
Degradētās teritorijas veids	0,758	0,047	-0,417
Degradētas teritorijas raksturojums	0,627	0,053	-0,364
Kadastrālā vērtība	0,285	0,773	0,287
Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	0,381	-0,609	0,547
Izmantošanas potenciāls	0,700	-0,308	-0,273

Ekstrakcijas metode: Galvenās komponentes analīze.

Avots: Autores veidots, izmantojot SPSS programmu

Komponentu pārveidošanas matrica / Component conversion matrix

Komponents	1	2	3
1	0,809	0,431	0,398
2	-0,086	-0,584	0,807
3	-0,581	0,688	0,435

Ekstrakcijas metode: Galvenās komponentes analīze

Avots: Autores veidots, izmantojot SPSS programmu

Korelācijas aprēķins degradēto teritoriju rādītājiem / Correlation calculation for degraded area indicators

Rādītājs	Korelācija	Rādītājs						
		Degradētās teritorijas platība, ha	Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Degradētās teritorijas veids	Kadastrālā vērtība	Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Izmantošanas potenciāls	Degradētās teritorijas raksturojums
Degradētās teritorijas platība, ha	Pearson Correlation	1	,375**	,229**	,219**	,296**	,236**	,281**
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000
	N	252	252	252	246	252	252	252
Degradētās teritorijas īpašuma tiesību statuss	Pearson Correlation	,375**	1	,388**	,185**	,159*	,284**	,224**
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,000	0,004	0,011	0,000	0,000
	N	252	253	253	247	253	253	253
Degradētās teritorijas veids	Pearson Correlation	,229**	,388**	1	,152*	0,104	,546**	,456**
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000		0,017	0,100	0,000	0,000
	N	252	253	253	247	253	253	253
Kadastrālā vērtība	Pearson Correlation	,219**	,185**	,152*	1	-0,049	0,026	0,088
	Sig. (2-tailed)	0,001	0,004	0,017		0,444	0,688	0,169
	N	246	247	247	247	247	247	247
Veiktās darbības teritorijas uzlabošanai	Pearson Correlation	,296**	,159*	0,104	-0,049	1	,268**	0,074
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,011	0,100	0,444		0,000	0,244
	N	252	253	253	247	253	253	253
Izmantošanas potenciāls	Pearson Correlation	,236**	,284**	,546**	0,026	,268**	1	,322**
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,688	0,000		0,000
	N	252	253	253	247	253	253	253
Degradētās teritorijas raksturojums	Pearson Correlation	,281**	,224**	,456**	0,088	0,074	,322**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,169	0,244	0,000	
	N	252	253	253	247	253	253	253

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Avots: Autores veidots, izmantojot SPSS programmu

Valstspilsētu pašvaldību plānotie un sasniegtie SAM 5.6.2 projektu rezultāti (uz 30.06.2023)/ SSO 5.6.2 project results planned and achieved by national urban municipalities (data available by 30.06.2023).

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansejums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/16/I/018	Industriālo teritoriju tīklojuma izveide uzņēmējdarbības veicināšanai Rēzeknes pilsētas, Rēzeknes un Viļānu novados	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	39,37	39,37	14 025 106	9 835 337
5.6.2.	5.6.2.0/16/I/018	Industriālo teritoriju tīklojuma izveide uzņēmējdarbības veicināšanai Rēzeknes pilsētas, Rēzeknes un Viļānu novados	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	213		14 025 106	9 835 337
5.6.2.	5.6.2.0/16/I/018	Industriālo teritoriju tīklojuma izveide uzņēmējdarbības veicināšanai Rēzeknes pilsētas, Rēzeknes un Viļānu novados	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	10 943 484		14 025 106	9 835 337
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/002	Uzņēmējdarbību veicinošās infrastruktūras izveide rūpniecisko teritoriju atjaunošanai Rēzeknes pilsētas Ziemeļu rajona Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	3,45	3,45	5 635 831	2 665 244
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/002	Uzņēmējdarbību veicinošās infrastruktūras izveide rūpniecisko teritoriju atjaunošanai Rēzeknes pilsētas Ziemeļu rajona Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	95		5 635 831	2 665 244
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/002	Uzņēmējdarbību veicinošās infrastruktūras izveide rūpniecisko teritoriju atjaunošanai Rēzeknes pilsētas Ziemeļu rajona Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas teritorijā	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	3 500 000		5 635 831	2 665 244
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/003	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Daugavpils novada teritorijās I kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	21,07	21,07	3 864 783	3 128 671
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/003	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Daugavpils novada teritorijās I kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	171	209	3 864 783	3 128 671
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/003	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Daugavpils novada teritorijās I kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	23 450 000	519 211	3 864 783	3 128 671
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/005	Degradēto teritoriju atjaunošana, izveidojot biroja telpu un ražošanai paredzēto publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	2,00	2,00	1 854 062	882 746
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/005	Degradēto teritoriju atjaunošana, izveidojot biroja telpu un ražošanai paredzēto publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	50		1 854 062	882 746

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/005	Degradēto teritoriju atjaunošana, izveidojot biroja telpu un ražošanai paredzēto publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	910 759		1 854 062	882 746
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/028	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	29,00		8 354 053	5 861 216
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/028	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	161		8 354 053	5 861 216
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/028	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	6 511 312		8 354 053	5 861 216
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/029	Daugavpils pilsētas Križu rūpnieciskās teritorijas publiskās infrastruktūras attīstība	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	12,35	12,35	2 471 818	2 094 294
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/029	Daugavpils pilsētas Križu rūpnieciskās teritorijas publiskās infrastruktūras attīstība	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	27		2 471 818	2 094 294
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/029	Daugavpils pilsētas Križu rūpnieciskās teritorijas publiskās infrastruktūras attīstība	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	3 625 527		2 471 818	2 094 294
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/031	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	1,00		586 804	422 926
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/031	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	7		586 804	422 926
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/031	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	200 000		586 804	422 926
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/033	Degradēto teritoriju revitalizācija uzņēmējdarbības vajadzībām, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	6,60	6,60	1 516 424	1 224 774
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/033	Degradēto teritoriju revitalizācija uzņēmējdarbības vajadzībām, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	31	108	1 516 424	1 224 774

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/033	Degradēto teritoriju revitalizācija uzņēmējdarbības vajadzībām, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	2 027 060	2 707 636	1 516 424	1 224 774
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/035	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Ilūkstes novada teritorijās II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	29,43		7 084 524	5 877 052
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/035	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Ilūkstes novada teritorijās II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	309		7 084 524	5 877 052
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/035	Degradēto rūpniecisko teritoriju reģenerācija Daugavpils pilsētas un Ilūkstes novada teritorijās II kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	5 819 623		7 084 524	5 877 052
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/036	Dienvidlatgales pašvaldību teritoriju pilsētvides revitalizācija ekonomiskās aktivitātes paaugstināšanai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	13,61		6 556 725	5 171 295
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/036	Dienvidlatgales pašvaldību teritoriju pilsētvides revitalizācija ekonomiskās aktivitātes paaugstināšanai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	143		6 556 725	5 171 295
5.6.2.	5.6.2.0/17/I/036	Dienvidlatgales pašvaldību teritoriju pilsētvides revitalizācija ekonomiskās aktivitātes paaugstināšanai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	3 144 638		6 556 725	5 171 295
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/002	Ceļu infrastruktūras atjaunošana un autostāvvietas izbūve Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	4,31	4,31	1 757 436	1 219 445
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/002	Ceļu infrastruktūras atjaunošana un autostāvvietas izbūve Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	20		1 757 436	1 219 445
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/002	Ceļu infrastruktūras atjaunošana un autostāvvietas izbūve Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	1 220 000		1 757 436	1 219 445
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/003	Degradētas teritorijas atjaunošana Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	15,79	15,79	344 363	292 709
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/003	Degradētas teritorijas atjaunošana Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.a.	darba vietas	42	106	344 363	292 709
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/003	Degradētas teritorijas atjaunošana Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.b.	EUR	900 000	2 284 061	344 363	292 709
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/004	Degradētas teritorijas atjaunošana Pārventas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	11,77	11,77	558 001	407 897
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/004	Degradētas teritorijas atjaunošana Pārventas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.a.	darba vietas	40	67	558 001	407 897

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/004	Degradētas teritorijas atjaunošana Pārventas industriālajā zonā Ventspilī	VENTSPILS BRĪVOSTAS PĀRVALDE	i.5.6.2.b.	EUR	7 100 000	8 453 706	558 001	407 897
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/005	Atbalsts komercdarbības attīstībai, izveidojot Kovšu ezera parka darbībai nepieciešamo publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	21,50		8 967 565	2 500 000
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/005	Atbalsts komercdarbības attīstībai, izveidojot Kovšu ezera parka darbībai nepieciešamo publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	15		8 967 565	2 500 000
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/005	Atbalsts komercdarbības attīstībai, izveidojot Kovšu ezera parka darbībai nepieciešamo publisko infrastruktūru	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	2 500 000		8 967 565	2 500 000
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/006	Infrastruktūras izveide komercdarbības attīstībai Pils ielā, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	0,15	0,15	2 131 450	1 725 413
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/006	Infrastruktūras izveide komercdarbības attīstībai Pils ielā, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.a.	darba vietas	37	49	2 131 450	1 725 413
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/006	Infrastruktūras izveide komercdarbības attīstībai Pils ielā, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.b.	EUR	300 000	326 150	2 131 450	1 725 413
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/008	Ķemeru parka pārbūve un restaurācija	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	20,40	20,40	8 754 361	5 207 617
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/008	Ķemeru parka pārbūve un restaurācija	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	141		8 754 361	5 207 617
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/008	Ķemeru parka pārbūve un restaurācija	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	5 780 000		8 754 361	5 207 617
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/011	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 1.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	19,00		10 117 685	7 498 672
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/011	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 1.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	92		10 117 685	7 498 672
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/011	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 1.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	7 490 000		10 117 685	7 498 672
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/016	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā, 1. kārta	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	0,93	0,93	1 010 735	854 353

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/016	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā, 1. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	7		1 010 735	854 353
5.6.2.	5.6.2.0/18/I/016	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā, 1. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	1 000 000		1 010 735	854 353
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/003	Inovāciju centra un publiskās infrastruktūras izbūve Rūpniecības ielā 2, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	2,93	3,08	9 086 289	6 172 421
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/003	Inovāciju centra un publiskās infrastruktūras izbūve Rūpniecības ielā 2, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.a.	darba vietas	99	111	9 086 289	6 172 421
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/003	Inovāciju centra un publiskās infrastruktūras izbūve Rūpniecības ielā 2, Ventspilī	Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Komunālā pārvalde"	i.5.6.2.b.	EUR	239 394	315 929	9 086 289	6 172 421
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā II kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	19,39	19,39	1 034 715	835 076
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā II kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	21	21	1 034 715	835 076
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā II kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	2 652 975	2 652 975	1 034 715	835 076
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/010	Degradētas teritorijas atjaunošana, radošo industriju attīstībai Dārza ielā, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	0,16	0,16	348 459	172 320

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/010	Degradētas teritorijas atjaunošana, radošo industriju attīstībai Dārza ielā, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	2	7	348 459	172 320
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/010	Degradētas teritorijas atjaunošana, radošo industriju attīstībai Dārza ielā, Liepājā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	115 400		348 459	172 320
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/011	Daugavpils pilsētas publiskās teritorijas sakārtošana uzņēmējdarbības vides attīstībai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	1,80	1,80	1 324 250	1 115 211
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/011	Daugavpils pilsētas publiskās teritorijas sakārtošana uzņēmējdarbības vides attīstībai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	25		1 324 250	1 115 211
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/011	Daugavpils pilsētas publiskās teritorijas sakārtošana uzņēmējdarbības vides attīstībai	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	7 931 804		1 324 250	1 115 211
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/012	Daudzfunkcionāla dabas tūrisma centra jaumbūve un meža parka labiekārtojums Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	15,74		8 203 564	5 006 224
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/012	Daudzfunkcionāla dabas tūrisma centra jaumbūve un meža parka labiekārtojums Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	85		8 203 564	5 006 224
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/012	Daudzfunkcionāla dabas tūrisma centra jaumbūve un meža parka labiekārtojums Ķemeros	Jūrmalas pilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	5 006 224		8 203 564	5 006 224
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/017	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā 2. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	1,35		1 171 003	863 917
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/017	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā 2. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	17		1 171 003	863 917
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/017	Degradēto teritoriju revitalizācija un uzņēmējdarbības pamatinfrastruktūras izveide kūrorta zonā Liepājā 2. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	850 000		1 171 003	863 917
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/018	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 4. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	1,27		7 319 679	6 088 150

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/018	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 4. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	149		7 319 679	6 088 150
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/018	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 4. kārtā	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	13 940 000		7 319 679	6 088 150
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/019	"Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 3.kārta"	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	8,15	8,15	2 584 599	1 360 000
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/019	"Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 3.kārta"	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.a.	darba vietas	32	49	2 584 599	1 360 000
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/019	"Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 3.kārta"	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.5.6.2.b.	EUR	1 240 000	1 873 185	2 584 599	1 360 000
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/021	RĒZEKNES REKREĀCIJAS CENTRA IZVEIDE TŪRISMA ATTĪSTĪBAI	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	2,12		11 195 131	5 028 014
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/021	RĒZEKNES REKREĀCIJAS CENTRA IZVEIDE TŪRISMA ATTĪSTĪBAI	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	35		11 195 131	5 028 014
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/021	RĒZEKNES REKREĀCIJAS CENTRA IZVEIDE TŪRISMA ATTĪSTĪBAI	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	5 028 014		11 195 131	5 028 014
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/022	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 3.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	4,04		670 637	231 120
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/022	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 3.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	39		670 637	231 120
5.6.2.	5.6.2.0/19/I/022	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai degradētajā teritorijā, 3.kārta	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	522 974		670 637	231 120
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/001	Ceļa savienošā posma izbūve no Maskavas ielas līdz dzelzceļam, industriālo teritoriju pieejamībai	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	0,78	0,78	1 038 290	601 984

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

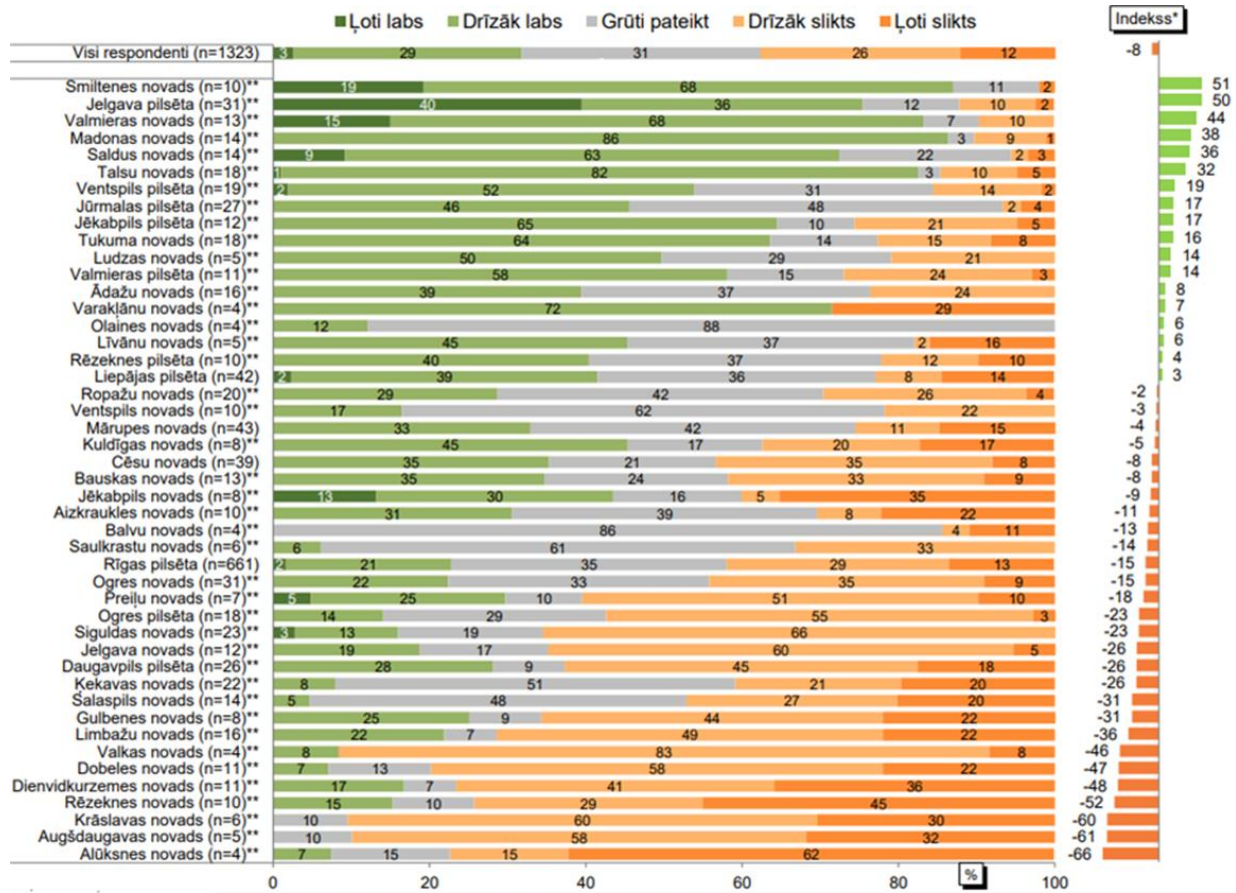
SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/001	Ceļa savienošā posma izbūve no Maskavas ielas līdz dzelzceļam, industriālo teritoriju pieejamībai	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	20		1 038 290	601 984
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/001	Ceļa savienošā posma izbūve no Maskavas ielas līdz dzelzceļam, industriālo teritoriju pieejamībai	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	818 897		1 038 290	601 984
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/018	Cietokšņa noliktavu zonas rūpnieciskās teritorijas reģenerācijas veicināšana un pieejamības uzlabošana	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	4,49	4,49	4 150 505	2 488 376
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/018	Cietokšņa noliktavu zonas rūpnieciskās teritorijas reģenerācijas veicināšana un pieejamības uzlabošana	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	87		4 150 505	2 488 376
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/018	Cietokšņa noliktavu zonas rūpnieciskās teritorijas reģenerācijas veicināšana un pieejamības uzlabošana	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	1 053 375		4 150 505	2 488 376
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/019	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība III kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	6,08	6,08	750 514	490 348
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/019	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība III kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.a.	darba vietas	9		750 514	490 348
5.6.2.	5.6.2.0/20/I/019	Daugavpils pilsētas Ziemeļu rūpnieciskās zonas publiskās infrastruktūras attīstība III kārtā	Daugavpils pilsētas pašvaldība	i.5.6.2.b.	EUR	165 806		750 514	490 348
5.6.2.	5.6.2.0/21/I/002	Biznesa klastera attīstība Rēzeknes pilsētā un komercdarbības atbalsta infrastruktūras izveide.	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.ak (CO22)	ha	2,73		4 322 860	2 749 659
5.6.2.	5.6.2.0/21/I/002	Biznesa klastera attīstība Rēzeknes pilsētā un komercdarbības atbalsta infrastruktūras izveide.	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.a.	darba vietas	92		4 322 860	2 749 659
5.6.2.	5.6.2.0/21/I/002	Biznesa klastera attīstība Rēzeknes pilsētā un komercdarbības atbalsta infrastruktūras izveide.	Rēzeknes valstspilsētas dome	i.5.6.2.b.	EUR	10 065 000		4 322 860	2 749 659
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 7.kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.13.1.3.d (CO22)	ha	4,09		800 000	595 000
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 7.kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.13.1.3.3.a	darba vietas	38		800 000	595 000
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/006	Pamatinfrastruktūras nodrošināšana uzņēmējdarbības veicināšanai, revitalizējot degradēto teritoriju Liepājā 7.kārtā.	Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija"	i.13.1.3.3.b.	EUR	348 709		800 000	595 000

Pielikuma Nr.6 turpinājums / Continuation of Annex 6

SAM	Projekta kods	Projekta nosaukums	Projekta iesniedzējs (iestāde)	Rādītāja kods	Rādītāja mērvienība	Plānotā vērtība	Sasniegtās vērtības, kopā	Finansējums kopējais (euro)	ERAF (euro)
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/007	Ražošanas ēkas un publiska auto stāvlaukuma izbūve Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	Ventspils valstspilsētas pašvaldības iestāde "Ventspils osta"	i.13.1.3.d (CO22)	ha	3,94		4 087 718	2 412 445
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/007	Ražošanas ēkas un publiska auto stāvlaukuma izbūve Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	Ventspils valstspilsētas pašvaldības iestāde "Ventspils osta"	i.13.1.3.3.a	darba vietas	45		4 087 718	2 412 445
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/007	Ražošanas ēkas un publiska auto stāvlaukuma izbūve Ganību ielas industriālajā zonā Ventspilī	Ventspils valstspilsētas pašvaldības iestāde "Ventspils osta"	i.13.1.3.3.b.	EUR	3 500 000		4 087 718	2 412 445
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/009	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai Rubeņu ceļa rūpnieciskajā teritorijā	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.13.1.3.d (CO22)	ha	0,59		1 631 931	1 202 192
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/009	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai Rubeņu ceļa rūpnieciskajā teritorijā	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.13.1.3.3.a	darba vietas	41		1 631 931	1 202 192
5.6.2.	5.6.2.0/22/I/009	Tehniskās infrastruktūras sakārtošana uzņēmējdarbības attīstībai Rubeņu ceļa rūpnieciskajā teritorijā	Jelgavas valstspilsētas pašvaldība	i.13.1.3.3.b.	EUR	775 400		1 631 931	1 202 192

Avots: Autores veidots pēc VARAM sniegtās informācijas

LRTK aptaujas rezultāti par uzņēmējdarbības vidi Latvijas pašvaldībās/ *Latvian Chamber of Industry and Commerce survey results on business environment in Latvian municipalities*

Avots: [Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras tīmekļa vietne www.ltrk.lv](http://www.ltrk.lv)

**Kritēriju grupu salīdzināšana eksperta A vērtējumā degradēto teritoriju revitalizācijas iespēju novērtēšanai Latvijas pašvaldību īpašumā esošajām degradētājām teritorijām/
Comparison of groups of criteria in Expert A assessment of the revitalisation potential of degraded areas for degraded areas owned by Latvian municipalities**

Eksperta A scenāriju novērtējums / Scenario assessment of expert A

Degradēto teritoriju revitalizācijas iespējas Latvijas pašvaldību īpašumā esošajām degradētājām teritorijām	Ekonomiskā izaugsme	Kopienas stiprināšana	Pilsētvides ilgspēja	Prioritātes vektora koordinātes
Ekonomiskā izaugsme	1	3	3	0,49
Kopienas stiprināšana	1	1	3	0,34
Pilsētvides ilgspēja	1	1/3	1	0,16
SA=	0,62			1,00

Eksperta A kritēriju salīdzināšana / Expert A comparison of criteria

II-1.tabula

Ekonomiskā izaugsme	Finansējuma pieejamība	Īpašumu vērtības palielināšanās	Pašvaldības budžeta ieņēmumu palielināšanās	Uzņēmējdarbības attīstība	Prioritātes vektora koordinātes
Finansējuma pieejamība	1	7	3	5	0,61
Īpašumu vērtības palielināšanās	1/7	1	3	1	0,15
Pašvaldības budžeta ieņēmumu palielināšanās	1/3	1/3	1	3	0,14
Uzņēmējdarbības attīstība	1/5	1	1/3	1	0,10
SA=	0,17				1,00

II-2.tabula

Kopienas stiprināšana	Ieinteresēto pušu iesaiste	Sabiedrības dzīves kvalitāte	Sociālā dialoga veidošana	Iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības lēmumiem	Prioritātes vektora koordinātes
Ieinteresēto pušu iesaiste	1	7	5	3	0,59
Sabiedrības dzīves kvalitāte	1/7	1	3	5	0,22
Sociālā dialoga veidošana	1/5	1/3	1	3	0,12
Iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības lēmumiem	1/3	1/5	1/3	1	0,07
SA=	0,32				1,00

Pielikuma Nr.8 turpinājums / Continuation of Annex 8

II-3.tabula

Pilsētvides ilgstpēja	Pilsētvides ainavas uzlabošana	Piesārņotu teritoriju likvidēšana	Ilgstspējīgas būvniecības prakses ieviešana	Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana	Prioritātes vektora koordinātes
Pilsētvides ainavas uzlabošana	1	3	1	5	0,40
Piesārņotu teritoriju likvidēšana	1/3	1	3	5	0,31
Ilgstspējīgas būvniecības prakses ieviešana	1	1/3	1	5	0,23
Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana	1/5	1/5	1/5	1	0,06
SA=	0,22				1,00

III-1.tabula

Finansējuma pieejamība	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	2	2	0,41
2. scenārijs	1	1	1	0,29
3. scenārijs	1	1	1	0,29
SA=	0,71			1,00

III-2.tabula

Īpašuma vērtības palielināšanās	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	2	1	0,39
2. scenārijs	1/2	1	3	0,36
3. scenārijs	1	1/3	1	0,25
SA=	0,37			1,00

III-3.tabula

Pašvaldības budžeta ienēmumu palielināšanās	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	5	3	0,58
2. scenārijs	1/5	1	1	0,20
3. scenārijs	1/3	1	1	0,22
SA=	0,33			1,00

Pielikuma Nr.8 turpinājums/ Continuation of Annex 8

III-4.tabula

Uzņēmējdarbības attīstība	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	3	3	0,53
2. scenārijs	1/3	1	2	0,28
3. scenārijs	1/3	1/2	1	0,20
SA=	0,25			1,00

III-5.tabula

Ieinteresēto pušu iesaiste	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	3	5	0,57
2. scenārijs	1/3	1	3	0,29
3. scenārijs	1/5	1/3	1	0,15
SA=	0,37			1,00

III-6.tabula

Sabiedrības dzīves kvalitāte	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	1	3	0,35
2. scenārijs	3	1	5	0,52
3. scenārijs	1/3	1/5	1	0,13
SA=	0,73			1,00

III-7.tabula

Sociālā dialoga veidošana	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	1	3	0,39
2. scenārijs	1	1	7	0,48
3. scenārijs	1/3	1/7	1	0,14
SA=	0,37			1,00

III-8.tabula

Iedzīvotāju apmierinātība ar pašvaldības lēmumiem	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	5	7	0,64
2. scenārijs	1/5	1	3	0,23
3. scenārijs	1/7	1/3	1	0,12
SA=	0,60			1,00

Pielikuma Nr.8 turpinājums/ *Continuation of Annex 8*

III-9.tabula

Pilsētvides ainavas uzlabošana	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	2	2	0,44
2. scenārijs	1/2	1	5	0,39
3. scenārijs	1/2	1/5	1	0,17
SA=	0,44			1,00

III-10.tabula

Piesārnotu teritoriju likvidēšana	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	1	3	0,40
2. scenārijs	1	1	5	0,45
3. scenārijs	1/3	1/5	1	0,15
SA=	0,25			1,00

III-11.tabula

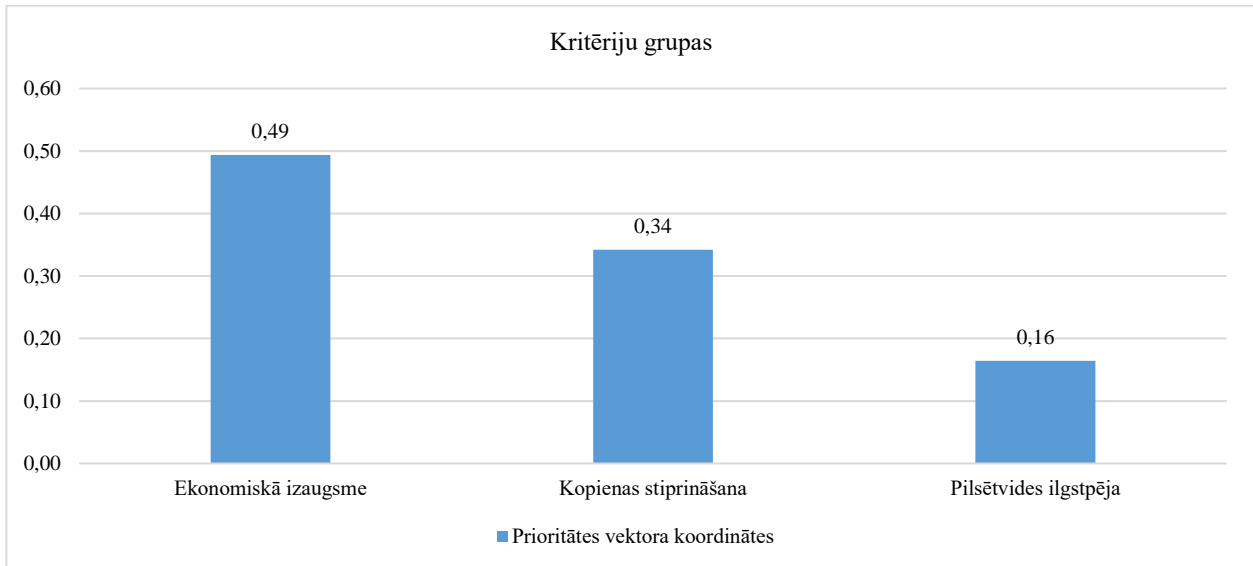
Ilgtspējīgas būvniecības prakses ieviešana	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	3	3	0,53
2. scenārijs	1/3	1	1	0,23
3. scenārijs	1/3	1	1	0,23
SA=	0,00			1,00

III-12.tabula

Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana	1. scenārijs	2. scenārijs	3. scenārijs	Prioritātes vektora koordinātes
1. scenārijs	1	3	5	0,55
2. scenārijs	1/3	1	5	0,32
3. scenārijs	1/5	1/5	1	0,13
SA=	0,50			1,00

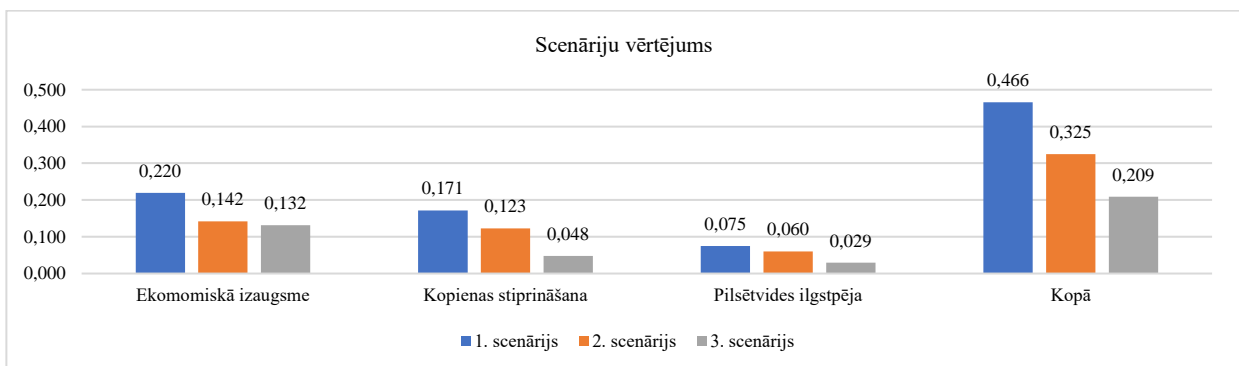
Avots: Autores veidots

Kritēriju grupu prioritātes vektora koordinātes eksperta A novērtējumā/ *Priority vector coordinates of the criterion groups in Expert A's assessment*

Avots: *Autores veidots*

Eksperta A scenāriju vērtējums / *Expert A assessment of scenarios*

Avots: *Autores veidots*